38780/B

NISSIM BEN REUBEN GERONDI

Sefer she'elot u-teshubot
[Rabbinical responsa]

Metz: G. Speyer 1776.

ספר

שו"ת הר"ן

שחיבר הרב הגאון הגדול רבינו נסים גירונדי זצ"ל
נדפס מקדמת בעיר רומי רבתי בשנת ש"ה לפ"ק
ע"י הרב ר' יצחק דלטאס זצ"ל

ובאשר ספרו תמו ולא נמצא כ"א אחד בעיר וכדי לזכות הרבים
הובא מחדש בבית ובדפוס אשר הוקם
ע"י ה"ה כהו"ר געטשליק שפייאר סג"ל מסארלואי

בק"ק מיץ יע"א

בחסד אדונינו המלך האדיר לואי ששה עשר מלך צרפת יר"ה

Baron

ובהשגחת האדון דזאן עטיען איבערט סענסאר
ופראפעסר בלה"ק

בשנת ואל עמים ארים נסי לפ"ק

מפתחות

דיני נדה וטבילה

דיני גיטין וחליצות

דיני כתובה ונדוניא

דיני קידושין

קול

הסכמת וחרם אדמ״ו הגאון הגדול המפורס׳ בעל המחבר ספר שאגת ארי׳ אב״ד ור״מ דקהלתינו המפוארה ק״ק מיץ יע״א כבר נכלל בהסכמה שלו על ספר שו״ת משאת בנימן ועבור זה לא רציתי להמציא הסכמ׳ מיוחדת :

הסכמ׳ וחרם הרב המאו׳ הגדו׳ מוה בן מוה ה״ה מהו״רר **משה לבוב** אב״ד דק״ק טריר והמדינה •

וילך איש מבית לוי לוית חן ירכה • בו תרב משאת בנימן אבי דן מאסף לכל המחנות שופטינו כבראשונה להשיבה • בשובה ונחת להמעיינים ומאזינים ומקשיבים לקול בהאזנה והקשבה • קשב פזר מפזר ונוסף תוספת מרובה • ריבוי דמרבה ותרב חכמה שלמה שלימה משכתו בהן הן גופי הלכות פתחי נדה וקינין סתומה ומפורשה שם משמעון בר למח נטעי למחות יחד להתאיימה ולהתקרבה • קרובה ישועה לבא ולהגלות לדקת לדיק הראשון בריוה דמרוה הלמאים בר״ן יחד כוכבי לכת הליכות עולם ביתר תוקף ויתר ע״ז שאלה ותשובה • ששב ובא הלוי באתד להתאחד הזכרת מעשה נסים ולקבץ שניות מדברי סופרים סופר ומונה מנין הראוי לסקלם מכל סיג ולהדורם בכל מיני הדורים נאה ויאה להיות מדפים ועולה לרבים וכן שלמים להתיינה יליב פתגם דילא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמא דאורייתא בכל עת ועידן להתטיבה • חטיבה מול חטיבת ראוי ונכון להקריב מטע לוי שנטע וזרע זרע אמונים ה״ה הקצין התורני המעולה והנעלה **כהר״ר אליקום געטשליק הלוי יצ״ו מק״ק מיץ המפוארה יע״א** שלא ינתק חוט המשולש שלשה ספרים הנפתחים הנקובים בשמותם **שו״ת משאת בנימן** • **וחרושי הרשב״א על מסכת נדה בצירוף הרשב״ץ על מסכת נדה ומסכת קינין** • **ושו״ת הר״ן** • בהמפורסמים א״ל רמיה במאי שזכו וזיכו הרבים בעשות ספרים אין קץ בדעתם הגדולה והרחבה • הרחבת זמן וגבול שקנעו חכמי דורינו בעשר גדוסות וקלונות מבלי להתקרבה • קרוב ורחוק לכל יתערב ערוני הסירות ועירובי תחומין שלא לעשות כמתכונתם נליווי ואזהרת ראשית בפתשגן כתב הדת הניתנה בשושן עומק הלכה דקביע וקיימא **בשו״ת משאת בנימן** שעל הכלל כולו יצא לגזור אומר ויקם שלמשמע אוזן נפשו דאבה • דאיב וכואב נגזירת נחש ועקרב ועקרבא • עקרב פוסק ללו אשמת חובה • חובה כיהוד׳ ועוד לקהא בחיל אשר לא יהיה מקרה בלתי טהור שלא יהי׳ נידון בדינא גרמא וגרמי הוא דעביד מעשה זוטא ורבה • רב להושיע ישועה וחיים לדרחים רבנן נרך יבורך גבר ירא ה׳ לקיים מילי דאבות ודנזיקין ודברכות עליו להסיבה • ישוב לרבות שבות יעקב **ואליקים** בחסדו לעלות לציון ברנה וירושלים להושיבה • בשובה ונחת תושעון וגבולם להרחיבה ירחבא • ידים בנין עולם וכסא דוד מהרה יחיש חיש מהר בהטוב ומיטיב להטיבה • הטבתי ליצא בכי טוב למעביד רעותיה למתעסק בקלפים לכבוד התורה ולומדיה • היום יום א׳ ה׳ אב לסדר ולא **תגרעו ממנו** לפ״ק פה ק״ק טריר יע״א •

הקטן משה לבוב חונה בק״ק טריר והמדינה ג״ע יצ״ו :

הסכמת וחרם הרב המופלג המהורר יע... ה״ז אב״ד דק״ק ננסי ומדינת לוטרינגן יע״א

שאו מרום עיניכם וראו והביטו את המאור הגדול לממשלת בי״ס התלמוד • מרבינו הגדול **הר״ן** אשר כבר בחידושי גמפ״ת נתפשטו מעיינותיו • ואף בשאלותיו ותשובותיו • מגלה מלפוניו • ומפענח נעלמיו • בסבריו ובטעמיו • יוציא כל תעלומיו • כאשר יראה הקורא בספרין • ויען כי רבים מרוב תשוקתם וחיבתם • קדמ״י ואזל״י את מהדו״ת החדודי״ס האלה בנכפשותם • ואינם בנמצאים אף לאחד בעירם ושנים במשפחתם • וכעת העיר ה׳ את רוח **האלוף** והקצין הנעלה **כהר״ר געטשליק שפייאר סג״ל מק״ק מיץ** • ויהי הלוי לכהן • בעבודת הקודש לחזור ולהדפיס ספר תשובת **הר״ן** • ולהיות כי אומנתו נקיי׳ וברה • כנראה מתוך שאר ספריו הנדפסים כהנה וכהנה • אך מור״א עלה על ראשו • אחר כל יגיעו וטרחותיו • וטר״ח הוליד את הר״ן • פן יבואו זרים יגיעו • לעשות כמוה במתכנתה • לגדור פרץ לזאת • כבר קדמוני אחר • ה״ה המאור הרב הגדול המופלג הגאון אב״ד דק״ק מיץ • מרא דאתרא • ואנא אבתר״י אענה חלקי • ואהוי סני״ף לאריות • הנני דברי בנח״ש נשמעים • לאסור אסור גזירה שוה לכל נפש להרים איש את ידו הן ע״י עצמו או ע״י זולתו • להדפיס ספר תשובת **הר״ן** כתבניתו וכמתכנתו משך עשר שנים מיום כלות הדפוס • בלתי רשות והרמנא מן המדפיס כהר״ר געטשליק סג״ל או מב״כ והעובר על הפקודים • יכונה בשם מורדים • לטרק״י חוי׳ דרבנן דלית לי׳ אסותא • והשומע לדברנו • ישקוט בטח ושאנן • ויפרח כזית רענן •
כ״ד המדבר לכבוד התורה ולומדי׳ • היו׳ יו׳ ב׳ ר׳ אלול **אז תצליח** לפ״ק :

נאם הקטן אברם יעקב כ״ץ חונה בק״ק ננסי ומצ״פ על מדינת לוטרינגן :

דיני ציצית ותפלה וברכות ובית הכנסת

מח מה שנהגו עוברי דרכים להניח הטלית כשהוא מקופל אם יש למחות בידם :

נה האשכנזים בברכת בונה ירושלים חותמין וכסא דוד מהרה לתוכה תכין בא"י בונה ירושלים ·
[ו]ס יש לפקפק משום דלא הוי סמוך לחתימה מעין החתימה ·

צו דין סמוך לחתימה מעין החתימה בברכת על התורה וכן בקידוש היו' בשבת וי"ט ור"ה ויה"כ ·

קא ברכת עושה מעשה בראשית כשחל תקופת ניסן בתחילת ליל ד' ·

בית הכנסת שעמדה כמה שנים ועכשיו הסכימו מנהיגי הקהילה להעמיד עוד מנורה בבנין עלוס
ויחיד אחד מוחה בידם · בטענה שאין רצונו לסגול נר ודוחק על מקומו הדין עם מי ·

לג אי שרי למכור העלים והאבנים מבה"כ הישנ' או להורידן מקודשתן ולבנות מהם בנין של חול ושם
יבאר ג"ה שלנו אי דנין אותה כבה"כ של כרכים או של כפרי' :

דיני ספר תורה וקריאתה

י טעם יפה על פרשת עשרת הדברו' על כפילת הטעמים ושינוי הנקודו' והדגשיות והרפיות ומה
שמערבין הפסוקים ועושין מכמה פסוקים פסוק אחד
ולפעמים מפסיקים ועושין מפסוק אחד כמה פסוקים והיאך קוראין אותה בטעמיה ובנקודותיה :

נו טעם למה נוהגין הסופרים לגרר בספר תורה יות' מג' שיטין · גם נהגו למעט הכתב בכתיבה דקה והוא כנגד מסכת סופרים וכנגד ברייתא דמסכת מנחות וכנגד הרמב"ם ז"ל ושאר פוסקים :

נז הסופר שדילג אות היו"ד בשם של אלדינו וכתב אלדינו בלא יו"ד אם צריך לסלק היריעה בשביל זה או שיקדו' השם אלדנו ויכתוב במקומו אלדינו כראוי
וכהוגן או אם יכול לתלות היו"ד בין שיטין או שיגרור כ"ו מאלדינו ויכתוב במקומו יכ"ו כראוי :

סב סומא וע"ה שאינו יודע לקרות אם מותר לעלו' לס"ת ולברך :

צט ספרים הנדפסים בדפוס אם יש להם קדוש' ספרי' הנכתבי' בקולמו' :

ק ספרים הנכרכים בכריכה הותכין קלת מהגליונו' וזורקין לארץ ולאספ' אי שרי למיעבד הכי או לא :

דיני שבת ועירובין

ה לידת אווזין ותרנגולין שנבית בשב' או ביום טוב ולידת שאר בהמה חיה ועוף :

צב מבוי עקום או העשוי כנדל אי צריך לעשו' הכש' תיקון בעקמימותו :

צג תעני' חלום בשבת ולמחרתו תענית י"ז בתמוז אי צריך למיתב תענית לתעניתו אחר י"ז בתמוז או כיונא דתענית י"ז בתמוז עולה לו לכאן ולכאן ·

דיני חמץ

מג אחד היה לו יין שרף וכשהגיע ערב פסח קודם זמן איסורו מכר אותו לנכרי בדבר מועט כדעת מהרא"י ז"ל והיה בטוח שאחר הפס' יחזיר לו הנכרי היין שרף בדבר מועט ומיל. כשעבר חג הפסח הקדים אותו יהודי אח' וקנ' הי"ש מן הנכרי ועכשיו טוע' בעל הי"ש על הפסד גדול ורוצ' שהיהודי השני יחזיר לו הי"ש כי דרך עולה ומרמה בא לידו וזה אינו רוצה להחזיר לו וטוען כי במכיר' גמורה מכר הוא תחל' להנכרי והנכרי במכירה גמורה חזר ומכר לו הדין עם מי :

נח יין שרף בע"פ שלא ביערו עד אחר הלות גם לא מכרו לנכרי כדרך שנוהגין אם הוא אסו' בהנאה כי רבים האומרים שאינו שא זיע בעלמא ואין עליו דין חמץ גמור :

נט אם הי"ש הוא בבית ישראל וקודם זמן איסורו מכרו לנכרי בכסף לבד בלא משיכה ובלא קניית המקום שהיין שרף עומד עליו אי מהני אי לאו :

סט חטה נמצאת בפסח תוך חתיכה מלוחה מה דין אותה חתיכה ודין אחרות שנמלחו עמה :

צו נכרי עשה שליח לנכרי חבירו שיעשה משיכה בסחורה שקנה מישראל וכן עשה השליח גם נתן השליח מעות מכיסו לישראל המוכר אי מהני המשיכה והכסף אי לאו ושם יבאר דיני חמץ שעבר עליו הפסח :

דיני שופר ולולב ופורים וט' באב ותענית

ב הא דנוהגין להתחיל לתקוע בר"ח אלול באיזה יום ראוי להתחיל אי ביום ראשון דר"ח או ביום שני ·

ט טעם יפה על מה שאין קובעין ר"ה בימי אד"ו בשביל ירקא ומתיא וערבה איך אפש' שבשביל זה דוחין ראש השנ' וכל המועדים ·

יד אתרוג יבש בשע' הדחק אי מברכין עליו אי לאו ·

נד מה שנוהגין הקהילות ליתן מעות פורים לחזן הקורא המגילה אי יוצאין ידי חובתן בזה אי לאו אלא צריך לחלק אותן לעניי העיר ·

צג תענית חלום בשבת ולמחרתו תעני' י"ז בתמוז אי צריך למתב תענית לתעניתו אחר י"ז בתמוז או כימא דתענית י"ז בתמוז עולה לו לכאן ולכאן :

ה אשה שנזדמן לה ללבוש לבני' בשבת וי"ט או בט"ב ני"ב או בז' ימי אבלה איך ראוי לנהוג :

מפתחות

פח קול קידושין יצא על הבתולה ·

צ אלמנה הנשאת בע"ש שצריך ליחד' מנע"י כילד הוא הייחוד ואימתי ·

צא בתולה הנשאת בע"ש ועדיין לא נבעלה עד שמכניסין אותה לחופה :

קו קול קידושין בק"ק באר יצא על הבתולה בתו של הר"ר אברהם הרופא עם שנים שהעידו ואח"כ חזרו מעדותן :

דיני עגונה

מד ג' אנשים מק"ק לבוב ועמהם ג' נערים יצאו מעיר יאס במדינ' וואלאחי"י ללכת לארץ ישמעאל ונהרגו בדרך בעמק לאפוסנ"א והתרתי את נשותיהן :

מה יהודי אחד מעיר לעלוב שמו אייזק גלעזער נהר' בארץ וואלאכי"י בעיר גא"לץ והתיר מחותני הגאון מהר"ר משה איש ה"י ז"ל את אשתו קוד' שנתבק' בישיבה של מעלה :

מו השגה שלי על' מחותני הרב ז"ל בשריותא דאיתתא הנזכרת כי לא יתכן כלל להתירא :

סג אשה עגונה שנאבד בעלה ונכרים מעידין שמצאוהו הרוג במים · שם יתבאר איזהו סימן מובהק בהקלט · ואיזהו סי' בינוני ואיזהו סי' גרוע לגמרי והחילוק שבין אלו ג' סימנים :

סה משה מסנעטין נהרג והיה לו סי' באצבע וראשו מצאו רחוק מהגוף :

סח יהודי יוסף מסנעטין נהרג ונתפס הרוצח הרוצח והודה בלי עינוי שהרגו :

צח דין אשה עגונה בת קלמן מק"ק לבוב :

קד עגונה מק"ק שאקלי אשת כמ' נחמן הי"ד :

קה עגונה אשת שלמה סג"ל מסנעטין הי"ד :

קט נשותיהן של כמר ראובן ובנו כמר שמעון ז"ל הי"ד שנהרגו במדינת וואלאכי"י כמו שהעידו עדים על זה בב"ד אי מותרות להנשא ע"פ עדות זה :

דיני ממונות

כו ראובן מחזיק באורנדא כמה שנים ואח"כ בא שמעון ולוי והשיגו גבולו וקנו האורנדא מהשר אם חייבים להחזיר האורנדא לראובן אם לאו · שם יבאר דין מצרן ושותף עדיף ממצרן · והרבה דברים השייכים לדין השגת גבול :

כח דין גרמי בניזקין וחילוק שבין גרמי לגרמא מבואר היטב בארוכה :

לא אחד ישב בב"ה על מקומו של חמיו יותר משני חזקה ואח"כ טוען שחמיו נתן לו המקו' במתנה אם יכול להחזיק באותו מקום אם לאו · ושם יבאר שישיבתו על המקום הוי חזקה של קנין מעולה לגבי המקום כחזקת נעל גדר ופרץ · ואע"ג דלענין חזקת הבתים חזקת הישיבה לאו כלום הוא :

לב מי שהיו עליו נושים רבים ונכסים מועטים אינם מספיקים לכדי כל החובות ובא אחד מן הנושים ותפס ממנו מנה חמשים לצורך עצמו וחמשים לצורך חבירו אי מהני תפיסתו לגבי חבירו או לאו מטו' דתופס לב"ח במקום שחב לאחרים :

עח מה שהעולם אומרים שאין ק"ש מועיל בלילה טעות הוא בידם :

פה שליש שהחזיר שטר שלא כדין למלוה או ללוה :

צה קושיא על הרב ב"י בטור חושן משפט בסימן מ"ט במה שכתב על דברי הטור והרמ"ה בענין ב' יוסף בן שמעון :

צח דיני הנוטל שכר להעיד עיין בתחילת התשובה ובסופה :

דיני שמחות

ה אשה שנזדמן לה ללבוש לבנים בז' ימי אבלה איך ראוי לנהוג :

ע חתן שכינס את האשה ערב החג ובימי חול המוע' מת לו מת אי נימא דימי הרגל עולין לו למנין שלשים דהא אסור בגיהוץ והספורת או לאו :

עא הקובר מתו תוך החג אי שמיני עצרת עולה לו לז' ימי' או אינה עולה אלא ליום אחד ·

עב אי יש לקרוע על כל המתים בחול במועד :

עג ענייני קדיש יתום בן שלשים ובן יאר צייט איזה מהן עדיף ושאר מנהגי קדיש :

עד הקובר מתו ערב החג סמוך לשקיע' החמה ולא נהגו רק נעילת הסנדל כל שהוא אי נימא שעה דוקא אי לאו דוקא :

עט דין קריעת קטן ביום שמועה קרובה :

פ דין קריעה במלבוש שקורין ראק :

פב אסור להניח תפילין ביום שמועה קרובה :

פג איזה קרובים חייבים להראות קצת אבילות בשבת ראשונה ואיך יעשו בחפיפות הראש ובבגדי שבת ובשאר דברים :

פד בשנה ראשונה לעולם יום הקבורה עיקר ואחר שנה ראשונה יום המיתה עיקר :

דינים מפוזרים

כו אשה שהניחה הילד נערים ונתקיצה משנתה מצאה הילד מת בזרועה ואינה יודעת מאומ' מתי בא הילד אצלה והשפחה נכרית אומרת שהיא נתנה הילד חי בלילה להניק הולד :

צד פירוש כלי גללים שבכל התלמוד איזה דבר נקרא כלי גללים :

שאלה

א שאלת זה כמה שנים נתחברו מטובי העיר לדבר מצוה לפרנס ולבקר חולי עניי ישראל וכל בני החבורה עשו ביניהם שטר שחתמו בה כנהוג בכל חבורת מצוה מזכרון כל ההסכמות והתנאי' שהסכימו ושהתנו בנדר החבורה הנזכר שעשו · ונראה השטר כתוב בלשון זה :

הסכמנו אנחנו החתום למטה ונשבענו בשם ה' אלקי ישראל בנקיטת חפץ על דעת המקום ועל דעת הרבים בלא שום פתח היתר וחרטה לקיים כל התנאים הכתוב למטה בלא שום הערמה בעולם ואח"כ כתבו בשטר הנזכר כמה הסכמות וכמה תנאים בעניין הממונים על החבורה והגבאים וביקור חולים ועניינים אחרים · ויש מן ההסכמות שכתוב עליהן הסכמנו וקבלנו על עצמנו בכח השבועה הנזכרת לעשות כך וכך · ויש שכתוב סתם הסכמנו לעשות כך וכך ולא הזכירו השבועה ואחר נמלא כתוב שם הסכמה אחת בזה הלשון ·

וכן הסכמנו שכל איש ממנו שידור נדר בבית הכנס' שבעירנו שיהא החצי מזה הנדר להקדש זה והחצי למקום שירצה האיש הנודר זולתי שמן למאור שאין להקדש זה כלום בנדר ההוא ושיתן האיש הנודר החצי של זה ההקדש תוך חודש ימים ליד הגזורים ויהיה כח ביד הגזורים להאריכו על שיזדמנו לו מעות לפי ראות עיניהם עד כאן :

ולאחר זמן נעשית בעיר חבורה לתלמוד תורה זה שנים עבר בבית הכנסת של העיר הזאת אחד מן החתומים בשטר חבורת הקדש החולים הנזכרת ונדר נדר סך מה לחבורת ת"ת ולא זכר תנאו הראשון ושום תנאי בשעת נדר זמת ולוה לבניו בשעת מיתתו לפי דבריו שיתן מנכסיו כל מה שנדר לגבאי חבורת ת"ת כאשר נדר ולא באר דבריו אם בעת שנדר לת"ת היה זכור ההסכמות שחתם עליה בשטר האחד אם לאו ועכשיו גבאי הקדש חולים הממונים על החבורה הנזכר תובע לבן הנזכר מחצית הנדר אעפ"י שנאר להקדש ת"ת מפני שכבר קדם מה שנדר והתנאי שיהא מחצית כל הנדר שידור בבית הכנסת להקדש ההוא כמו שכתב בהסכמה הנזכר · ועוד שכבר נשבעו כמו שכתוב בשטר החבורה לקיים כל התנאים וזה בודאי אחד מהם וגבאי חבורת ת"ת תובעים לבן הנודר הנזכר כל סך הנדר כמו שנדר אביו מכמה טענות ·

האחת שאין במשמע לשון ההסכמה בשטר חבורת החולים נדר שיפרש הנודר לאי זה מצוה כי זה בודאי לא עלה על דעת שום אדם שישבע שלא יקיים הנדר שיעשה ואפי' נשבע שבועה כזאת לא תחול לעבור על בל יחל והוי כנשבע לבטל את המצוה בפירוש · ועוד דמשמעות הלשון לא משמע כן אלא נדר סתם ר"ל כמי שנדר למצוה סתם או לצדקה או להקדש סתם ולא פירוש לאי זה מצוה או לאי זה צדקה ולאי זה הקדש שאעפ"י שסתם בני אדם עכשיו קורין הקדש לכל עניי ישראל בין בריאים בין חולים ובסתם נדרים הולך אחר לשון בני אדם הם פרשו והתנו שיהי' סתם שלהם פירושו לעניי חולים בלבד אבל מה שידרו ויבארו בפירוש למצוה אחת מפורש שאין במשמעות לפרנסה על זה לא התנו ומה שכתבו בסוף ההסכמה זולתי שמן למאור דמשמע לכאורה שהסכמתם היתה על נדר מפורש אינו כן מפני שגם בנדר שמן למאור יוכל לפרש הנודר שדעתו היה שמן למאור נרות החולים הצריכים נרות כל הלילה ·

ועוד דאפי' תימא שמשמעות הלשון לכל נדר אפי' לנדר מפורש אין זה בכלל דין נדרים דף כ"ג הרוצה שלא יתקיימו כל נדריו וכו' שילטרך לקיים הנדר שיהא זכור תנאו שהתנה עליו כלו או מקלתו כדאיתא התם מפני שדין זה לא נאמר אלא בדברים שאדם אוסר על עצמו בלבד דומיא דשאר נדרים שהוזכרו שם אבל בנדרי ממון ר"ל כמו שאומר ולנודר ממון זה לעניים או לת"ת לא נאמרו הדברים וכן נראה מתוך רבותינו בעלי התוספות שהביא הרשב"א ז"ל בחדושי נדרים שלו דשבועות של ממון אינן בטילות · ועוד שזה הנדר הוא כעין חיוב ממון והוי כמי שנתחייב לחבירו ונשבע לו או נדר אחר שיש ממונים גבאים להקדש חבורת ת"ת וכל הנודר לחבורה ההיא הוי כמתחייב לחברו ונשבע לו שאינה בטילה בשום תנאי שהקדים וכמו שכתבו המפרשים ולפיכך איכא למימר דשבועות ונדרים כאלו אינן בטלות :

ועוד דאפילו תימא דנדון שלפנינו בכלל דין זה הוא איכא למימר שנזכר מן התנאי בשעת נדרו ובטליה לתנאיה וקיימין לנדריה והראיה שעבר זמן רב בין נדרו לאותו שצוה לבנו שיתן כל הנדר לת"ת כמו שנדר ובודאי בין כל אותם הימים שהוא חי ראה או שמע או זכר הסכמות חבורת הקדש החולים שהי' אחד מהם והיה נותן או מצוה שינתן מחצית להקדש חולים או שישאל הוראה על זה לולי שידע ונזכר ההסכמת אעפ"כ נדר הכל לת"ת ועקריה לתנאיה ואפי' תימא דנשבע לקיים תנאו הראשון לאו אדעתיה או שכח השבועה לגבי גבאי חבורת חולים חוזרים וטוענים שיתן המחצית להקדש שבידם מפני שכן התנה שלשון ההסכמה בודאי אפי' על נדר מפורש היתה והראיה שמן

למאור

דיני מאכלי[illegible]סורות

יח כיסוי קדרה של חלב שא[illegible]ת יומו ששמוהו על קדרה של בשר בת יומו שבשלו בה ירקות אם מים

יט כיסוי קדרה של חלב ששמוהו על קדרה של בשר והקדרה מסולקת מן האש ועדיין רותח :

כ אם עירו מים רותחים מכלי של בשר נקי על כלי של חלב או אם עירו מים רותחים על כלי של בשר ועל כלי של חלב ושניהם מלוכלכים :

כא כבד שנמלאו בו דם נצרור וכשיצא׳ הדם הנצרור נחסר מבשר הכבד ·

כה אי מותר לנחור התישים בשביל העורות שלא יתקלקלו בשחיטה ·

ל בשעת הדחק אי שרי להדיח הבשר בכלי נכרי לצורך המליחה ·

לו מי שקיבל חזירים בחובו ואינו יכול למוכרן אם לא בהפסד גדול אי שרי להשהותן עד שיזדמנו לו קונים ·

לז טבח אחד ששחט י״ד כבשים וחתך הבשר לחתיכות אח״כ נמצ׳ מים בריאה של אחד מהם בענין דאין יכולת לעיקם עליה למילת׳ אם המי׳ שבריאה היו מגולי׳ או מכוסים ומספיקא קיימא לן לאיסורא ועתה מה דין הכב׳ של י״ד כבשי׳ הנ״ל כי הכל נתערב ביח׳ ·

לח השגה על הרב רבינו יוסף הזקן כ״ץ מק״ק קראקא בדין נודע האיסור קודם תערובתו או שנודע אחר תערובתו ·

לט בשר מלוח תיך שיעו׳ מליחתו שנפל תוך כלי שאינו מנוקב ותיבעי אם היה ציר בכלי שאינו מנוקב אי לאו ·

מ גף התרנגולות שנשברה רחוק מן הגוף וחזר ונתקשר השבר אך לא יפה שבר אל שבר ונשחטה התרנגולת ונמלח׳ וגם נתבשלה עם הגף השבור ואין ס׳ נגד הגף השבור אי אסרינן בכה״ג אי לאו ·

מא יש להתיר שבירת או שמוטת הגף היכא דאיכא ספק ספיקא כגון ספק מחיים ספק לאח׳ שחיטה ואת״ל מחיים שמא לא ניקבה הריאה ·

נ תשובה לבני מהר״ר אברהם כץ על ספקפק במה שהתרתי שמוטת הגף התרנגולות מכח ספק ספקא וגם יבאר במה שאין אנו בקיאין בבדיקה אם הוא חשוב כספק איסור או כודאי איסור ·

נג בשר שהודח תוך שיעור מליחתו אם יש תקנה להותו בשר במליחה אחרת או נימא שכבר נסתמו נקבי פליטתן ע״י הדחה זו ושוב לא יפתח במליחה אחרת ·

סא איך נוהגין נכים של עינונית׳ דורד׳ אם נחסר או אם יש לה שני כיסין :

סד בשר שנמלח כדינו ונפל על גבי קרקע והקרקע

היא לחה מציר שנטף מבשר שנמלח ·

סו על הבלע יתירה הנמצא בבהמה ·

פז שיעור מקום צר או מקום רחב לענין דרוסה

פט עוף שלם שבשלו ולא נטלו הירידין ·

קג כבד של אווזא שנרקב במקום אח׳ בשיפולי הכב[illegible] אי חיישינן למקום מרה ולמקום קיה אי לאו

קח בשר שלא נתנקר ולא הודח עד אחר ג׳ ימי[illegible] לשחיטתה רק הדחה מועט׳ היתה תוך ג׳ ימי[illegible] אי שרי לחזור ולהדיח ולנקר ולמלוח ולבשל הבש[illegible] בקדירה :

דיני ע״ז ויין נסך וריבית

פו אי שרי להשאיל לנכרים מלבושים ותכשיטי[illegible] ביום אידם :

כט יין כשר שהוליכו אותו בדרך בעגלי נכרי׳ ג׳ ימי[illegible] בלא שמירת הישראל :

לד המלוה בריבית קצו׳ דק״ל כחכמי׳ דגובה א[illegible] הקרן ולא את הריבית וטוען המלוה שעל כ[illegible] פנים יתן לו מה שהרויח במעותו מדין המטל כיס חבירו · ואת״ל שאין נטענת המלוה כלום שמא גם הלוה אינו זוכה בכל מה שהרויח רק הב״ד יוציאו מן הלוה מ[illegible] שראוי לחלק המלוה ויתנו לעניי העי׳ ·

סו ראובן היה נושה בשמעון מנה בשטר וכשהגיע ז״פ אמר לו שמעון השתדל המעות בריבית ונת[illegible] לו משכון בשביל הריבית וראובן השתדל מעות מיהוד[illegible] אחד בדרך היתר בתקנת חכמים ועכשיו טוען שמעון שאין רוצה ליתן ריבית :

דיני חלה ובכור וצדקה

א המנהג בקצת מקומות שהנחתום ישראל או נכרי עושה עיסה גדולה בע״ש ובאות הנשים וקונין מן העיסה כשיעור חלה וכל אשה מפרשת חלה על חלקה בפני עצמה · גם בחתונה נוהגות שעושין עיסה גדולה ואח״כ חולקין העיסה לחלקים קטנים כשיעור חלה ובאות הנשי׳ ומפרישים חלה מכל חלק וחלק בפני עצמה ואח״כ חוזרין ומערבין החלקי׳ ביחד ואופים מהם לחם גדול אי שרי למעבד הכי :

לה ישראל היה לו חוב אצל נכרי וכשהגיע זמן הפרעון נתן הנכרי לישראל בעד חובו פרה מעוברת והיה מסיח לפי תומו שכב׳ ילדה הפרה כמה ולדות ומוכח היה שלא כיון להשביחה והישראל הניח הפרה ביד אותו הנכרי לטפל עמה עד שתלד ואח״כ ילדה הפרה זכר בבית הנכרי אם יש כאן חשש ספק בכור אי לאו :

ס שנים שהיו חלוקים בדין אחד זה אומר הדין עמו זה אומר הדין עמי ולבסוף המרו זה את זה בקנס עשרה אדומים לצדקה שיתן אותו שאין הדין עמו ולא היה

ולא מקנור הא דרלית ליה מנה בעין לא יהבינן ליה ולא מדי אע"פ שדברי שכיב מרע נקנין באמירה דמנה דווקא נאמר ולא קנור אף כאן הריני מקדיש מנה להקדיש פלוני אם אתה מפרש דבריו שהוא רוצה לזכות מעכשיו לאות' הקדיש מנה לא זכה הקדש שלא במנה שיש לו באותה שעה בעי' הא איכו בעין לא זכה בו כלל ומלי הדר ביה כל היכא דבעי דהווה ליה כההוא עובדא דאמרינן בריש פרק ד' וה' בההוא גברא דתקע ליה חבריה וכו' אמר ליה ההוא גברא הואיל ופלגא דזוזא הוה לא בעינא ניתביה לעניי הדר אמר להו נתביה ניהלאי דאיזיל ואברי ביה נפשאי אמר ליה רב יוסף כבר זכו בו עניים ואע"ג דליכא עניי הכא דלזכו ביה אנן ידי עניים אנן דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכין פרוזביל ר"ג וב"ד אביהם של יתומים כלומר והוה ליה כמעמד שלשתן דקני ואפי' להדיוט ושמעינ' מינה דטעמא משום מעמד שלשתן הא לאו הכי כיון שלא היה אותו סלע ברשותו מלי הדר ביה ואפי' לכשיבא לרשותו לא היה מחויב ליתנו לעניים לפי שזה היה בדעתו להקדישו מעכשיו ולא היה ברשותו כדי שיהא הקדש חל עליו אף בנדון זה אם אתה מפרש דבריו שהוא מקדיש עכשיו לחבורת חולי' אם המנה איכו ברשותו לא אמר כלום ואי היה ברשותו ולכך נתכוון היה לו להעמיד במוקצה כל הדינרים טבועים שלו שהיו אז בעין שמא יחול הקדש עליהן הא אין עליך לומר בענין זה כלל •

ומיהו דרכן וקיומן של הקדשות שמקדישין בני אדם עכשיו שהם נודרים ומקדישין מנה או מאתים לצדקה או לת"ת אינו אלא מטעם דכיון זו צדקה שהוא חל על אחד משני דרכים אם נדר או כעין נדבה שאמירת' כממירה וכן האומר אתן סלע לצדקה חייב ליתנה כדין נודר והאומר הרי עלי שהוא חייב להשלים נדרו לא שזכה הקדש עדיין באותו ממון שנדר ולפיכך כל מי שפירש ואמר הריני מזכה ונותן מעכשיו להקדיש פלוני כך וכך שגלה בפירוש שהוא רוצה לזכות מעכשיו אם אמר מנכסי זכה הקדש כדין ש"מ האומר תנו מנה ולא אמר מנכסי אם יש לו בעין אותו סך שזכה נותן אין לו בעין לא אמר ולא כלום כיון שפירש ואמר מעכשיו אבל האומר אתן מנה לצדקה חייב להשלים נדרו אפי' אין לו באותה שעה ומפני שדעתן של בני אדם הוא עכשיו בכך שיהיו תופסים על הדרך זה סתם נדרים והקדשות שלהם •

ובנדון שלפנינו בן חבורה זה שהתנה ואמר שמחלית מה שידור יהא לחבורת חולים אם במקדיש מעכשיו אתה תופסו לא אמר כלו' שא"כ היה לו אותו מנה בעין הא לאו הכי לא וכמו שנתפרש למעלה וכיון שכן אין צד לקיום תנאו אלא על דרך שנתכוון לומר אתן ולפי דרך זה אם יש מצוה בנדריו הרי הוא חל ומתחייב בנדרו ואי לאו לא אמר ולא כלום •

מעתה אם מתנה זה נתכוון שכשידור מנה לת"ת יתן מקצת אותו מנה להקדש חולים אי זו מצוה יש בנדרו שיחול כי מי יהודיעו מתן שכרן של מצות שתהא מצות צדקה גדולה מת"ת הוא אין עליך לומר אלא שנתכוון שכשידור מנה לת"ת יתן כנגדו מנה להקדש חולים כמנא שלפי דרך זה הקדש ת"ת זכה בנדרו אלא שהיה מחוייב לידור כנגדו להקדש חולים ולא נדר • שמא תאמר לא כי שא הקדש ת"ת לא זכה אלא במחלית נדרו שהדברים מראין שנידר בשעת נדרו לא היה זכור מתנאו הראשון והווה כההו' דאמרינ' בפ' ד' נדרים הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה אומר כל נדרי' שאני עתיד לידור הרי הם בטלים ואסיקנא ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר דכיון שלא היה זכור הוו להו נדרי שגגות אף כאן כיון שהתנה זה מתחלה שיהיה מחלית נדרו להקדש חולים ונשעה שנדר לא היה זכור מאותו תנאי נתבטל מקצת נדר זה של ת"ת ובאותו מקצת חל נדר של הקדש חולים מכח נדרו ותנאו ראשון הא ליתא דמאן אמר לך שמנה זה שזכה לת"ת שהוא כפך מתנאו ראשון דלמא במנה זה שנדר לא בטל תנאו שהרי אפי' לדבריו ראשונים היה יכול להקדיש מנה לת"ת ותנאי הראשון לא נתבטל מחמת מה שנדר אם מחמת מה שלא נדר מנה אחד לחבורת חולים •

ועוד שאפי' אתה אומר שנדר זה הוא הפך מתנאו הראשון ואפי' בעת שנדר אפ"ה לא נתבטל נדרו שכבר כתבו בעלי התוספו' ז"ל שאותה משנה דהרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' לא נאמרה אלא בנדרים שבינו לבין עצמו לפי שעל דעת עצמו הוא נודר אבל בשבועות שבין אדם לחברו לא לפי שכל הנשבע לחברו על דעת חברו הוא נשבע ולא על דעת עצמו וכדמוכח סוגייא דסוף שבועות בתרא ובפ' ד' דנדרים ואין דעת חברו שתבטל מה שהוא שומע מחמת תנאו הראשון שאינו יודע מהו • וכי תימא ה"מ בנשבע לחברו אבל כאן נדר הוא שנדר על דעת עצמו ומחמת תנאו הראשון נתבטל ליתא דכיון שיש בעיר חבורת ת"ת כל אחד מבני החבורה הרי הוא כבעל דבר בנדרו של זה •

וראיה לדבר מדאמרינן בפר' חזקה האומר תנו מנה לעניי בני עירי אין דנין בדייני אותה העיר • ואסקינ' דאע"ג דקין להו נוגעי' בדבר הן ואין כשרים לדון דכית' להו דכיון דרוס רוח וכ"ש בנדון זה דבני סגורה זו הרי הן כבעל

דבר

למאור שהוא נדר מפורש דלא משמע לחולים כלל ואעפ"כ הוצרכו להוציאו מן הכלל א"כ מזה שיצא מן הכלל למדנו דעתם על הכלל כלו שעל נדר מפירש התנו ·

ועוד שבשטר חבורת החולים כתוב שכל לשון הנמצא מסופק באגרת הזאת שיהי' מובן לשני פנים שידינו הגרורים לזכות ההקדש עד כאן ולכך אנו דנין אותו · ועוד שזה הנדון בודאי בכלל דין אותה משנה דהרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' הוא בכל נדרים שאדם אוסר על עצמו דהגע עצמך כל נדרים בין הם שאדם אוסר חפץ זה שיהא כקרבן או בכל דבר הנדור וא"כ כל דינין שאתה דן על האוסר או הנדור כקרבן יש לך לדון על הנדור קרבן עצמו וה"ה לכל הנודר כל הקדש בין לעניים בין לבדק הבית וכשם שיכול לשאול על נדרו בזה בן בזה כל זמן שלא בא לידי גבאי ולא דמי לשבועות ממון מפני שאדם נשבע על דעת חבירו הזוכה באותו ממון וזהו שלא הביא הרשב"א בשם התוס' אלא שבועות ולא הזכיר נדרים ·

ועוד דבודאי נודר זה לא היה זכור בשעת נדרו התנאי כלל לא כלו ולא מקצתו שאו היה זוכרו כלל היה מפרש על דעתו הראשון דסתם בני אדם לא משוו נפשייהו הדרייב' לבטל דברי' הראשוני' · ועוד שזו מצוה וזו מצוה מאי חזא ההוא גברא דהאי מצוה חביבה לבטל הא מפני הא · ועוד שכבר נשבע לקיים התנאים הנזכר בשטר חבורת הקדש החולי' וא"כ בשבועה יש עליו לעשות שיהא מחלית נדרו להקדש חולים ושיתנהו ובודאי אלו הנזכר לו התנאי היה מפרש על דעתו הראשונה ושלא יעבור על שבועתו ואפי' תימא שהיה זוכר התנאי ובטל' בודאי לא היה נזכר מן השבועה כלל שאין אדם חוטא חטא חמור לעשות מצוה דומיא דחזקה אין אדם חוטא ולא לו ואו היה זוכר השבועה כלל היה אומר בשעת נדרו על דעתו הראשונה ועכשיו שנדר בהעלם שבועתו הוי כנדרי שגגות וראוי שתדין אותו כמי שהתנה ולא זכר כלל התנאי בשעת נדרו שהתנה כלל על הדבר ההוא דתנאו קיים כדקיימ' לן כמ"ד ובלבד שלא יהא זכור ואפי' הרשב"א לא אמר שלא יהיה זכור כלל אלא אע"פ שזכור שהתנה על היין ולא זכר שהתנה על הפת כלל ונדר על הפת לא היה זכור קרינ' ביה ה"כ דכותיה ומה שלוה לבנו שיתן הכל לת"ת לא ידע תנאו. ולא זכר או לא זכר משבועתו או גם כי ידע לא ידע להזהר דלאו כ"ע דינא גמירי ·

ועוד דאיכא למימר שאין זה תנאי כלל ואינו בתורת תנאי שיכול לעקרו אין צריך לנו לישא וליתן עליו אי עקריה לתנאיה אי לא שאין זה אלא נדר שנדר לאלהי ישראל כשידיר שום נדר יהא נודר ויתן המחלית להקדיש זה ואמירה לגבוה כמסיר' להדיוט וא"כ הוי כמי שאמר וזכה מעכשיו לגבאי הקדש חולים מחלית אותו מנה שידור לת"ת דאיכא למימר וכן נראה בודאי לקנה ראשון ומה שאמר הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בר"ה ויתנה ויאמר אמרו לא שידור ויקדיש ויבטל עכשיו ולא כל כמינה לעקר נדרו הראשון ·

הבן היורש טוען ואומר מחלית הנדר אני נותן לת"ת והמחלית האחר ישאר בידי מן הספק שאחר שלא נודע אם אני היה זכור תנאו או נדרו הראשון בשעת נדרו השני ויהיה הכל לת"ת או אם היה שכוח והיה המחלית לחולי' א"כ יהא בידי מוכח וגבאי החבורות אינם יכולין לכתוב הרשאה זה לזה מפני שאין כח בידם לפי לשון שטרי החבורות לתת או לעשות פשרה ומחילה משום חוב וזכות שיתחייב אדם לאחת מהנה רק להאריכו זמן מה לפי ראות עיניהם ובני העיר וגם בני החבור' שמא אין רשות בידם לשנות מקופה של הקדש חולים לקופה של הקדש ת"ת ועוד שהקדש החבורות נעשה בפירוש גם לעניי עולם כמו לעניי העיר והוי דומיא דבית הכנסת של רבים שאין לבני העיר רשות למוכרה :

תורני רבינו הדין עם מי :

תשובה הדין עם חבורת ת"ת משום דליכ' למימר שיהא תנאי הראשון נדר גמור כמזכה ונותן מעכשיו לגבאי הקדש חולים מחלית אותה מנה שידו' לת"ת וכימא דזכה בו הקדש חולים משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכמו שבא בסוף דבריך שאם על דרך זה אתה מפרש דבריו לא אמר ולא כלום שהאומר הריני מזכה מנה להקדש אם יש לו מנה בעין זכה בו הקדש ואי לאו לא זכה בו שאע"פ שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט כל האומר מנה מנה דווק' קאמר ואם אין לו מנה בעין לא זכה בו הקדש וראייה לדבר דהא דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורי' דמי ואמירת' אפי' להדיוט כמסירה היא ואפי' הכי אמרינן בפרק קמא דגטין דשמא שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנים חיישינן שמא מנה קבור קאמר שמא שהאומר תנו מנה מנה בעין קא אמר ולא שוה דאם איתא דשוה קאמר מנה סתם אמאי אין נותנין משום חששא דמנה קבור מ"מ הרי צוה ליתן לו שוה מנה אלא ע"כ מנה דוקא קאמר ומ"ה חיישינן שמא מנה קבור קאמר ·

ואע"ג דאפסיקינן הלכתא התם דלמנה קבור לא חיישינן ה"מ היכא דאיכא מנה שאינו קבור דאע"ג דלא אמר זה אמרינן דממגולה קאמר ולא

והסכמה שיהא ממון פטור ובענין זה מנהג מבטל הלכה כ"ש אם הוא מסכים להלכה וכדאמרינן רשאי' בני העיר להתנות על קלותן וכו' אלא א"ת שזה אינו מנהג דאדרבה אחר שהוצרכו לעשות הסכמה לפטור ההקדש וההסכמה היה עם שאר ההסמות נעשו לזמן ידוע שעבר גלו בדעתם שלא רצו לקבוע לדורות מנהג שיהא פטו' או שמא מפני שאר ההסכמות נקבע הזמן וההקדש לעולם פטור או מדינא או ממנהג אלא א"כ יברר אדון המלך דעתו אם מבקש מס מאותו ממין המוקדש שא"כ הוא נראה שאין לנו להציל מהמס ממון ההקדש בממון שלנו :

וכן נסתפקו את"ל דפטור ואם ממון ההקדש הזה שהקדיש ראובן אלף דינרין או אי זה סך ידוע מנכסיו ובזמן שהקדישו היו חייבין הקהל חובות שלוו או שנתחייבו אם נפטר אותה ממון מאותן החובות אם עדיין החיוב על כל לטר' ממנו כמו שהיה קודם שהוקדש ולא דמי לשור שנגח ואח"כ הקדישו בעליו דגזרות הכתו' הוא אבל הכא חייב במה שהיה חייב בהיותו חולין ואת"ל שאין חיוב חובות הקהל עליו עדיין אני שואל אם נשאר אותו חיוב אבל שאר נכסי המקדיש או יטעון ויאמר אני אפרע מכל מה שבידי חלק המגיע בכל אלף לפי חוקי הקהל שהולכים אחרי זמן פרעון כאלו עכשו הוטל אותו חיוב ואתם תגבו מן ההקדש חלק המגיע לאותו ממון ואם הוא פטור מה לו כי כן מנהג המקום שעל הממון תובעין חיובי הקהל כמי שפרע חוב לחברו או כתובה או נדוניי' שפורע בחיובי הקהל מי שהממון שלו לא מי שהוציאו מרשותו או נאמר שזה המנהג שהולכין אחר מי שהממון בידו ה"מ בין אדם לחברו אבל מי שהכניסו נרשות שמים ומוציאו מרשותו המוציאו או יורשיו יפרעו בעד אותו ממון מפני שעליהן חל אותו חיוב נכסוהי ערבין ליה והוא בעל חוב ואת"ל שממון ההקדש ראוי להיות נקי מכל חובות הקהל ושעבוד החיובות נשאר אבל נכסי המקדיש מפני שהוא הקדיש סך ידוע ואם לא יפרע בחובות הקהל לא יהיו דבריו קיימין שלא יהא כל הסך שנדר להקדש · איכא למימ' ה"מ במי שנדר סך ידוע אבל מי שצוה והקדיש חלק בנכסיו שליש או רביע להקד' והשאר ליורשיו או לפלוני לא נשאר החיוב אבל המקדיש ויורשיו או לא הדין עם מי :

לשון יצחק דלאטאש אחד משותפי המדפיסים

לא מהיותי גדול בעיני נכנסתי בעובי הקורה להשיב על השאלה אשר לפנינו אשר מלאכתו בהעתק בלי תשובה רק להפיק הקורא בספר הזה וגם מאחר שעלה גורלו להדפיסו תחלה אין ראוי שיצא חסר אך לא היתה כונתי להחשב כריע ע"מ הגאון רבינו נסים ז"ל ובאדמה למלאת חסרוניו כי לא כן חשבתיה וחלילה לי מרשע כי ידעתי לא הגעתי לרועי צאן כ"ש להיות שקול עם נאמני ארץ לשבת עמהם בכף אחת אך שערתי בנפשי כי לחוות דעי על השאלה לא ימשך מזה אלא תועלת לעורר נפש המעיינים שאם יזכוני מן השמים ויורוני לכוון הדין על האמת והיושר כבר הגענו אל מחוז החפץ והשגנו מבוקשנו ואם ב"מ וח"ו אטעה יראו החכמי' והרבנים שבדור הזה טעותי ויישרו ההדורה ויתקנו עותתי יורוני ואני אחריס על כן כתבתי דברי התנצלותי אלה טרם בא תשובת השאלה אשר חברתי ואחת היא לבד ושאר כל התשובות הם שהגאון כאשר מצאנו בספר ההעתק שהיה יחיד בעולמו ואין בני להקימו :

תשובה סעיפי השאלה הזאת שנים · והאחד נלהבא אם ממו' מוקדש לעניי העיר חייב לפרוע המס כשאר ממון בני העיר יהב' בלשעבר אם המקדיש לעניים חלק מנכסיו בהיות בני העיר חייבים או למלך שכבר הטיל המס או שלוו משאר אנשים לפרוע המסים מזמן עבר ואלף ואפי' מכמה ימים חייב לפרוע חלקו מהחובות ההם ממה שנשאר בידו משאר נכסיו שלא הקדיש שכלן ערבים על השעבוד שנשתעבד עם שאר בני העיר · ועל שניהם אשיב תחלה ואומ' שאם באנו לדון בפי מנהג המדינה והעיר שאלה זו אינה צריכה לפנים שבודאי בענין המסים הולכים אחר המנהג ואפי' היו שלא כדין וכן פסק הגאון עצמו ר"נ ז"ל בתשובת שאלה עשירית ·

אבל אם באנו לדון כדינא דגמרא על הסעיף הראשון אומר שאין לפטור נכסי הקד' עניים מהמס מדין הפקר דהפקר לעניים לאו שמיה הפקר לפטור מן המעשר והכי איתא במס' פיאה פר' ששי ב"ש אומרים הבקר לעניים הבקר וב"ה אומר' אינו הבקר עד שיופקר אף לעשירים כשמיטה ומלבד הכלל הגדול שבידינו שהלכ' כב"ה · עוד יש ראיה מהא דאיתא במציעא פרק שו מציאות במעשה דר' ישמעאל בר' יוסי דהוה קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא הוה דרי פתכא דאופי פר"שי היה נושא משוי של עצים אותביניהו וקא מיתפח פרש"י בעומד לפוש א"ל דלי לי פר"שי הטעינני א"ל כמה שוין א"ל פלגא דזוזא הב ליה פלגא דזוזא ואפקרי' פרשו התוספות שלא יכשלו בו בני אדם בלא תגזול הדר זכה בהו הדר יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקריה חזייה דהוה קא בעי למהדר למזכה בהו א"ל לכ"ע אפקרינהו ולך

דבר נודר שנדר זה לחבורה ואין לומר שמכח תנאו הראשון נדרו נתבטל ולפיכך אין ספק שהקדש ת"ת זכה בנדרו אבל לענין הקדש חולים איני רואה שנוכל לחייב יורש זה לתת להקדש חולים כנגד מה שנדר אביו לת"ת דשמא לעקור מקלת נדרו שידור לאחד מכאן נתכוון ושיחול באותו מקלת שיתבטל על הקדש חבורת חולים וכיון שאין בדבריו כלום כמו שנתפרש למעלה כיון שלא נתבטל מקלת נדרו של ת"ת לא חל על אותו מקלת הקדש חולים ואין לנו הוכחה ברורה שירצה אביו לומר שאם ידור מנה לת"ת שידור כנגדו להקדיש חולי' כדי שנחוב את היורש בכך ולא עוד אלא אפי' אמר כך אין היותו ברור שהרי לא אמר אתן כך וכך אלא אדור כך וכיון שלא נדר אפשר שלא זכה ולפיכך נ"ל בנדון זה שכופין את היורש לפרוע מה שנדר לת"ת אבל לחבורה חולי' כיון שהדבר ספק הוא אין מוציאין מידו שלא תאמר כיון שספק זה אינו בין אדם לחברו אלא בין יורש זה להקדש של עניים הוה ליה ספקא דאורייתא לחומרא שאין הדבר כן אלא כל ספק שבין אדם לעניים הוי כספק שבין אדם לחברו וקולא לנתבע ·

וראיה לדבר מדאמרי' בסוף פר' הזרוע רמי ליה ריש לקיש לר' יוחנן תנן ספק פטור שמא ספקא לקולא ורמינהי תורס כמלים שנתו' הקמה ומשכינ' אמר רבא הכ' פרה בחזקת פטורה קיימא קמה בחזקת חיוב קיימ' א"ל אביי הרי עיסה דבחזקת פטורה קיימא ותנן גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשי' וכו' א"ל ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא אלמא ספק ממונא שבין אדם לעניים קולא לנתבע · והיינו דגרסינן בפר' דיומא תנן התם הנחתומים לא חייבו עליהן להפריש אלא תרומה גדולה בלבד ואמרינן בשלמ' מעשר ראשון ומעשר עני המוציא מחב' עליו הראיה שמא בספק עניים אמרינן המוציא מחברו עליו הראיה וקולא לנתבע ·

עוד אהיה דן לפניך שאפילו נתברר שזה נתכוון לומר שכל מה שידור בנדר אחר יתן כנגדו להקדיש חולים יורש זה אינו מחויב בכך לפי שנדר הקדש חולים אינו חל עד שידור אותו נדר אחר ובאותו שעה בלבד הוא חל ולא בשעת דבריו הראשוני' ולפיכך כל שבשעת נדרו שני אינו זכור מנדרו הראשון לא חל נדרו דהוי כההיא שמעתא דנכרו' דבפרק שבועות שתים בתרא דהאומר שבועה שלא אוכל זו אם אכל זו ואכל את הראשו' בשוגג והשנייה במזיד פטור · והסכימו הראשונים ז"ל דלאו דווקא פטור אלא אפי' מותר לו לאכול את השנייה שכיון שחלות איסורא בשעת אכילה ככר של תנאי היה ובשוגג נאכל לא חל איסור על השנייה כלל · אף כאן חלות נדרו של חבורת חולים בשעת נדרו של ת"ת היא וכיון שאפשר שוגג היה מתנאו הראשון שכן הדברים מראין ואין ספק שטוענים ליורש בכך נמצא שלא חל נדרו ותנאו הא' של חבורת חולים כלל ולפי שהדברים הללו באותה הלכה רחבים ועמוקי' מני ים איני מאריך בזה וכ"ש שאין שונין ואין מפרשין לחכם אבל הדבר נכון וברור דוק ותשכח · ומ"מ בנדרו של ת"ת אין ספק מן הטעמים שנתפרשו למעלה וכ"ש שיורש זה אומר שאביו צוהו בשעת מיתתו שיתן מנכסיו כל מה שנדר לגבאי ת"ת כאשר נדר · ואין ספק שזה לא נתבטל כלל מחמת תנאו הראשון שלא התנה אלא על נדר שידור בבית הכנסת והרי זה כחוזר ונודר ומצווה את בנו בשעת מיתתו ונאמן יורש על עצמו בכך יותר ממאה איש :

ב עוד שאלת בעיר הזאת יש ממון הקדשות הן קרקעות שהקדישו הבעלים שינתנו כל הפירות לעניי העיר הן מעות או עסק שהוקדש שיחלק לעניים ויש מהם שהוקדשו שיתחלקו הפירות לבד ישאר הקרן קיים ביד הגבאי ועכשו נתעוררו קצת ממנהיגי הקהל הממונים על גביית המסים והוצאות העיר ותובעין לגבאי ההקדשות שיפרעו מאותם נכסים מס והוצאות כמו משאר נכסי יחידי הקהל והגבאים טוענין שההקדשות כלן פטורין מכל הוצאת העיר ומכל מס · סוף דבר נסתפקו בענין זה יש שאומרים שבודאי הממון הזה אע"פ שהוא מוקדש חייב כשאר ממונות יחידי הקהל מפני שכל המסים וההוצאות נגבין לפי ממון הקהל שכן נהגו אם שיהיה מדינא או ממנהג או שכן הוא דעת אדונינו המלך יר"ה על המס ואפי' כשתמצא לומר שיגבה לפי נפשות יגבה בשביל נפשות עניי העיר שהם בעליו ואע"ג דלא קין להו ואע"פ שממון תלמידי חכמים פטור מכל מסים ותשחורת וכל הוצאות העיר לפי סברת הר"ש במז"ל ומקצתם לדברי הכל משום טעמא דאתמר בגמרא דרבנן לא צריכי נטירותא ה"מ רבנן ואפשר לומר ה"ה הקדש ת"ת או לספר תורה ועטרה לו או לשמן המאור אבל הקדש עניים לא ויש מי שאומ' בודאי זה הממון פטור מפני שזה הממון מוקדש לשמים ולא צריך נטירותא ואינו כשאר ממון שביד עניים שהוא חייב משום דלא קין להו אינו כשלהם אלא הוא מוקדש למצוה · ועוד שאינו נראה שיהא דעת אדון המלך בבקשת המס לעניים ולא לשום ממון מוקדש לשם שמים :

ועוד שכבר הנהיגו רוב הקהלות בהסכמותיהם שיהיה כל ממון של הקדש פטו' וכן ג"כ בעיר הזאת בכל הסכמות הידועות הקדומות כשהיו עושים חקים והסכמות והנהגות בענייני גביית המסים וההוצאות מזמן לזמן ידוע היו עושים חק

והסכמה

לעסקא אבל לכרגא לא מאי טעמא כרגא אקרקף גברי מנח וא״כ אפי׳ אין לממון בעלים נתחייב הממון ואין לפטרו · אבל אדרבא יש להביא ראיה שחייבים במס מכמה טעמי:

חדא שכבר התבאר לדמו נכסי הקדש עניים לנכסי יתומים ונכסי יתומים חייבי׳ במס כמו שאמרינו בהשותפים דב״ב ובהמקבל דמציעא אמר רב יהודה הכל לאיגלי גפא אפי׳ מיתמי אבל רבנן לא צריכי נטירותא וכן עוד שם׳ ואמר רב אמי אמר רבי יוחנן הכל לפסי העיר ואפי׳ מיתמי אבל רבנן לא צריכי נטירותא · אמר רב פפא לשורא ולפרשאה ולטורזינא פי׳ לתקון החומה ולפרש ההולך סביבו׳ העיר לשמרה ולידע מה היא צריכה ולשומר כלי זיין של בני העיר אפי׳ מיתמי כללא דמלתא כל מילתא דאית להו הנאה מיניה אפילו מיתמי וכתב האשרי בתוספות שם וז״ל כתב הר״ר יוסף כל מילתא דאית להו נטירותא ליתמי כגון מיני פורעניות אבל ארנוניו׳ לא רמינן איתמי · ויראה לי דכל מיני מסים מידי דנטירותא נינהו כי הם השומרים אותנו בין העמים כי מה תועלת יש לאומות בנו לשמרנו ולהושי׳ אותנו ביניהם · אלא בשביל הנאה שנאותין מאת ישראל לגבות מהן מסי׳ וארנונית · וא״כ נאמר דה״ה לנכסי הקדש עניים דאית להו הנאה בשמירה וחייבים:

וגם ראיה דבמסים וארנוניות אזלינן אחר דעת המלך אפי׳ שלא מן הדין משום דינא דמלכותא כדאיתא בח״ה דקאמר התם באגי מטמרי הוו דאינהו גופייהו לא הוו יהבי עסקא למלכא ומלכא אמר מאן דיהיב עסקא ליכול ארעא · פירושו לא תקשיה לי מהתם דלאו משום דינא אלא משום שכן דעת המלך · ואע״ג שלא מן הדין אזלינן אחר דעת המלך ואם כן בהיות דעת המלך שכל הכנסה מהקרקע וכל מאן דאכיל ארעא ליהו׳ עסקא מה אקפד לכו אם הוקדש לעניי׳ · ועוד טעמא אחרינא אלימתא דר״ת התיר לשנותה לכל צרכי צבור וכן הורה לתת לשומרי העיר מהקופה וכן כתב הרמב״ם ז״ל בהלכות מתנות עניים פ״ט ואע״פי שלא התנו וכן דעת האשרי כמו שהביא הטורי׳ ביורה דעה רנ״ו וכן דעת ר״י בתוספות בפ״ק דערכין דף ו׳ וז״ל וא״ר ר״י דהתם רשאי לשנותה שלא לדבר מצוה רק שיהא צרכי צבור הרי שהמסים הן כמו צרכי צבור וא״כ יכולין הגבאי לתת מדמי הקדש עניים לגובה המס אפי׳ להציל ממונם כל שכן וק״ו שיפרעו המגיע להם כפי הנכסים שהוקדשו:

אמנם בודאי לפי האמת למאן דכתית בעומקא דדינא יש לדון דנכסי הקדש עניים פטורי׳ מן המס ולאו מטעמא שיהיה ממון פטור בגופו דודאי מגופו חייב לדין הדיוט להם ובעו נטירותא כשאר ממון ולא עדיף מגופן של נכסי יתומים אבל פטורים משום דמה יכולין לטעון בעלי נכסי׳ שאם לא יפרע ממון הקדש עניים והם יפרעו בעד הממון ההוא שבמנעת הממון ההוא ניצול בממונם ואין ראוי להציל ממון אחד בממון אחר׳ · נשיב להם ונאמ׳ דלאו מלא׳ היא מה שאמר שאין כן האמת שיצילו ממון זולתם בממונן אלא הם מצילים ממונם בממונם ובאור זה שהעשיר מצווה לפרנס העני די מחסורו כדאיתא בכתובות פרק מציאת האשה · די מחסורו אשר יחסר לו מחסורו זה הבית אשר יחסר זה מטה ושלחן וכו׳ וכל הסוגייא לראיה שמצווים אנחנו לתת לעני כל מחסורו אפי׳ סוס לרכוב · וכן פשיטא דהיכא דאמיד כופין העשיר לתת צדקה כדאיתא ב״ב פ״ק דף ח׳ דקאמר לא קשיא הא דאמיד הא דלא אמיד אע״ג שבתוספות שם בשם ר״ת קאמרי׳ דלא כייפינן את נדברים משום דמצוה שמתן שכרה בצדה דכתיב כי בגלל הדבר הזה הא איתא דקא סבר דכופין והוי ממון שיוצא בדיינים ואם יקום אחד מבני העיר ויקדיש לעניים ממון ויסתפקו מהם העניים לא נתחייבו עשירים עוד לתת צדקה ולפרנס העניים במה שמסתפקים מההקדש ההוא אפי׳ במקום דקיץ להו לעניים כלומר שנהגו לתת כך וכך בשבוע לעניים אם ינא להם מחוץ נמנעים העשירים מלתת עוד הדבר הקבוע ·

וראיה מפ׳ ח״ה בבתרא אהא דקאמ׳ האומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאים ראיה וכו׳ ומקשה לסתלקו ביה תרי ולדיינו ומתרץ ואב״א לעולם דקיץ להו וניח׳ להו דכיון דרווח רווח פירש רשב״ם ואפ״ה ניח׳ להו לדיינים שינתן המנה לעניים דכיון דרווח שיש להם יועות רווח כלומר הרי יש להם מעות ולמה יתנו כלום כל זמן שאינו צריכים הרי לך מבואר שממון זה תועלת לעשירים שנפטרים מלתת צדקה ואם כן הוא מן הראוי ומן היושר ומדינא שלפחות יקיימו הממון ההוא כשיפרעו המס בעבור הממון דלמלכא לא איקפד ובלבד שינא לידו הסך אשר הטיל דלמה נגרום שיכלה הקרן שאינו עושה ריוח ומה שיעשה הוא לעניים בפרעון המס ואם באת לכוף שיפרעו הנכסים ההם מס יפרעו מהריוח וכמלאו חסרים העניים מזה וחסרונם עליך ועליה לידך קא הדרי עניים ויגלגל הדבר עליך מ״מ והכל אחד · ואין לומר דאתה רוצה לזכות ולתת לעניים דאין זה אלא יוהרא ואדרבא אסור שבמתנה שאתה נותן מחדש אתה מלבינו מחדש ומה שיהנה מהמוקדש כבר אין הלבנה כל כך דדמי׳ שכהנה משלו ואין צניעות גדול מזה והצנע לכת עם אלקיך אמר רחמנא דליבא בעי וראיה זו גדולה אגלי׳ דאפי׳ אם ישאל בפירוש המלך מס על הנכסים

לא אפקרינהו · ומקשה ומי הוה הפקר כי האי גונא והתנן ב"ש אומרים הפקר לעניים וכו' והיא היא משנה דבפאה שהבאתי ומשני אלא ר' ישמעאל בר' יוסי לב"ע אפקרינהו ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה ע"כ הרי שהסתם תלמוד מוכח כן שהלכה היא שאין הפקר לעניים הפקר · גם אין לפטרם מדין הקדש ודנימא דמה הקדש פטור ממעשרות כן הקדש עניים · דהא ליתא דאע"ג דאשכחינן דנכסי יתומים כהקדש כדאית' בפרק הנזיקי' דשנינן הכי אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומים הרי הן כהקדש ולא מיקני אלא בכספא ופשיטא ודאי דהקדש עניים דינו לפחות כדין נכסי יתומי':

וראיה מהא דאמרינן פר' ד' וה' בבבא קמא בההוא גברא דאמר הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינן נתביה לעניים · הכי אמר ליה נתביה נהלי איזיל ואשרי ביה נפשאי אמר ליה רב יוסף כבר זכו בו עניים ואע"ג דליכא עניים הכא אנן יד עניים אנן דאמ' רב יהודה אמר שמואל יתומים אינם צריכים פרוזבול וכן תני רמי בר חמא היתומים אינם צריכים פרוזבול שר"ג וב"ד אביהם של יתומים וכו' והשתא הוינן אנן בה קאי בעניי' ומייתי ראיה מיתומים · אלא לאו ש"מ דין הקדש עניים כיתומים וכהיכי דנכסי יתומים כהקדש הכי נמי הקדש עניים כהקדש וכן תמצא שפסק הרי"ק בספר תשובותיו בשאלה קל"ד · ומשום הא ליכא למאן דמתיר להלוות הקד' עניים אפי' בריבית קלולה דשוי להו הקדש גמור מ"מ ודאי דלאו הקדש גמור אי' לא נכסי יתומים ולא הקדש עניים הוו הקדש גמור דליכא למימר בהו כדאמרינן גבי כהני' דזכו משלחן גבוה ומשום הכי הוו הקדש גמור מה שבא ליד כהני' דהנותן נותן לגבוה ואינהו זכו משלחן גבוה אבל הכא הנותן נותן להדיוט ממש ואין הפרש בו לנכסי הדיוט דלא מסתבר שיהא חמור הקדש עניים בזמן הזה מלקט שכחה ופיאה דהוו ממון של עניים שנתן להם מן התורה נשתעבד בהם האדם ונתחייב דלא מצינו בשום מקום דלהוי הקדש:

ועוד ראיה דאינם הקדש דהאכלי' בכל מקום ובטומאה שלא נזהרי' דברים אלו רק במעשר א' ושני ובתרומות ובכורים אבל לא במעשר עני וכן כתבו ואכלו בשעריך · ועוד ראיה דמתרים לבעל הבית בשאין עניים בלא פדיון כדאיתא בפרק הזרוע לוי זרע בכישר פירוש שם מקום ולא הוו עניים למשקל לקט אתא לקמיה דרב ששת אמ' ליה לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים · וכן אמרינן התם זה הכלל כל דבר שהוא בקדושה ופרש"י שאסור לזרים כגון תרומה ומעשרות וכו' עד וכל דבר שאינו בקדוש' כגון הזרוע ולחיים וקיבה ובודאי שדין לקט שכחה ופאה במתנות כהונה דהוו חולין · כמו שראינו שם בסוגייא הפר' ההוא דמדמי להו אהדדי ואע"ג דפטירי פאה ולקט ושכחה ממעשר היינו משום דדרשינן מקרא דגזרת הכתוב הוא כמו שדרשו בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שיש ללוי חלק בו שאם הו' עני נוטל פאה והביאה רש"י וזה תוספתא פרק מקום שנהגו במעשה דבן בוהיין ופשיטא ודאי דלא אמירא צדקה דלא נתחייב בה אם לא מדין נדר כדאמרינן בפ"ק דר"ה בפיך זו צדקה דלא שייך בה דין הקדש גמור וממש וכן אמרינן בהדיא בפ"ק דערכין דגרסינ' הכי תניא כוותיה דרבא נדר צדקה ואין הקדש צדקה וכו' עד הכי קאמר צדקה כהקדש שהיא בבל תאחר ואיכא כהקדש דאילו הקדש אסור לאשתמושי ביה ואלו צדקה שרי לאישתמושי ביה ע"כ · וכן דן הגאון עצמו לעיל דף ב' עמוד ג' דכל ספק שבין אדם לעניים הוה ליה כספק שבין אדם לחברו · וכן פסק בעל טורים בטור ח"מ סימן ל"ה בסוף וז"ל ומה שמקדישים בזמן הזה לבית הכנסת וכו' דינו כשאר נכסי הדיוט · ואמר עוד בסימן רי"א בשם אביו ז"ל והאידנ' כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה · וכתב עוד ביורה דעה סימן קס"א וכן הדין במעות של הקדש שהוקדשו לעניים או לת"ת או לצורך ב"ה אבל אסור להלוותם ברבית דאורייתא אע"ג דהקדש גמור כגון שהוקדש לבדק הבית מותר להלוותו אפי' ברבית דאורייתא:

הרי לך מבואר דלאו דין הקדש איכא בהקדש עניי' דייק' כמי דאמרו כהקדש ולא הקדש ממש דכמה יש לחלק ביניהם ואין סברא שהמתיר להלוות הקדש עניים ברבות דאורייתא שיסבור שיהיו הקדש גמור אלא טעמא הוא משום דהוי ממונא שאין לו בעלים ואין לו תובעי' כדאיתא בריש הזרוע מבואר בסוגייא שם ודוק ותשכח כי אין רצוני להאריך ופשיטא דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד לוה למלוה והגבאי דהוי שליח אין שליחות לדבר עבירה · ועו' דאין שליחות בלא בעל משלח וליכא מאן דמשלח ואפי' בממונא דקיץ להו לעניים שרי דלא בהא הרבית ליד מלוה דלא זכה בו עני אלא מאחר שבא לידו ·

וגם אין לפטור מהמס מהאי טעמא דאין להקדש עניים בעלים דתרי מיני מסים איכא חד כרגא דרמי אקרקפתא וחד טסקא דרמי אקרקע ואממונא בכרגא ודאי פשיטא דמלכא לא איקפד ליה דלא איגרע חק המלך מהגלגלת מפני הקדש עניי' והמקדיש חוב גלגלתו כשאר והעני"ג כ"א בגלגלת ולא יתמעט' הגלגלות מפני זה אבל בטסקא השעבוד כשאר על הממון וכן דן הגאון עצמו בתשובה עשירית ע"ש והראיה מבוארת מהא דאמרינן בחזקת הבתים דף כ"ה והני זרורי דזבין ארע' לטסק' זבינייהו זביני וה"ש

לטסקא

ועתה כאשר ראתה האשה כי לא התירוה שכרה שליח נכרי אחד ללכת במקום הנזכר ונתנה כתב לוצו בידו שיביאנו ליד האיש המומר ולא גלת' לו שמת והכתב ההוא סתום וחתום כמנהג ודברי הכתב שראובן קרובה מודיע בכתב ההוא כי האשה מתחננת לו שיתירה בגט כדי שתנשא ותהיה התנית עם הנכרי השליח וכך אמרה לו אני אתן לך כך וכך בשכירות כך וכך לך בעיר פלונית תביא כתב לפלוני המומר ותביא לי כתב עדות מגזבר החצר אשר יעיד עליך כי הגעת לשם ואפרע לך שכירותך · והשליח הלך לו עם הכתב שם וכי לא יוכל להשיב מענה ממי שנשתלח לו כי מת הוא והנכרי השליח בשובו לשולחיו פתח פיו ושח מעצמו וכך אמר הלכתי למקום פלוני והנה את האיש הפלוני אשר שלחתם אותי אליו תחלה הלכתי בחצר מקום הנזכר יען כי היה רך ושאלתי בית דירתו ואמרו לי שמת והראו לי ביתו והייתי לביתו ומצאתי אלמנתו שנשאת לנכרי אחר ואמרה לי דמת האיש הפלוני בעלה הראשון ונתתי הכתב שנתתם לי וצותה לקרותו ואחר השיבה לי ואמרה כבר מת האיש ההוא ואיני מבינה את דברי הכתב הא לך אותו ולך לך כי אין לי עסק עמך ותכף הלכתי לגזבר העיר אשר אמרתם והגדתי לו כי אני שלוח לפלוני ששלחני ראובן ואמרה לי אלמנתו שנשואה לאחר כי הוא מת ולא רצתה לעשות לי מענה נבקשה ממך עשה לי כתב עדות שהגעתי הנה · ענה הגזבר ואמר להתכללותך אדרוש ואחקור בדבר אם מת האיש ההוא ואקבל עדות ושלח בעד אנשים ושאל במיתת המומר מפלוני בפני הנכרי השליח והעידו לו שמת במקום פלוני ומקצתם אמרו שהיו בקבורתו וקברוהו כה היו דברי השליח מעצמו בשובו · עד הנה ספור המאורע באשה הזאת והיא רצתה להנשא יבא נא דבריך אם יתירוה לי לינשא אם לאו · נבקשה ממך תכתוב דעתך הראשונה מסיחת המומר לפי תומו לדעת הרי"ף והר"ש ז"ל ומה יראה אליך בנכרי מסיח לפי תומו אם צריך לומ' וקברתיו כעובדא דפונדקית · ונכרי וישראל שהיו מהלכין וזולתם או לא שנראה מעובדא דבי חזאי זבני חסא אע"פי שהרמב"ם ז"ל כתב בעובדא דנכרי וישראל שהיו מהלכים זהוא שיאמר וקברתיו כבר הקדים וכתב אע"פי שאין הנכרי מכירו שנראה דעתו דאמת דדוקא בשאין מכירו צריך לומר וקברתיו אבל במכירו לא אע"פי שיש לתמוה מאי שנא הא מהא ואת"ל שאין צריך לומר וקברתיו עדיין מספקא לן אם צריך לומ' ראיתיו שמת כלומ' אחר שמת או לא :

וכי נימא שבשהוא מסיח לפי תומו ואומר איש פלוני מת אנו מבינין מתוך דבריו שראהו מת היכא דשח לפי תומו איש פלוני מת ופרע דבריו ששמע במקום פלוני או מנכרי פלוני שמת מהו וכן מספקא לן אם נאמן נכרי מסיח לפי תומו בפנינו ששמע מפי נכרי מסיח לפי תומו לפי דבריו אי שרינן בכה"ג אתתא לינסא כדעבדינן בעד מפי עד ובאשה מפי אשה ומפי עבד ושפחה או נאמר דגרע נכרי בזה ונראה דאי לא בעינ' בנכרי מסיח שיאמר וקברתיו ולא ראיתיו שמת דפשיטא דנכרי מפי נכרי מהימן דקא מסיח ששמע שמת :

עוד איבעיא לן אי נכרי שבא לפנינו אמר מל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכוון להעיד כל זמן שלא יקדים דברים אחרים דומיא דמאן איכא בי חסא או חבל על פלוני ודומיהם או בפונדקית דהתחילה לבכות ואפי' תימא דבנכרי בעלמא שאמ' לפני ישראל במל"ת מת פלוני דמסתמא ואפי' לכשיאמ' ששמע מנכרי או מאנשי המקום פלוני מת דמשיאין אשתו אכתי מספקא לן בנכרי הזה השליח אחר שנשתלח לאיש ההוא ולא הביא מענה ממנו מכתב הנשלח לו אם נקרא זה מל"ת או איכ' למימ' שמא ליפות שליחותו והתכללתה קאמר דומי' דנכרי שאמר פירות אלו וט' שמכוון להשביח מקחו גם אם לא ימכרנו יותר ביוקר בעבור זה או יש לומר מאחר שדמי שכירותו יתנו לו עם כתב העדות שהביא מה לו לשקר ולא דמי לשל ערלה ושל עזקה דהתם סבור שיותירו לו בדמיהם על זה · וגם תודיענו אם מי שמעיד או נכרי מל"ת שמת פלוני לעת הדבר אי הוי במלחמה ואם צריך לומר וקברתיו או לא · ע"כ דבריך :

תשובה זו האשה חזרתי על כל צדדיה ועדיין לא מצאתי לה צד היתר לפי שאין לסמוך על מה שהעיד אותו ישראל מומר מל"ת שמת פלוני המומר שהיה שמו כך בעת הדבר משום דעד המעיד שמת פלוני בשעת הדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו לפי דעת הר' אלפסי ז"ל שכתב דהך בעיא דאיבעיא בפ' האש' עד אחר במלחמה מהו דאע"ג דלא איפשיטא בדוכתא איפשיטא לה מההוא עובדא דדגלא דבפרק האשה בתרא דבמים · עד אחר מהימן אף במלחמה כן · וסובר הרב ז"ל דכיון דלא איפשיטא לן אלא מההוא עובדא דווקא כי ההוא עובדא דליכא למימר דאמר בדדמי דהא אסקוה אגשרא דשבישתא וכלאיתא התם ודכוותא נמי בעד אחד במלחמה דווקא באומר מת וקברתיו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפר' בתרא מהלכ' גרושים עד אחד אומר שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו נאמן ומנסא על פיו וכו' · דסבירא להו ז"ל דכי היכי דבאשה

הנכסים ההם חייבים לפרוע בעבורם העשירים שאין זוקין מפני זה כאשר אמרנו · ומה שהבאנו ראיה לעיל שמותר לשנותה לצרכי לבור כבר חולקים בדבר והוי פלוגתא דרבוותא ולחומרא דספק פאה פאה · ועוד המוציא מחברו עליו הראיה ועוד דעד כאן לא קאמיירי המתירים לשנות אלא במותר ודליכא עניים אבל היכא דאיכא עניים דפרנסתם עליהם ודאי ליכא מאן דיתיר לפגף העניים ולהרויח העשירים שלא יתנו המס העשירים ויתפרנסו העניים בדוחק דלית דין ולית דיין שידון כן זהלא המקדיש לעניים אמרינן דעתיה דאומדנ' דמוכח הוא דעל מנת כן הקדיש לזכות לעניים ולא להרויח לעשירי' :

ועוד ראיה דמאחר שממון זה לא נתן לשאת ולהרויח אין ראוי שיפרע מס וכן תמלא במרדכי ב"ב פ"ק דדן שם ופסק דקרקעות אין חייבים לפרוע מס וז"ל שם תדע שהרי היכא שבני העי' עניים ואינם נושאים ונותנים בממון ובפרקמטיא אע"פי שיש להם קרקעות אין השר לוקח מהם מס אם לא כה"ג שתהא הקרקע עלמו משועבד למס הרי מבואר מכאן שגם אין דעת המלך שיפרעו העניים דאדרבא יהבי איכון לעניים כדאשכחן באיפרה הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרבי יוסף אמרה להוי למלוה רבה נתר' פ"ק ופרש"י מלוה רבה פדיון שבוים ואי יהבי מכיסייהו כ"ש דלא ישאו מס עלייהו :

ועוד טעמא אחרינא דהממון המוקדש ללדקה כשיהיה הקרן קיים והפרות לעניים הוי ממון דכולי עלמא וגם העשירים זכאים בהם דאם הם עתה עשירים אפשר שבניהם אחריהם יתענו כדאיתא פרק שואל במסכת שב' שאם לא בא הוא בא בנו ואם לא בנו בא בן בנו שנאמר כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם · ואמרינן התם אמר לה ר' חייא לדביתהו כי אתא ענייא אקדים ליה רפתא כי היכי דלקדמי לבנייכי אמר ליה מילט קא ליטית להו אמר ליה קרא כתיב כי בגלל הדבר הזה וכו' · הרי דלא איקפד לבעלי נכסים לפרוע המס ולהעמיד קרן הקדש העניים ולקיימו דנהנים מזה דאם לא הם בניהם או בני בניהם נהנים מזה וכל עמל האדם מניחו לבאים אחריו ויש ראיה לפטור נכסי הקדש עניים ומשום דאשכחינ' במרדכי בהגהות דפ"ק דב"ב דדמו נכסי הקדש עניים למעשר עני וכן מדמוי להו בגמרא בכמה דוכתי ואשכחן בתוספתא דמסכת פאה מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה ואין משלמים ממנו התגמולים ואין פודים בו את השבויים ואין נותנין בו דבר של לדקה אבל משלחים לדבר של גמילות חסדים ולריך להודיעו שהוא מעשר עני ונותנים לחבר עיר בטובת הנאה וכו' הרי שמעשר עני אע"פ שאינו קודש אינו כחול להשתמש ממנו כחול גמו[ר] וכדין הדיוט גמור וכן נמי בהקדש עניים ולא לחנ[ם] קראו להו הקדש אלא דמשום שהקלו למלוה כאשר לשאר מילי ואין ראוי לחייבם במס ודברים של טע[ם] הם מכל אלה הטעמים נקטינן דהקדש עניים פטור[ים] ממס בלהבא וכן עמא דבר בכל מקום ולא שמעת[י] ולא ראיתי מקום שיפרעו נכסי הקדש עניים מ[ס] כמו שאינה פורעים נכסי ב"ה ספר תורה דהכ[ל] אחד :

אמנם כל שעבר נמה שכבר נתחייב הממון א[ם] נתחייב כבר למלך שעבר זמן ולא פרע בעל הממון ואחר הקדישו בודאי פטור בעל הממו[ן] וטעמא כמו שדן הגאון עלמו בתשובה עשירי[ת] דשעבוד המס רמי אממונא ולא אקרקפתא וכמ[ו] שהבאתי למעלה וממה שהתבאר לעיל ומהתשובת ההיא שתמלאה לקמן יתבאר לך אם תדוק מינה אבל אם לוו הקהל ונשתעבד כל אחד למלוה גבר[א] או ישראל הוי כזוקפן עליו במלוה ונשתעבד והשעבו[ד] רמי אקרקפתא ומשום האי שעבודא נתחייב גברא וגבינא מיניה ואפי' מגלימא דעל כתפיה ושאר נכסי[ו] משועבדי' וחייב לפרוע מהם אפי' הקדיש חלק מנכסיו דלא שאני וזה מדינא אמנם לא נהגו כ[ן] בשום מקום אבל פוטרין אותו האיש המקדיש אפי' מהחובות שהיה חייב הקהל קודם זה מפני הטעמים שאמרנו שפורעים בעד הממון ההוא מפני שהמקדיש לעניים הוי כאלו נתנו ליד הקהל והוי כנכסי הקה[ל] ונכסי העניים ונכסי הקהל הכל אחד וגם עוד להחזי[ק] ידי עושי מלוה ואין עוד להאריך כי למבינים ד[י] וזהו הנראה לעניות דעתי כאשר הורוני מן השמים עד כאן משותף המדפיסים ומכאן ואילך מהגאו[ן] רבנו נסים יל"ו :

ג עוד שאלת

מעשה בא לפנינו באשה אחת שהלך בעלה זה כמה שנים בעיר פלונית והמיר שם ונשתנה שמ[ו] לשם נכרי ויש כאן עדים מכירין אותו ושמו ושם נכריותו וזה כמה שנים בא הנה ישראל מומר מן האר[ץ] והגיד מסיח לפי תומו שמת פלוני המומר שהיה שמו כך בעודו יהודי בעת הדבר ובאה האשה לב"[ד] ושאלה מהם שיתירוה לינשא ולא אבו מפני שנסתפק[ו] קלתם שמא אין ראוי להאמין ישראל מומר אפי' מסיח לפי תומו דגרע מנכרי דאפי' לדעת הר' שפס ז"ל והרמב"ם ז"ל שכתבו דפסול לעדות בעברי[ה] דאורייתא נאמן להשיא אשה במל"ח דלא גרע מנכר[י] איכא לאיפלוגי בין מומר לע"ז ולכל התורה לפסו[ל] בעברה אחת או לא · תודיענו בזה דעתך :

ועתה

חרא דכיון שאמר אליו דבשעת הדבר מת אלמנתו לא עריפא מעד אחד בדבר דלא מהימן עד דאמר וקברתיו: ועוד כי מן הנראה כשאמרה לשליח זה שמת האיש הפלוני נבעלה הראשון שזה השליח שאל אותה עליו וכך נראים הדברים מתוך דברי השליח שהוא אומר הלכתי לביתו ומצאתי אלמנתו שנשאת לנכרי אחד ואמרה לי שמת פלוני בעלה הראשון והדבר רחוק בעיני שהתחילה הנכרית ההיא לומר לאיש אשר לא הכירה מעולם שבעלה הראשון מת אם לא שהוא שאלה עליו כי כן היה ענין שליחותו וכל כה"ג לא הוי מל"ת · דכל ששואלין לאיש אחד על פלוני היכן הוא והוא משיב מת אין זה מל"ת וכדאמרינן בסוף יבמות גבי דאמרו לה איה חברנו דאלמא דכל ששואלין והוא משיב אעפ"י שהוא אומר מת וקברתיו אינו נאמן דהיא דפונדקית דהתם הכי קאמרה ואפי' הכי מתמהינן והא קאמרו לה איה חברנו · ואפילו שבא בלשון השאלה ומצאתי אלמנתו שנשאת לאחר ואמרה לי שמת האיש הפלוני בעלה הראשון · שנראה מתוך הלשון שהשליח לא אמר לה דבר אלא שהיא התחילה מעצמה מפני שהדבר רחוק בעיני אני תולה זה לקצור בלשון או שהשליח מרגיש בדבר וכיון לומר הדברים בענין שיועיל בדיני ישראל או אולי גלה איש אזנו בזה ומכל אלו הצדדים איני רואה לאשה זו צד היתר עדין :

ולענין מה שנסתפקת לעמוד על דעתי בסיחת מומר לפי תומו לדעת הר' אלפסי והר"ם ז"ל שכתבו דפסול לעדות בעבירות דאורייתא נאמן להשיא אשה במל"ת דלא גרע מנכרי אי איכא לאיפלוגי בין מומר לע"ז ולכל התורה לפסול בעברה אחת או לא ·

דע שלפי דעתי אין לחלוק בזה כלל לפי שאם היינו חוששין לומר מומר זה מתוך שהוא נקיא שהאשה נתרת בענין זה הוא אומר כך שיהא נראה כמו שיהא מ"ל תומו והוא אינו כן אלא מתכוון להעיד ומטעם זה נאמר דמומר גרע מנכרי א"כ אף בפסול לעדות בעברה אחת נחוש לכך שכיון שהוא פסול לעדות נחוש שמא נתכוון להעיד הוא ואין עדותו עדות וכיון שלמדנו הר' אלפסי ז"ל שאין אנו חוששין לכך לא שנו פוסקים דבריו כפשוטן שהוא מל"ת אף במומר לכל התורה יש לנו לומר כן שאנו מאמינ' ששניהם מסיחי' לפ"ת ואף לרשב"א ז"ל ראיתי בתשובה מעשה אחד שבא לפניו ישראל מומר שאמר להן שמת פלוני והוזכרה שם סברת הר' אלפסי ז"ל כי לפי שהוא תופס בפשיטות הר' אלפסי ז"ל אין חילוק בין פסול לעברה אחת לישראל מומר ומ"מ יש שחלקו על הר' אלפסי ז"ל :

ולענין מה שכתבת מה נראה לי בנכרי מל"ת אם צריך לומר וקברתיו כעובדא דפונדקית

ונכרי וישראל מהלכין וזולת' או לא כמו שנראה בעובדא דבי הואי ובי חסא וכו' כבר עמדת על עקרי הדברי' בזה שאין ספק כל שהנכרי מכיר' אין צריך לומר אלא מת בלבד והיינו עובדא דבי הואי ובי חסא כמו ששנינו ואפי' ששמע מהנשי' שמת דיו ואפילו לר"ש שכת' בכיוצא בזה בפ' אחרון דהלכות גרושין כל דהוא מכירו אינו צריך לומר אלא מת בלבד · אבל כשאינו מכירו הוא שסבור הרב ז"ל דלא סגי עד דאמר קברתיו מפני שהמעשים שבאו לגמרא כיוצא בזה בכולן יש בהן קברתיו כדאמרינן חבל על שני בני אדם שהיו מהלכין באנטוכיה שמתו וקברתים. וחבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת וקברתיו ואמרינן כמי פונדקית נכרי היתה מל"ת היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו כלומר כל שאינו מכיר אותו איש שאומר עליו שמת אלא אמר יהודי אחד שהיה עמי וכיוצא בו לא סגי עד דאמר קברתיו ואע"ג דאיכא למימר בכל הני דמעשה שהיה כך היה לאו דבעינא קברתיו סובר הרב ז"ל דאי איתא לא אפשר דלא הוה משתמיט שום ולימא בחד מינייהו מת בלחוד אלא ש"מ בזה דבמכירו סגי במת בלחוד באינו מכירו בעינן מת וקברתיו זה דעתו של הרב"ן ז"ל :

וטעמא דמילתא שיותר אדם נקי במי שהוא מכירו ממי שאינו מכירו הילכך במכירו כל שאמר מת בלחוד סגי אע"ג דלא אמר קברתיו ולא חיישינן דאמר נדדמי אבל כשאינו מכירו חיישינן דאמר נדדמי לפי שאין הדברים ברורים במי שאינו מכירו עד דאמר קברתיו · וכבר חלקו מן האחרונים בזה על הרב ז"ל אבל דברי הר' נכונים בפשטן של שמועות אבל במכירו מ"מ במת סגי ואין צריך שיאמר ראיתיו שמת אלא כל שאומר מת די וכהנהו עובדי דבי הואי ובי חסא ונכרי ששמע מפי נכרי הדברים נראין דכיון דכל שהוא אומר מ"לת ששמע מפי נכרי אחד מסיח לפי תומו שפלוני מת הרי הוא כאשה ששמעה מפי אשה :

ולענין מה שאמרת אי נכרי שבא לפנינו ואמרה מל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכוין להעיד כל זמן שלא יקדי' דברים אחרים דומיא דמאן איכא בי חסא או חבל על פלוני ודומיהן · אין ספק בזה שכל מי שמתכוין להעיד אומר אותו דבר לבדו לפי שאין כוונתו בדרך ספור דברים ומי שהוא אומר מל"ת אינו אומר אותו דבר בעצמו אלא בקשר ענין לפניו או לאחריו וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר דברים אלא כרוצה להודיע אותו דבר לבדו ואינו נאמן וכולהו עובדי דגמר' הכי איתנהו והכי מוכחי ודבר שליח זה אינן אלא דברי מל"ת כלל כיון דשייך הפי שליח בהאי מלתא וכדאמרינן בפרק כל הגט דמילתא

עלמה חיישינן דאמרי בדדמי כל היכא דאיכ׳ למיחש כדאיתא בריש פר׳ האשה שלום הכי נמי בעד אחד וכיון דחזינן דבעד אחד חיישינן דאמר בדדמי כדחיישינן באשה גופא עד אחד שמעיד מת פלוני בדבר לא מהימן דחיישינן דלמא בדדמי כדחיישינן באשה גופא וכדאמרינ׳ התם בריש פר׳ האשה שלום דבר אמרי לה הרי היא כמלחמה ואמרי לה אינו כמלחמה אמרי לה הרי היא כמלחמה דאמרינ׳ בדדמי ואמרי לה אינו כמלחמה דסמכא דאמרי אנשי שב שנין הוה מותנא ואיניש בלא זמניה לא אזיל וכיון דלא אפשיטא בגמרא נקטינ׳ לחומרא שכן דרך הגאונים בכל מקום לפסוק בשני לשונות להחמי׳ בשל תורה ואפי׳ היכא דלשון אחרון לקולא הוא וכן פסק בזה הרמב״ם ז״ל בפר׳ אחרון מהלכות גרושים שכתב היה דבר בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת וכו׳ וכיון דלגבי אשה עלמה נקטינ׳ דדבר הרי הוא כמלחמה הכי נמי לגבי עד אחד הילכך עד דאמר וקברתיו לא מהימן :

ואל יקשה עליך שאם באנו להשוות עד אחד לאשה עלמה א״כ אפי׳ עד אחד במלחמה אפי׳ אומר מת וקברתיו לא יהא נאמן שכך הדין באשה עלמה במלחמה לפי דעת הרב ז״ל שכך כתב בפ׳ הנזכר שהאשה האומרת מת בעלה במלחמה אינה נאמנת ואפי׳ אומרת מת וקברת׳ שזו אינה קושיא שכשאנו משווין עד אחד לאשה עלמה אין אנו משוין אותה אלא לענין דכי היכי דחיישינה באשה עלמה דעבדה בדדמי ה״נ חיישינן לעד לפי דעת הגאונים ז״ל וכ״ש לנדון זה של דבר אבל לא שנשווה אותן לגמרי דבאשה עלמה חיישינן במלחמה דמשקרא לפי דעת הר״ם במז״ל ובעד אחד לא חיישינ׳ אלא דאמר בדדמי ומ״מ כיון דאסקינ׳ בגמר׳ דבאשה עלמה דבר הרי הוא כמלחמה הדבר ברור לפי שיטת הגאונים ז״ל דעד אחד בדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו ולפיכך בנדון שלפנינו אין להתיר אשה זו מפני דבריו של אותו מומר שהיה מסי׳ כיון שלא אמר מת וקברתיו וכ״ש לפי דברי רבינו חננא ז״ל שכת׳ דבעיין דעד אחד במלחמה לא אפשיטא שלפי דבריו אפי׳ באומר מת וקברתיו לא מהימן :

וכבר ידעת שיש חולקים על דברי הרב אלפסי ז״ל וסוברין דעד אחד במלחמה אע״פי דלא אמר קברתיו נאמן וטעמייהו משום דבעיין בעד במלחמה ליתא משו׳ דחיישינן דעד אמר בדדמי אלא משום דמספקא לן אי טעמא דעד אחד משום דמלת׳ דעבידא לאיגלויי הוא לא משקר הכא נמי לא משקר או דלמא משום דהיא דייקא ומנסבא אבל לא יאמר עד אחד לעולם בדדמי משום הכי מספקא לן הילכך כיון דחזינ׳ בעוברא דרגלת דעד אחד נאמן אלמא טעמא דעד אחד לאו משום דהיא גופא דייקא דהא במים לא דייקינ׳ דמים כמלחמה דמו אלא ע״כ טעמא דעד אחד משום דמהימן הוא וכיון דמהימן אפי׳ בשאינו אומ׳ קברתיו סגי דלא חיישינן דאמר בדדמי זהו טעמן של בעלי סבר׳ זו ובודאי שדברים נכונים הם וקרובים אל הדעת אבל מאחר שהרב אלפסי ז״ל והר״ם במז״ל הסכימו דכל במלחמה ודכוות׳ חיישינן אפי׳ לעד אחד דאמר בדדמי מי יקל את ראשו להקל באיסור אשת איש כנגדם וכ״ש שר״ח ז״ל מחמיר בדבר יותר דלדידיה אפי׳ באומר קברתיו לא סגי וכמו שכתבתי :

הילכך בנדון זה אין לסמוך על דבריו של אותו מומר שהגיד מל״ת שמת פלוני המומר שהיה שמו כך בעודו יהודי בעת הדבר דכיון דאפי׳ בעד אחד גמור בעינן דאמר וקברתיו כ״ש בנכרי מל״ת ומ״מ הוו זהירין בדבר דלאו דבעי דאמ׳ וקברתיו מ״מ כל שאמר דברים שהם ברורים שאין לספק בהן דאמר בדדמי סגי כגון דאמר אני נגעתי בו לאחר שמת או שניתיו ממקום למקום וכיוצ׳ באלו הדברים וכדאמרינן בפר׳ האשה שלום כגון דאמרי אסקינהו קמן דחזינהו לאלתר וכו׳ וכבר יצא בכיולא בזה להיתר במעשה שאירע בענין המר והנמהר אשר קרה לקהל טריגה והותר׳ אשה להנשא בעדות כיולא בזה על ידינו ועל ידי חברינו • אבל מ״מ לריך דקדוק גדול בעדות זה כדי שלא יהא בו שום לד דאיכא למימר דאמר בדדמי ולפיכך אתם היודעים איך היו דברי אותו מומר מל״ת דאמר שמת אותו פלוני המומר התישבו בדבר כי לכם המשפט :

וכן לענין דברי השליח אשר אמר בשובו כי היה במקום פלוני ואמרה לו שמת וכן אמרה לו אלמנתו ושמע שהעידו אנשים בפני הגזבר שמת פלוני ומקלתם אמרו שהיו בקבורתו וקברוהו בכל זה אני חושש הרבה ואיני מולא לך היתר כי אין ספק כי כל מה שהעידו אותם אנשים בפני הגזבר נתכוונו להעיד שהרי הגזבר שלא בעדם כדי לקבל עדות מהדבר כמו שאתם רואים מדברי השליח שהגזבר אמר לו אני אדרוש ואחקר ואקבל עדות ושלא בעד האנשים ושאלם וכו׳ ולפיכך אעפ״י שאמר שהיו בקבורתו וקברוהו לא סמכינא עלייהו כיון שהיו מכוונים להעיד וכדתנן ובנכרי אם היה מתכוין אין עדותו עדות • ואסקינ׳ בגמרא דלא שנא נתכוון להתיר ולא שנא אין מתכוון להתיר אין עדותו עדות • וכן דברי אלמנתו שאמרה שמת האיש הפלוני בעלה הראשון אינן מספיקים אללי כלל :

לזו רק המחשבה וכן טבעת אדם מקבלת טומאה וטבעת בהמה אינה מקבלת טומאה ואין ביניהם הפרש רק המחשבה וכן כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ורבים בענין טומאה כאלה המחשבה בהם עיקר וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו וכו' · וכן בהנאה הנאה לאדם בנ"ר עשו עיקר היכא דקא מכוין ונכרי שהדליק את האור בשגם והאי נכרי דאריך ריסא הכל הולך אחר הכוונה בכל ענייניס אלו עיקר הנכרים שעושים הדב"ש מענבים אין כוונתם ליין רק לדב"ש ומחשבתם מסלקת כל איסור ולעולם זה לא נקרא רק דב"ש שמו וקיימא לן כרבא דאמר בפר' השוכר בתר שמיה אזלינן בפלוגתא דידיה עם אביי בחמרא חדתא וענבי וחלא דחמרא וחלא דשכרא וכו' כדאיתא התם :

ועוד כי התלמוד לא הוצרך להתיר רק מה שיעלה על לב שיהיה בו איסור ודבש דבורים מה חשש איסור יש בו אבל בשביל שמבשלין אותו להוציא השעוה אין זה בשול כי הכונה להוציא השעוה לבד והוי ליה כהאי נכרי דאריך ריש' דשרי למיכל מריש אודניה והמשנה לא דבר' רק בזה הדבש שצריך בשול גדול והיינו דאמרינן בגמרא למאי ניחוש לה אי משום בשולי נכרים נאכל כמות שהוא חי הוה ונודאי לא אמר על דבש דברים אלא על דבש ענבים וכחה דהתירא עדיף ולא די לנו במה שאסרה תורה רק שנבא להוסיף עליהן · אלו הן דברי הה"ר יעקב ז"ל :

ועתה הוסיפו עליהן המתחכמים היום שמלאו שעד לדבריו שהרי בכל הקרבנות כתב הר"ם ז"ל שמחשבה פוסלת בהם ובאלה שהיא כמותה מחשבה מועלת שהרי עיסת הכלבים פטורה מן החלה ואפי' היא מסולת נקייה · ועו"ד בדבר חמור מזה מחשבת הנכרי עיקר שהרי מחשבת אחשורוש שהיה מתכוין להכאתו באסתר פטר אסתר מליהרג קודם שתשמע ליו ואע"ג דעבירא הוה בפרהסיא כדמפורש פר' בן סורר ומורה · ע"כ דברי המתירין ·

וזה אשר כתבת לחלוק עליהן דברי הגאון רבינו האיים ז"ל אשר כתבו בשמו לא נמצאו בשום חבור שתבר הוא ולא בחבור זולתו מן הגאונים והמפרשים וע"כ אין לסמוך עליהם וכדאמרינן ביבמות מטו מר בריה דרבינא חתים עלייהו · ועוד כי הדברים מורים שאינם דברי גאון ולא דברי רב שהם תלו טעם ההיתר מפני סמיכות הדבש לרובדניות ורצו לומר שפתיהן מענבים בשביל סמיכותן ואלה הדברי' אין עיקר בהם שהרי המשנה היא הרבה עיינים שוכין בה ולא האי זה כראי זה והרי כבשין ותרין סמוכין לרבדכיות ולא מפני זה נאמר שהוא מענבים ואלב הסמוך לדבש על כרחן דבש ואלב שני ענינים

ניכהו ואו לדבש דייק עלה בגמרא למאי ניחוש לה אי משום איערובי ואי משום בשולי נכרים · ואם על הדבש הנעשה מענבים היכי חיים לאיערובי ולבשולי נכרים ולא חיים כלל לספק יין נסך והוה ליה למימר אי משו' יין נסך הנעשה ביד נכרים אין מנסכין כיוצא בזה או אין תורת יין עליו דודאי אי איכא למיחש לאיסורא בכל הנעשה מגפן היין ביד נכרים הכא נמי איכא למיחש והיאך לא יזכיר חשש זה והלא להוליך ענבים נכרי לגת אסרו משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב כדאיתא בפר' ר' ישמעאל :

ועוד לא מצינו בכל התלמוד זכר לדבש רק דבש דבורים או דבש תמרים ואיך יזכירנו בידיעה והדבש לא נודע מה הוא ובכל הראיות שהאריך להביא בענין טומאה דמחשבה מועלת בה והוא הדין והוא הטעם בענין זה דהלך אחר מחשבת הנכרי ואינה לעשות יין תמהני בהם דהא ק"ל כרב דאמר פרק ישמעאל תינוק בן יומו עושה יין נסך דאתמר התם ההוא נכרי דהוה סליק לדקלא לאייתויי לולבא בהדי דקא נחית נגע בחמרא שלא בכונה שרייה רב לזבוני לנכרים אמרי ליה רב כהנא ורב אסי והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו עושה יין נסך אימר דאמרי אנא בשתייה בהנאה מי אמרי הרי בפי' שאין צריך לכוין בנגיעתו דכיון דנגע אפי' בלא כונה נאסר בשתייה ומפורש מזה שאין מחשבת נכרי חשובה אבל היין כל ייקר ואפי' חשב ליגע בדבר אחר ונגע ביין אין במחשבתו ממש וכיון דנגע נאסר היין בשתייה כדתנן נכרי שהושי' ידו תוך חבית של יין וכסבור שהיא של שמן זה היה מעשה ואמרו ימכר וכיון דמפורש אבל היין שאין מחשבה מועלת בו כלל מה ענין למחשבות הטומא' וזולתה ודרך התלמוד ללמוד סתום מן המפורש כשהכרון דומ' לראי' אבל מפורש אין צריך ללמדה מזולת :

וא"כ חזרנ' לכל צדדים ולא מצאנו להיתר טעם דהא ק"ל יין משהתחי' לימשך נעשה יין נסך ופ"ר ז"ל לאו דווקא כמשך מן הגיגי' שא משנעש' מסק' מקבת' אע"פ שהוא מערב עם הענבה נקרא מתחיל לימשך ומשנ' אחרונה מוכחה בפי' דתזר' לומר אין דורכי' עם הנכרי בגת משו' דרב הונא וק"ל כוותיה אלמא משעת דריכה נעשה יין ומיד יאסר אפי' ייכו של ישראל בנגיעת נכרי כ"ש הנעשה הכל ביד נכרי והוה של נכרי ודריכתו ובשולו ביד נכרים איך תתירנו מחשבה שהי' לעשות דב"ש והלא אלונתית שנעשית מיינו של נכרי אסורה כדתניא בתוספתא בהדיא אלונתית של נכרים אסורה מפני שתחלתה יין והשם הזה שקורין דבב"ש אפי' הוא כדברי המתיר שחשב

דבתר

דשייכי בה ענדי לאחזוקי שקרייהו ואפי' מל"ת אינו
נאמן ונכרי זה ג"כ אע"פי שאין שכירותו תלוי בדבריו
עביד הוא להחזיק ולומר שהוא נאמן לשולחיו ועשה
שליחות ביותר מה שמוטל עליו :

עוד אמרתי אגלה אזנך שאפי' היה כאן נכרי
מל"ת בכל דיניו שאומר איש פלוני מומר
שהיה שמו כך שהיה דר במקום פלוני מת במקום
פלוני אין מתירין את אשתו עד שנדע שבעלה של זאת
היה דר באותו מקום הא לאו הכי כיון דשיירות מצויות
חיישינן דלמא איכא גברא אחרינ' דשמי' הכי והא
דאסיקנ' בפר' האשה שלום דלא חיישינ' לאחרי יצחק
ריש גלותא התם משום דהוחזק חד יצחק ריש גלותא
בקורטובא ואמריקא כהן כמלא וכאן היה ואין לי
להאריך שלא בזה נשאלתי :

ד עוד שאלת

שאעמידך על דעתי
זיעת בחמי טבריא
נשבת אם מותרת אם לאו כי שם נסתפק בה משום
דאתמר בגמרא זיעה במקומה עומדת :

תשובה

דע שהרב אלפס ז"ל כן הוא דעתו
שהזיעה לחלוטין נאסר' ואפי'
בחמי טבריא וזה שכתב בפרק חבית גבי מתניתין דתנן
הרוחץ במי מערה או במי טבריא ואמרי' בגמרא
דהרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא וכתב הרב ז"ל ואי
קשיא לך הא דגרסינן בפרק שמונה שרצים תנו רבנן
רוחצין במי גדר במי חמתן ובמי טבריא וגרס' נמי
בפרק כירה ראוי שאין הדבר עומד והתירו להם חמי
טבריא וזיעה במקומה עומדת דש"מ דמותר לרחוץ
במי טבריא לכתחלה והכא אמרינן דיעבד אין לכתחלה
לא · לא קשיא דהכא דאמרינן דיעבד אין לכתחלה
לא לאו אמי טבריא קאי אלא אמי מערה ולא תני מי
טבריא אלא לגלויי מי מערה דמה מי טבריא חמין אף
מי מערה חמין ומי טבריא מותר לרחוץ בה אפי'
לכתחלה ומי מערה דיעבד אין לכתחלה לא ומי מערה
מאי טעמא לא שרו לכתחלה משום דמערה מטללא
כדאמרינן בפרק שור שנגח את הפרה מערה מרגעא'
ומטללא הילכך נפיש הבלא דידה ואתיא לידי זיעה
ומשום הכי לא שרו לכתחלה אלה דברי הרב ז"ל
אלמא דסבירא ליה דמי מערה דמתניתין חמי טבריא
אינון · ואפי' הכי אסור לרחוץ בהן מפני שהמערה
מזיעה דסברא ליה ז"ל שהזיעה נאסרה אפי' בחמי
טבריא וכן דעת הר"ם במז"ל שכן כתב בפ' ד' מהלכות
שבת ואסור לרחוץ במים חמים שבמערות מפני
שמערה יש לה הבל ויבא לידי זיעה וכבר חלקו על זה
גדולי האחרונים ז"ל שכיון שהרחיצה בחמי טבריא
מותרת אי אפשר שתהא הזיעה בה אסורה שהרי לא
נאסרה זיעה אלא משום גזרה דרבנ' וכיון שהרחיצה
מותרת בחמי טבריא כ"ש הזיעה וזהו שאמר בפרק
כירה ראוי שאין הדבר עומד והתירו להן חמי טבריא
ומשמ' לגמרי התירו וכן דעת הרב ר' יונה והרמב"ן
והרשב"א ז"ל · ואין ספק דסוגיא דפר' כירה הכי
מוכחא וכיון שבטל סיפרי' הוא וקליש אסוריה דגזרות
טובא הוו וכדאיתא בפ' כירה כדברים האחרונים
ראוי להקל ולהורות הלכה למעשה : לפית אשר בגליל
העליון תננה ותכונן בנ"א :

ה שאלת

בארץ הזאת רגילין הישמעאלים
לקחת הענבים ומשימי' עליהם
עפר לבן ידוע שעה אחת או יותר מעט קודם דריכתם
כדי שיצלול היין היוצא מהם מהרה ויעמוד במתיקותו
ואחר כן דורכים אותם ומבשלין אותו היין בשול יפה
עד שתעבה ונעשה כעין דבש וקוראין אותו דב"ש
והוא כמו סירו"פ שעושים בארצנו רק שזה לבן וערב
ויפה ממנו כי העפר מיפה אותו הרבה ונהגנו בו
איסור מיום באנו בארץ על פי החכמים שהיו הנה ז"ל
ובימיהם היה בדמשק נכבד אחד ובעל הוראה בעיניו
והתיר בכח הראיות שאכתוב נקולר ונחלקו עליו כל
החכמים הר' שלמה עיכוט והר' פרץ והר' שם טוב
ז"ל ובימיהם לא היה פוצה פה ומצפצף עליו היתר ·

ועתה בעונותינו אחר אשר נתבקשו בישיבה של
מעלה קמו המתחכמים ורצו להתירו והם
נעזרים בראיות החכם הנזכר והוסיפו הם מה
שאכתוב · ומאשר הדור פרוץ להקל ויסמכו על משענת
הקנה הרצוץ בכל דבר לקולא בקשתי לדע' הסכמת
הראויים לסמוך עליהם זה תורף דבריך · וכתיבת
לשון הרר יעקב מדמשק הוא זה ומלאנו כתוב בשם
הבנו האייא גאון ז"ל שהדבש השנוי במשנת אין מעמידין
ואלו מותרים באכילה חלב שחלבו נכרי וישראל
רואהו והדבש והדובדניות שזה הדבש הוא הדב"ש
שנעשה מיין מדמשנה להו בהדדי תרוייהו דבש
ודובדניות ומה דובדניות מן היין אף הדבש דבש
ענבים ע"כ · ואנו מלאנו ראיות הרבה בתלמוד
לדבריו ואין לתפוס עלינו על שאנו מביאים ראיה
מטהר' על האסכלות שהרי רבותינו ע"ה דנין ומדמין
דבר לדבר כמו ששנינו בפרק כל הגט המניח פירות
להיות מפריש עליהם תרומה ומעשרות מעות להיות
מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהם
קיימים ואם אבדו הרי זה חושש עליהן מעת לעת ·
ואמרינ' בגמ' אלוקים עליו חבריו על ר' אליעזר
דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו
על גביו למפרע טמאות הרי נתברר שדנין ומדמין
מענין לענין · ומצינו דברים רבים הולכים אחר
הכוונה והמחשבה בהרבה מקומות בתלמוד בפ' דסוכ'
חבילת של קנים עשא' לשכיבה וכו' והרי אין כוון זו

חמרא חמרא בת' טעמה אזלינן כלומר שהטעם עיקר ולא הריח וכיון שכן אף שמו כמשך אחר טעמו ולא אחר ריחו וכי קאמר בתר טעמא אזלינן לאו לאפוקי דלא אזלינן בתר שמיה דהכא שמיה וטעמא חד הוא אלא לומר דבת' טעמא אזלינן ולא בתר ריחא הילכך שמו נמשך אחר טעמו ולא אחר ריחו כמנא שאין סברותיהן של אביי ורבא בהא מתחלפות כלל להיא דחמירא דחיטי וחמירא דשערי שא לעולם אביי אזיל בתר טעמא ורבא בתר שמא ועל כרחך אתה צריך לומר כן שאלו למה שכתבתי קשיא דרבא אדרבא ודאביי אדאביי בתוך כדי דבור ומ"מ אע"ג דקיימא לן בתר שמא אזלינן אינו ענין להתיר הדבש שנעשה ע"י הנכרי האוסר מגעו בהנאה ומשום דנסוך אבל על הדבש הנעשה בארצכם יכול אני ללמד זכות ולפוטרו מן הדין שהרי הסכימו הגאונים שישמעאלים אין יינן אסור אלא בשתייה ולא בהנאה כלל כמו שכתב הר"ם ז"ל בהלכותיו בפר' י"א מהלכותיו לפי שאינם עובדי ע"ז ואין ביינן משום נסוך ומלא שאינו נאסר אלא משום חתנות וכיון שאין איסורו אלא משום בנותיהן כל שאוכל אותו בדרך שאין בו חתנות אפשר שהוא מותר והדבש אין ספק שאין בו משום חתנות דלא גרע מיין מבושל דלית בו משום חתנות כדאיתא בפר' אין מעמידין :

ואע"ת הרי כשהיה תחלתו יין נאסר והיכי פקע איסוריה משום דבשליה בא וארחן דוגמתא וגדולה ממנה דאמרינן התם בפרק אין מעמידים גבי שכר של נכרים רב פפא מפקיה ליה לבבא דחנותא ושתי רב אחא מדפתי מייתו ליה לביתיה ושתי ותרוויהו משום חתנות סבירא להו אלא רב אחא הרחקה עבי' טפי אלמא כל שאיסור' משום חתנות אינו אסור אלא כששותה' בענין שקרוב לבא לידי חתנות שהרי השכר הזה כשהיה בפנים היא נאסר כשיצא לחוץ הותר אף הדבש הנעשה בארצכם כיון שאין איסורו אלא משום חתנות אפשר שכשנעשה דבש הותר אע"פ שכשהיה מתחלתו יין נאסר. ואע"פי שזה ההיתר של שכר אין למדין ממנו לכל הנאסרים משום חתנות ואפי' הכי אמרין התם בפרק אין מעמידין איבו מנכית ואכיל בי מכרי דמתא אמר להו רבא אתמר רב נחמן לא תשתעו מיניה דאיבו דאכיל נהמא דארמאי כבר כתבו המפרשים דשאני פת דאלים חתנות דידיה מפני שהכל צריכים לו ועוד שהוא מעשה נשים מה שאין כן בשכר :

ואפי' לדברי מי שאומר שטעם הקילא של שכר מפני שהראשונים לא אסרוהו את האחרוני' כוא שנהגו בו חשש חתנות לפיכך הקלו בו ס"מ הרי אתה רואה שהדברים הנאסרים משום חתנות אינם נאסרים לחלוטין שיהיו כאלו גוף האיסור הוא והרי אתה רואה בגמרא שכתבנו ונשאו אפי' גבי פת לחלק בין עיר לשדה אלמא מה שנאסר משום בשולי נכרים לא בכל ענין נאסר אלא הכל לפי האסור והכל לפי שחתנותו קרוב ועל זה סמך הרא"ה ז"ל בנכרי שבא לבשל לחולה בשבת שמותר לבריא במוצאי שבת וליכא משום בשולי נכרים ומשום חתנות דבכל כהאי גוונא היכירא איכא עוד התיר בנכרי שבשל לעצמו דברים המותרים בין בחול בין בשבת שאעפ"י שהתבשיל אסו' משום בשולי נכרים אבל הכלים מותר להשתמש בהם אחר הדחה דלגבי געולי הכלים לא מסתבר למימר דגזרו ואסרו בהם משום געולי נכרים דבה' ודאי ליכא משום חתנות :

ואף אני אומר שאפש' לדון להלכה שדבש שבארצכ' יהא מותר שאין עליו תורת יין ותחלת דבריכתב לכן נתכוונו וליכא למימר כיון שנאסר כשהיה יין היאך פקע איסורו שכבר הוכחתי שאין אומר כן בדברים שהם נאסרי' משום חתנות בלבד וזה ההיתר השכל מקבלו והסברא נוטה הימנו אבל למעשה אני אוסר לפי שראיתי קצת מן הגדולים שחלקו על הרא"ה ז"ל ואסרו פליטת כלים הבלועים מבשולי נכרים אעפ"י שהם דברים מותרים והצריכו הכלים הגעלה ואם של חרס ישברו והרב בעל התרומה מזה הדעת ולפיכך ראוי להנהיג אסור בדבש ופורץ גדר ישכנו נחש ושלום לכם :

ו עוד שאלת

נאה הנה עיר לפית קטנה אחת שנשאת לבעל רחוק מהנה כמו שלשה ימים ובעלה היה מארץ מרחק והלך והניח אשתו ועמדה הקטנה הואת לפני שלשה שנעשו ב"ד לדבר זה ומאנה בבעלה בפניהם והב"ד לא הכירו בעלה מעולם ובדקו אם היא קטנה וכתבו לה גט מאון והלכה לה ולפני עודה לפני אלו עמדה לפני אחרים ומאחר לא הכירו בעלה לא רצו להזקק למאונה כדגרסינן בפר' מצות חליצה אמר רב הונא אמר רב סחורה חולצין אעפ"י שאין מכירין לפיכך אין כותבי' שא א"כ מכירין ורבא דידי' אמר אין חולצין שא א"כ מכירין ואין ממאנין אלא א"כ מכירין הרי מפורש שכל ב"ד שלא יכירו היבם ובעל הקטנה אין נזקקין לחליצ' ולמאון ונסתפקתי מי אמרינן אין ממאני' אלא א"כ מכירין אי דווקא לכתחלה אבל דיעבד כשר אעפ"י שאינם מכירין או אפי' דיעבד פסולין :

תשובה

אעפ"י שאמר בסתם אין ממאנין אלא א"כ מכירין משמע שאין הקפדה אלא בהכרת האשה הממאנת כשמכירין האשה ואעפ"י שאין מכירין בבעל ממאני' דמאי איכפת לן בבעל הא אפי' אין זה בעלה אין בכך כלום שהרי היא יכולה למאן בבעל אפי' שלא בפניו ומה לה לשק' תמאן

דבתר שמא אזלנן אינו נקרא בשם הזה רק לאחר גמר עשייתו וכבר נאסר משעת גמר דריכתו והוה ליה כאלכתית דאין שמה מתירת' מפני שתחלתה יין וכבר נאסרה ·

ועוד אחרת כי ההיא דרבא דסליק אדעת' דמתיר זה דסבירא ליה בתר שמיה אזליג' כנודו במקומה מונח דאביי ורבא לאו בעקרא דהא מלתא פליגי דהא אביי נמי אית ליה בתר שמיה אזלינן ורבא אית ליה בתר טעמא אזלינן כמו שמפורש בשלהי ההיא שמעתת' דהשוב' בברייתא חמרא לגו חלא אביי אמר במשהו רבא אמר בנותן טעם אביי אמר במשהו ריחי חלא וטעמי' חמר' חלא בתר שמי' אזליג' והוה ליה מין במינו במשהו רבא אמר בנותן טעם ריחי חלא וטעמי' חמר' חמרא בתר טעמא אזלינן והוה ליה מין בשאינ' מינו ומין בשאינו מינ' בנותן טעם הרי מפור' שאין מחלוקת' אי אזליג' בת' שמיה · אין ספ' שהדברי' אלו ברבינו האיי ז"ל משובשין וחס ליה למרן ז"ל :

תשובה דלימ' הכי שאין הדברים נראין לטעות בהם אפי' קטני' התלמידי' שלא נתפתח' עיניהם בהלכ' דב' אמרי' בפ' א"מ אמ' ר' אילא יין מבושל שהיה תחלתו יין ניד נכרים אסור פשיטא משום דאיבשיל פקע ליה איסורא אמר רב אשי הא אתא לאשמועינ' וכו' · ואם כדברי המתיר הזה אמאי קא מקשה פשיטא אדרב' ליקשא אמאי אסור כל שהיה תחלתו יין אם דרכו על מנת לבשל' מותר דבתר מחשבת' אזלינן וכיון דסופו אינו נעשה יין נסך אף תחלתו כן וכי תימא האי שהיה תחלתו יין מיירי שדרכו לעשות ממנו יין ולאחר זמן נמלך ובשלו הא כורלא דסתם יין מבושל תכף לדריכתו מבשלין אותו ובשעת דריכה מכוונין עליו לבשלו והיכי פסיק ותני יין מבושל שהיה תחלתו יין ניד נכרים אסור אדרבה רובו מותר וסתמו אלא א"כ נתכוון ליין ונמלך עליו ·

ומה שהקשה אי דבש דמתניתין דבש דבורים קאמר היכי אמרי בגמרא למאי ניחוש לה אי משום בשול נכרים נאכל כמות שהוא חי הוא בלאו הכי היה מותר לפי שאין מתכוונין לבשלו שא כוונתן להוציא השעוה לבד והוה ליה כנכרי דחריך רישא שרי למיכל מריש אוניה אינה קושיא דנכרי דחריך רישא אינו מתכוין לבשל כלל אבל זה לבשול מתכוין ואע"פי שאינו רוצה לאותו בשול אלא בשביל הוצאת השעוה מ"מ כונתו היא שיתבשל הדבש וכיון שכונתו לבשול אין הפרש בין שמכוין בו בשביל עצמו או בשביל דבר אחר ועוד שאף לדבש עצמו מתכוונין לאותו בשול שעל ידי הבשול הוא מתלבן יותר ועוד לטעמיה דהאי מתיר היכי לימא אי משום בשולי נכרים לאו לבשול קא מכוין אי אמר הכי הוה משמע הא אי בשולי נכרים לבשולא קא מכוין אסור והא ליתה דאפי' מכוין לבשול' שרי דנאכ' כמות שהוא חי הוה אלא דבש דמתניתין דבש דבורי' הוא וכל המפקפ' בזה אינו אלא טועה ואין צריך להאריך כדי לבטל דברים בטלים הנ"ל שאפי' התינוקו' יודעים כיון שנמשך לגת או לבור נעשה יין נסך במגעו של נכרי ואין רתיחתו ובשולו מוציא אותו מאיסורו · וכל מה שכתבת לדחות דבר זה כדין וכהלכה כתבת · סוף דבר ישתקע הדבר ולא יאמר :

לבר ראה זה מצאתי בדבריך דצריך תקון וראיתיו לבאר לך אע"פי שאינו ענין לנדון שלפנינו · כתבת וההיא דרבא דסליק אדעתיה דמתיר זה דסבירא ליה בתר שמא אזלינן כנודו במקומו מונח דאביי ורבא לאו בעיקרא דהא מלתא פליגי דהא אביי אית ליה נמי בתר שמא אזלינן ורבא אית ליה בתר טעמא אזלינן כמו שמפורש בשלהי ההיא שמעתא דהשוכר חמרא לגו חלא אביי אמר וכו' הרי מפורש שאין מחלקתן אי אזלינן בתר שמיה או לא ע"כ לשונך :

וחוץ מכבודך לא כוונת יפה דודאי רבא סבירא ליה בתר שמיה אזלינן ואביי סבירא ליה בתר טעמא אזלינן וזאת היתה עיקר מחלקתם בחלא דשכרא וחלא דחמרא ובחמירא דחיטי ובחמירא דשערי וכדאי' בהדיא בגמרא אביי אמר בנותן טעם בתר טעמא אזלינן רבא אמר במשהו בתר שמיה אזלינן והאי דאמרינן בסמוך חמרא לגו חלא וכו' הגרסא שכתבת בדאביי בת' שמיה אזלינן וכדרבא בתר טעמא אזלינן אינה בכל הנסחאות אלא ה"ג אביי אומר במשהו ריחיה חלא וטעמא חמרא חלא והוה ליה מין במינו ומין במינו במשהו רבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא והוה ליה מין בשאינו מינו בנותן טעם ולפי זאת הגרסא לא קשיא מידי דאביי סבר ריחיה חלא וטעמיה חמרא טעמיה גריר בתר ריחיה והוה ליה כאלו ריחיה וטעמיה חלא ולאו משום דבתר שמיה אזלינן אלא זה כיון שנשתנה ריחו הרי הוא כאלו נשתנה טעמו ורבא סבר ריחיה חלא וטעמא חמרא כלומר כיון דטעמיה חמרא חמרא שמיה וחמרא קרו ליה כמלא דאביי ורבא אכתי בדוכתייהו קיימי אביי סבר בתר ריחיה אזלינן ורבא סבר בתר טעמיה אזלינן ואפי' לפי הגרסא שכתבת כך מתפרש אביי אמר במשהו ריחא חלא וטעמא חמרא חלא בת' שמיה אזלינן כלומר הכא בתר שמיה אזלינן כיון שאף ריחו נמשך אחר שמו מה שאין כן בחמירא דחיטי ובחמירא דשערי וחלא דחמרא וחלא דשכרא דחלוקין בריחיה ובטעמן וכיון שכן הולכין בהם אחר שמן ורבא אמר בנותן טעם סבר ריחיה חלא וטעמיה

סברא

ניסים ז"ל ה"ה גירונדי :

לה"ר אברהם ב"ר נחמיה נ"ר לפוקליירא :

כתב מורנו תמהתי שבכל הארץ הזאת אין מפרישין בכור בהמה ואומר בשם הגאון הר"ם במז"ל ושאלתי לגדולי הארץ ולא השיבו לי טעם נכון והנה רש"י נ"ע לקברו בטרויי"ש גם רבינו תם וכל גדולי צרפת הקדמונים כן הסכימו וראינו בתלמוד כמה אמוראי שהיו מפרישין בכור ורואים מומין כדאמרינן בבכורות דר' רמי דהוו להו שיותא הוה מקנה אודנייהו לנכרים גם במסכת תרומות פליגי תנאי בכור מחוצה לארץ אם נקרב אבל מכל מקום קדוש להאכילו במומו וכן בבכורות פרק מעשר בהמה לכולי עלמא קדוש ולשם משמע דאע"ג דבטלו מעשר בהמה לא בטלו בכור כדאיתא התם ונסתפקתי אולי סמך הר"ם ב"מ ז"ל על הא דאמרינן נהוג עלמא כתלתא סבי כרבי אלעאי בראשית הגז משום דילפינן נתינה נתינה וה"ה למתנות כדאיתא בהדיא בראשית הגז ושמא אף הבכור בכלל זה · עד כאן דברי הרב נרו :

ואני אומר כי כל מה שהקשה כבודך בכאן יפה הקשה והסכימה דעתך לדעת הראשונים עליהם השלום שהקשו על הרמב"ם ז"ל במה שכתב שאין בכור בהמה נוהג אלא בארץ והא רבא חזי בוכרי כדאמרינן בפרק אין נדרין ההוא גברא דאייתי בוכרא קמי דרבא אפניא דמעלי יומא טבא וכו' כדאיתא התם ובפרק אלו טרפות נמי אמרינן דרב חסדא שרי בוכרא ולא זבין מיניה אבל נראה שעקר סמיכתו של הר"ם במז"ל הוא על ההיא סוגיא בתמורה דתנן התם בפרק ואלו קדשים ובאין מחוצה לארץ לארץ חוץ מן הבכור והמעשר ואם באו תמימים יקרבו ורמינהו בן אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו אמר רב חסדא הא ר' עקיבא הא ר' ישמעאל מאי היא דתניא ר' עקיבא אומר יכול יעלה אדם בכו' מחוצה לארץ לארץ בזמן שבית המקדש קיים ויקריבנו ת"ל ואכלת לפני ה' אלקיך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו בא אלא מן הארץ אף בכור אינו בא אלא מן הארץ ע"כ סוגיא דתמורה ונראה שסבר הר"ם במז"ל דלר' עקיבא אינו קדוש כלל דלא מסקינן התם ולא בשום דוכתא עלה דההיא כאן ליקרב כאן ליקדש וכיון דקי"ל כרבי עקיבא מחברו נקיטינן דאין בכור בחוצה לארץ קדוש כלל דדווקא גבי מעשר בהמה מסקינן התם בבכורות כאן ליקרב כאן ליקדש אבל בבכור לא מסקינן הכי בשום דוכתא :

ועוד אי איתא דבכור בהמה טהורה נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ ואפי' לר' עקיבא ליקדש כדמסקינן בפרק מעשר בהמה הוה ליה לתנא למיתני הכי כדתנא מעשר בהמה נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ מדלא תנא הכי אלמא לר' עקיבא אינו נוהג כלל והוה סברתו ז"ל אכתי לא מכרעא דההיא דרבי עקיבא לא מיירא אלא ליקרב ואע"ג דבגמרא לא אסקיה יגיד עליו רעו דבפרק מעשר בהמה איתנייה ברייתא כל כי האי גוונא גבי מעשר ואפי' הכי אסיק תלמודא התם כאן ליקרב כאן ליקדש הילכך ילמוד סתום מן המפורש בכור ממעשר והאי דלא תנא נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ אפשר דפשיטא ליה דכיון דבפטר רחם תלא רחמנא חובת הגוף הוא הילכך לא אצטריך כדלא אצטריך בבכור אדם בשלמא במעשר אצטריך דלא תימא דיניה כמעשר דגן :

ועוד דלא דאינן כולהו סוגיות דמוכח בהדיא דבכור נוהג בחוצה לארץ וכן דעת הראב"ד ז"ל והשיג על הר"ם ב"מ ז"ל בהשגותיו כלשון הזה א"א טעות היא זו ואפי' לר' עקיבא דאית ליה האי סברא לא אמר אלא ליקרב אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו וכן הסכים הרמב"ן ז"ל בהלכות בכורות שלו · והאריך שם מן הראיות שכתבת ומאי דאסתפקא ליה למר אם סמך הרב ז"ל על הא דאמרינן נהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז וה"ה למתנות משום דילפינן נתינה נתינה ושכתמר שיהא בכור בכלל זה אינו נראה לי כלל · דבבכור לא כתיבא ביה נתינה אלא בין תם בין בעל מום שנותנו לכהן כ"ל מומבשרם לא יהיה לך כדאיתא התם בבכורות בפרק עד כמה · ועוד דא"כ למה ליה לר' עקיבא לאקושי בכור למעשר ליקשי' לבתרומה והוה עדיף טפי אי סבירא ליה דאינו קדוש כלל דתרומה ג"כ לא קדישא כלל כבכור אי סבירא ליה הכי ואלו במעשר הוא גופיה מודי דקדיש אלא שאינו קרב :

ח שאלת

ראובן שמת והניח בנים גדולים וקטנים ומנה אפוטרופים על הקטנים והקרובים והאפוטרופס רוצים לשדך אחד מן הנערים הקטנים עם בת זוגו ואותם שהם מתחתנים רוצים שיהיה חלקו של אותו קטן מיוחד מעכשו אם האפוטרופא רשאי ליחד לו חלקו ולחלוק בנכסי אביו בלא ב"ד אם לאו :

תשובה

לא מצינו לאפוטרופא שיהיה רשאי לחלוק נכסי קטנים אלא ברשות ב"ד כדאמר בפרק האיש מקדש אמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידין להן אפטרופא ובוררין להם חלק יפה שמא אין האפוטרופוס רשאי לחלוק בלא ב"ד וכי תימא אין ב"ד צריכין אלא למנות אפוטרופא אבל כיון

בבעל עכשו בכל מקום שהוא אלא ההקפדה בהכרת האשה במאו' דדלמא מסקא שמה בשם אותה קטנה שנתקדשה וכי תימא בהיא גופא מאי איכפת לן י"ל בהא חששי טובא איכא דשמא יש קטנה בעיר שהשיאוה אמה ואחיה והגדיל ותגדלי קדושיה בהדה ורמאי אחד פתה קטנה שאין אנו מכירין והחליף שמה בקטנה הראשונה ואם יהיה ביד הקטנה השנית גט מאון ילך הרמאי ויפת' הקטנה הראשונה אחר שגדלה אצל הראשון שתנשא לו ויתן לה אותו גט מאון ותאמר כבר מאנתי בבעלי קודם שגדלתי אצלו · אי נמי דלמא מתה לה ההיא קטנה ומדינא בעל ירית לה ומפקי האי נגיעא דכבר מיאנה לה וקרובים ירתי לה ·

כל אלו החששות הם בשאין מכירין הקטנה אבל כשמכירין אותה אעפ"י שאין מכירין הבעל מאי איכפת לן הא ק"ל בפר' ב"ש ביבמות דממאנ' בפניו ושלא בפניו הילכך כיון שאמר הריני ממאנת בפלוני בעלי אין כאן בית מיחו' ואעפ"י שר"ס ז"ל כתב בפר' ש"א מהלכותיו צריכין שיהיו מכירין אותו ואת בעלה שמיאנה בו יש להעמיד' כגון שבאה לב"ד ואמרה הריני ממאנת באיש זה שאין לכתוב שמיאנה בבעלה סתם אלא א"כ מכירין אבל אמרה הריני ממאנת בראובן למאי ניחוש ליה ואפש' ג"כ כי הרב ז"ל החמיר בבעלה לכתחל' אבל דיעבד כיון שהכירו האשה כשר:

ו עוד שאלת

לבאר לך ענין חיישינן לב"ד טועין בההיא דאמר רבא:

תשובה

בזה אינו צריך לחדש דבר רק שאכתו' לך מה שכתבו החדושי' שלנו בזה ויישבו הגרסאו' על אופניהם ומתוך כך יתברר ספקותי' גרס' רש"י ז"ל ביבמות פרק מצות חליצה הכי אמר רבא חולצין אע"פי שאין מכירין וממאנין אע"פי שאין מכירין לפיכך אין כותבים גט חליצה וגט מאון אלא א"כ מכירין חוששים לב"ד טועי' · ורבא דידי' אמר אין חולצין אלא א"כ מכירי' וכו' לפיכך כותבי' אע"פי שאין מכירן ולא חיישינן לב"ד טועי' ופי' רש"י ז"ל אין עדי' כותבי' דחוששי' לב"ד טועין דאם כותבי' לה העדים האינו שחלצה בב"ד פלוני אע"פ שלא יכתבו בה ואשתמודעינהו חיישין שמא הב"ד הבאים אחריהם טועין ולא יזדקדקו אחר העדים ויתירוה על פי גט זה דקסבר רב הונא דבי דינא בתר עדים לא דייקי אבל כשלא יכתבו לה אע"פי שתביא עדים לב"ד שבפניהם חלצה ליכא למיחש למידי שכיון שהעדים בעצמן מעידים בפני ב"ד לעולם אין הב"ד מתירין אותה לינשא עד שיחקרו וידקדקו עם העדים אם הכירו הם אם לא אי נמי דכיון שהיא בשה ואין גט בידה חוששין שמא לא נגמרה להם ולא הכירו ולפיכך לא התירוה בגט· ורבא דידיה אמר אין חולצין אלא א"כ מכירין ואין חוששין שמא טעו ב"ד וחללו אע"פ שלא הכירו לפי שאין חוששין לב"ד טועין ואם תקשה הכא אמרינן בדרבא אין חוששין לב"ד טועין ובפרק יש נוחלים ילפינן מזה דרבא חוששין לב"ד טועין לא תקשי לך דהכא קאי אלפיכך כותבין כלומר כיון שאין ב"ד חוללין עד שיכירו לפיכך אף העדים יכולין לסמוך על זה מן הסתם ולכתוב אע"פי שלא נתברר להם אם נגמרה עדות לדייני' אם לא לפי שאין חוששין לב"ד טועין · והתם קאי אאין חוללין אלא א"כ מכירין אלמא חוששין לב"ד טועין כלומר מפני מה אסר רבא לחלוץ עד שיכירו ופלי' אדרב הונא דשרי משום דקסבר רבא דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי ואם ב"ד ראשון נזקקין להן אע"פ שלא התירוה יבא ב"ד אחרון לטעות אחר הראשונים ולומר דלא חללו אלא א"כ הכירו ויסמכו עליהם ויתירוהו וזהו שכתב הרב אלפסי ז"ל כאן בדרבא אין חוששין וכתב שם חוששין · ורב הונא דפליג עליה דרבא סבר דאין חוששין שמא יטעו האחרונים בכך דכיון שחוללים אפי' שאין מכירין הכל יודעין ולא יטעו בכך לומר שהכירו אבל אי כתבו לה העדים בכי הא חיישינן שמא יטעו הב"ד ולא דייקי אפי' בתר עדים כדכתבינן לעיל:

ויש ספרים דגרסי איפכא וגרסינן בדרב הונא אין חוששין לב"ד טועין · והכי פירושו חוללין אע"פ שאין מכירין ואין חוששין שמא יטעו ב"ד שלאחריהם לומר הואיל וחללו הכירו וה"ה שאין חוששין לעדים טועין שיכתבו לה כלום אלא דלא גרסינן לפיכך דלא הזכירו עדים משום דעדים אם לא כתיבי ואישתמודעינהו התם לאו כלום הוא ואי כתבי ואישתמדעינהו ליכא למיחש לשקרא דלשקרא ממש לא חיישין דאינהו לא כתבי הכי אא"כ קים להו במלתא דקמאי אשתמודעינהו ורבא דידיה אומר אין חוללין אא"כ מכירין חוששין לב"ד טועין כלומר יטעו הב"ד הבאים אחריהם ויסמכו על הראשונים ומשום דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי אבל בתר עדים דייקי כדאמר' ביש נוחלין זהו מה שכתבו הראשונים בחדושיהן ולא חדשתי בזה דבר כי מדעתי בכך מתבררו' כל ספקותיך · הנשא' דילתק אלטבי נקס מאנו לחוות דעי' בשאלותיך · וכתבתי בהם אשר עם לבבי ועו' נוסף עליהם שאלה אחת נאשה שמת בעלה ולא יכולתי להשיב עליה כי נאבד הקונטרס ולא נשתייר ממנו אלא עלה אחד הכותב משתחוה לארץ קדשת ממקומו עיניו ולבו שם יומו ולילו מתפלל אל ה' להשיב את שבותה למען שמו ולהראות כבודו במעון קדשו והדומו סנכי הצעי' נסים בר' ראובן ב"ר נסים

לשמעון וללוי אחיו שנשתעבדו לה בשטר מתנה והם הוציאום מקופתכם והם דרים בעירכם איך תניחו אותם ותדונו אותי שאיני מקהלכם. הדין עם מי ואם יהודה מוכרח לקבל ב"ד קהל גירונה או אם יכול לשאול להם ב"ד אחר, ע"כ דבריך:

תשובה בכיוצא בזה אני משיב שואלי דבר כפי הנהגת הקהלות מצורף עם דין הגמרא. לפיכך אני אומר שאע"פי שבדין הגמרא מי שנושה בחברו מנה והלוה אין לו אלא מנה במעות או בעסק ונתנו לראובן ואותן מעות ועסק ליתנהו בעינייהו אין למלוה על ראובן כלום לפי שדעתי נוטה דכל כהאי גונא לא מיקרי מזיק שיעבודו של חברו אפי' הכי להנהג' הקהלות אינו כן שכבר נהגו כל הקהלות בגביית המסין שמי שמעותיו מחוייבים בחובות הקהל ונתנם לאחר נכנס הזוכה תחת הבעלים ראשונים וכל מנהגי בני העיר יש ללכת אחריהם כמו שמבואר במקומות רבים בתלמוד אפי' יהיה במנהג חולק עם דין הגמרא כ"ש שזה המנהג מסכים לדין והטעם בזה שחיוב המסים לאו רמי אקרקפתא דגברי כשאר חובות שמה שאנו פוטרין הזוכה במטלטלין דליתנהו בעינייהו משעבוד הראשון הוא מפני שהחיוב מוטל על הראשון ומיני' אפי' מגלימה דעל כתפיה אבל זה השני לא חל השעבוד עליו ונכסי הראשון אינן בעין שיהיו ערבין לשעבודו ולפיכך אין לו על השני כלום אבל חיוב המסים מוטל על הממון וכל שזכה השני בממון מחויב נכנס תחת הראשון נמצינו למדין לפי דרך זה שראובן שיש לו ממון מחויב וממון פטור אין לקהל תביעה עליו לומר ממך היה חייב לנו בחובות הקהל וכל נכסיו היו משועבדים בין נכסים הפטורים בין המחוייבים עד שיפרע מה שחייב ולפיכך אתה שקבלת מעות ממנו ואפי' קבלת מעות פטורין נכנסת בשעבודו שזה אינו מדין הגמרא שמי שזכה במעות או בדברים אחרים וליתנהו בעינייהו אין למלוה עליו כלום:

ואם מהנהגת הקהלות אינה ענין לכאן לפי שההנהגה היא למי שלקח ממון מחויב מטעם חיוב הממון אבל זה שלקח ממון פטור אין לחייבו מטעם שעבוד כמו שהיינו מחייבים אותו אם לקח קרקע אלא מטעם חיוב הממון שאין הממון שלקח חייב מכח עצמו ותורת שעבוד אינו חל עליו כמו שהוא לדין הגמרא זהו דעתי אם ידוע שלקח ממון פטור אבל אם נתן לו ממון סתם ואין הדבר ידוע אם הוא מן המחויב או מן הפטור בזה יש לחלק כיצד אם ידוע הוא שראובן עירב כבר ממונו זה עם זה הפטור עם המחויב נראה שיש חיוב על המקבל לפי חשבון כיצד אם היו לראובן שני אלפים ממון פטור וג' אלפים מחויב ועירבן זה בזה ולאחר זמן נתן נדונייא לאחתו פוטרין ב' חלקים ומחייבין לו ג' והראיה מדתנן במעשר שני מעות חולין ומעות מעשר שנתפזרו מה שליקט ליקט למעשר שני עד שישלים ואם בלל וחפן לפי חשבון זה הכלל כל המתלקטין למעשר ונבללין לפי חשבון:

ומהאי טעמא נמי אמרינן בירושלמי תני שלשה שהטילו לכיס ונגנבו כך הם חולקים פי' לפי חשבון הממון על דרך הנזכ' בפ' מי שהיה נשוי והתני באלין אבנים ונגנבו מאלה לזה ומאלה לזה ופריק אבנים גדולות הן ואי אפשר לבלול אבל סלעים דקות הן אלמא בכל הדברים הנבללין כשאנו דנים על החלק הניטל מהן אנו דנין עליו כפי חשבון הכלל שנטל ממנו וזה הדין כתבו המפרשי' ז"ל בפ' הבית והעליה אף כאן מאחר שחיוב המסין מוטל על הממון כמו שכתבתי דנין הממון לפי חשבון:

דבכל זה בידוע שראובן בללן ועירבן זה בזה או ששניהם מודים אבל אם ראובן היה מתעסק בכל אחד מן הממונות הנזכרים ביחוד ואחר כך נתן נדונייא ואין ידוע מאי זה ממון נתן יד הזוכה על העליונה ואפי' אם הממון המחויב גדול מן הפטור כיון שהפטור מספיק לנדונייא שקבל שכל ספק שנולד בדברים שאין נבללין אין תולין אותו אחר החלק הרב ולא לפי חשבון אלא הדבר שקול כמחצה על מחצה וכאן שהזוכה מוחזק על המוציא ממנו להביא הראיה וראיה לדבר שכל ספק הנולד בדבר שאינו נבלל אין הולכין בו לפי חשבון אלא תולין בחלק המועט כמו שתולין במרובה מן הירושלמי שהזכרתי למעלה דקאמר והתני באלין אבנים ונגנבו מאלה לזה ומאלה לזה פי' אע"פי שיש לאחד מאה אבנים ולחברו חמשים ומפרש הטעם מפני שהן גסות ואי אפשר לבלול אלמא כיון שאינו נבלל אין הולכין בו לפי חשבון אלא מחצה לזה ומחצה לזה כדין כל הספקות שהם במקום שיד שניהם שוה דהוי מחצה לזה ומחצה לזה הכי מתוקם דאי הוו ברשותא דחד מינייהו הוי אידך מוציא מחברו עליו הראיה כדאמר בכה"ג בגמרא בשלמות ושבורות הילכך בנדון שלפנינו דהממון הוי ברשות הזוכה המוציאין ממנו עליהן הוא להביא ראיה שיכול הוא לתלות ולומר מן הממון הפטור נתן לי וכן הדין כל שאינו ידוע אם בללם ועירבם זה בזה אם לאו שיכול זה לומר אימא לא נתערבו. ומהפטור לקחתי ועליהן להביא ראיה כדין כל מוציא מחברו. וכי תימא שעבוד המסין שאני שהמשועבד אינו נקרא מוחזק כמו בשאר שעבודים אדרבה שעבוד מלך יותר מוחזק ממנו וכדאמרינן בפרק חזקת הבתים א"כ בעלת ירושת בנו הבכור אינה ענין דה"מ כשהשעבוד ודאי אבל בספק לא. ואין צריך לפנים:

ולענין

שנתמנה רשאי לחלוק בנכסיהן שידון כידן ליתא כלל דא"כ למה הוצרך לומר רב נחמן יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידים להם אפטרופא הרי אלו הקטנים ודאי אפוטרופוס יש להם או סמכו אבל בעל בית שרינו כאפוטרופוס כדאיתא בפרק הניזקין שאם לא כן מי מאכי' ומלבים ואי אפטרופא סתמא רשאי לחלוק בלא ב"ד אותו שמאכיל ומלבים יחלוק בנכסיהן אלא ודאי אין האפוטרופא רשאי לחלק בלא ב"ד :

ועוד דאמרנן בגמרא ורב נחמן דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות מה כח ב"ד יפה שמא משום כח ב"ד אתינן ליה וכי תימא כיון שנתמנה ע"פ ב"ד כח ב"ד קרינן ליה ליתא דהא אמרי בגמרא הא דטעו הא דלא טעו ולא קאמר הא דטעה שמא ב"ד עושים החלוקה ולא האפטורופא לבדו ולפיכך אין טעות החלוקה חוזר אלא בטעות שתו' כדין שום הדיינין אבל פחות משתות לא ׃ וכן כתב הר"ם במז"ל בפ"י מהלכות נחלות ואלו היה טעות אפוטרופא לבדו היה חוזר אפי' בדיכר משום דיחיד הוא וקיימא לן שליח כאלמנה מה אלמנה יחידה אף שליח יחיד לאפוקי ב"ד דרבים ניכהו כדאיתא בכתובות פרק אלמנה :

ועוד אתן לך ראייה ברור' שאין האפטרופא רשאי לחלוק בנכסי יתומים בלא ב"ד דהא חלוקת יתומים בנכסי אביהן לחוב על מנת לזכות מקריא כדאמרינן בפרק האיש מקדש מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן שב"ד מעמידין להם אפטורופוס לחוב ולזכות לחוב אמאי אלא לחוב על מנת לזכות זכו' ואפוטרופסי' שנתמנו סתם אין רשאין לחוב על מנת לזכות כדאמרינן בפרק הניזקין ואין אפטרופסים רשאין לדון לחוב ולזכות בנכסי יתומים לזכות אמאי לא אלא לחוב על מנת לזכות וכיון שכן היאך רשאין לחלוק בנכסי יתומים אלא ודאי ב"ד הוא שחולקין הנכסים אלא שמעמידים אפטרופוס לקטנים כדי להפך בזכותם ׃ זהו הדרך המחוור הנראה בעיני ׃

אלא שראיתי לרש"י ז"ל בפרק אלמנה שפי' הוא הא דטעו הא דלא טעו האפוטרופסי' וכן פי' בוררין להם חלק יפה כל אפטרופס לתינוק שלו ונקיט לה בלשון רבים לפי שהוא סגור שמעמידי' אפוטרופא לכל קטון וקטון וכן פי' במסכת גיטין בפרק השולח מה כח ב"ד יפה כח ב"ד שמנו להם אפוטרופא נראה מדבריו שהאפוטרופסי' עצמן רשאין לחלוק בלא ב"ד ומ"מ צריך אתה לומר דדווקא בנתמנו בפרט לכך אבל אפטרופא סתם אין רשאין כמו שהוכחתי בראיין ברורי' הילכך בנדון שלפנינו ב"ד מעמידין אפוטרופא לכל אחד מן הקטנים לפי שעה ובוררין הב"ד עם האפוטרופא לאותו קטן שרוצה לשדך

חלקו ואחר כך מעמידין הנכסים ביד האפטרופא :

ט עוד שאלת

האפטרופא שנתמנה בצוואת המת אם צריך לעשות שטר משמוש הנקרא בלשון הנכרים אווינטריאו בנכסי המת :

תשובה

שטר משמוש זה לא מצינו בכל התלמוד אלא מיהו הרב בעל העטור ז"ל כתב בהא דאמרינן בפרק הניזקין ואין צריך לחשב עמהן באחרונה דדווקא באחרונה אין מחשבין עמהן אבל לכתחלה צריכין ב"ד לחשב עמהן ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקעות וחובות וכל דבר שיתנו בידם דאע"ג דאמרינן דאין נשבעין ה"מ בטענת שמא אבל בטענת ברי משביעינן להו והילכך צריך שידעו מה שיקבלו ומה שיחזירו וכתב הראב"ד ז"ל דכותבין שתי שטרות אחד לאפוטרפוס ואחד לקרובים אות באות והוא הנקרא שטר משמוש וכל אלו הדברים הם לומר שהב"ד כשהם ממנים אפוטרפוס בנכסי יתומים ראוי להם שיעשו כך לתועלתם של יתומים ׃ אבל האפטרופס עצמו אינו מוטל עליו לעשות כך בין שמינוהו ב"ד בין שמינוהו אבי יתומים ואין צריך לפנים ׃ ברצלונ"א

י שאלת

ראובן היה דר בגירונה והיה חייב בחובות הקהל והיה לו בת אחת מלאה מתה לאה אשתו ונשא אשה בקשטניו"ן ונתנו לו נדונייא גדולה בקשטניו"ן וקבע דירתו שם וקהל גירונא היו פוסקין אותו והיה פורע עמהם בחובות הקהל דבר קלוב בפשרה או בפסק השיא בתו ליהודה מפרפיניאן ונעשו הנשואים בגירונא וחתם שם יהודה הכתובה ולא פרע לו ראובן שם הנדוניא אע"פי שכתב לו התקבלתי ׃ אבל שמעון ולוי אחי ראובן נשתעבדו עם ראובן ביחד בשטר מתנה לבת ראובן על מנת שאין לבעלה רשות בהן לימים ראובן פרע שטר המתנה מקשטיגון ששלחם לה מאותן מעות שקבל בנדונייא שם מת ראובן וקהל גירונה תובעין ליהודה שיפרע בחובותיהן בשביל הנדונייא שקבל אחר שעשה הנשואין בגירונה ושם חתם הכתובה וקיים התקבלתי ויהודה טוען כי ראובן כשנכדר ונתן לו הנדונייא היה דר בקשטניו"ן והיו לו מעות הרבה שם שלא היו חייבין בחובות קהל גירונ"ה ומאותן נתן לו ואיך יעלה על דעת אדם שמי שנשא אשה בגירונ"ה ישאל לחמיו אם הוא חייב דבר לקהל לגירונ"ה כי ראובן לא היה דר בגירונה כשעשו הנישואין והקהל טוענין אעפ"כ מאחר שהוא היה פורע עמנו אי זה דבר לא היינו מקבלין עליו אבל הוא מן המעות החייבים נתן לו ויהודה טען עוד אם יש לו חיוב על זה תבאלך

לשמעון

אבל היכא דקדש בלאו אי אמרינן יוציא בגט אי לא · דבר זה דקדקו עליו בתוספות והעלו דאפילו קדש בלאו יוציא בגט כדברי הגאון ז"ל :

יג שאלתם

אשה מורדת על בעלה ומונעתו מתשמיש המטה בלא שום טענה בעולם אלא שאומרת מאיס עלי ואיני יכולה לשכב עמו מדעתי וגם איני יכולה להתייחד עמו בבית אחד · אם כופין לבעל להוציאה מיד לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנואי לה ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותם בין מנכסים שלא נתחייב באחריותם כמו שכתב הרב מורה לדק בהלכות נשים לפי סוגית הגמרא · או אם נתרה אותה פעם ושנים ויכריזו עליה ארבע שבתות ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטה או לא נשהה אותה כתקנת הגאונים וגם בנדון שלפנינו לא שייך דין כפייה בזה שהרי הבעל רוצה לגרשה וראינו לרשב"א ז"ל שכתב בתשובה זה לשונו · אבל האומרת מאיס עלי מנקשים ממנה שתהא נותנת דעתה עליו ותתפייס לו ואם לא רצתה מפני שלבה אונסה שלא תתפייס לו אין מכריחין אותה לעיגוד אללא לשמשו ואין מכריזין עליה כלל אלא ממתינין לה י"ב חדש אם חזרה בה תוך י"ב חדש מוטב ואם לאו לאחר י"ב חדש הפסידה כל כתובתה וכל נדונייתה וכ"ש מה שנתן לה והוסיף לה מדעתו בכתובתה ואם רצה מוציא אותה בגט אחר י"ב חדש ויוצאה בלא כלום אבל אם יש עדין בין ידה או ביד הבעל מהבגדי' והתכשיטין שהכניסה לו בנדונייתה וקדמוה היא ותפסה אותן אין מוציאין מידה ואפי' שגרשה אחר י"ב חדש ואם גרשה תוך י"ב חדש נותן כל כתובתה אבל מה שהוסיף לה אינה נוטלת שלא הוסיף לה על מנת שתטול ותצא ע"כ לשון התשובה ונקפת שתעמידכם על דעתי הלכה למעשה :

תשובה

אם באתי לכתוב כל פרטי הלכות מורדת יארך הענין אבל אמרתי אגלה אזנכם במה נחלקו הראשונים הוו יודעים שדעת הר"ס ז"ל במה שאומר דאומרת מאיס עלי כופין אותו להוציא הוא נתלה במאי דאמרינן בגמרא אבל אמרה מאיס עלי לא כפינן לה · ודעת הר' ז"ל לומר לא כפינן לה שתעמוד תחתיו עד שתכלה כתובתה כמו שאנו אומרים במורדת אלא כופין אותו לגרש לאלתר · וכן פרשוה ג"כ קצת מרבותינו הצרפתים בתוספותיהם · ודבר זה לא הסכימו עליו גדולי האחרונים אבל דאאוהו בראיות ברורות וכן רמ"ס ז"ל דשאו בתוספות · והסכמתם היא דבעולם אין כופים הבעל להוציא וראיותיהן לא הוצרכתי לכתוב אליכם כי תמצאו בארוכה בחדושי הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל בהלכות מורדת · נזה נתלה החלוק שבין הרמב"ן ז"ל שכתב כופין אותו להוציאה ודברי הרשב"א ז"ל שכתב ואם רצה מוציא אותה בגט דמשמע רצה דווקא אבל לא רצה אין כופין :

ולענין מעשה ראוי לסמוך על הסכמת האחרוני' בזה שהיא להחמיר בשל תורה ויש בין דברי הר"ס ז"ל ודברי הרשב"א ז"ל חלוק אחר שהרמב"ן ז"ל כתב שהאומר מאיס עלי נוטלת בלאותיה הקיימין ולא חלק בין תפסה ולא תפסה · והרשב"א ז"ל כתב וקדמה היא ותפסה אין מוציאין מידה · משמע הא לא תפסה הפסידה · ואכתוב לכם על מה נסמך כל אחד מהם ז"ל לפי דעתי · הרמב"ן ז"ל פירש זו שאמרו בפרק אע"פי כלתיה דרב זביד איטרדא הוה תפסה חד שירא פי' מעיל דמסקינן עלה בגמרא השתא דלא אתמר הלכתא לא הכי ולא הכי דתפסה לא מפקינן מינה דלא תפסה לא יהבינן לה במורדת בפשוטה · וכן מוכיחין דברי הר"ס ז"ל שכתב זה החלוק בין תפסה לא תפסה בחבורו בדיני מורדת וסבור הרב ז"ל דדווקא במורדת יש חלוק בין תפסה לא תפסה הפסידה אבל האומרת מאיס עלי אפי' לא תפסה לא הפסיד' וטעמו של דבר לפי שהמורד' אינה מבטלת מיד תנאי אישות שבינו לבינה אבל כל הפסדה היא שבעה דינרים כל שבת ושבת מעיקר התקנה ולפיכך כיון שקנסוה שתפסיד ז' דינרים בכל שבת דין הוא שיהא זה ההפסד מוטל על כל נכסיה · עוד שדעת קצת המפרשים הוא שההפסד הזה מוטל אפי' על נכסי מלוג שלה וכאלו הבעל מרויח על כל נכסי ז' ז' בכל שבת ושבת ולפיכך דין הוא שנאמר בבלאותיה הקיימים שאם לא תפסה אותם הפסידן · אבל האומרת מאיס עלי אין עניינה כן שאין הבעל מרויח עליה דבר קבוע כדי שנאמר שיהא ריוח הבעל והפסד האש' מוטל על כל נכסיה אלא הרי היא מבטלת תנאי אישות מיד והפסידה כל מה שיש לה על הבעל אבל מה שהוא שלה כגון בלאותיה לא הפסידה דהויא לה כההיא דאמרינן סוף פרק אלמנה נזונית זכתה לא הפסידה בלאותיה הקיימים דאם היא זכתה כליה מי זכו · ולפיכ' כתב הר"ס ז"ל שתטול בלאותיה ולא חלק בין תפסה ללא תפסה · אבל הרשב"א ז"ל הולך בדרך האחרונים ז"ל שפרשו זו של כלתיה דרב זביד באומרת מאיס עלי ולפיכך יש חלוק בין תפסה ללא תפסה שאלו מורדת דבעינא ומנערנא ליה אפי' תפסה הפסידה ואף בזו נראין דברי האחרונים עיקר ·

הנה פרשתי לכם במה נחלקו הסברות והלכה למעשה ראוי לסמוך על הסכמת האחרונים

יא ולענין מה שנשאלה אם יהודה מוכרח לקבל ב"ד קהל גירונה או אם יכול לשאול להם ב"ד אחר. אין ספק שבני העיר יכולין להתקין ביניהם חוקים והנהגות והם קיימין עליהן ומיהו דווקא לאותן שנקראין בני עירם אבל לבני עיר אחרת לא גם כי יהיה להם תביעה עליו ראוי זה כח יש להם להסיע על קיצתן כיון שאינו מבני קהלם אבל בנדון זה צריך לעיין אם זה שנשא שם אשה כדון כבני עירם אם לאו לפי שאנו רואין שכל שיעשה מעשה מוכיח שהוא רוצה לקבוע שם דירה בתוך העיר נקרא לאלתר מבני העיר ואעפ"י שלא שהה עדין לשם כדתנן אם קנה שם בית דירה הרי הוא כאנשי העיר לאלתר אף כאן אפשר לומר שהנשואין מוכיחין שהוא רוצה להתיישב שם והרי הוא כאנשי העיר מיד. ליתא שכל מי שקונה בית דירה בעיר אחרת מעשיו מוכיחין שרוצה לדור שם שאין רוב בני אדם קונין בית דירה אלא באותו מקום שהם חפצים לדור אבל הרבה נושאים נשים במקומות שאין דעתם לדור בהם מפני כמה סבות ואין הנישואין מוכיחין כלל והיינו דגרסינן בתוספות גבי שלשה ארצות לנישואין וכו' בד"א בזמן שיהיה מיהודה ואירס אשה מיהודה מגליל ואירס אשה מגליל אם היה מיהודה ואירס אשה מגליל כופי' אותה לצאת שעל מנת כן נשאה אלמא אין הנשואין מוכיחין קביעות המקום ולפיכך אם יהודה זה אינו מבני עירם יכול לשאול להם ב"ד אחר וכ"ש אם יהודה היה דר בכר' ונשא אשה בעיר דהוי ממש כיהודה וגליל דעל מנת כן נשאה וכדאמרינן בתוספתא לענין יהודה וגליל:

יב שאלת זה לשונך אשה שמת בעלה ויש לה ולד שהצריכוה רז"ל להשהותה כ"ד חדש כדאיתא בפרק החולץ ונתנה בנה למניקה בחיי בעלה אי יכולה להנשא לאחר שלשה חדשים שנתנו חכמים להבחנ' הזרע כי מצאתי בנמוקי הר"ס מקולי שכתב תשובת הגאון שאין קרוי מינקת חברו אם נתנה בנה למינקת ג' חדשים קודם מיתת בעלה והיא לא הניקה כלל בתוך ג' חדשי' ע"כ. והוא גם הביא בשם רב אחאי זה לשונו גבי מעוברת חברו או מינקת חברו דהיכא דעבר ואנסיב הו קדש מפקינן לה בגט ע"כ לשונך. ובקשת להעמידך על דעתי ועל מה ראוי לסמוך הלכה למעשה:

תשובה אע"פי שאיני יודע סמך בגמרא לדברי הגאון ז"ל מ"מ דברים ברורים הם בטעמן וכ"ש שהם דברי קבלה וכנ"ל בטעמו של גאון ז"ל שכיון שתקנה זו שתקנו חכמים שלא ישא אדם מינקת חברו מפני תקנת הילד היכא שאין לולד תקלה אין לאסור אשה מלהנשא וידוע הוא בדרכיהן של נשים שכל שפוסקות קצת זמן מהניק נפסק חלבן ואין ראויות עוד להניק. והזמן הזה שקבע הגאון ז"ל אפשר שהלך בו אחר רוב נשים שיש שנפסק חלבן בהפסק חדש ויש בהפסק שתי שבועות ויש בהפסק שני חדשים אבל אחר ג' חדשים סבור הגאון ז"ל שרובן נפסק חלבן ולא ישאר לאשה חלב אחר הפסק ג' חדשים אלא לאחת מני אלף ולמה שהוא מיעוטא דמיעוטא לא חיישינן ולא עבדינן תקנתא ואפשר ג"כ שנסמך קצת לקביעת הג' חדשים להא דאמרינן בפ' אע"פי לענין מעוברת שהחלב נעכר לאחר ג' חדשים וכיון שזו פסקה ג' חדשים בחיי בעלה אינה ראויה להניק בנה בשעה שמת בעלה אינה קרויה מינקת חברו ואין לולד תועלת בעגונה. זהו דעתי בתשובת הגאון ז"ל:

וכיון שהאיסור הזה אינו אלא מדבריהם ראוי לסמוך על זו התשובה הלכה למעשה. והוי זהיר בדבריו דדוקא בשנתנה בנה למניקה ג' חדשים בחיי בעלה שאם לא עברו הג' חדשים בחיי בעלה אע"פי שאחר מיתת בעלה השלימה השלשה חדשים ולא הניקה בהם אין זה כלל היתר הגאון לפי שזו בשעת מיתת בעלה היתה קרויה מינקת חברו לפי הזמן שקבע הגאון ז"ל. וכיון שכן אסורה עד תשלום כ"ד חדש ודבר זה אין צריך לפנים ולא הוצרכתי לכתבו אלא מפני הלשון שבא בשאלת אשה שמת בעלה ונתנה בנה למניקה בחיי בעלה אם מותרת לינשא אחר שלשה חדשים הזמן שנתנו חכמים להבחנת הזרע כי מצאתי בנמקי הר"ס מקולי ז"ל וכו': ונראה מדבריך שאתה סובר מדברי הגאון ז"ל שכל שנתנה בנה בחיי בעלה למניקה מותרת לינשא אחר שלשה חדשים וזה אינו אלא דווקא שפסקה מהניק את בנה בחיי בעלה ולא הניקה כלל תוך זמן זה שדעת הגאון שזו אינה ראויה להניק ואינה נקראת מינקת חברו. והוא גם הוא הביא בשם רב אחאי גאון ז"ל זה לשונו גבי מעוברת חברו או מינקת חברו והיכא דעבר ונסיב או קדש מפקינן בגט מיניה. הודעני במה נסמוך למעשה. על זה לא ידעתי למה נתכוונת אם דעתך שדברי רב אחא חולקין על תשובת הגאון ובקשת שאודיעך על מה נסמוך איני רואה שום מחלוקת בין שני הגאונים ז"ל כלל שתשובת הגאון היה לומר שבענין זה מותרת לינשא ודברי רב אחאי הם היכא שנשא באיסור וזה פשוט. ואם נתכוונת לומר אם ראוי לסמוך בזה על דברי רב אחאי דע שדברי רב אחאי מפורשין בגמרא בריש פרק החולץ היכא דעבר ונשא חכמים אומרין יוציא אמר רבא לדברי חכמים יוציא בגט אמר מר זוטרא דייקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפריש ש"מ הרי מפורש דהיכא דעבר ונשא מפקינן לה בגט מיניה

אבל

אחד נפלה מריבה בין שניהם ורב זמנים היו במסתר פנים מיום נשאו זה לזה ולפעמים קרוביהם היו משלימים בין שניהם ישובו לכסלה ולשנואים למוקש כפי המדומה מיד הבחורה דבשבת המריבה והבחור זה ימים ללאותו למריבותיה והיותו חושש פן אוהביה יפתוהו ויוכלו לו לגרשה נשבע לבלתי יגרש אותה זולתי בהסכמת שלשה אחד מהם אלבוגורא"ה אילק אשר הוא היום בארץ מרחקים · ועוד אסר עצמו בכל פירות שבעולם חוץ מפת ומים אם יגרש שלא ברשות הנזכרים · ועוד שב לעשות ככה פעם אחרת ותלה שבועתו ואסורו באחרים או בקודמים כפי אשר תראה רבים בשטר קבלת העדויות שיש בידו מזה על שאחד מן העדים שהיו במעמד השבועה והאיסור היה מעיד שאמר באיסורו שכל פעם ופעם שישאל ויותר מהאיסר שיחול עליו פעם אחרת וכן לעולם · אבל הבחור מכחישו מזה לפי האמור · בעת פתוהו לגרש וכתפתה הפיתוהו וניסת קירקשו בזוזיה וכתרכה · ושותן שתלה לו נדרו בהם כבר נתנו לו רשות זולתי אלגינגורא"ה איל"ק לפי שהוא רחוק רחוק מי ימצאנו בא לישאל על שבועותיו ונדריו ורוצה לגרש על זה יושבי על מדין ישבו למשפט ורבו הספקות · מהם חוששין להתיר השבועה לפי שהיתה לפני רבים ועל דעת רבים דק"ל דנדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה אלא לדבר מצוה והכא מאי מצוה איכא אדרבא השבוע' היתה לדבר מצוה שלא לעבור על דברי חכמים שדרשו מדברי הקבלה ששנאוי המשלח מדכתיב כי שנא שלח לפי שזו אשתו ראשונה היא שמזבח מוריד עליו דמעות והראיה בשלהי גיטי' וכל הנשבע לדבר מצוה אין לו הפרה וכדאמרן בפרק השולח וצריך לפרוט את הנדר ואמר רב פפא משום איסורא ואפי' נשבע שלא לעבור על דברי חכמים אין לו הפרה וכדמוכח בירושלמי ונהוא בר נש דנדר דלא מרוותא · אלו הן החששות שחששו בענין היתר השבועות · ולענין האיסורין אין מקום להיתרם עד שיחולו והוא אחר נתינת הגט ·

והנה קרובי הבחור רוצין גלוי דעת החכמים שיתירוהו לאחר נתינת הגט שאלמל' כן לא היה מגרש ושיאסר אסור בפירות העולם · ולפיכך יש לחוש שמא לאחר נתינת הגט לא ימצאו פתח או חרטה שיספיקו להתירם ונמצא זה אומר אלו הייתי יודע שכן אפי' נותנין לי כל ממון שבעולם לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל וכדאמרינן בגיטין גבי המוציא אשתו משום שם רע אלא א"כ נאמר בזו שיודיעוהו קודם נתינת הגט הוי גומר ומגרש אפי' לא יתירוך ואם יגרש איהו דאפסיד אנפשיה ·

עוד חוששין בענייני פתחו וחרטתו שלפי הנראה אין לו חרטה דמעיקרא שהרי אנו אומרים לו מאן אימרך דאימרת מאן איפיסך דאייפיסת איגר' הוו זוזי דקרקשו לך א"כ אין ספק שרצה בנדרו ומכאן ואילך הוא שרצה בהיתרו וזו איכה חרטה וכדמוכח מההיא דבעיא נדור או חלוף במאי מה שנשבע ונדר עשה כן כדי שלא יעלה על דעתה שיוכל לגרשה ומתוך כך תתפיי' אליו שרוצה אשה נקב · וכשראה שלא הועיל כלום והפיסא ולא אפייסא יותר משבע שנים נשא כי נשבע ונדר ונתחרט חרטה מעיקרא ועכשיו רוצה לגרש כדי לקיים מצוה פרייה ורבייה עם אחרת בת מזלו שתקנו לו מן השמים :

יו עוד שאלת

הנשבע שלא לעשות דבר פלוני של רשות אלא ברשות או בהסכמה פלוני ופלוני ופלוני אם נאמר שיהא דינו כמי שנשבע על דעת רבים וכל שלא יסכימו הם בדבר ההוא אין חכם יכול להתירו אלא לדבר מצוה כדין נדר שהודר על דעת רבים או אם נאמר שמאחר שלא אמר בעת שהוא נשבע על דעתם הרי לא כללם בעיקר קשר שבועתו ולא תלה היתר' בהם כל זמן שלא ירצה לישאל וכן כמי אי תמצא לומר על דעת רבים אם נתנו לו רשות שנים מהם ונשאר אחד שלא נתן לו רשות אם יכול לישאל מאחר שלא נשארו רבים שיהיו צריכים להסכים בהיתרו ונאמר בזה סוף דינא כתחלת דינא כשם שאם נשבע על דעת אחד יכול להשאל כך כשלא נשאר אלא אחד מהשלשה שיכול להשאל · וגם שכתבתי למעלה ששבועת הבחור היתה על דעת רבים הוא אם נאמר שהאומר שלא יעשה כך אלא ברשות פלוני ופלוני ופלוני שיהיה זה כנשבע על דעת רבים לא כנשבע בפי' על דעת רבים וכמו שיראה מקבלת העדות :

יז עוד שאלת

מי שנשבע או אסר על עצמו של יעשה דבר פלוני אלא ברשות אדם ידוע אם נאמר שהוא כמו המודר הנאה מחברו שאין מתירין לו אלא בפניו לפי גרס' הירושלמי שהטעם מפני הבושה וכמו שאין מתירין אלא מדעתו היכא דודאי להנאתו הוא הכי כמי כשאמר שלא ברשות פלוני נחוש שמא להנאתו הוא אחר שפרע שמו או אם נאמר אחר שאין הנדר או השבוע מדבר שבינו לאותו פלוני אעפ"י שאמר אלא ברשות פלוני אין לחוש שמא להנאתו הוא לפי שמעול' לא נתכוון זה אלא ליטול רשות ממנו לתועלתו של הנודר ·

תשובה

על הדרך שכתב הרשב"א בתשובתו · עוד אגלה אזניכם במה שבא בשאלתכם זה לשונכם · או אם נתרה אותה פעם ושתים ויכריזו עליה ד' שבתות וכו' ורואה אני דבריכם שנתחלף לכם דין מורדת לדין האומרת מאיס עלי כי מעולם לא הוזכרה הכרזה באומרת מאיס עלי ובגמרא לא הזכירוה אלא גבי מורדת והטעם בזה לפי שזו האומרת בעינא ליה כיון שאינו מאוס עליה אפשר שתתפייס ותחזור למוטב אבל אומרת מאיס עלי אין מכריזין עליה שמן הסתם אפי' בכמה הכרזות לא תחזו' בה דלמאיסותא לית סברא ·

דינו: עוד שהאומרת מאיס עלי שדנין אותה ע"פ המשפטים האלה דווקא באומר' מאיס עלי ואיני רוצה בו ולא בכתובתו אבל האומרת מאיס עלי ורוצה אני להתגרש וליטול כתובה חוששין שמא עיניה נתנה באחר וחזר דינה לדין המורדת וכן פרש"י ז"ל שם בכתובות גבי היכי דמייא מורדת דאמר בעינא ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כפינן לה · וכתב רש"י ז"ל שם היכי דמייא מורדת דכופין ופוחתין לה מכתובתה דאמרה בעינא ומצערנא ליה שיש לכופה על ידי פחיתות כתובתה אבל אמרה מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו בעינא לא כייפינן לה · ע"כ · הא באומרת רוצה אני להתגרש וליטול כתובה כופין אותה על ידי פחיתות כתובתה כדין המורדת · וכן דעת הרשב"א ז"ל בתשובה הילכך בנדון שלפניכם אם היא אומרת מאיס עלי ואיני חפצה לא בו ולא בכתובתו תדונו אותה כדין האומרת מאיס עלי ואם רוצה להתגרש וליטול כתובה תנו לה דין מורדת ודיני המורדת לא הוצרכתי לכתוב אליכם שכבר כתבן הרשב"א ז"ל באותה תשובה שהזכרתם לכו אחריו: אגרמו"נטי :

יד שאלת

שמעון שכנס אשה וכתב שיור ליורשיה וזה לשונו שאם שמא מ"ו תפטר אשתו זו הנזכרת בחיי בעלה ולא ישאר לה ממנו ולד של קיימא זכר או נקבה שיחיה שלשי' יום שאחזיר לה או לבאי כחה מממון הנדונייא סך פלוני ואחר כך מתה אשתו של שמעון הנזכר ונשאר אחריה בן חמש שנים שחיה אחריה ע"ו יום ויורש השטר טוען שיש לו לשמעון להחזיר סך ממון השיור ושמעון טוען שכבר נשאר לו ולד של קיימא ואין לו עליו כלום הדין עם מי :

תשובה

נ"ל ברור שהדין עם הנתבע שהרי נשאר לו ממנה ולד של קיימ' שחיה שלשים יום כי אין הכרח בלשון שירצה לומר שיחיה שלשים אחר מיתת אשתו דאע"ג דבפ' אלו נדרים מוכח שהאוסר על עצמו דבר פלוני אם יעשה כך זמן האיסור אינו מתחיל אלא לאחר שיעשה אותו דבר והראיה מדאמרי' התם היכי קאמר אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרו פירות העולם עליה והקשה שם הרשב"א ז"ל מ"מ הרי היא אסור' באכילה פירות מעתה וכדרב יהודה דאמר בריש פרק ואלו מותרין קונם עיני היום בשינה אם אישן למחר אל יישן היום שמא יישן למחר דבתנאיה לא מזדהר הכא נמי לא תאכל היום שמא תרחץ למחר ונמצאת עובר' באכילת הפירות למפרע · ותירץ דכל האומר קונ' פירות עלי אם אעשה כך אינו אוסר על עצמו אכילת הפירות אלא מזמן שיעבור תנאו ואילך אלא א"כ אוסר על עצמו בפירות מעתה ·

ואולי יעלה על דעת ללמוד נדון שלפנינו משם שכמו שאנו אומרים שאין זמן האיסור מתחיל אלא אחר שיחול אותו יום שהתנה עליו דודאי האומרת פירות עלי שלשים יום אם ארחץ אין השלשי' יום נמנין אלא אחר חלות היום שרחץ שכמו שאנו אומרים באיסור עולמי' שאינו מתחיל אלא אחר חלות היום כך הדין בעצמה לאסור זמנו משלשים יום ואולי יבא אדם לדמות שכמו שאותו זמן משלשים יום אינו מתחיל אלא לאחר חלות היום שבא הרחיצה כך זה הזמן משלשים של ולד זה לא יהא מתחיל אלא לאחר חלות היום שהוא מיתת האשה ואין הנדון דומה לראייה שאף על פי שאותו דין מוכרע מאותה סוגייא ·

ועוד יש לי עליו ראיות ברורות ופשוטות מדתנן בפרק מי שאחזו הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש ומת בתוך י"ב חודש אינו גט ואמרינן נמי התם אם מת כלאחר מיתה דמי · אפילו הכי אין להוכיח משם אלא שכל שתלה דבריו על דרך תנאי קודם ודבר נמשך אין הנמשך חל ולא מתחיל עד שיחול הקודם אבל אלו השלשים יום אינם בדבר הנמשך כי הנמשך הוא להחזיר ממון הנדונייא סך פלוני ואלו השלשים יום הם בתנאי הקודם שהתנה על הדרך הנקרא תנאי מדובק שהתנה שאם תפטר אשתו ולא ישאר ממנה ולד שיחיה שלשים יום · ולפיכך כל שנשאר ממנה ולד של קיימא שחיה שלשים יום אע"פי שלא חיה אחריה שלשים יום הרי לא נתקיים תנאו ואין ליורשי האשה זכות בשיור כלל שאפי' היה הלשון מסופק הוה ליה בעל ודאי ויורשי האשה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וכאותה שאמרו ביבמות פרק החולץ ולפיכך הדין עם הנתבע :

טו שאלת

בחור אחד שמו בלשון אבונגירא"ה דיבלאכי" כנסה אשה בת אחי אביו שמו אברהו"ן דיבלאכי' היו שניהם מאיסטלרי"ק ובעת נשאה היה לעי הגוף עדין לא בא באנשים והיא גבהה קומתה א לשבת זה אם לשבת אצל הילדים ואם לשתי השנ

יתד

עד אחד בהכחשה כמו שנראה משטר קבלת העדות שהבחור אמ' איני יודע בענין כל פעם ופעם והכחיש מאכנדנגור"אה איל"ק בפעם השנייה ועד אחר אמר שכמדומה לו שהזכיר את אכנגור"אה איל"ק שעדותו בשמא הוא ובאולי לאחר זמן יצא הקול או העד שעכשו מדבר בשמא ידבר בברי' ותחושו באיסור פירותיו של זה אמרתי אגלה אזניכם אהיה אני דן לפניכם. שאני אומר שאפי' אמר כן נשאל ומתירין לו' לפי שאיני רואה מקום לחוש שלא יהא יכול לישאל אפילו אמר פעם ופעם וכן לעולם אלא מטעם שנאמר שאיסור הפעמים האחרונים אינו חל עד שיהא נשאל וכן אחר כל פעם ופעם וכיון דק"ל דאין חכם מתיר אלא א"כ חל הנדר ואי אפשר שלא ישאר אי זה נדר שעדיין לא חל נמצא שאי אפשר לחכם להתיר זהו מה שיש לחוש בזה' ולית' שאלו היו נדרים חלוקין הכי נמי אבל זה אינו אלא נדר אחד דהא ק"ל בפלוגתא דהיו חמשה תובעין אותו בפ' שבועת הפקדון כרבי שמעון דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד וכן נמי בנדרים בפ' פותחי' לזה קרבן ולזה צריכי' פתח לכל אחד ואחד אוקימנא כרבי שמעון'

מעתה בין לדברי מי שפוסק כרבי שמעון בין לדברי מי שפוסק כרבי יהודה דאמר התם פרק שבועת הפקדון שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת אין מספר הנדרים אלא כמספר הקונמות שהזכיר או כמנין שהזכיר ולא לך ולא לך ודומה לו בנדון זה מה שאמר בכל פעם ופעם וכמצאו כאן ארבעה נדרי' אחד קונם אם אהי נשאל שנים וכן בכל פעם שלשה ופעם ארבעה וכן לעולם אבל יותר מזה לא שאף על פי שוכן לעולם כולל לאין תכלית אי אפשר שיתרבה הנדר מחמת זה וכמו שכתבתי ולפיכך כל שהותר ושנה ושלש אי אפשר שיהא כאן נדר אחר שלא חל. אלא כל נדריו חלו וחכם יכול להתירו דאנן לא אשכחן אלא שאין חכם מתיר אלא אם כן חל הנדר ונדר זה כבר חל אין כאן שום נדר שלא חל אף על פי שמקצת איסורו של נדר עתיד עדיין לחול החכם עיקר הנדר הוא עוקר שכבר חל ואינו מתיר האסור כדי שתאמר עדיין לא חל שמא תאמר לא כי אלא כיון שיש בו חלק אסור שלא חל אינו יכול להתירו ליתא מדאמרינ' בפר' שו הלוקי' תנן התם הנוטל אם על הבנים וכו' ואמ' רבי יוחנן אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחר' ומסקנא אלא זאת ועוד אחרת אהא אבל אונס לא אימר דאמרינן על דעת רבים אין לו הפרה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא דמקרי דרדק' ושם תראה מאוד' שהתלמוד אינו מוצא ש"ד שהמדיר אשתו לא יוכל לישאל על נדרו ולהחזירה ואם איתא משכחת לה כגון שהדירה וכן אחר כל פעם ופעם שישאל עליה אלא ודאי היינו טעמא דלא משכח הכי מפני שאי אפשר שלא יהא קצבה לנדריו ואחר שיהא נשאל על כל אותן פעמים שהזכיר מותר להחזירה שאי אפשר לכלול פעמים שאין להם תכלית בלשון וכן לעולם מן הטעם שכתבתי' שאי אפשר לך לומר התם שאני מפני שהוא לדבר מצוה שאין חלוק בין דבר מצוה לדבר הרשות דאם אין הנדר חל היאך נתירנו משום מצוה הא ודאי ליתא אלא על כרחין כדאמרן שאי אפשר לנודר לידור אלא נדרים ידועים ולא שאין להם תכלית וחכם יכול להתירן וכפי מה שכתבתי ולפי זה צריך לומר דמאי דאמרינן בסוף נדרי' קונם שאיני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו נשאל על הראשון ואחר כך ישאל על השני דאליבא דרבי שמעון היינו דוקא באומר קונם שאיני נהנה לפלוני וקונם למי שאשאל עליו והתם נקיט לה כרבי יהודה' אי נמי נקיט לה סתמא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דהת' לאו בההוא דינ' עסיק'

מעתה אין לחוש כלל בנדון זה אף לפי דברי העד שהעיד וכן לעולם כל שהותר כמנין אותן פעמים שהזכיר קונם פירות וכו' א' וכן בכל פעם ב' ופעם ג' וכן לעולם ד' כמו שעשינו בנדון זה כמו שאכתוב בסמוך אליך' ומה שחששו עוד בענייני פתחו וחרטתו דאין חרטה למעיקרא וכמו שבא בשאלת' כבר בדקנוהו וירדנו לסוף דעתו כמה פעמים והעיד על עצמו שאלו ידע שלא תתפייס לא היה נודר ושהוא חרטה דמעיקרא ומעתה נסתלקו ספיקות וספקי ספקות מנדון זה'

עתה אודיעך הסדר שנהגנו בעניינו גלינו את אזנו שדעתנו שימצא פתח לאיסריו ועם כל זה התמרנו עליו אעפ"י שלא היינו צריכי' ואם הוא רוצה לישאל על שבועתו ושישאר אחר כן באיסור אם נמלך שלא להתירו או שמא יבא ב"ד ויאמר לא היה היתר לנדרו ואם יגמור ויגרש עם כל אלו החששות וגמר ונשאל וגרש אחר כן התרנוהו מהאיסורין פעמים רבות כמו ששערנו שאמר וכן בכל פעם ופעם ופעם וכו' מעתה אין שום חשש בעניינו שאפי' יבאו עדים ויעידו שהוא אמר אלף פעמים וכן בכל פעם ופעם או שהוא עצמו' יודה בכך כיון שנשבע שנשאל לא היה סבור שיהיה נמשך איסור פירות מזה אין חשש בענייננו דהוה ליה כאומר שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג ושנייה במזיד דפטור ומותר:

יח שאלת

ראובן הלוה לשמעון מעות ונתן שמעון משכנות לראובן ושוות המשכנות יותר מכדי הסך מהלואה ובאו נכרים בביתו של ראובן ושללו כל ביתו ובתוך השלל בזזו אותם המשכנו' של שמעון ואין לאל ביד ראובן להצילם ולא נאבדו בפשיעתו כי גם חסר לו בזזו אם יש לשמעון תביעה לפרוע אליו מה ששוות המשכונות על סך ההלואה ואם

תשובה תחלה צריך לבאר שאין שבועה זו לקיים את המלוה ושלא לעבור עליה דמאי דאמרינן כל המגרש אשתו ראשונה מזבח מוריד דמעות ה"מ בדולה לעמוד תחתיו והיא משלחה בעל כרחה כמו שאמר הכתוב על כי השם העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדת בה והיא חברתך ואשת בריתך · אבל בנדון שלפנינו שהיא אינה רוצה לעמוד בקשוה למתקה ולשוא צרף צורף אין נדנוד עברה בגרושיה דכל כה"ג גרש לץ ויצא מדון והכי אמרו אבל אמרה מאיס עלי לא כייפי' · ויש מי שסובר דאדרבא כייפינן ליה ואע"פ שסברא זו דחוייה מ"מ הדבר פשוט שאין בכיוצא בזה נדנוד עברה כלל כדי שנחוש שלא להתיר השבועה מטעם זה · ומה שחששו עוד שלא להתירה מפני שעלה בדעתם לומר שזה כיון שנשבע שלא לגרש אלא בהסכמת פלוני ופלוני הרי הוא כמי שנשבע על דעת רבים גם זה אין לו מקום לחוש לפי הנראה מדברי הראשונים ז"ל דטעמא דעל דעת רבים אין לו הפרה הוא שכיון שצרף דעת הרבים לדעתו אינו יכול לישאל שהיאך יאמר אדעתא דהכי לא נדרי אעפ"י שהוא לא היה דעתו בכך שמא אין דעת הרבים מסכמת לדעתו ובחרטה נמי ה"ה והוא הטעם ולפיכך אמר ר"ת ז"ל דכי אמרינן דעל דעת רבים דלדבר מצוה יש לו הפרה דווקא כי הוא מקרי דרדקי שעל דעתם הודר ועל דעתם הותר לפי שיצא הפסדן בשכרן באותו דבר עצמו אבל משום מצוה אחרת אין לו הפרה כיון דעל דעת רבים נשבע דמנא לן שכך הי' דעתם משעה ראשונה להתחרט משום מצוה וא"ת יהו כשאלי' איהו למיסר עליה שוינהו שליח ולא למישרי ליה הילכך אין חרטתה כלום להתיר לו כמו שתמצא זה במשפט החרם להרמב"ן ז"ל ובחדושי גיטין שלו ·

ולפי הדברים הללו הרי הדבר ברור שאין לו ענין בנדון זה שנודר זה לא שתף דעת רבים לדעתו בעיקר נדרו אלא לומר שיכול לגרש מדעתם ובודאי שאני מסתפק בטע' זה הנרא' מדברי רת"ם ז"ל שאם כדבריו למאי אצטרי' בעל דעת רבים לב' כמו שכתבו הראשונים ז"ל בסוף פר' שבועות שתים בתרא אפי' בב' נמי או בא' כיון שאין לו הפר' שהרי צרף דעתם לדעתו ולמים' שוייה שליח אבל לא למשרי אלא אני בדחק להעמיד דבריו לומר שלו פי' בעל דעת אחד או שנים לומר שהוא רוצה לשתף דעת אחרת עם דעתו אין הכי נמי דעל דעת היחיד כעל דעת רבים אבל באמרו על דעת שתם הוא דאיכא לאפלוגי שאם אמר דעת אחד או שנים אין פרושו אלא באומר על מנת שלא ימחה וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל במשפט החרם שלו · ואין הכונה לשתף דעת אחרת לדעתו אבל כשנדר על דעת רבים מתוך שאין הרבים רגילין להתאסף ולמחות אנו מפרשים דבריו שכיוון לשתף דעת אחרת לדעתו ולפיכך אין לו הפרה · ומ"מ בין שתאמר לדברי ר"ת ז"ל או שאמ' דהכי קים להו לרבנן שכל נדר שנתחזק בעל דעת רבים שאין לו הפרה כל זה אין לו ענין אלא כששתף דעת הרבים בעיקר נדרו אבל זה לא שתפם להחמיר עליו אלא להקל עליו שאם לא התנה בכך לא היה רשאי לגרש בשום פנים אלא א"כ יהא נשא ורצה לשייר לעצמו שאם יתירוהו אותם בני אדם שיהא רשאי ולפיכך אין לחוש בנדון זה לא מטעם שנעשה לדבר מצוה וכמו שכתבנו למעלה ולא מחמת דעת רבים כמו שכתבתי עכשיו ·

ועל מה שחשבתם עוד מטעם המודר הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו כמו שנשאל משאלתך האחרונה אף בזו נסמכתי להתיר שכבר ידעת מה שאמרו שם קצת המפרשים ז"ל דדווקא להנאתו אבל שלא להנאתו מתירין ובנדון זה הדבר מוכיח שלא היה להנאתו של אבוגדאה איצ"ק · ועוד ששם בנדרים יש מי שגורס המודר הנאה מחברו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו משמע דהא שלא בפניו מתירין אותו אפי' שלא בפניו ונסמכתי לפי גרסא זו מפני שאמרו בירושלמי דנדרים בפרק השותפים והניאוהו בתוספות גיטין מתו"ך כלשון הזה המודר הנאה מחברו בפניו אין נשאל לו שלא בפניו שלא בפניו נשאל לו בין בפניו בין שלא בפניו ר' יהושע בן לוי אומר מפני החשד ר' יוחנן אומר מפני הבושה ואתיא כהלין פלוגתא דתניא יום הכפורים צריך לפרט מעשיו דברי ר' יהודה בן בתירה ר' עקיבא אומר אין צריך לפרט את מעשיו פי' מפני הבושה שמתביישים בפניו במה שנדר הנאה ממנו וכן מפרט מעשיו מפני שיתביישו בחטאיו · ומאן דאמר מפני החשד פי' שלא יחשדוהו שעובר על נדרו ובהך נמי לא יפרוט נמי מעשיו שלא יחשדוהו בשאר עבירות ע"כ לשונם · והיא שיטה מחוורת אע"פ שאינה מסכמת עם מה שכתבתי בפירושתי מנדרי' לפי שכתבתיה על פי ספרינו ועדין לא באו לידי התוספות מתו"ך אפשר שאתקן שם מעט ואודיעכ' מעתה הרי אתם רואים בבירו' שכל שלא בפניו נשאל ומתירין לו ואין חוששים · לא מפני הבושה ולא מפני החשד ומעתה אין לחוש בהיתרו לא מפני טעם דבר מצוה ולא מפני טעם דעת רבים ולא משום אין מתירין לו אלא בפניו:

ועל מה שבא עוד בשאלתך שאחד מן העדים העיד שאמר באיסורו שבכל פעם ופעם שישאל ויותר מהאיסור שיחול עליו פעם אחרת וכן לעולם · אף על פי שהדבר ברור שאין לחוש בשביל זה דהוה ליה

על סך ההלוא' שא אדרבא חייב שמעון לפרוע לראוב' כל מה שהלוה אליו משלם :

ובנדון השלישי שבשאלות הללו ה"ה והיא התשוב' שראובן זה באותו בגד למר שבידו במשכון אינו מחוייב בשמירתו יותר מחיובו של ש"ש ולא מיבעיא בנדון זה שראובן זה לא שאל בגד זה מקהל ברצלונ"ה אלא הניחוהו למשכון בידו כמו שבא בשאלה דבכי ה"ג פשיטא דלא הוי ראובן אלא ש"ש וכי נאנסו המשכונות מידו פטור והשואלין ממנו חייבים להחזיר לו כוסו שא אפי' היכא שראובן היה שואל ג"כ מאותו בגד למר כיון שנאנס מידו פטור דבכה"ג אין תורת שואל עליו שהרי תניא בפ' השוכ' את האומנין ת"ר שמור לי ואשמור לך השאילני ואשאילך שמור לי ואשאילך השאילני ואשמור לך כלם נעשים ש"ש זה לזה וטעמא דמלתא דלא מיחייב שואל שא היכא דכל הנאה שלו הילכא בנדון שלפנינו ראובן זה פטור והשואלים ממנו חייבים להחזיר לו כוסו :

ובנדון השני ג"כ אפשר לומר שהדין עם ראובן לפי ששמעון היה שואל גמור ומיחייב באונסים. דליכא למימר דלא להוי שוא' מפני שהוא הניח ספר בידו ג"כ של ראובן והוה ליה כההיא דאמרינן בפ' האומנים השאילני ואשאילך דהוו ש"ש זה לזה דהתם היינו טעמא משום דאין כל הנאה שלו שהרי המשאיל ג"כ צריך לאותה כלי שהוא שוא' כמנא שגם המשאיל נהנה באותה השאלה שהוא משאיל שנוקמת אותה השאלה בזה לו אותה שאלה שהוא שואל. אבל בנדון זה ראובן לא היה צריך לאותו ספר של שמעון שהרי בא בשאלתך שלמשכון או לזכרון הניחו שמעון בידו לא שהיה ראובן שואל ממנו וכיון שכן נמצאת כל הנאה לשמעון וחייב שמעון באונסין כדין השואל שאע"פ שאפשר שראובן נעשה ש"ש על אותו ספר שהניח ביד שמעון למשכון או לזכרון משום דדמי לאומן שהוא ש"ש בההיא הנאה דתפיס ליה אאגריה ואולי יעלה על לב לומר כיון שהוא נעשה ש"ש נמצא שאף הוא הנאה יש לו ואין כל הנאה של שמעון הא לית' שאפי' אם נדמה אותה לאומן ונאמר שהוא נעשה ש"ש משום דתפיס ליה כדי שיהא בטוח ממה שהשאיל איהו לשמעון והוי כמשתכר בשמירתו מ"מ באותו ספר שהשאיל לשמעון כל הנאה של שמעון כיון דראובן אינו צריך לאותו משכון אלא להבטחת ספרו שא"ת שאפי' בכה"ג לא מקרי כל הנאה שלו א"כ כי תניא בברייתא' השאילני ואשאילך ש"ש זה לזה הוה ליה למנקט רבותא טפי השאילני ואניח לך משכון אלא ודאי בכה"ג כל הנאה שלו מקרי וכיון שכן שמעון חייב באונסי' וכ"ש דודאי לא דמיא לאומן שאם נאמר שכל התופס דבר למשכון נעשה עליו ש"ש וכההיא דאומן א"כ גבי הלוהו על משכון דאמרינן ש"ש למה הוצרכו לטעמא דמלוה קא עביד ומשום פרוטה דר' יוסף נימא דכיון דתפיס ליה אמעו' שהלוה נעשה ש"ש כאומן אלא ודאי כי אמרינן הכי גבי אומן היינו טעמא משום שהרויח בדבר אבל זה שלא הרויח לא וכן דעת הראב"ד ז"ל ולפיכך יש לומר ששמעון זה חייב באונסין שהרי כל הנאה שלו וכי תימא הני מילי בשאר אונסים אבל בזה האונס המר ונמהר אפשר לפטור בו שמעון מפני שהוא מכת מדינה שהרי גם בביתו של ראובן נכנסו השוללים כמו שבא בשאלה וכיון שכן איכא לדמויי להההיא דאמרינן בסוף בבא קמא הגוזל שדה ממנו ונטלוה מסיקין אם מכת מדינה הוא אומרים לו הרי שלך לפניך והכא נמי מצי אמר ליה שמעון לראובן אי גבך הוא הוה מתנים נמי כדאתנים ברשותאי. הא לאו מלתא היא דהתם היינו טעמא משום דמצי אמר ליה הרי שלך לפניך דקרקע אינה נגזלת אבל שואל חייב בכלהו אונסים אפי' באותם אונסים שהיו באין בבית המשאיל כמו שבאו בביתו דהא תלמוד ערוך במתה כדרכה שואל חייב אף על גב דאי הוה בבית משאיל הישה מתה ג"כ דמלאך המות קטלה מה לי הכא מה לי התם וכדאמרינן בפרק המניח הילכך בנדון זה אע"ג דאיכא למימר דאי הוה אותו ספר בבית ראובן היה נאנס ג"כ אפי' הכי שמעון חייב אלא שאני רואה בכאן טעם אחר לפטור שמעון לפי שראובן כשהשאיל לו ספרו מלוה עבד וכדאמרינן בפרק אלו מציאות מאי איריא ספר תורה אפי' כל מילי נמי ואסיקנא ספר תורה אילטריכא ליה מה הוא דתימא ניחא ליה לאיניש דלתעביד מצוה בממוניה קמ"ל וכיון דמלוה קא עביד נמצא שאין כל הנאה של שואל שאף המשאיל נהנה משום פרוטה דר' יוסף. הילכך כי היכי דהמלוה על המשכון קרינן ליה ש"ש משום דמלוה קא עביד כדאיתא פרק האומנין ושומר אבדה נמי הוי ש"ש מהאי טעמא גופיה כדאיתא בפרק הכונס צאן לדיר הכא נמי המשאיל נהנה בדבר משום פרוטה דרב יוסף והוה ליה כהשאילני ואשאילך דהכא נמי אין כל הנאה של שואל הילכך חזר שואל זה להיות ש"ש ולפיכך נראה לי ששמעון פטור כיון שנאנס הספר מידו וראובן חייב להחזיר לו אותו ספר שהניח שמעון בידו למשכון : סירור"א

כא כתבת

ראובן נשא רחל והכניסה לו סך נדונייא וראובן זה ייחד סך ממון לאחריות כתובת אשתו ביד שליש על מנת שיתעסקו בממון ההוא ראובן ואחי אשתו ואמנם עיקר הממון יעמוד ביד שליש עד זמן ידוע וע"פ תנאים אשר התנו ביניהם לימים חלה ראובן וגדל

מאד

אין לשמעון תביעה על ראובן כאשר לא נאבדו בפשיעתו אם יוכל ראובן לתבוע מעות ההלואה לשמעון כי הוא טוען כי גם על אמונתו הלוהו וגם אם לא הלוהו על אמונתו כי באולי כאשר היו המשכונות ביד ראובן אם יחלה פניו שמעון להפקידם אליו או יום או יומים יאבה ראובן שמוע לו אם יוכל לטעון כי המשכונו' יאבדו לשמעון ויחזיר לו מעות ההלואה הדין עם מי :

יט עוד שאלת

ראובן השאיל לשמעון ספר אחד ושמעון הניח בידו ספר אחר להיות בידו משכון או זכרון כאשר נוהגים תמיד לעשות כן ונבאו נכרים בביתם של ראובן ושמעון ושללו אותם הספרים עם כל אשר להם לימים החזירו לראובן הספר ההוא אשר הוא משכון בידו ושמעון תובע אותו שיחזיר אליו ספרו ואם אולי ימצא הוא ג"כ ספרו יחזירנו לו כי לא בפשיעתו נאבד הספר וראובן טוען כי כאשר יחזיר אליו שמעון ספרו יחזיר אליו הוא ג"כ הספר הזה הדין עם מי :

כ עוד שאלת

ראובן דר בעיר לארי"דא"ה והשאיל לקהל ברצלונ"ה כוס של כסף כי הם צריכים מעות ולא ימצאו איש שילוום כי אם על משכונות של כסף וחלו פני ראובן להשאיל להם הכוס וכן עשה ונתנו אליו משכון הכוס בגד צמר שוה הכוס או יותר ונכרים שללו ביתו של ראובן ושללו הבג' ההוא בתוך השלל וקהל ברצלונ"ה תובעין אליו שיחזיר להם הבגד ההוא והם יחזירו אליו כוסו וראובן טוען שכיון שלא בפשיעתו נאבד כי גם אשר לו בזזו שעליהם נאבד וגם תובע אליהם כוסו אשר הוא בידם הדין עם מי :

תשובה

בשאלה הראשונה ובשלישית הדין עם ראובן ותשובתן שוה דק"ל הלוהו על משכון שומר שכר כסתם מתניתין בפרק השוכר את האומנים וכיון שכן לא מיחייב מלוה שהמשכון בידו אלא בגנבה ואבדה בין משכונו בשעת הלואתו בין משכנו שלא בשעת הלואתו וכן דעת הרב אלפסי ז"ל בפרק השוכר את האומנים ואעפ"י שיש מן הגאונים ז"ל שחלקו עליו במשכנו שלא בשעת הלואתו מדאמרינן בשבועו' בסוף פרק שבועת הדייני' אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק וסבירא להו דמיחייב מלוה אפי' באונסים משום דקני משכון וכרבי יצחק לא נחלקו אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל בשעת הלואתו דברי הגאונים פה אחד דהוי שומר שכר דאע"ג דבפרק השואל משמע דהא דרבי יצחק לא שנא בשעת הלואתו ולא שנא שלא בשעת הלואתו מ"מ כ"ע מודו דבשעת הלואתו לא מחייב טפי משומר שכר דמתניתין היא בהדיא הלוהו על המשכון שומר שכר הילכך לא מיחייב אלא בגנבה ואבדה אבל באונסי' פטור · הילכך בנדון שלפנינו שהמשכון שביד המלוה נאבד באונס חייב הלוה לפרוע מעותיו והמלוה פטור מלשלם ·

וכי תימא ה"מ בידוע שנאבד באונס אבל כשאין ידוע מאי אמר ליה לוה למלוה אנא לא ידענא דנאנס משכוניה דלמא אכתי גבך א"נ אהה מכרתו ולקחת דמיו וכל כמה דלא מהדרת לי משכוני לית לך גבי' ולא מידי וכיון שכן הוה ליה כלוה טוען ואומר לא ידענא דאית לך גבי מדי דכיון דאי ידענא דאיתיה משכון ביד מלוה לא כייפינן ללוה לפרוע חובו עד דמהדר ליה משכונו כי לא ידעינן נמי לית לן למכפייה ללוה דדלמא משכוניה ביד מלוה הוא · הא ליתא מדתניא בפרק האומנים ובפרק שבועת הדייני' המלוה את חברו על משכון ואבד המשכון ישבע ויטול מעותיו אלמא דמלוה נאמן בשבועה כדין השומרים דכיון דמשתבע כייפינן ללוה לפרוע חובו ואע"ג דלא ק"ל כר' אליעזר בהא ה"מ במאי דמשוי למלוה שומר חנם משום דסתם מתניתין דלא כותיה כדאסיקנן בפרק האומנין אלא מחוורתא מתניתין דלא כר' אליעזר אבל מ"מ מדר' אליעזר נשמע לדידן דהיכא דנאנס המשכון ישבע המלוה ויטול מעותיו :

וראיה לדבר עוד דלדידן מלוה נמי נאמן כשטוען אבד המשכון באונס דאי לא תימא הכי הא דתנן בפרק שבועת הדייני' סלע הלויתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וג' דינרי' היה שוה חייב אמאי חייב הא לאו מודה מקצת הוא דכיון דאי ודאי איתיה למשכון ביד המלוה לא מחייבינן ללוה עד דמיהדר ליה משכוניה השתא דלא ידע לוה אי נאבד אי לאו הוה ליה כאומר חמשין לית לך וחמשין לא ידענא דפטור ואע"ג דאוקי' לה בבא מציעא בפרק המפקיד כגון שיש עדים שנגנבה אי נמי במאמינו לאו משום האי פרכא מוקמ' לה בהכי אלא כי היכי דלא תקשה לרב הונא דאמר התם ומשביעין אותו שבועה שאינה ברשותו אלא ודאי עיקרא דמלתא כדאמרן דכי היכי דלר' אליעזר דסבירא ליה הלוהו על המשכון סבירא דנאמן מלוה בשבועה דאבד ויטול את מעותיו הכי נמי לדידן דק"ל שומר שכר נאמן בשבועה דנאנס ויטול מעותיו ומשום הכי כי אמר לוה לא כי שלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרי' היה שוה חייב כדין מודה מקצת גמור דבאבדת המשכון מלוה נאמן :

הילכך בנדון ראשון שבשאלו' הללו שנאנסו משכנותיו של שמעון ברשות ראובן בלסטים מזויין ובזוזי דבזוזי אין ספק שאין לשמעון תביעה על ראובן לפרוע מה ששוה המשכונות יותר

על

באותו ממון מחמת מתנת אותה נכסי' הנזכרים ואין בשטר יחוד הנזכר שום זכר מן המחילה הנזכרה לא בדרך בטול ולא בדרך אחרת אחר כך נתחדש בשטר חוב הנז' והזכיר בו הטעם הכתוב בשטר הראשון שמחמת מתנה אותן נכסים נתחייב בו והחזיר ראובן לבנו שטר החיוב הראשון ונשבע חנוך שלא יערער כנגד מה שנדר או נתחייב לאביו ומכל הכתוב בשטר החוב החדש ומוסף על זה משכן חנוך הנז' בשטר החוב הנז' לראובן אביו כל הבתים שנתן לו אביו ראובן הנז' שהוא דר ומשתמש בהם היום בכתיבה ובקנין ובכל הצריך כדין וכהלכה ועתה בא ראובן לתבוע חנוך בנו הסך שנתחייב לו כנזכר למעלה וחנוך טוען כנגד אביו הנז' ואומר שאינו חייב לפרוע החוב הנזכר לפי שהטעם והענין שנתחייב בו לאביו בפעם הא' והב' נמחל דרך כלל כנזכר למעלה וראובן טוען ואומר שאין בכך כלום לפי שאחר המחילה נעשה שטר החוב ברעת שלמה ובשבועת התורה שלא יערער עליו ואיך ימחול החוב הפרטי שנעשה אחר כן מחמ' המחיל' הכללי' שקדמתו בזמן · ע"כ · ובקשת שאעמידך על דעתי הדין עם מי:

תשובה נראה לי שהדין עם ראובן דהא קי"ל דאין אדם מקנ' דש"בל דכל הני תנאי דסביר' להו אדם מקנ' דשב"ל מוקמי' להו בקדושי' ויבמה וכ"ת המקנ' שני משום דצריך קנין אלימתא בשטר וקני' ורבותייהו הילכך לא חייל במה שב"ל אבל מחילה דנדבירא בעלמא שגי וכדמוכח בפ"ק דקדוש' דאמריה שטר למה לי לימ' ליה באפי תרי זיל הילכך אפי' בדבר שב"ל כמי חייל הרי תרומה דנדבור' בעלמא חיילא ואפי' הכי בדב' שב"ל לא חיילא למ"ד אין אדם מקנה כדאית' בפ' האומר בקדושין וכ"ת תרומ' שאני אע"ג דבדבור' בעלמא חייל' מ"מ אקנויי גופ' הוא הילכ' כי ליתה בעולם לא חיילא אבל מחיל' דאפקועי שעבוד' בעלמ' הוא חיילא ליתא דא"כ בפ' גט פשוט דשקליכ' וטריכ' טובא בתקנת דתברי דשטרי מאוחרי ואסקי' בתר דאמר להו רב לספרי כי כתביתו תברא אי ידעיתו זמנא דשטר' כתובו ואי לא כתובו סתמא דכל אימת דנפיק לירעייה ולהך תקנת' אית ליה למלוה לאיזדהורי דלא לוזיף ליה שטר מההוא סך אלא ליטפי או ליבצר ואי עבד איהו דאפסי' אנפשיה ואי אית' דאדם מוחל דבר שב"ל למה להו למיע' בהאי דוחקא דלא מרע ליה לשטרא שא נספק ליתקון דכל היכא דלמיא אחרים מלוה לשטר' בתר זמניה דתברא ומפיק ליה תברא הכי שהוא מוחל שטר של סך פלוני שהוא חייב לו וכל שעבו' של שטר שיתחייב לו מיום זה ואילך מזה הסך ואי הדר מוזיף ליה ליזהר שלא ילוהו אותו סך בלפוס תקנת' דגמר' כמי אית ליה לאזדהורי במו בהך תקנתא ואי אית' הכי מעליא טפי מתקנת' דגמר' דלתקנת' דגמר' אי מייתי ראייה מלוה אימת עבדיה לתבר' גבי ההוא שטרא מאוחרא דהא כיון דלא מרע ליה אלא מספק' דהשת' איברי ליה ההוא ספקא גבי וכמלא לוה מפסיד אלא דרבנן לא חשו הא מלתא משום דאי הדר מלוה ותבע הוביה זמנא אחריכא בזמן קרוב עד שלא שכחו שהדי דתברא סתמ' אימת עבדיה מלוה ה"כ יעידו עדי ההלואה שאחרוהו וכתבוהו ואי שהי מלוה כדי שישתכח הדבר מעדי ההלואה כך ישתכח הדבר מעדי השובר ·

וכי תימא זמנין דהכי דכירי והני לא דכירי מלתא דחיקתא היא ואין חכמים חוששין לדברים שאינן מצויין אעפ"י שאפשר שיבא הדבר לתקלתו של לוה ואי אית' דיכול לאדם למחול דבר שלא בא לעולם ליתקון דלמחול ליה חוב שיש לו עליו מסך פלוני וכן כל שעבודו של שטר שיהא לו עליו מאותו סך בעצמו ובזה יהיה יותר נשמר הלוה מכל רמאות המלוה אלא שמע מינה דאינו יכול למחול דאי לא תימא הכי ליתקון הכי דמרע ליה ודאי ולא ליתקון תברא דלא מרע ליה אלא מספק ואפשר שיתברר הדבר ואכיל מלוה וחדי וכ"ת בתקנתא דגמרא כמי סגי משום דאי עביד הכי מלוה אנן כמי חיישינן דלמא שטר מאוחר הוא הילכך לא גבי ליתה דלמאוחר לא חיישינן אדרבה דחקינן נפשין כי היכי דלא נימא מאוחר הוא וכדמוכחא בפ"ק דע"ז נהבוא שטרא דהוו כתיבין ביה שית שנין יתירתא ·

ועוד דאי סלקא דעתא בכי הא דלא ידעי זמנא משטרא חיישינן למאוחר למה לי למכתב תברא סתמא לכתוב דלא ידעי זמנא דשטרא ובהכי בלחוד סגי אלא שמע מינה למאוחר לא חיישינן הילכך בתקנתא דגמרא איכא לבר דאיכא למיחש לרמאי אלא דלא חששו משום שאין חוששין לדברים שאין מצויין ואם"ד אדם מוחל לתקין הכי דליכא למיחש כלל ואם תדחוק ותאמר דאפי' מייתי ראייה מלוה אימת עבדיה לתברא סתמא לא גבי מיד בספרא דזמניה בתר הכי משום דאמרינן ודאי ההוא שטרא מאוחרא הוה דאי לא היכי אוזפיה ההוא סך בעצמו ושינטרך קודם שיוכל לגבות חובו לאייתויי ראייה אימת מיתעביד תברא הילכך בכי האי גונא חיישינן לשטרא מאוחרא אע"ג דבעלמא לא חיישינן לא משמע הכא דומדקאמרינן סתמא משמע דמספקא בלחוד מרע ליה מ"מ אי ס"ד יכול למחול הרי תקנה זו יותר ברורה ומוציאה מכל ספק וחששא וכ"ת אי תקון הכי הוה יכיל למהדר ביה וכדאמרינן במוכר פירו' דקל עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו ליתקון במעכשיו שאינו יכול לחזור בו וכן כתב הרמב"ן ז"ל בפ' האומר בקידושין

מאד הכאב עד אשר הרופאים הבקיאים אמרו כי אבדה תקותו בלתי רחמי השם וראובן הנזכר לא היו לו בנים ולו שני אחים אחד גדול ואחד קטן ורחל הנזכרת בראותה כי הכביד החולי על בעלה נדרה הנאה מיבמה בלא שום מריבה שהיתה עמהם כי אם לעקור היבום במרמה אח"כ נפטר ראובן וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובקשה שאעמידך על דעתי אם רחל זאת לא תרצה להתייבם לאחד מיבמיה אם היא נקראת מורדת להפסידה כתובתה ואם נקראת מורדת · אם תפסיד כתובתה ותוספת של מנה מאתים או אפי' נכסי צאן ברזל כגון אותו האחריות המיוחד ביד השליש הנזכר :

כב עוד שאלת

אם אותו ממון האחריות יש לו דין כאלמנותיה הקיימי' הואיל ומסתמא ממון הנדונייא הוא או דלמא אמרינן הנך אזדו לעלמא והני אחריני נינהו גם כי לא גלו אזני השליש לאמר הממון הזה מממון הנדונייא הוא וכיון שכן מי אמרינן כיון שהיבם מזמן עצמו לקחתה והיא אינה רוצה שיתחייב השליש לתת הממון ביד היבם קרן ופירות :

תשובה

מחלוקת ישנה בין הראשונים אם כותבים אגרת מרד על שומרת יבם אם לאו · והרב אלפסי ז"ל והר"ם במז"ל וגדולי האחרונים ז"ל הסכימו דלא ק"ל כשמואל דאמר בפרק אעפ"י אין כותבין והיא אליבא דמשנה אחרונה אתמ' וחזרו לומר כמשנה הראשונה כדאיתא בפרק החולץ · וכן ראוי להורות ולדון הלכה למעשה וכיון שכן זו שאינו ביבמות בפרק ב"ש המודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו עד שיחלוץ לה לאחר מיתת בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה אף לענין שתהא דינה כמורד' תניא דכל לאחר מיתת בעלה או בחיי בעלה ונתכוונה לכך כותבין עליה אגרת מרד וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו והפסידה כתובתה אלא שמבקשין אותו שיחלוץ לה שלא לעגנה · ובנדון שלפנינו אין ספק שהדבר מוכיח מתוכו שנתכוונה לכך וכיון שכן דינה כמורדת והפסידה כתובתה עיקר ותוספת ונכסי צאן ברזל שאינן קיימים · ולענין בלאותיה הקיימים אם תפסה אותן לא הפסידתן לפי שאין דינה כמורדת באומרת מאיס עלי ולא כמורדת האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה שאלו היה כן הוה נראה מן הגמרא שאפי' בלאותיה הקיימים הפסידה אבל זאת שנדרה הנאה ממנו הרי היא אומרת שהוא מאוס עליה וכיון שכן לא הפסידה בלאותיה הקיימים אם תפסה אותם :

ולענין ממון האחריות נראה לי שאפי' הוא ממון הנדוניא אין לו דין בלאותיה הקיימים כלל דבלאות שני לפי שהם מוחזקין לאשה שאם תבא לגבות כתובתה תגבה מהם ואין הבעל יכול לדחותה לשאר נכסים דק"ל כרב יהודה דאמר בפרק אלמנה המוכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטל' והוא אומר דמי' אני נותן הדין עמה משום שבח בית אביה ולא עוד אלא שאין הבעל יכול למכרן לדעת מקצת המפרשים ז"ל כמלא שהם בחזקת שניהם וגופן קנוי לאשה כמו לבעל ולא נתורת שעבוד בלבד ולפיכך נסתפקו בהם בגמרא אם הפסידתן לפי שאין בדין האומרת מאיס עלי אלא שתפסיד שעבוד שיש לה על נכסי הבעל אבל שיזכה הבעל בנכסים שגופן קנוי לאשה לא איפשיטא בגמרא וכיון שכן הבו דלא לוסיף עלה דווקא בנכסים שהן בחזקתה ג"כ כמו בלאותיה אמרינן דאי תפסה אין מפקינן מינה אבל ממון האחריות אפי' נודע שהיה מממון הנדוניא אינו בדי' זה שאין לו עליו אלא שעבוד בלבד והבעל דוחה אותן ממנו כמו שרוצה ואין כאן שבח בית אביה · וכ"ש בנדון דלפנינו שאין מוכיח בעסק האחריות שהיה ממון הנדוניא שאיני מספק שאפי' תפסה יוציאנו מידה ·

ולפיכך ראוי לב"ד אשר שם שירעו הנד' וכתב ואם אין בו פתח או שאינה רוצה למחות בו פתח הפסידה כתובת' ותוספות ונכסי צאן ברזל כדין האומר' מאיס עלי ומחזירי' ממון האחריות ליבם ומבקשים ממנו לחלוץ אבל לא כופין · וזה שתמה' לרמב"ם ז"ל כגון שמרדה בו אין לבמוך בזה למעשה שהוא ז"ל לטעמיה אזיל דבאומרת לבעלה מאיס עלי כופין אותו להוציא וכבר חלקו עליו גדולי הדורות בראיות בדורו · זהו מה שנראה לי בשאלתיך ואני באתי נקלרה להיות שלוחך נאון : ברצלונ"ה :

כג שאלת

ראובן נתן לחנוך בנו כל נכסיו בעת שהשיאו אשה וחנוך נדר לאביו ראובן ממון ידוע בניהן מאותו ממון שהיה לו לקבל מהנדונייא שנדר לו שמעון חמיו לתת לו עם בתו ואחר שנתקיים שטר המתנה בהליכתו בקשה אשת חנוך מחמיה ראובן שיעשה שטר מחיל' כללית לבנו חנוך מכל תביעות שהיו לו עליו הן מחמת פקדון או מחמת שום דבר אחר שבעולם וכן עשה והזכיר בשטר המחיל' שהוא מוחל לו כל שטר שעשה בנו חנוך שיהיה כנגד המתנה המחילה הנזכר' או שיעשנו מיום הזה ואילך ונעשי' המחיל' הנזכ' בכל לשון שבזכו' ליפות כח חנוך ואשתו

כל זה עשה ראובן על סמך מה שנד' לו בנו לתת לו מנדונייתו בלא עכוב והשמטה · ויקר מקרה שלא רצה שמעון להכניס הנדוניא לחנוך עד עבור ימים ושנים ובנתים ראובן בקש מבנו שיעשה לו שטר מאות סך ממון שנדר לו מהמת מתנתו מאותן נכסים הנזכרי' וכן עשה והזכיר בשטר חוב הנזכ' שהוא נתחייב לו

לכבודה שהיא היתה יודעת מעלת בעלה שישא זאת לאשה ועתה מפני שמצוה לקיים דברי המת הוא חפץ בזיווג על מנת שלא תתן דבר משלה לשום אדם כי יש לה מעט :

תשובה דע כי נכדון זה יש להקל ולהחמיר מפני שהוא נדר שהודר על דעת רבים וק"ל דאין לו הפרה כדאיתא בגיטין בפרק השולח שמא תאמר הא ק"ל התם דלדבר מצוה יש לו הפרה אע"פי שהודר על דעת רבים והכא לדבר מצוה הוא מנא לך דדבר מצוה הוא זה הא אתתא לא מיפקדא אפרייה ורבייה ׳ ועוד שאפי׳ יהיה דבר מצוה כבר פירש ר"ת ז"ל דכי אמרינן לדבר מצוה יש לו הפרה ה"מ דווקא כגון ההוא מעשה דאתמר בגמרא מההוא מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי ואדרוה והתירוהו לאחר מכאן משום דלא אי אישתכח דדייק כמוהו ׳ ואמר ר"ת ז"ל דדווקא דבר מצוה כהא מפני שהוכיח סופו על תחלתו שהיה כעין טעות בגופו של נדר אבל במצוה אחרת לא אלו הן הצדדין שאפשר לדון בנדון זה להחמיר :

אבל יש לדון ולהקל לפי שאין ספק שזה דבר מצוה הוא והראייה מדתני בפרק האיש מקדש האשה מתקדשת בה ובשלוחהו אקשינן בגמרא השתא בשלוחה מתקדשת בה מבעיא ׳ אמר רב יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה כי הא דרב ספרא מריך רישא רבא מלח שיבוטא אלמא כשהאשה מתקדשת דבר מצוה הוא ולדבר מצוה אפי׳ הודר על דעת רבים יש לו הפרה ׳ ולפיכך בנדון זה אם ראובן זה מעגן ומענה את האשה עד שירצנו ברצי כסף הוא עושה שלא כהוגן ואם היא לא תמצא בן זוג הגון כזה שיהא רוח המקום נוחה הימנו אם תתן לראובן מה שהוא רוצה דבר מצוה הוא זה ׳

שמא תאמר כבר אמר ר"ת ז"ל שלא בכל המצוה אמרו אלא דדווקא כי הא וכמו שכתבנו למעלה דע שאפשר לומר שאפי׳ לדברי ר"ת ז"ל הוי דבר מצוה בנדון שלפנינו לפי שגם זה הפתח של דבר מצוה בגופו של נדר הוא לפי שזאת כשנדרה נדרה על דעת שלא יפתוה בני אדם שאינם מהוגנין ושלא יוליאו לעג עליה ושיהא זיווגה עולה יפה ועתה אנו רואין שבסבת נדרה תהא נמנעת מליכנס לבן זוג הגון לה ואע"פ שעדין אפשר לחלוק ולומר דנדון זה לא הוי ממש כי ההוא מקרי דרדקי מכל מקום יש עדין לדדין של קולא שהרי ר"ת עצמו דחדש אותה החומרא ואמר דווקא כי הא הוא אומר דכי אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה דווקא בפורש ואומר על דעת פלוני ופלוני אבל דעת רבים סתם יש לו הפרה ׳ ועוד שרש"י ז"ל אומר דכי אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה דווקא על דעת רבים ובפני רבים ואין רבי׳ פחות משלשה וכדמוכח בפרק השולח וכן דעת רבינו האי ז"ל שאין נדר על דעת רבים נדר עד שיהא על דעת רבים ובפני רבים אבל אם אינם שם אין על דעת רבים כלום ולפיכך יש לדון בנדון זה שיהא לו הפרה :

אבל מפני שעניני נדרים ואיסורים הוא דבר חמור מאד זאת עלתי שתתיישבו בדבר ושישלחו חכמי העיר וחשוביה בעד אותו ראובן וידברו על לבו שישכים באותו זיווג ולא יהיה לו הדבר לפוק׳ ולמכשול עון ואם לא יתרצה ראובן לדבריהם מה שאין ראוי לבעל ברית וראו אם תתן האשה הזאת אין הסך שהוא רוצה אם יהיה אפשר שיעשה אותו זיווג ואם לא יהא אפשר יעיינו ׳ עוד אם תמצא זיווג אחר הגון כגון זה שיהא רוח המקו׳ נוחה הימנו בכל הצדדים והעניינים שראוי לכשרים לדקדק ולעיין בהם בעינייני הזיווג ואם ימצאו שאם תצטרך לתת אותו סך לראובן שהזיווג הזה המדובר לא יבא אל הפועל ושלא תמצא ג"כ מזומן לפי ראות עיניהם נאה כמוהו בכענין זה דעתי מסכמת שתשאל על נדרה בפני ראובן גם אם ימחה בדבר ואם לא ירצה לבא שיודיעו אותו משום דאמרינן המודר הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו ׳ ואחרי כן לרווחא דמלתא תתקדש זאת האשה בשער לפי שקרוב אני לומר שאין חל איסור כלל על קדושי שטר דהא אמרינן בפ׳ המביא תניין לענין גיטין כתבו על איסורי הנאה כשר ושטר של קדושים מגיטין ילפינן לה וכדאיתא פ"ק דקדושין מדכתיב ויצאה והיתה דאיתקש הויה ליציאה וכיון דשטר של גט אינו נפסל משום איסורי הנאה כך נראין הדברים בשטר של קדושין וכ"ש שאין פקפוק בדבר בנדון לאחר שתהא נשאלת על נדרה כי גם בקדושי כסף קרוב אני להתיר אלא מפני שענייניהם של נדרים חמורים מאד חזרתי על הדרך שהוא יותר מרווחת :

כח עוד שאלתני

בענין אותן נשים שמתו בעליהן וכו׳

והבאת כמה ראיות על הדין ההוא ובזה לא הסכימה דעתי עדין מפני שהענין חמור מאד איני רוצה לומר בו לא היתר ולא איסור עד שאתיישב בדבר כי מיראתי הוראה אני ולא רציתי לאחר עוד שלוחך שלא להרבות בהולאה אבל אתיישב בדבר ואשלח לך דעתי בג"ה אם אמצא איש הולך שם :

כט שאלת

ראובן לוה משמעון אלף זוז ומשכן לו בהם מחלית הבתים שיש לו ויקבל השכירות ובנכיתא כנהוג ומלך אחד עשה מתנה מהשכירות לשמעון או לבנו כנהוג ולפי שראובן היה צריך מהבתים לדור בהם נתחסד שמעון אללו להשכירם לו לסך מאתים זוז לשנה ואז שמעון

בקידושין וכן נראין הדברים אעפ"י שאין דברי רש"י ז"ל מכוון בזה דבבא מציעא אלא ש"מ אינו יכול למחול הילכך בנדון שלפנינו כיון שבתחלה לא נתחייב לו דבר שאחול מחילה עליו שהרי כתוב בלשון השטר שחנוך הנזכ' נדר ולפי הנראה זה היה בדבורא בעלמא והאמינו ראובן בכך ואחר כן נתחייב מחמת מתנת הנכסים ולפי שרצה לעמוד בדבורו נתחייב במלא שעבשיו הוא שמתחיל החיוב אין המחילה הקודמת מפקיעתו כלל זהו מה שנראה לי בדין זה :

טורטושא"ה

כד שאלת

מה שאמרו רבותינו ז"ל עד אחד נאמן באיסורין אם בונתם לומר שעד אחד נאמן באיסורי תורה כמו באיסורי דרבנן :

תשובה

דבר זה פשוט הוא שהרי אמרו בראש גיטין עד אחד נאמן באיסורי' אע"ג דאיסור אישות איסור תורה הוא וכן נמי בריש פר' האשה רבה ביבמות אמרינן דעד אחד נאמן באיסורין גבי הקדש טבל וקונמות אעפ"י שכלן איסורי תורה הם :

כה עוד שאלת

אם כל בן ישראל ואפילו בעל עברות הוא נאמן :

תשובה

לאותו דבר שאין חשוד בו אין ספק שהוא נאמן אלא א"כ הוא מומר לע"ז או לחלל שבתות בפרהסיא שהוא כמומר לכל התורה כלה וכדאיתא בפ"ק דחולין אבל להעיד חשוד באותו דבר שהוא בו חשוד לאחרים כמו מי שהוא חשוד לאכול נבלות לתיאבון שיעיד לאחרים שבשר זה של שחוטה הוא בדבר זה נחלקו רשב"ג אומר נאמן על של עצמו ר' מאיר אומר החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו וק"ל כרשב"ג וכדאמרינן בפ' בתרא דיומא הלכה כר' מאיר דאמר החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו או דלמא הלכה כרשב"ג דאמר נאמן על של חברו ולא על של עצמו ופשי' ליה הלכה כרשב"ג דנאמן על של חברו ולא על של עצמו הילכך ישראל חשוד בעבירה מן העבירות מעיד לאחרים לאותו דבר כל זמן שאינו נוגע בשום הנאה לעצמו באותו עדות וכל זה בחשוד בעבירה מן העברות לתאבון אבל הממור להכעיס וכן המוסרים והאפיקורוסים פסולים להעיד :

ומה שאמרת שיש מי שאומר דכי אמרינן עד אחד נאמן באיסורין ר"ל באיסורי דרבנן דברי הבאי הם ואינן ראוין להשיב עליהם · אבל לענין אם נכרי מסיח לפי תומו נאמן באיסורין דרבנן כגון סתם יינן · דע שאפשר לדון בזה להקל כדאמרינן בפרק בגוזל ומאכיל אמר רב אשי אין מל"ת כשר אלא לעדות אשה בלבד ומקשינן איכא נחיל של דבורים אמר ליה קנין דרבנן הוא ואקשינן תו ובדאורייתא לא והאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד וכו' ומתרצין בתרומה דרבנן אבל פסולי עדות מסיחין לפי תומן באיסורי דרבנן נאמנים ומזו יש ללמוד לנכרי מל"ת ביין נסך שיהא נאמן אבל אני לא רציתי לעשות מעשה בכיוצא בזה מפני שלא ראיתי אותו מפורש לאחד מגדולי הראשונים ז"ל ומכל מקום מי שירצה לעשות לא אמחה בידו :

כו עוד שאלת

כלים של עץ הצריכים גגוב אם יספיק להם גגוב בלי התרת נסרים · דע כי הרשב"א ז"ל אומר שצריך התרת נסרים ולמד אותה מאותה ששנינו בסוף ע"ז ואי אית ביה קיטרי שרי להו ובאמת שיש לדון אחר ראייה זו בנדון שלפנינו ואדוני מורי ז"ל לא היה מצריך התר' נסרים וכל כיוצא בזה ראה מה מנהג המדינה ולך אחריו :

כז עוד שאלת

אלמנה אחת שאסרה איסר על נפשה שלא תנשא לשום אדם בלתי רשות ורצון ראובן קרובה וזה לשון האיסר והנדר מה ומה שחתמו העדים · בפנינו אנו עדים חתומי מטה אסרה איסר על נפשה האלמנה פלונית בת ר' פלוני הדרה במקום פלוני על דעת רבים ועל דעת ראובן הנ"ז בלא שום הערמה ובלא שום פתח היתר וחרטה בעולם כל כסף או שוה כסף שינתן לה בתורת קדושין שיהיה עליה אסור בהנאה כהקדש כקונם כקרבן עולה כערלה וכלאי הכרם שלא יהא רשות בידה ליהנות מהם כלום אלא א"כ קבלה ברצון ראובן הנזכר כל זמן שיהיה ראובן הנזכר בחיים שאז תהיה מקודשת ברצונו ובדעתו והיה זה בכך וכך ימים לחדש פלוני לשנה פלונית לפרט היצירה ולהיות לראיה לבחורה הנזכר' פלונית חתמנו שמנו פה · זהו תופס האיסר :

וכשואת האשה הסכימה בדעתה לעשות האיסר והנדר היתה כוונתה לטובה כי היא בחורה בת שש עשרה שנה והיא יתומה כי אין לה אב ואם ולא אח וכדי שלא יוליאו אנשים רקים בני בליעל לעג עליה הסכימה על זה האיסר ועוד שהיתה חולנית באותה שעה ובעונות בזה הזמן נחסרו הקרובים והעסק ואין לה כל כך ואם היא תתן שום דבר בעולם לשום אדם לא תמלא חתן טוב וחשוב וזאת האלמנה היתה לה אחות אחת נשואה עם בן טובים משכיל ובעל מדות ומתה אחותה ונשארו ממנה שתי בנות קטנות ובשעת פטירתה חלתה את פני בעלה בעבור בנותיה ובעבור שזאת האלמנה תכנס לבכורה

למלוה · ודאייה לדבר מדאמרינן בפ"ק דקדושין תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקודשת מדין ערב עלמא כיון שמחמת האשה נתנם הרי הוא כנותן אותם לידה ממש הכא נמי כיון שמחמת המלוה נתן אותם הרי הוא רבית גמורה ·

מעתה איני צריך להשיב על השאלה השנית שהיא הואיל וכבר גבה היורש אותן שף דינרין ובא ליפרע מקרן המשכונה אם מנכין ממנו אותי סך שקבל שהדבר ברור מכיון שהכרענו שהיא רבית גמורה שמוציאין מידו אפי' קבל ואין צריך לומר שמנכין אבל אי היה אבק רבית כמו שנראה שעל זה באה השאלה אם מנכין מדאמרינן בגמ' ולא מחשבין משטרא לשטרא · ואע"פ שנחלקו המפרשים ז"ל אם מנכין משטרי חוב או לא בשטר משכונה הכל מודין שאין מנכין ולא אאריך בזה מפני שאינו ענין לאותו שלפנינו שכבר כתבתי למעלה שהוא רבית גמורה :

ולענין מה שבא בשאלה השלישית מה שפסלו שטר שיש בו רבית אם דווקא כשהרבית בשטר עצמו או אפי' הרבי' בשטר אחר לא ידעתי למה נתכוונת לפי שאינו מוכא כפסלו חכמים שטר שיש בו רבי' אדרב' לפי מה שנראה מפשט הברייתא הכשירו אותו מדתניא בפרק אי זהו נשך שטר שיש בו רבית קונסים אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר' מאיר וחכמים אומרי' גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וק"ל כרבנן ופירש רש"י כגון שהרבית מפורש בשטר ואפי' הכי גובה את הקרן אלמא שטר שיש בו רבית כשר :

וטעמא דמלתא דאע"ג דתנן אלו עוברין בלא תעשה המלוה והלו' והערב והעדים וק"ל דכל עד דארבעים בכתפיה פסול הכא כשר משום דלא תשימון עליו נשך למלוה דווקא הוא דמשמע להו לאנשי ולא לעדים · ואע"פ שיש שחלקו עליו ואמרו דהיינו דווקא כשאין הרבית מפורש בשטר הא אילו היה מפורש בו פסול מכל מקום אינו ענין למה ששאלת דהיא דווקא כשהרבית בשטר עצמו דכיון שהעדים עוברים בלאו דלא תשימון עליו נשך הוו עדים פסולים והשטר הנעשה בעדים פסולין פסול אבל הכא שהרבית בשטר אחר על אותו ענין שבא בשאלתך השטר כשר שהרי קמאי לא עברי אלאו דשימה כלל שהרי הם לא שמו עליו נשך אלא עדים האחרונים ודבר זה ברור ופשוט :

ולענין מה שבא בשאלתך הרביעית איני משיב עליו מפני שלא ירדתי בו לסוף דעתך ולא ידעתי על מה באה השאלה שאם תבקש לדעת פסולם מפני פסול השטר ההוא בעצמו כשיודעין הרבית שהו' מבורר בשטר הוי פלוגת' דרשי' והחולקין עליו כאשר באר׳תי למעלה ואם המכוון ממך לדעת אם הם פסולין לכל עדו' אחר בזה יצטרך גם שאודיעני אם כיוונת בעדיות שהעיד קודם שנתפרסם פסולו שהיה חתום בשטר של רבית גמורה ומבורר' ואי שייך בי דינא דעד זומם פסול למפרע ואי בעית לך אי דווקא אמרינן הכי בעד זומם משום דפסלנותו בעיקר גופו של עדות או נימא דהוא הדין בכל פסלות עברה וכל עד דארבעים בכתפיה או שמא כיוונת בעדיות שהעיד אחר פרסומו אם לא שב בתשובה דבלאו לא חייל פסלנותם אלא באותו שטר להפסיד המלו' שלא יהא חוטא נשכר ולא העד הואיל ולא הוי עד דחמס דהיינו שיהא מטי ליה הנאה ותועלת של ממון או דלמא הואיל והכו חוטא בידים מוכיחות אע"פ שלא להם נגד החזקה דאין אדם חוטא ולא לו ואיך שתכוין הדברים צריכים ישוב ואריכות ולא היה לי פנאי לעת כזאת וכ"ש שכבר נפטרתי ממנה במה שכתבתי למעלה לענין הנדון שלפנינו שכללו של דבר בנדון זה שמנכין אותן אלף דינרין מדמי המשכונה ומגבין לו את השאר :

ל נשאלתי בענין קול קדושין שהוציא אנשלמה אברס נרפתי כי יצא הקול מאתו שקדש בילה בת ר' משה השדין הדר באלב"ליט דסינקאה ערב שבת נחמו של שנת מאה ותשע לפרט היצירה ועל זה עמדו ב"ד בעיר לירד"ה ובעיר אב"ליט דסינק"אה ובעיר אלקוליע"ה דסינק"ה לחקור ולדרוש על ענין הקול הנזכר אם יש בו ממש וראיתי מתוך השטרות שנעש' על ידי בתי דיני' הנזכרים על דבר החקירה הנזכרת שהוחזק מן הכל בבתי דינין שבמקומות הנזכרים היה בחדש ניסן זה שעבר שהוא של שנת מאה ועשר · אחר שנתקדשה בילה הנזכרת בחדר שעבר שהוא של שנת מאה ועשר לניל"ק קלוני ומה שנמצא מתוך השטרות הנז' שנעשו בבתי דינין הנז' שראוי לשאת ולתת עליו אע"פ שהדבר פשוט הוא מה שראיתי בשטר מעשה ב"ד שנעשה בעיר לאירדה שנמצא כתוב במעשה ב"ד הנזכר שהם חקרו ודרשו לאנשלמה הנזכר בענין הקדושין אם קדש הוא את בילה הנזכרת והשיב להם שקדשה ביום ערב שבת נחמו הנזכר בפני עדים שלא היה מכיר אותם ושהלכו להם :

ועוד אמר להם באותה העיר היא עיר לירד"ה העידו אותם עדי קדושין שהם היו בנתינת הקדושי' הנזכרים ושהעידו אלו הדברים בפני אנקרייד"ה אבה ובפני אניוס טוב נרבוני חיים אלשיך והב"ד הנזכרים שלחו בעד אניום טוב הנזכר ושאלו לו אם שמע שאנשלמה הנזכר קדש את הבתולה בילה בת רבי משה הנז' וענה ואמר כי פעם אחת היה ברחבה אחת מהעיר הנזכר עם אנשלמה הנזכר והיה שם יהודי

לא הלה לנטות בו ורלה שישתעבד בחלר הנזכר באלף דינרין לחמש שנים ק' ק' לשנה וכל זה היה תוך יום או יומים וכעסוקים בענין המשכונה וזה השעבוד יולא בשם יכין בן שמעון ואין לו לשמעון בן או בת אלא זה והוא סמוך על שולחנו ואעפ"י שיש לו ליכין אשה ובנים אינו מקפיד עם אביו ועושי' הוצאה אחד ואוכלים על שלחן אחד לגמרי ואין שום אחד מהם בורר חלקו ושמעון אז מחל לראובן שכירות החמש שנים לפי שכבר נשתעבד בהם לבנו ועתה הוברר הדבר בעדים כשרים שאותם אלף דינרין הנזכרים סך שעבוד הנזכר לא לוה ראובן ולא נשתמש בהם לעולם ולא היה אלא מחמת השכירות ויש לו מעשה ב"ד מזה וטוען ראובן שזה רבית גמורה הבאה מיד לוה למלוה היא כחכירי נרשאי דאסקינן דאסירי דכתבו הכי פלוני לוה מפלוני מנה ומשכן לו שדה זו והדר חכרה מיניה ילמדנו רבנו אם כה"ג הוי רבית יולאת בדיינים דבאה מיד לוה למלוה או אי לא הוי רבית משום שנשתעבד ליכין בנו ·

עוד ילמדנו רבנו שמעון ויכין הנזכרים מתו כלם ונשאר שאול בן יכין שהוא יורש את כלם וגבה האלף דינרין הנזכרים אעפ"י שהיה קודם זמנם מעט ואח"כ הגיע זמן המשכונה לפדות אם יוכרח לקבל האלף דינרין הנזכרים בחשבון ואם נקרא זה יולאה בדייני' לפי' שיש שכתבו כן ·

עוד ילמדנו מה שפסלו שטר שיש בו רבית אם דווקא כשהרבית בשטר עלמו או אפי' הרבית בשטר אחר כגון שלוה פלוני מנה ולא כתב בו רבית ובשטר אחר כתב לפי שפלוני הלוני מנה אני מתחייב ליתן לו רבית כך דינרי' בשנו' ומה בין זה לזה ואם עדי שטר ראשון ידעו בזה ג"כ ונעשית ההלואה על דעת כך מהו אם נפסל השטר הראשון בעבור כך וזה דומה לנדון שלפנינו:

עוד ילמדנו רבנו עדי רבית העוברין באותם הלאוין כגון שלא היה אפשר זולתם למה לא מלינו פסול' ואדרבה יותר היה בדין לפוסלם בעדות שהם חוטאים ולא להם ואם יש שום לד לדון ולהחמיר אשר לא הכרתי כגון זה פתח פיך לאלם הוא · וזה חסדך להודיע הכל בארוכה בראיות ברורות · וזה המחלוקת איך יתברר אלו הייתה ב"ד ניניהם ויקוב הדין את ההר :

תשובה ראיתי בשטר מעשה ב"ד שנעשה מקבלת עדות מאותו חיוב של אלף דנרין על מה נעשה שכתוב בסופו בלשון הזה וכבר ידעו עדי שטר המשכונה בזה לפי שמודעתם נעשה הכל ועל מנת כן נעשית המשכונה הנזכרת וכיון שכן אין ספק בדבר שזו רבית גמורה ויולאה בדיינין ולא לדברי רש"י ז"ל בלבד שכתב בההיא דחכירי נרשאי דכתיבין הכי משכן ליה פלוני הרעיה לפלנייא והדר חכרה מיניה וכתב ז"ל בפרושיו דרבית קלולה היא אלא אף לדברי החולקין עליו ואומרים דאבק רבית הוא בנדון שלפנינו הכל מודים שהוא רבית גמורה שעד כאן לא נחלקו במשכן סתם ואחר כך בעל משכונת חוכר או שוכר אותה לה שרש"י ז"ל סובר שכיון שחוזר הבעל וחוכר ממנו נראין הדברי' ואיגלאי מלתא שמתחלה לדעת כן נתכוונו וכיון שכן הוה ליה רבית קלולה והמפרשים ז"ל נחלקו עליו בזו לפי שמלינו בכיולא בה שהדברים מראין שלדעת רבית נתכוונו ואעפ"כ כיון שלא פרשו אינו אלא אבק רבית :

וראייה לדבר מדתני רב ספרא ברבית דבי ר' חייא יש דברים שהם מותרין ואסור לעשותם מפני הערמת רבית כילד אמר לו הלויני מנה אמר לו מנה אין לי תטין במנה יש לי שאני נותן לך נתן לו חיטין במנה וחזר ולקחן בעשרים וארבע סלע מותר ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית והא הכא הדברים מראין שמתחלה על דעת כן נעשה שיקבלם בהלואה בשלשים דינרין ויחזור וימכרם לו בדינר זהב והרי זו כמין רבית גמורה ואעפ"כ כיון שלא פרשו מותר זהו מחליקתן של הראשונים ז"ל בסתם אבל בנדון שלפנינו שהעידו עדים שעל מנת כן נעשית המשכונה הרי זו רבית גמורה שהרי התנה שמעון שיתן לו ראובן מאתים דינר בכל שנה ודמי משכונתו לבסוף :

שמא תשיב ותאמר ליתה דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מן הלוה למלוה אבל כאן אע"פ שהתנו כן מתחלה אין כאן רבית הבאה מן הלוה למלוה שהרי שמעון אינו נוטל אלא אותו סך מהלוה והמאתים דינרין שהלוה נותן בכל שנה לבנו הוא נותנם והוה ליה כההוא דאמרינן בפרק אי זהו נשך אבא בר בריה דרב פפא הוה שקיל אגני דקרא מקיראי ואמר ליה לאנוה אוזפיכהו זוזי ואמר להו רב פפא כל כה"ג נכול לא אסרא תורה אלא רבית הבאה מן הלוה למלוה ואע"פי שעכשו שאול ירש את הכל המאתים דינרין שבכל שנה לא מכח שמעון הוא יורש אותם אלא מכח יכין ואין כאן רבית הבאה מן הלוה למלוה אין זו תשובה · דהתם היינו טעמא דשרי משום דהנהו אינשי הוו יהבי הנהו אגני דקירא לבני דרב פפא דלא מדעתא דרב פפא אבל הכא כיון ששמעון התנה שיתן ראובן לבנו אותו סך בכל שנה כיון שמחמת שמעון נותן אותם הרי הוא כאלו נתנם לשמעון ולא מיבעיא הכא שאותו יכין בן שמעון סמוך על שולחנו של שמעון אלא אפי' לא היה סמוך על שולחנו כיון שמחמת המלוה הוא נותן אותם הרי הוא כשלו נתנם

הסכימו הראשונים ז"ל דדווקא בדאיכא תרי דמסהדי
קמן וליכא למיחש לדברי אוסר כלל:

ולפיכך בנדון שלפנינו אין ספק שאין אשה זאת עומדת מספק קול של קדושין כלל מחמת עדותו של אנקרוידאה כלל · ולא עוד אלא אפילו היה בכל זה תרי סהדי דמסהדי קמן וכדרבי אבא אמר רבי יוחנן פלוני מהיכן שמע מפלוני וכפי פרושו של ראשוני' ז"ל לא היה ראוי לחוש לקול זה משום דלא אתחזק בבי דינא עד לבתר אירוסין של ניצק קלוני הנזכר וגרסינן בסוף פרק המגרש ואמר רב אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה והלכתא לא חיישינן ליה רב הונא אמר אפילו בתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה והלכתא לא חיישינן ליה הילכך כיון דהך קלא לא אתחזק בבי דינא עד לבתר אירוסין אפילו היו עמו כל אותן דברים שהם צריכים בקול שראוי לחוש לו לא חיישינן ליה ובנדון זה לא הוחזק קול זה עד לאחר אירוסין שכבר עשה מעשה ב"ד באלגלי"ט דסיכק"א במעמד הקהל המלוים שם אנשים ונשים והעידו כולם שמעולם לא שמעו קול מוחזק וגם לא שאינו מוחזק ולא בשום ענין אחר בעולם שבילה המזכרת תהיה מקודשת לאנשלמה הנזכר עד יום רביעי בשבת שעבר עתה מקרוב שבא שם יהודי אחד ששמו אכדוד לרפתי שהגיד ששמע קול בשם אנשלמה הנזכר שבילה הנזכרת היתה מקודשת מאנשלמה הנזכר וכששמעו קול זה כבר היתה בילה הנזכר מקודש' מניצק קלוט הנזכר במעמד כל קהל העיר ההוא עבר שלש ימים · וכן עמדתי על כל אותן שטרי מעשה ב"ד שנעשו במקומו' הנזכרים וראיתי שכל מה שהועד בענין הקול הנזכר הכל היה אחר שנתקדשה בילה הנזכרת לניצק קלוט הנזכר הילכך היה ליה קלא דלבתר אירוסין ואסיקנא בגמרא דלא חיישינן ליה וכי תימא כי אסיקנא דלא חיישינן ליה היכא שלא התחיל הקול כלל עד לבתר אירוסין אבל הכא דאתחיל מקמי אירוסין אע"ג דלא אתחזק לבי דינא עד לבתר אירוסין חיישינן ליה ובנדון זה כבר התחיל קול זה מקמי אירוסין שהרי העיד אנקרוידאה הנזכר ששמע כשמונה ימים או חמשה עשר אחד שבת נאמו הנזכר מפי אותו איש או אנשים שנתקדשה בילה הנזכרת לאנשלמה הנזכר כמנא שהתחיל קול זה לצאת קודם שנתקדשה בילה הנזכרת לניצק קלוט והוה ליה קלא דמקמי אירוסין ליתא דהא אמרינן בפרק המגר' אמר רב אשי כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לא חיישינן ליה ובודאי דרב אשי לא אתא לאשמועינן דאי לא איתחזק לעולם בכגון פלוני מהיכן שמע מפלוני דלא חיישינן ליה דהא מילתא כבר פשוטה להיתירא ר' יוחנן ורב דקאמרי' לא שישמעו קול הברה וכו' אלא ודאי רב אשי הכי קאמר דכל היכא דלא איתחזק בבי דינא מקמי שילא שוברו עמו דהיינו דבר המבטלו כגון נישואין או דבר אחר אע"פ שילא תחלה כיון דלא איתחזק הרי הוא כאלו לא יצא · וכן כתב הרמב"ן ז"ל בקידושין כמנא שכל קול אעפ"י שהתחיל לצאת קמי אירוסין כיון דלא איתחזק בבי דינא הרי הוא כאלו לא יצא ולא חיישינן ליה ·

ולפיכך אין ספק בנדון זה שלפנינו שקול זה לא הוחזק כלל כמו שפרשתי למעלה מקמי אירוסין והוי קלא דבתר אירוסין ואין ספק בדבר ולא בית מיחוש שבילה המזכרת מותרת לניצק קלוט הנזכר וראוי לגדולי אותה העיר ולכל העיירות הסמוכות והמוקפות לה להתעורר בדבר זה ולהכות בשבט מוסר האיש אשר אנה להוציא הקול הזה בעקבה ובמרמה כי הדבר גלוי וידוע מכמה ממתלאות מתוך השטרות כי במרמה עשה ולא הארכתי בהן לפי שאין פוסקין את הדין אלא מתוך הלכה ברורה אבל לגדולי כל עיר ועיר ראוי לשית עצות לגדור פרצותיה' לכל יעלה שועל לפרוץ פרץ רב · בענין סבלונות המוזכר בשטרות לא השבתי לפי שהוא דבר איננו צריך להשיב עליו מפני שהוא דבר שלא נתברר כלל בעדות ולא בראייה וגם כי היה מתברר אין אוסרין את האשה על פיהן אלא באתרא דמיעוטא מיהא מקדשי והדר מסבלי בקפידה גמורה כלומר שמקפידים לשלוח סבלונות אא"כ קדשו ולא שמענו באחד ממקומות אלו שהוחזק אפילו מיעוטן בכך:

לא כתבת הגביר י"א אנשלמה דנדרי"ש נשא אשה וילדה לו בן אחר כך גרשה ופרעה אניוסף דנדרי"ש אחי אנשלמה הנזכר והקנתה לו כתובתה ולא נשבעה ונדרה כלל ואח"כ מתה והיו לו לאנשלמה הנזכר נכסים שיש להם אחריות וברח והלך לו למדינת הים ושמעו בו שמת אף לא בתאמת ועתה באתי אני אסטרו"ק לוני"ל בהרשאת יורשי אניוסף הנזכר לגבות כתובת הנזכר מיורשי אנשלמה הנזכר מכח ההקנאה הנזכרת ובקשתי מלפני ב"ד שיגבו לי הכתובה הנז' מנכסי אנשלמה הנזכר וענו שכן פוסקין בזה מכמה צדדים חדא מפני שהאשה הנזכרת לא נשבעה וכיון שעכשיו שמעו בו שמת הוה ליה מורשה זה בא ליפרע מנכסי יתומים וצריך שבועה ואינו יכול לישבע ועוד דהא קי"ל דאין נזקקין לנכסי יתומים אלא לשטר שיש בו רבית ולכתובת אשה משום מזונא וזו כיון שמתה בטל הינה · עוד נא נכתבך שנמצא שטר מתנה שעשה אנשלמה הנזכר לבנו הנזכר מנתים שהיו לו וכתבת שהקרובים מבקשים שתעשה הגוביינה כי היא תועלת רב לקטן לסבה מה · וגם כי אתה רוצה לעשות אי זו הנחה מהכתובה כדי להוציא מידי כל ספק שיהו ב"ד

זוקקין

אחד אושנים לפי דעתו ואנשלמה הנזכר אמר להם אתם יודעים שאני קדשתי הבחורה בילה בת רבי משה הנזכר באלבלי"ט · והעיד אניוס טוב הנזכר שאינו זוכר מה ענו אותם האנשים ושלא היה מכיר אותם :

עוד שלחו הב"ד הנזכרים בעד אנקרוירה הנזכר ששאלו לו אם שמע לעולם שקדש אנשלמה הנזכר את הבחורה בילה בת רבי משה הנזכר באלבלי"ע וענה ואמר כי פעם אחת היה עם אנשלמה הנזכר והיה שם יהודי אחד או שנים לפי דעתו · ואנשלמה הנזכר קרא לאנקרוידה הנזכר שישמע דברי אותם האנשים כדי שיהיה לו לראייה ולזכות והיהודי או היהודים אמרו שהם היו באלבלי"ט כשקדש אנשלמה הנזכר לבחורה בילה הנזכרת באלבלי"ט :

עוד שאלו לו באי זה זמן היה הענין הנזכר וענה ואמר שהיה שמנה ימים או ט"ו יום אחר שבת נחמו הנזכר עוד שאלו לו אם היה מכיר האנשים הנזכרים וענה ואמר שאינו מכיר אותם · עוד ראיתי בשטר מעשה ב"ד שנעשה באלבלי"ע דסינ"קא שהעידו שם שני עדים שלא זזה ידם מתוך ידה של הבחורה בילה הנזכרת כל אותו יום של ערב שבת נחמו של שנת מאה ותשע מאור הבקר ועד הלילה וראו שלא נתקדשה לא לאנשלמ"ה אברס הנזכר ולא לאיש אחר :

עוד ראיתי בשטר מעשה ב"ד שנעשה באלקולי"עה דסינק"ה ששאלו את בילה הנזכרת אם נתקדשה מעולם לאנשלמה אברס הנזכר על ידו או על יד שלוחו ואמרה לאו ושאינה מכרת אותו ושלא ראתה אותו מימיה ונתבקשתי לכתוב דעתי אם הבחורה בילה הנזכר מותרת לניל"ק הנזכר או אם ראוי לחוש לקול קידושין זה שהוליא אנשלמה הנזכר ·

תשובה הדבר פשוט וברור שהיא מותר' לו ולאו כל כמיניה של מוליא קול זה לאסרה שאע"פ שהוא אומר שקדשה בפני עדים והלכו להם פשיטא שאע"פ שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת לכל אדם ובקרוביו זו היא ששנינו בפר' האומר דקדושין האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרובין · ואוקימנא בגמרא כגון דאמר לה קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים :

וכן אין לחוש על מה שהעידו אניו"ס טוב ואנקרויד"ה הנזכרה בפני ב"ד שבעיר לאירד"ה במה ששמעו מפי אותם האנשים שהיה טוען אנשל"מה אברס הנזכר שהיו עדי הקדושין כי עדות אניו"ס טוב אין ספק שאין לחוש לו כלל שכבר ענה ואמר שאינו יודע מה ענו האנשים ההם · וכן מה שהעיד אנקרויד"ה ששמע מאחד או משנים שאמרו בפניהם נתקדשה אין לחוש לו דלא הוי ליה אלא עדות עד אחד מפי עד אחד · וגרסינן בסוף פרק המגרש אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו אומרים פלוני מהיכא שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים ונראה מדברי הרמב"ם ז"ל שהוא מפרש אותה דווקא כגון שראו מתמת אירוסין ושמעו קול הברה ושמעו מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים :

ולפי זה אין ספק שאין עדות אנקרוי"דה הנזכר מספק את ניל"ה הנזכרת באיסור כלל שהרי אין כאן שנים שמעידים בכגון נרות דולקות ומטות מוצעות ואין כאן אלא עדות של אנקרוי"דה הנזכר מפי אותו עד · ואפי' למה שפירשו רבותינו בעלי התוספות ז"ל דהך מימרא בברייתא דר' אבא אמר רב הונא לא קיימא כלל אדרבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא בנרות דולקות ומטות מוצעות סגי וכדרבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אף כמי בשיהו אומרים פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני וכדרבי אבא אמר רב הונא אפי' הכי אין לחוש לנדון זה כלל שכבר פירשו הם דדווקא כגון דאיכא קמן תרי סהדי דכל חד מינייהו מסהיד מפומא דסהדא אחרינא והיינו לשנויה דרב הונא דקאמר שלא שיהו אומרים פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים כלומר כגון דאיכא קמן ראובן ושמעון וראובן מעיד ששמע מיהודה ושמעון מעיד ששמע מלוי והלכו להם יהודה ולוי למדינת הים דהשתא איכא תרי סהדי דמסהדי קמן אלא שכל אחד מהם עד מפי עד וכן כתב הרשב"א ז"ל והיינו דגרסינן בירושלמי רב אמר לא התירו בה אלא עד מפי עד בלבד ולפי זה ג"כ אין ספק כלל בנדון זה דליכא הכי תרי סהדי דמסהדי קמן אלא חד עד מפי עד בלבד דהיינו עדותו של אנקרויד"אה שהעיד מפי אותו עד :

ולא עוד אלא אפי' נחמיר ונאמר דכי אמרינן בגמ' פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני דאע"ג דליכא אלא חד סהדא דמסהיד קמן סגי אפי' הכי אין בנדון זה לד מיחוש שאפי' באנו לחוש לאומרא זו הכי מילי דדווקא בעד אחד שמעיד לפנינו ששמע מפי שנים · אבל אחד שמעיד מפי עד אחד שפלונית נתקדשה בפניו מידי חששא אית ביה · וכי יפה כחו של עד שני זה מכחו של ראשון וקאמרינן אפי' בא ראשון לפנינו והעיד שנתקדשה אשה זאת בפניו אין בדבריו כלום דהווה ליה מקדש בעד אחד ואין חוששין לקדושיו כדאיתא בפרק האומ' בקדושין וכיון שאין הראשון יכול לאסור אותה היאך תהא נאסרת מכחו של שני הרי זאת אומרת לו מעידך לא אסרוני ואתה אסרתני וכ"ש שכבר

לגמרי בעדו לא זכה בו מקבל וכן דעת רבינו חננאל ורב אלפסי והרמב"ם ז"ל ואע"פ שיש חולקין בזה לא נתחוורו דבריהם ולפיכך אם לא זכה קטן במתנה זו לא הוו נכסי יתומים אלא נכסי אביו כמו שבארנו ואין נמנעין מליזקק להם מפני חשש שמועה שמת לבד כאשר אמרנו אבל אם זכה קטן במתנה זו הרי אלו נכסי יתומים בודאי ואין ספק שכיון שמתה אשה זו בטל תינה והויה ליה נדון זה כשאר חוב דעלמא שאין נזקקין בו לנכסי יתומים ואעפ"כ כבר הורה זקן הרשב"א ז"ל שכתב בתשובה שכל היכא שהבעל חוב רוצה לעשות הנחה מחובו ואפי' מעט נזקקין ומוכח ליה מההיא דערכין דשטר שיש בו רבית ואע"פ שיש לדון אחר דבריו ז"ל אם הדבר כן הוא כאשר בא נכתבך שהקרובים מבקשים את זה מכל תועלת הקטן אף בב"ד נראה בעינים שכך הוא ואתה רוצה לעשות אי זו הנחה מהכתובה לעתי מסכמת שבכיוצא בזה נזקקין ומגבין ומכל מקום צריכין הם להעמיד אפוטרופא לקטן לפי שעה כדאמרי' בערכין בפי' שום היתומים ואי מזקקין מוקמינן אפוטרופא ורשאין הם בכך ואין בדבר זה ספיקא ספיקא כלל :

שאלת לב

נערה שנתפתה

הגה"ה למוטב"ם בסי' כ"ז ולטוט"ה בסימן כ"ג ובסימן כ"ח כיוצא בזה :

על איש מרקי המות אשר נשתדל מלך אחר מקרובי הנערה שהיה מתפחד שמא תשיאנה אמה בלא רשותו והוא נתן עיניו להוציא ממון מיד אם הנערה או תשב עגונה כל ימי חייה והפחידו הנערה שהיא בת י"ד שנים ואמרו לה שתאסור על עצמה כל קדושין זולת אותן שיהיו ברצון אמה ובזה הנערה באה לפני העדים ובהיותה לפניהם על דרך התחבולה כללו בעניין האסור הקרוב ההוא ולפי דברי הנערה אשר דברה תוך רגע אחר מעשה שלא שמעה מפי העדים שנשתעבדה רק לרצון אמה וגם על זה נתכסה אלא מפני שנתביישה מפני העדים שבאו לה פתאום שלא מדעתה אמרה הן לדברי העדים וזה תורף השטר שנעשה על זה בפנינו עדים ח"מ באה הבחורה לאה בת הנכבד ראובן נ"ע הדרה כאן במקום פלוני אמרה לנו בלב שלם ובנפש חפצה פיה ולבה שוים שלא באונס כלל ובבטול כל מודעי הריני אוסרת עלי בהנאה כהקדש כקרבן כעולה כל איש שבעולם מלבד האיש אשר יבחרו לי אדונתי אמי פלוני' והנכבד פלוני הדרים כאן במקום פלוני שניהם יחד כל זמן שהם בחיים אבל כל איש אחר שבעולם יהיה מי שיהיה אני אוסרת עלי כהקדש כקרבן כעולה הוא וכל מיני הנאות הבאות ממנו בידי וברשותי בתורת קדושין בין על ידו בין על יד שלוחו הן בכסף הן בשוה כסף הן בכל שאר דרכי קניות שהאשה נקנית בהם שמפורשות וידועות אצל חכמי ישראל אפי' שאקבל אני בעצמי הקדושין ההם מדעתי ומרצוני ומעכשו אני מוסרת מודעה בפניכם מפני שאני מתיראה שמא יקומו אנשים ויתנו לי אי זה דבר שיהיה ויוציאו עלי קול שאני מקודשת או ספק מקודשת עד שמכח אותה נתינה או אותה ריננה אשב עגונה לפיכך אני נודרת בפניכם בלא שום פתח התר וחרטה בעולם שאני אוסרת עלי בהקדש כקרבן כעולה הנאת ממונו והנאת תשמישו והנאת גופו של כל איש שבעולם בלא שום שיור בעולם על דעת המקו' ועל דעת רבים בכל הדברים שינתנו לי ושיאמרו עליהם או יכתבו בלשון קדושין ובתורת קדושין ויהיו מעתה כדברים בטלים שאין בהם ממש אלא אותם קדושין שיהיו נתונים לי מדעת אדונתי אמי ופלוני הנזכר כפי שנזכר ואנו עדים קבלנו דבריה בתורת עדות ביום לחדש פלונה והכל שריר וקים פלוני ופלוני זה תורף השטר :

ועתה כשרוצים אמה וקרוביה להשיא את היתומה לאחד מכמה נכבדי הארץ אשר תבעוה והם שואלים רשות מהקרוב הנזכר דוחה אותם מיום אל יום ומחדש לחדש זה לה ארבעה חדשים והנערה ואמה בוכות ומתמרמרות על הדבר ההוא אשר עשו להן · לכן אדונינו תודיענו אם יש לנערה שום התרה בעולם הן על פי חכם בפתח וחרטה מעיקרא ואי אמרינן שזאת הנערה היתה מוטעית מכמה צדדין האחד שהיא לא הבינה בכל מה שכתוב בלשון השטר וזה ודאי מאחר שהנערה ואמה כפרו מיד אחר מעשה שלא שמעו שנזכר הקרוב ההוא בשטר ועוד אתרע דמילתא דמוכחא ואומד הדעת הוא שאלו הנשים לא נתכוונו רק לשמרה ממי שאינו הגון לה והראיה דמוכחא מלשון השטר דאמר שמא יקומו אנשים ויתנו לי וכו' ולהגון לה נמי לא נתכוונה לשבת עגונה כדאמרינן אשה יראה מבפנים ורוצה אשה בקב ותפלות וכו' אם נחוש לנדר ולאיסר שלא להתירו מאחר שהוא על דעת המקום ואין לו הפרה מדאיתא שהשביע משה לישראל כבר כתבו לנו רוב הגדולים והרמב"ן ז"ל במשפט החרם שלו שלא נאמר התם אלא בקיום התורה שדעת המקום לאסור ולא להתיר אבל בשאר שבועות כשם שמצוה לאסור כך מצוה להתיר תדע לך דהא נודרת ליתומים על דעת המקום הוא ככל שבועה שב"ד משביעים ואפי' הכי לא חששו להתירה אם לא דאדריה על דעת רבים וכו' והואיל וזאת על דעת רבים היא וק"ל דנדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה לעולם לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כההיא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא ואדריה רבינא משום דלא אישתכח דדייק כותי בנדון שלפנינו מספקא מילתא אם היא לדבר מצוה אי לאו דק"ל

דאתתא

נזקקין לנכסי קטן זה · גם שאלת אם ממנין לקטן זה אפטרופא :

תשובה מאחר כתבת שהב"ד חוששין לעשות הגוביינא מפני שלא נשבעה וכיון שנכסיו באין לעשות גוביינא מנכסי קטן צריך מורשה לישבע והוא יכול לישבע מפני שאינו יודע אמיתת הדברים איני רואה בזה חשש כלל · חדא שבשעה שנתנה אשה זו הרשאה מן כתובתה עדיין לא שמעו נבעלה שמת ונמצא שלא נתחייבה עדיין שבועה כשנתנה הרשאה מכתובתה כי היכי דנימא אין אדם מוריש שבועה לבניו כההיא דפרק כל הנשבעין ודכוותה שאינה יכולה למסור שבועה ללוקח דהתם דוקא במת לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה או מכר חובו אבל מת מלוה או מכר חובו ואח"כ מת לוה כנדון שלפנינו שאשה זו נתנה הרשאה מכתובתה ואח"כ שמעו שמת נבעלה אין ספק שלוקח זה גובה חובו וכן הבא מכחו ובלבד שישבע שאינו יודע ששטר זה פרוע כעין שבועת היורשין שזו שנינו בפרק כל הנשבעין כך היתומי' לא יפרעו אלא בשבועה ואוקימנא לה התם בגמרא במת לוה בחיי מלוה וכדון זה הרי הוא כמת מלוה בחיי לוה לפי שבשעה שנתנה ההרשאה מכתובתה נסתלקה לגמרי והווה ליה כאן מתה ולפיכך איני רואה שום חשש ולא פקפוק כלל מפני שמתה בלא שבועה ובלא הדאה ובלבד שישבע הרוצה לגבות שאינו יודע שהיתה כתובה זו פרועה כדין שבועת היורשין שאעפ"י ששבועה זו מן הגמרא לא למדנוה מדברי רש"י ז"ל למדנוה בפרק הכותב ·

ומפני שבא בכתבך שנמצא שטר מתנה שעשה אנשלמה הנזכר לבנו הנזכר מבתים שהיו לו ואני חושש כי באולי נעשית מתנה זו קודם שנתנה האשה הרשאה מכתובתה ואולי יבא בזה ב"ד ויחוש דבכי ה"ג נתחייבה האשה שבועה לפי שכל הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה וזו שלא נשבעה הפסידה מפני שאין אדם מוריש שבועה שנתחייב בה ולא למכרה לאחר אני רוצה לבאר דליתה כלל דלא קרינן נתחייב שבועה בבא ליפרע מלקוחות דדוקא ביתומים הוא דאמרינן הכי מפני שכיון שמת לוה אי אפשר למלוה שיפרע בלא שבועה אבל היכא שמכר לוה או נתן נכסיו לאחרים לא קרינן ביה נתחייב שבועה שהרי אפשר שיפרע מנכסים בני חורין וכ"כ הרמב"ן בפרק כל הנשבעין ולא עוד אלא שבכתובות שלנו שכתב בהן נאמנות בין ממני בין מהבאים מכחי דעתי מסכמת שאפי' מת הבעל בחיי האשה ואח"כ מתה האשה בלא הדאה ולא שבועה דהוה ליה כמת לוה בחיי מלוה אפ"ה לא הפסידה משום דלא מקלינן אדרי קולי קולא דתנא שאול דאמר דאין נאמנות מועיל לגבי יתומים וקולא דרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו הילכך לכתחלה עבדינן כר' שעזר דאמר התם בפרק כל הנשבעין ונוטלין וכ"כ הר"ז הלוי ז"ל בשם חכמי פרובנא"ה הגדולים ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל בפרק הכותב · ודברים הללו תלויים בדקדוקי הלכות וידעתי שאינן מבוארין כל הצורך מתוך דברי אבל יתבארו למבין עם מה שכתבתי ·

נמצא לפ"ז שאין שום חשש בגוביינא זו מצד שמתה בלא שבועה ובלא הדאה ואין צריך לפנים: אבל לענין מה שחששו עוד מפני ששמעו בו שמת והיו להו נזקקין לנכסי יתומים מצד שמועה זו כיון שלא נתברר הדבר איני חושש כלל לפי שאין היורשין נכנסי' לנחלה אלא בעדו' ברור' וכדתנן בפרק האשה שלום אמרו להם ב"ה מצינו שאין האחים נכנסים לנחלה על פיה · הילכך אעפ"י שיצא קול שמת אינן נזקקין לנכסי יתומים אלא לנכסי אביו ואע"ג דבפרק המפקיד משמע דחוששין לשמועה של קול בעלמא וכדאמרינן התם בששמעו שמת כ"ע לא פליגי ואמרינן נמי דבשמעו בו שמת אם קדם קרוב היורד לנכסין ותלש ואכל הרי זה זריז ונשכר וכשלא שמעו בו שמת לא אמרינן הכי אינה לענין זה כלל דהתם הוא שחוששין בדבר מפני תועלת בעל הנכסים עצמו ויתבאר זה למי שידקדק לאותה סוגייא אבל לא שמפני חשש שמועה בעלמ' יהו ב"ד נמנעין שלא להגבות לבעל חוב את חובו וכשאמרו אין נזקקין לנכסי יתומים להו מעיקר דינא הוא אלא מתקנה והבו דלא לוסיף עלה בנכסי יתומים ודאי אמרו אבל מפני חששה בעלמא של יתומים הרי לא שמענו :

ואל יתקשה אדם בזה מדאמרינן בפרק המפקיד דלמא שכיבא שנחא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן שאינה ענין לנדון זה כלל · אבל בא בכתבך ענין שצריך לחוש לו יותר שכתבת שנמצא שטר מתנה שעשה אנשלמה הנזכר לבנו הנזכר מבתים שהיו לו ולפי זה אם זכה אותו קטן באותן בתים הוה ליה נזקקין בנכסי יתומים בודאי וכיון שמתה אשה זו בעל חובה והויא ליה כשאר חוב דעלמא דאין ב"ד נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו · אף בזה אכתוב דעתי על כל הצדדים לא נתברר לי מתוך כתבך אם קטן זה זכה במתנה זו כלומר שזכו אחרים בשבילו או היא כשטרי מתנות שלפעמים האב כותב לבניו ומעכבן בידו וא"כ נראה לי שאעפ"י שיש בה קנין לא זכה בה קטן זה שאעפ"י שאין דעתי מכרעת יש לי ראיות ברורות לדברי הראשונים ז"ל שאמרו שאפי' בשטרי הקנאה בעינא דלימטי שטרא לידיה ולפיכך כל שאין השטר בא לידיה המקבל כן שאין העדים תופסים אותו לגמרי

שהוזווג לאחר בדמים מועטים ונמצא שאין הפרה זו לדבר מצוה · אין הדבר כן שעיקר מצוה כשנשאי אשה הוא באותו שהיא חפצה בו וכדאמרינן בריש פרק האיש מקדש ופרק עשרה יוחסין אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר פלוני אני רוצה · ועוד שאין מניחין את הודאי מחמת מה שהוא ספק אתי ספק לא אתי · וכיון שכן הדבר ברור שהפרה זו לדבר מצוה דאע"ג דאמרינן בסוף פרק שבועות שתים בתרא על דעת המקום למה לי כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועותיהן דאלמא על דעת המקום אין לו הפרה כבר כתבו הראשונים ז"ל דכי אמרינן הכי דווקא בתורה ובמצוותיה וכמו שבא בדבריך :

ועוד דכי היכי דאמרינן דעל דעת המקום אין לו הפר' הכי נמי אמרינן בעל דעת רבים ואפי' הכי אסקינן בפ' השולח דלדבר מצוה יש לו הפרה ואין ספק שאין ראוי להחמי' יותר בזה בנדר שהודר על דעת המקום מבנדר שהודר על דעת רבים דטעמא מאי אמרינן דעל דעת רבים לדבר מצוה יש לו הפרה משו' דאנן סהדי שלא הסכימה דעת הרבי' מעולם שלא תהא הפרה לנדרו לדבר מצוה אלא מסכימים הם דלדבר מצוה יהא הפרה לנדרו כ"ש דאנן סהדי בזה ובכיוצא בו בדעתו של מקום ועתה הדבר ברור שכל נדר אע"פ שהודר על דעת המקום ועל דעת הרבים לדבר מצוה יש לו הפרה :

שמא יאמר אדם כבר חדש ר"ת ז"ל ואמר דלאו בכל לדבר מצוה יש הפרה אלא דווקא כי הוא מקרי דרדקי שהיה נראה בעין טעות בגופו של נדר ופתחו מגופו ומאותה מצוה בעצמה אבל משום מצוה אחרת אין לו הפרה דכיון שעל דעת רבים נשבע מנא לן שכך היה דעתן משעה ראשונה להתחרט משום מצוה זו אומר אני שאפי' לדברי ר"ת ז"ל שחדש חומרא זו הרי נדון שלפנינו כי הוא מקרי דרדקי ועדיף מניה שכבר גלתה זו בדעתה בשעת נדרה שהיא נודרת כן מפני שהיא חוששת פן יוציאו עליה קול שהיא מקודשת עד שמכח אותה דבה תשב עגונה והרי עכשו מתברר דאדרבא מחמת נדרה היא יושבת עגונה :

ועוד שקרוב הדבר לומר שכיון שגלתה זו בעצמה ואמרה שמחמת עיגונא היא עושה כן כל שמתברר שהיא מתעגנת בכך הוה ליה כתולה נדרו בדבר כי ההיא דאמרינן בפרק פותחין קונם שאני נושא אשה פלונית שאביה וכו' ואמר לו מת דנעשה כתולה נדרו בדבר דק"ל כרב הונא דאמר התם הכי ומוכח בקדושין דבענין זה אינו צריך שאלה לחכם דאלמא כל מי שנודר ומגלה דעתו בשעת נדרו מתנות מה הוא נודר הוי כאלו התנהו שלא ימשך נדרו אלא עד שיסתלק אותו דבר שהוא חושש בו אבל כל שנסתלק מותר מאליו הכא נמי הרי נוסף עליה מחמת נדרה חשש מרובה מאותו דבר בעצמו שהיתה חוששת בו והיינו עגונה ושמא תאמר מ"מ אותו חשש ראשון במקומו עומד ואפ' נמי דעדיף מהאי בתרא שאם לא נדרה כן אפשר שהיה יוצא עליה קול של קדושין ותהא מעוגנת על ידי מי שלא ירחם עליה ועכשיו יצאה מאותו חשש ואעפ"י שקרובה מעגן אותה עכשיו לסוף יתירנה · יש להשיב לך ולומר שלהוציאה מידי חששא הראשון היה די לה שתדור שתתלה עצמה בדעת אמה ·

הילכך זו שנדרה אף על דעת קרובה תלתה נדרה בדבר ובטל דבר וקרוב הנדר ליבטל מאליו ולא שאני אומר שיהא ראוי לעשות מעשה בזה שמפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה ועוד שעדין אפשר לחלק ביניה' אלא שכתבתי זה כדי להראות שהדבר ברור דלא חמי' האי עובד' מעובד' דההוא מקרי דרדקי ואפי' לדברי ר"ת ז"ל שכתבנו למעלה וכיון דאסקינא דההוא עובדא לדבר מצוה יש לו הפרה נדון זה נמי יש לו הפרה ואין ספק שאם קרוב זה מעגן ומענה זאת האשה ומעכב אותה שלא תינשא להגון לה עד שתפרה עצמה במה שהוא רוצה ושאם תעשה כן לא תשיג הזווג ההוא דהפרת נדר זה לדבר מצוה הוא ויש לו הפרה ·

ועוד שר"ת ז"ל עצמו שחדש אותה חומרא שכתבנו מיקל ואומר על דעת רבים סתם יש לו הפרה אפי' שלא לדבר מצוה אא"כ נעשה הנדר בפני רבים דמסתמא כשאמ' על דעת רבים על דעתם נדר וסברא זו מוחזקת היא אצל חכמי הצרפתי' ז"ל וכתבוה בתוספותיה' ובחבוריה' בפשיטות · וכן רבינו האיי גאון ז"ל מיקל ואומר דכי אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה דווק' שיהא על דעת רבים וברבים אבל אם אינן שם אינו על דעת רבים כלום וכן דעת רש"י ז"ל ואין רבים פחות משלשה כדמוכח בפרק השולח ·

אמנם מפני שענייני הנדרים והאסרים חמורי' מאד זאת עצתי שתתיישבו בדבר ושישלחו חשובי העיר וחכמיה בעד אותו קרוב וידברו על לבו שיסכים באותו זווג אשר בוחרת בו היתומה ואמה אם יראה הגון גם בעיניהם ולא יהיה הדבר לו לפוקה ואם יתרצה הקרוב ההוא לדבריהם ויתעה בנפשו ויראו שאם תתן האשה אליו זאת אשר ישאל לא יבא אל הפועל הזווג ההוא ושאין לה אחר במזומן הגון תבחר בו היתומה כמוהו תשאל על נדרה בפני הקרוב ההוא גם כי ימחה בדבר ואם לא ירצה לבא יודיעוהו מדאמרינן המודר

דאתתא לא מיפקדא אפרייה ורבייה:

אמנם מצאתי בתשובת שאלה לרב רן ז"ל דאמר דאע"ג דקי"ל דאתתא לא מיפקדא אפרייה ורבייה אומר אני דאפי' הכי אית לה מצו' אע"ג דאינה מצווה ועושה וכיון דאית ליה כמי מצוה קלה נראה להתיר' אפי' על דעת רבים ולא אמרינן אפילו על דעת רבים אין לו הפרה אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה אפילו היתרא לא בעי' ודאיה לדבר מפר' השולח דאהדריה רבינא להו' מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי משום דלא אשתכח דדייק כוותיה הכא נמי מצוה קלה הוא וכי משום דלא דייק כוותיה ליכא מקרי דרדקי דאיכא למימר שבשתא ממילא נפקא ואפילו למאן דאמר שבשתא דעל על הוו ספק ספקות דמלמדי תינוקות כלהו מקרי בשבשתא ואי מקרו בשבשת' או לא ואפי' הכי אהדריה בדבר מועט כזה ע"כ לשון התשוב'. ובאותה תשובה עצמה חולק עליו הרב ר' יום טוב אשבילי ז"ל וזה לשונו: עוד אני צריך לשתלמוד בדברי רבינו כ"ר במה שכתב אבל לדבר מצוה היתרא לא בעי דודאי דבר נעלם ממני ולא אוכל הבין דאם כן לתכיית גבי ארבעה נדרים שהתירו ז"ל אדרבה תנינן כי נדרים אלין על דבר של מצוה בפרט וק"ל דשבועה חלה עליהן בכולל וצריך היתר וכי תימא דכל נשבע סתם אנן סהדי דאדעתא דבטול מצוה לא נדר וזה בכלל נדרי שגגות הא ליתא דהא אם נשבע שלא לישב בצל סכה ולהניח תפילין שלא רחם אנן ק"ל שהוא אסור כדאיתא בשבועות בגמרא דילן ובירושלמי ועוד מה שאמר התלמוד אבל לדבר מצוה יש לו הפרה הוה ליה למימר אבל לדבר מצוה אין צריך התרה אי משום דמייתי ראיה תלמודא מההוא מקרי דרדקי אמרינן דאהדריה רבינא היינו דאהדרי' על ידי הפרה אלא שקצר התלמוד' וכן פרשו כל המפרשים ז"ל ואפילו לדברי ר"ת ז"ל שפי' דכי אמרינן לדבר מצוה יש לו הפרה הכי משמע כשהיה טעות בנדר קצת כההי' דמקרי דרדקי דהוה שניר דאיבא דדייק כוותיה מודה הוא מיהא דהיתרא בעי דלא נדר טעות ממש הוי דהא פתמא אדעתא פי' אעבריה להוא מקרי דרדקי סתם בלי תנאי: וידוע הוא כי זו אין עליה מצוה להנשא עד שנאמר שאין שבועתא חלה לבטל את המצוה: ובזה ולאי ילמדנו רבנו אשר במוקו עמו: וע"כ דברי הרב רבי יום טוב ז"ל החולק לדברי הר"ן ז"ל ועתה אחר כל זה צריכים אנו לדבריך שתכריע ביניהם ע"כ דבריך:

תשובה אני איני כדי להכריע בין הרבנים האלה ז"ל אשר קטנם עבה ממתני מאן יהיב לי מעפריהן ומלינן עיינין: אמנם בהיות דבריך עלי חובה ולא אוכל להשיבך ריקם אכריע דעתי: באמת תשובה הר"ר רן ז"ל אשר הזכרת היא נפלאת בעיני ותמה אני פה קדוש שמותוקני בו שהיה בקי בחדרי תורה איך אמר דברים הללו שאין ספק שהדבר ברור דכי אמרינן לדבר מצוה יש לו הפרה לא בא לומר שיהא הנדר מותר מאליו אלא דסגי ליה בהפרה והפרה מיהא בעי ולא אאריך בזה מפני שהדבר ברור ופשוט מאד וכל מה שתפש בזה הר' יום טוב אשבילי ז"ל דבר ברור הוא אמת ויציב: אמנם דעתי מסכמת במה שכתב הר"ר רן ז"ל דאע"ג דקי"ל דאתת לא מפקדא אפרייה ורביי' מ"מ מצוה קא עבדא כשהיא מתקדשת ונשאת:

וראיה לדבר מדאמרינן בריש פרק האיש מקדש אלא כי איתמ' דרב יוסף אסיפא איתמר האשה מתקדשת בה ובשלוחה השתא בשלוחה מתקדשת בה מיבעיא אמר רב יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה כי הא דר' ספרא מחרך רישא רבא מלח שיבוטא וזו ראיה ברור' שהאשה כשהיא מתקדשת מצו' קא עבדא וגם הר"ר יום טוב ז"ל איננו חול' על זה שאע"פ שכתב בסוף תשובת' זה לשונ' וידוע הוא כי זו אין עליה מצוה ליכנס עד שיאמ' שאין שבועתה חלה לבטל את המצוה ע"כ דבריו לא בא לומר אלא שאין מצוה זו מפורסמת כל כך שלא תהיה שבועה חלה עליה שהדין כך הוא שכל שהוא מצוה מפורסמת מן התורה אין שבועה חלה לבטלה אבל מה שהוא מדרש חכמים שאינו מפורש בתורה שבועה חלה עליו: וזה ימים שזה הדבר חדשתי ומצאתי לי סעד בדברי הרמב"ן ז"ל והארכתי בזה במקומו בפרק שבועות שתים בתרא ולא אאריך כאן שאינו מעיקרא של שאלה אבל מ"מ הרב יום טוב ז"ל כך רצה לומר שאין מצות נשואין זו של אשה כדאי שלא תהא שבועה חלה לבטלה: והוא אמת וכמו שכתבתי אבל לא בא הרב ז"ל לומר שלא תהא האשה עושה מצוה כשהיא מתקדשת ונשאת:

הגהת א"ל

נראה לי שהמצוה הוא זאת שבלאה לא יוכל האיש לעשות מצותו בקיום המין וגם כי אפשר באחרת מ"מ שתואה בעי בברא את' וכל הקולות' לסייעו מצוה קא עבדא:

מעתה לנדון שלפנינו אם זה קרוב שנדרה אשה זו שלא תנשא בלא רשותו הולך בדרך לא טוב ומעגן אותה עד שתרבנו ברבי כסף אם יש לאל ידה ושתוכל עדין להנשא לאותו שהיא בוחרת וקרוביה מסכימים עם היות שהוא עושה שלא כהוגן ראוי שתעשה האשה כדבר אשר תוכל אחרי אשר נכנסה בקשרו כי אם הדבר מונב בזה שיש לאל ידה לא יהיה ההתר לדבר מצוה ואם אולי הקרוב גדולות מבקש אשר אם יתן לו את אשר ישאל לא תוכל היתומה להשיג הזווג ההוא אשר בוחרת בו היא וקרובים התר נדרה לדבר מצוה הוא: שמא יאמר אדם לא כי אע"פ שלא יעשה אותו זווג אפשר שמזווג

וכתבת כי לולי העדות שהגיד על קריאת שמו חיים היה עולה על דעתכם להתירה אחר שהוחזק שלא נשאר מינוט דמיסטרי אילק זיגיר זה אחר בעולם זולת זה ולשני מסיטרי אילק זיגיר ליכא למפזקי כי העד הראשון כשטרוק דסטיביר"י היה מכיר מיסטרי אילק זה וממנו דבר וגם בכל הארץ הזאת לא הוחזק אחר ולכך היינו מדמין אותה למי שיצא מן העיר ומת מפספס בכל העיר מי הוא היוצא ואם לא יצא אלא הוא משיאין את אשתו אע"פ שלא העידו על שמו כדאיתא בתוספתא וכמו שנראה בגמרא דילן גבי עובדא דפרשא דריזא · ואיה אנדרנו ושמים בני אדם שלא הוזכרו שמותם העצמיים אחר שנודע בבירור ממוצאם וממובאם או מכנויים מי הם אלא שנסתפקתם על העדות מקריאת שמו חיים וכן נקרא בוניט או יוסף בכתב פן יהיה אחר אע"פ שתאר אותו בשם יחוסו בינוט דמיסטרי אילק ויגיר המכר ואם נאמין שכנים דבריו על כרחנו הוא זה ונתלה בו ששנה שמו כאשר זמם ובחר לו בחיים ואם נאמר שזה אחר וחיים לחוד ובוניט לחוד א"כ נחזיק אותו על כרחנו במכזב בייחוסו ובמשפחתו כי לא היה מעונש לזה מאסטרי אילק בינוט יקרא חיים אלו דבריך :

וזהו הספק האחד שנסתפק לכם בדבר זה :

תשובה שלולא הספק שנסתפק לכם על שנוי קריאת השם היה נדעתכ' להתירה אע"פ שלא הועד בפניכם על שמו יפה אמרתם שאע"פ שאמרו בתוספתא אין מעידין עד שמכירי' שמו ושם עירו לא בא למעט אלא שאין סומכין על אמוד הדעת של אפתלאות כגון שמעיד על גופו התריך וגון או תארי' אחרים שמצויין בהרבה בני אדם וכן נמי למעט שאין סומכין על עדות שמו בלא שם עירו דאיכא למיחש לאחר שכן שמו והוא מעיר אחר' אבל בודאי כל שמעיד בדבר ברור שאי אפשר לספק באחר משיאין את אשתו אע"פ שלא הזכיר שמו · ודבר ברור הוא זה דאמרינן בפרק האשה שלום אלא היכי דמי כגון דאמרי אם אספיקנהו קמן ותזינהו לאלתר וקא רמי סימני דלאו עלייהו קא סמכינן אסימנין הוא דקא סמכינן · והכי פרוש' כגון דלא ידעי הנהו סהדי בהנהו אינשי מאן ניניהו שלא היו מכירין אותן לא בשמן ולא בשם עירן אלא שהעידו דאיכו איש מת וסי' פלוני היה בו וכל שנותנין סימן מובהק ואנו יודעים שאותן אנשי' שהיו בעליהם של אלו אותן סימנין היו בהן מתירין את נשותיהן · וכך פרושה של אותה שמועה דוק ותשכח אלמא אע"פ שאין העדים מכירין שמו ושם עירו כל שהם מתארים אותו בענין שאי אפשר לספק בו באחר משיאין את אשתו · וכן נמי כל הך סוגיא דפרק האשה ולרתה שהלך בעלה למדינת הים עלה דמתניתן דאין מעידין אלא על פרצו' פנים עם החוטם בהכי רהטא שאין צרי' לעדים שיעידו על שמו ושם עירו ודבר פשוט וברור הוא זה · וכן נמי סיפא דתוספתא אבל אמרו אחד יצא מעיר פלוני מפספסים באותה העי' אם לא יצא משם אלא זה תנשא אשתו וכמו שכתבת · ואין להאריך בזה ·

ולענין הספק שנסתפק לכם מפני העדות שהעיד על קריאת שמו חיים אנו אומרים שביון שיש עדו' מספיק בדבר שבעלה של זאת מת אלא שנולד ספק בשם זה אין לחוש לפי שקריאת שמו בענין זה הוא כסימן העשוי להשתנות שכבר הועד בפניכם שהוא אמ' כשילא מעירכם שירחיק נדוד וישנה שמו כדי שתהיה אשתו עגונה · ועוד הועד בפניכם כי כאשר ראה זה האיש באגרת שעשה לו מיסטרי אנדרס ריסקס"אר מעיד עליו ששם בה שמו בוניט עזבה והרחיק אותה בעבור לא יוזכר שמו וכיון שכן הרי סימן של שמו זהו סימן העשוי להשתנות וכל שהעדות מספיק מצד עצמו אלא שיצא לו ריעות מסימן אחר שנראה ממנו שאינו הוא ואותו סימן הוא עשוי להשתנות אין מטילין מהנמנו שום ספק בדבר אלא תולין אותו בשינוי שהוא עשוי להשתנות ויש לי לדבר זה ראיה מדאמרינן בפרק מי שמת איתיביה ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת באו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את ר' עקיבא מהו לבדקו אמר להם אי אתם רשאין לנוולו ועוד סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה בשלמא לדידי דאמינא ראיה כעדים כיון דלא אשכחו עדים דקא אתו אמרו ליה מהו לבדקו אלא לדידך דאמרת ראייה בקיום שטר למה להו לבדקו לקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסי ודחיכ' מי סברת נכסי' בחזק' בני משפח' קיימי וקאתו לקוחות ומערערי נכסין בחזקת לקוחות קיימי וקאתו בני משפחה ומערערי ובודאי כי אמרינן נכסין בחזקת לקוחות קיימי לא משום דלקוחות תפסי להו דהא הך עובדא דבני ברק בקרקעות הוא כדמוכח התם בפרק מי שמת ותפיסא בקרקעו לא מהניא ולא מידי דלעולם כל שנסתפק לנו בקרקעות של מי הן מעמידין אותם בחזקתם הראשונה וכדמוכח בפרק האשה שנתארמלה בעובדא דבר שטייא אלא הכי קאמ' מי סברת נכסי' בחזקת בני משפחה קיימי משום דסבירא לן ראייה בקיום שטר ובני משפחה היה ערעורן כלום הוא דמערערי לומ' קטן הי' ולא שמכוין שאין אנו רואין ריעות בדבר אין לחוש לו ועל בני משפחה להביא ראיה אפי' היכא דבני משפחה תפסי להו להנהו ארעתא אלא שבאו בני משפחה ואמרו לבדקו ואמר להם רבי עקיב' דסימנין עשויין להשתנות לאחר מיחה כלומר כדבריהם

א"נ ולקוחות הוא דמערערי לומר גדול היה ולא סגי להו בשט' אלא בנו קיום שטר לא היא את ככלין בחזקת לקוחות נשים דסגי להו בשטרן ובני משפח' ע"כ אפר בספר הנעתיק

הנאה מחברו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו אכן טרם כל זה השתדלו בכל מאמצי כחכם להביא הקרוב ההוא למה שהוא ראוי :

לג ברית

כרותה לך שאינה חוזרת כי כבודך חדש עמדי לתהלה לשם ולתפארת זכורני את אשר פצו שפתי וגם במכתב האוית תו לבלתי השיב שאלותיך ריקם לכן לא ימנעוני טרדות מהשלים את חקם ואם ידעתי כדעתי ידעת ומה ידעתי ולא תדע מאשר בדרך קבעתיו עלי חובה הנה באתי כתורה וכמצוה ועמדתי על שאלותיך בענין האשה העגונה ועל נוסח מעשה ב"ד אשר בא לפני וזה תופסו :

בפנינו אנו ב"ד ח"מ בא נשטרוק דויל"א מאיניי"א ואמר לנו הרי שנהי אישטיל"א היתה נשואה לאנבוניט קדשקא"ש בן אחותו של מיסטרי אילק ויג"יר דפרפיניאן ולפעמים היו קוראין אותו ניבוט דמיסטרי אילק ויגיר וראינו בכתובת אשתו הנזכרה שמו כתוב ותאום יוסף בר' אברהם וזה כמה שנים נתקוטט עם אשתו בתי הנזכר ועמי וכעס עמה הרבה והלך לו ונשארה בתי עגונה זה שנים רבות ועכשו שמעתי שמת בעלה אנבוניט הנזכר בבקשה מכם רבותי חקרו ודרשו בדבר אם אמת הוא שמת אישה אנבונוט הנזכר ותנשא בתי הנזכרת ואנו ב"ד חתומי מטה הוזקקנו לו וחקרנו בדבר ובא לפנינו עד אחד שמו אנבונעז בן מאשטר משה ששאל"ה ומיסטרי אילק ומאיסרי משה הנזכר קרובים זה לזה קורבה שאין בה פסול · והעיד בפנינו כי כשלש שנים היה הוא במיורק"א ומצא שם יהודי אחד עומד בתופיא"ה המקום אשר במדינה קאלאברי"א שמו נשטרוק דש'טיבידי וזה הנכנד נשטרוק ד"שטיברי הנזכר היה מקדם מן הארץ הזאת והיה מכיר מאיסטרי אילק ומאיטרי משה הנזכר' ויחוסם ומשפחותיהם אמנם לא היה מכיר אנבוע"ז הנזכר ולא אנבוניט הנזכר בעל האשה הנזכרה לא בכינויין ולא בשמותיה' לפי שהם היו קטנים או לא היו נולדים כאשר יצא נשטרוק דש"טיבירי הנזכר מהארץ הזאת וכך העיד לפנינו אנבונעז הנזכר כי כאשר ידע נשטרוק דשטיברי הנזכר שאנבונעז זה בן מיספרי משה הנזכר אמר אליו נשטרוק דש'טיבירי הנזכר הרי יש לך קרוב אחד בתופיא"ה מקום דירתי שאלו אליו אנבונעז מי הוא זה השיבו כלשון זאת ניבוט דימסטרי אילק ויגיר דפרפינייא קרובך :

עוד שאלו על צורתו ותארו ותאר אותו נשטרוק דשטיברי הנזכר בקוטן וגודל ואודם ולובן ומראהו ותאריו בפניו ושערותיו וכי פניו בוקהניות כאשר נודע שהיה אנבוניט הנזכר בעל האשה הנזכרת ועוד שאלו אנבונעז הנזכ' על שמו ואמר לו שקורין אותו חיים ולאחר זמן בשנה זו שב אנבונעז זה אמיורקא וכן שב ג"כ נאשטרו' דש'טיברי הנזכר ומצאו זה את זה והגיד לו נשטרו' דש'טיברי הנזכר שספר לו עליו שהיה ניבוט דמאי' אילק הנזכר והגיד לו כי מת ע"ו ימים קודם ראש השנה זה שעבר :

אחר כן חקרנו עוד והעיד בפנינו ג"כ נאברם ויגיר שלא היה לאביו מאיר אילק הנזכר ניבוט אחר שהלך לו מחוץ לארץ מלבד אנבוני' הנז' בעל האשה הזאת הנזכר כי בני אחיות אחרים שהיו לו שמענו מפי קרוב אחד שהיה עמהם ונכלל במחנות אחד שכולם מתו זה כמה פה או במלכות צרפת ולא נשאר בחיי' רק זה אנבוניט הנזכר בעל האשה הזאת הנזכרת שהלך לו וגם בהיותו הנה היה תמיד מתגדל בבית דודו מאיסטרי אילק הנזכר והיו מזכירים אותו רבים ניבוט דמיסטרי אילק :

עוד חקרנו והעיד בפנינו נאברם ויגיר בן מאיסטרי אילק הנזכר שזה האיש קרובו שני בשני עם אנבוניט הנזכר בעל האשה הנזכר שמע מפיו שהכעיסוהו תמיד חמיו ואשתו הנזכרה עד שנתמלא מאד חימה עליהם ואמר לו כאשר ידבר איש אל אחיו ואל רעהו כי הוא ילך לו בארץ מרחקים כדי שתשאר אשתו עגונה כל ימי חייה :

ויעוד העיד בפנינו עד אחר כשר כי קודם נסעו מהארץ הזאת בקש זה האיש אנבוניט הנזכר בעל האשה הזאת הנזכרת מאת קרובו מאשטרו אברם דיקשלר לעשות לו כתב ואגרת יעיד עליו ועל משפחתו ועשה לו האגרת ההיא ושם באגרת שמו שהיו קוראין אותו בכאן בוניט והעיד עליו וכראות זה שמו נקרב האגרת עזבה והרחיק אותה בעבור שמו ואמר כי דעתו ללכת על צד שתשאר אשתו עגונה כל ימיה כל זה הועד בפנינו :

ויעוד העידו בפנינו שהיה למאשטרי אילק הנזכר בת אחותו היתה נשואה לאיש שמו משה הסורירש ומתה והיה לה בן קטן אחד היו קורין אותו דוראן ואותו הבן היה עומד בנערותו עם מאיסטרי אילק הנזכר אחי אם אמו לפי שאביו הלך בפרובינצה מקום מולדתו ואחרי עמדו עמו מעט זמן שלח משה אבי הנערה הנזכר בעד הנער בנו שישלחוהו לו כי נכסף אליו ושלחו מאיסטרי אילק לאביו הנזכר כאשר של זה עשרים שנה או יותר ונודע והעידו כי הגיע הנער לאביו במקומו והיה עומד עמו כבן אצל אביו וכל מה שהעידו בפנינו כתבנו ותתמנו בכו"ב לחדש פלוני שנה פלוני לבריאת עולם כמו שאנו מונין כאן בפירפינייאן והכל שריר וקים·עד כאן טופס המעשה ב"ד :

בראוי בעדות דלא בעי חקירה מדינא או מתקנתא ולכך לא עשו חקירה אם יכולין לחזור ולסתור עדותן כל זמן שלא יצאו מב"ד או אפי' יצאו מב"ד כל זמן שלא נחקרה עדותן אע"ג דלא בעי חקירה ואפי' לא נתנו אמתלא למה שהעידו בראשונה כמו שנראה לכאורה מההיא דרמי בר חמא דפרק האשה שנתארמלה גבי אגוסין היינו דתלי טעמא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ומההיא דריש לקיש עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד אלמא חזרת ההגדה בחקירה תלייא מילתא וכמו שנראה מבואר מן הירושלמי שהביאו קצת מן המפרשין והביאו הרב בעל העיטור העידים שהעידו בין לאיסור בין להתיר בין לקרב בין לרחק וכו' וחזרו ואמרו מבדין אנו אם עד שלא נחקרה עדותן בב"ד נאמנין וכו' אלמא דבכל עדות אין בה משום חוזר ומגיד כל זמן שלא נחקרה והקשית על זה א"כ הוא שיכולין הן לסתור דבריהם כל זמן שלא נחקרה עדותן בלא אמתלא גם אחר שיצאו מב"ד אפי' בעדות דלא בעי חקירה א"כ אם נפסק הדין ונפרע החוב ונתקבל הדבר או נשאת האשה ויחזרו העדים ויאמרו מבדין אנו ההשב ישיב הממון ותצא האשה מאישה וזה מן התימה אלו היו בבריך:

תשובה דע שהעיק' בזה הוא שמכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכל שנגמרה עדותו קרוי שהגיד וכל שלא נגמרה מפני שעדיין אינו נקרא שהגיד שרי הוא יכול להפך עדותו כמו שיראה וזהו שאמרו בירושלמי שהעדים שהעידו בין לטמא בין לטהר בין לרחק בין לקרב בין לאסו' בין להתי' בין לזכות בין לחייב אם עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו מבדין אנו הרי אלו נאמנין משנחקרה עדותן בב"ד אמרו מבדין אנו אין נאמנין:

ואל תחשוב שנשתמשו בזה הלשון אם עד שלא נחקרה ומשנתחקרה בדקדוק גמור ותלמיד ממנו שאפי' בדיני ממונות דלא בעיא חקירה ודרישה אחר שנתקבל עדותן יכולין לחזור בהן כיון שלא נחקרה עדותן שזה בודאי אינו שכיון שנגמר עדותן ואין אנו צריכין עוד לדבריו הרי הגיד ושוב אינו חוזר ומגיד שלא מפני שכל העדויות מן הדין צריכים דרישה וחקירה תפסו בלשון שהוא שוה בכלם ועוד דבדיני ממונות גופייהו איכא בהו שצריכי' דרישה וחקירה כדין מרומה כדאיתא במסכת סנהדרין: וכן זו שאמרו בפרק האשה שנתארמלה ובכמה דוכתי עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד כך פרושו כמי שנגמרה עדותן · כללו של דבר כל שנגמרה העדות אע"פ שלא נחקרה כאותן שאינן צריכין חקירה שוב אינו חוזר ומגיד ולא אמרו נחקרה עדות אלא כדי לתפוש הלשון שהוא שוה בכולן וזה ברור:

ולענין מה שבא בתוך דבריך כל היכא שאינו סותר עיקר דבריו הראשונים כגון שהדברים סתומי' וסובלין באור אחר משני ענייני' ממשמעו' אחד קרוב או רחוק אם העדים יכולין לחזור ולהגיד לבאר משמעות לשון עדותן גם אחר שנחקרה עדותן בב"ד או לא שנקבל עדותן בסתם משמעות לבונם הקרוב:

דע שכל דבר שעדים מלויין לטעות בו יכולין לברר דבריהם ואין בזה משום חוזר ומגי' וראייה לדבר מדאמרינן בירושלמי עלה דשטרי חוב המוקדמים פסולין מי מודיע ר' שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן הן הן עדיו והא' ריש לקיש עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד תמן כשאמרו לא אתמני כל עיקר ברם הכא אומרים על זה אתמנו ועל זה לא אתמנו וכתב עליו הרב בעל המאור ז"ל ומכאן למדין שכל טעות שהעדי' מלויין לטעות בו נאמני' הן בעלמן על זה ואין בו משום חוזר ומגיד ודרי' ב"ד הגדול להאמין הדי' ובגמרא דילן מליכן כיולא בזה בההוא עובדא דהוה אתים עלה רב ירמיה בר אבא וכו' כדאיתא בגט פשוט · אלו דבריו ז"ל ·

הילכך כל שאנו יכולין לכוין דבריו שלעד כדי שלא תהא עדותו מכחשת יש לנו לכוין דבריו שכשם שיש לנו לתרץ דברי שני עדים נראין שמכחישין זה את זה כדי שתהא עדותן מכוונת ותולין זה בכל מה שאפשר כדי שלא יהא אחד מהם רשע וזו היא ששנינו בפר' היו בודקין אחד אומר בשני בחדש ואחד אומר בשלשה בחדש עדותן קיימת שזה יודע בעבורו של חדש וזה אינו יודע וכולה שמעתא בפ"ק דפסחים עלה דההיא מתניתין הכי רהטא והכי מוכחא אף בעדות עד אחד שהעיד וחזר והעיד יש לנו לכוין דבריו בכל מה שנוכל:

לה שאלת

דינה אשת שמעון נפלה לה בירושה התשיעית מבית אחד שיש לה חצר בכניסתה והדיורין מהבית פתוחין לתוכו חצר ואין בחלק התשיעית מתוכו חצר ד' אמות גם מכל דירה ודירה הפתוחה לחצר אין בחלק התשיעית עד הנה ד' אמות והשמנה חלקים הנשארים בין לאה ובין ראובן חמשה לראובן ושלשה ללאה והזמין ראובן בהסכמת לאה דינה שתבא לקחת חלקה מהבית הנזכר ובא שמעון בהרשאת ערכאות מדינה אשתו וענה שאין רצונו עתה לחלוק כי התשיעית שהוא על כל הבית לא הוברר עדין

ועתה

שלא ימלא לו שתי שערות או שלא ימלא בעיקרן גומות אין בדבריהם כלום שסימנין הללו עשויין להשתנות לאחר מיתה הילכך אפי' אם כשנבדוק אותו נראה בסימניו שקטן היה אין זה ריעותא כלל כיון שהן עשויין להשתנות ואין לספק בדבר מתמתן. אלמא כל סימן שהוא עשוי להשתנות אינו מטיל ספק בדבר שאו היה הדבר מסופק מאמתו כלל אין ספק שמעמידין הנכסים בחזקת בני המשפחה דאוקי ארעא בחזקת אבהתא. והרי הדברים ק"ו שהרי נראה משמוע' זאת שאפ"י שמתוך השטר לא היה מוכיח שגדול היה דהא בההיא שקלא וטריא דהתם מסקי' אכתי אדעתין ההיא חזקה דאמרינן בסוף סוגיין דהתם דאין העדים מעידים על השטר אא"כ נעשה גדול אלא שהיינו מגורים לומר שכיון שאין הריעות נראה אין חוששין לו ואפי' נאמר דברים ההיא סוגייא נמי אההיא חזקה דסוף סוגיין סמכינן אף על פי שאין הדבר נראה כן מסוגייא דהתם מ"מ ההיא חזקה אינה ודאית וראיה לדבר מדאמרינן בהך סוגייא דהתם והלא מסמך אמרו דיפה ערערו בני משפח' והכי פרושו בשלמא אי אמרת וסבירא לך דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו אתי שפיר דיפה ערערו דאע"ג דקיימא לן חזקה אין העדי' חותמין על השטר אלא א"כ נעשה גדול מ"מ אין הדבר ברור ומצוי למימר דקטן הוה משום מגו דמצי למימר דשטרא כלו' הוא. אלמא שאין הדבר ברור אללכו לומר שגדול היה דא"כ הוה ליה מגו במקום עדים ואפי' הכי אמרינן התם שאפי' יבואו בני משפחה לבדקו וימצאו שקטן היה אין ערעורן כלום שמכיון שעם כל סימן זה אין אנו מעמידין אותו בחזקת גדול אף על פי שסימן זה מראה שקטן היה תולין אותו בשנויו ואפילו ספק אין כאן שאו היה בדבר ספק כלל מעמידין הנכסים בחזקת בני משפחה ואם כך אמרו בממון שהוא חמור לדבר זה שאין מוציאין אותו מחזקתו הראשונה אלא בראייה ברורה כ"ש בערוה שהיא קלה לדבר זה הילכך בנדון שלפנינו כיון שהוברר הדבר מתוך עדותו של זה שבעלה של זו מת אלא שיש פי' אחר בדבר שהוא מטיל ספק בענין ואותו סימן עשוי להשתנו' סומכי' על הודאי ותולין את הספ' בשנוי העשוי להשתנו' זהו מה שנראה לי בענין זה:

ולענין מה שכתבת עוד שנסתפקתם בבן בא אחותו הנזכר בשטר קבלת עדות שמו דוראן הן הלך לו שם ופן יקרא ג"כ אצל קצת בני אדם ניבוט דמיסטרי אילק על שם אמו אף ע"פ שלא היה נקרא כן בהיותו שם כי שם אביו היה עליו ורצית לומר בזה שהדברים מראין שאין לספק בזה הבן שמו דוראן מאחר לא היה נקרא ניבוט דמיסט' אילק וזה שמו מרגל' בפומייהו רובא דאינשי. ע"כ דבריך.

ובזה תמהני עליך לפי שאיני רואה בשט' המעש' ב"ד שהעיד בשרוק דש'טיביר' שזה האיש שאמר בו שמת היה נקרא נבוט דמיטרי אילק אלא כמספר לו הקורבה שהיה עמו אמר אליו ניבוט דמיסטרי אילק ויגיר דפירפיניאן קרובך ואיני מוצא מקום בזה לדבריך. לפיכך ראוי לחוש לאותו הבן הנקרא דוראן שהרבה בני אדם נקראין ניבוט על שם אמם אלא א"כ יתברר אצלכם כי זה דוראן בעירכם לא היה נקרא בשם היהדות חיים וא"כ הוא ראוי להתיר אשה זו לפי שאין לחוש ולומר שזה האיש דוראן שיכה שמו אלא תולין את הקלקל' במקלק' או שיתברר' לכם כפי מה שתאר אותו בשרוק' דטיביר' במראהו ותארו ועיניו שאי אפשר שיהיה זה דוראן ותסמכו על זה בדברי' מובהקי' באחד משני דרכי' הללו ראוי להתיר אשה זו. ומאשר לכם המשפט שפטו את המעשה ומשפטה ואם תסכימו להתירה להינשא הריני חותם אחריכם ונעשה כניף לדבריכם.

לבד זה ראיתי להעיר כי ענין זה בא יותר ברור' בכתב' ממה שבא בשטר מעשה ב"ד כי לפי העדות שהעיד אברם ויגיר שלא היה לאביו מאשרי אילק הנזכר נבוט אחר שהלך לו מחוץ לארץ מלבד זה כי בני אחיות אחרים שהיו לו מתו ונהרגו עדין היה אפשר לספק שאעפ"י שאותן בני אחיות מתו אפשר שנשארו מהם בנים וראוי כל אחד מהם להקרא נבוט דמיסטרי אילק והנה בא יותר ברור בכתבך שאמ' שלא היו למסטרי אילק כי אם ג' אחיות ושהאחת שהיתה נשואה לאשלמיאש כהן מתה היא וכל בניה וכל אשר אתה בנית וכמדומה לי מדבריך שלא נשאר ממנה זכר כאשר תאירנה להנשא ראוי שיתברר זה בשטר המעשה ב"ד וכן ראוי שיתברר שלבת אחות השלישית אם בוניט זה שנשאת לאנמשה דשוריירש שלא היה לה כי אם זה הבן שמו דוראן כדי שלא יכול לספק פן ילדה בן אחר יקרא חיים ויהיה ראוי לחוש לו וכמו שכבר אמרתי שהרבה בני אדם נקראים ניבוט על שם אמם כל זה צריך להתברר בדבר. ולפי הנראה מתוך דבריך ונוסח המעשה ב"ד הכל יתברר כי האמת כן הוא וכן צריך להתברר שזאת האשה אישעיללאה שהיא בחזקת אשת איש היתה הנשואה לניבוט דמשיטרי אילק וזה ברור ופשוט:

לד עוד שאלת

שאעמידך על דעתי בדין כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד בעדות על פה שלא על כתב ידו על אי זה צד נאמר בין לאיסור בין להיתר בין לחיוב וזכות אם אחר שבאו לב"ד וקבל עדותן ברשוי.

ומפני כך כל השמשים שדין השותפין נותן שישתמשו
בו אפילו אחד מהם אסר חלקו אין חברו נמנע
מאותו השמוש שלא כל הימנו לאבד זכותו של זה
אבל מה שהשותפין יכולין מן הדין לעכב זה על
זה במודרין הנאה נמנעי' מאותו דבר שכיון שאין
דינו של שותף להשתמש באותן דברים כמלא נהנה
משל חברו וזו היא ששנינו ושניהם אסורין להעמיד
רחיים ותנור ולגדל תרנגולין לפי שהן דברים
שהשותפין יכולין לעכב זה על זה כדמוכח בפרק
לא יחפור וטעמא דמילתא לפי שאין החצר עשוי
אלא לכניסה ויציאה הילכך הולכין בכל דבר ודבר
אחר תשמישו שכשם שבחצר אין השותפין מעכבין
זה את זה באכילה ושכיבה וכיוצא בהן אף אם
אסר אחד מהן חלקו אין חברו נמנע מלהשתמש
אותן תשמישין וכשם שבחצר מעכבין זה על זה
בהעמדת רחיים ותנור וכיוצא בהן מפני שהן דברים
שאינן נהוגין להעשות בחצר אם אסר אחד מהן
חלקו חברו אסור באותן תשמישין כך בבית מעכבין
זה את זה בתשמישין שאינן נהוגין להעשות כן ואם
אסר אחד מהן חלקו חברו אסור באותן תשמישין:

לח שאלת

ראובן ושמעון ולוי נתחברו והתעוררו לעבור הים
ולהתקרב לארץ ישראל ובאו לפני שם ועבר ונשבעו
בידם תקע כף על דעתם ובזה הלשון העידו שם
ועבר. בפנינו עדים חתומי מטה נשבע ראובן
ושמעון ולוי שבועה חמורה תקע כף בשם אלהי
ישראל על דעת המקום ועל דעת הרבים ועל דעת
הרב ר' יוסף ממרשילייא ורבי חיים לרפתי אנשי
ירושלם ועל דעתינו בלי שום פתח היתר וחרטה
בעולם שישתדלו ללכת וילכו ויעברו עד שיפר"י
בספינה זו אשר בברצלונ"ה העתידה ללכת שם במהלך
זה עכשו בקרוב בחדש אוקטובר"י או נוביינבר"י הבא
ראשון על דעת לקבוע דירה זמן מה אך רב הן
מעט בארץ ישראל או בסביבותיה כדמשק או באלכסנדרי"א
של מצרים או בספר"י אך באי זה מקום מעבר
לים וכו' ועכשו מתחרט שמעון על שבועתו מפני
שרואה אשתו מסרבת ללכת אחריו כי הפיתוה קרוביה
לבלתי לכת אחרי אישה בשום פנים וגם שלא לקבל
גט ממנו:
וקשה מאד בעיני אישה לגרשה בעל כרחה וגם
כי יש קנס גוף וממון לפי המקובל מכח
המלכות וקשין גרושין וכ"ש להניחה עגונה וגם
כי חושש עליו שמא היא מעוברת לפיכך מתחרט
חרטה גמורה מעיקרא על שבועתו ובא לישאל
עליה ואומר שאלו היה יודע שלא תרצה אשתו
ללכת אתו לא היה נשבע כלל ובקשת ממני להעמידך
על דעתי אם יש היתר לשבועה זו אם לאו ואם
יש לה היתר אם צריך שיסכימו וירצו בזה ההיתר
ראובן ולוי כי להנאתם ולצוות להם נשבע וכן כל
אחד ואחד לחברו:

תשובה אני מיראי הוראה אני וכ"ש בהיתר
שבועה חמורה כזו שראוי לכל בעל
נפש לברוח מזה כבורח מן הנחש אבל מה אעשה ולפני
שני דרכים כל אחד חמור מאד. חומר השבועה
וחומר עגון האשה ולפיכך אני מוכרח לכתוב
דעתי לך. והוא שקרוב אני לומר ששבועה זו
אינה צריכה היתר חכם דהוה ליה נשבע לעבור על
המצוה לפי שאין האיש רשאי להניח את אשתו
וללכת לו דמחויב לה מדכתיב שארה כסותה
ועונתה לא יגרע. וכדאיתא בפרק אע"פ. וכי
תימא תלך אשתו אחריו כבר חקרתי על שמעון זה
ומצאתי שהוא מפירפיניא ונשא אשתו משם וכיון
שכן לא כל הימנו להוציאה משם ולהוליכה בקלו'
הארץ וכדתנן בפרק שני דייני גזרות שלש ארצות
לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל אין מוציאין
וכו' וכי תימא הרי שנינו הכל מעלין לירושלם
הא הרי יכול לקיים שבועתו אם ילך לירושלם
ליתא שזה על מנת כן נשבע שיוכל לדור בדמשק
ובאלכסנדריאה או בציפרי וכיון שאינו רשאי לצאת
משם אלא על מנת לעלות לירושלם לא חיילא
שבועה שכל הנשבע על דעת אחד ונמצא אותו
דעת בטל אף השבועה בטלה ולא חיילא כלל
וכדאמרינן בפ"ק השולח כיון דאמרי לכו מארץ
רחוקה קאתינן ולא אתו מי חיילא שבועה כלל:

וכיוצא בו אמרו לענין דברי ממונות בפרק
האיש מקדש ההוא גברא דזבין נכסי
אדעתא למיסק לארץ ישראל סליק ולא איתדר ליה
אמר רבא כל דסליק למיתדר הוא והא לא איתדר
ופי' אדעתא למיסק לארעא דאודעיה הכי בהדיא
אלמא כיון דפירש ואמר שעל דעת כן הוא עושה
ולא נתקיימה מחשבתו אין בדבריו כלום אף זה
שפי' שנשבע לעבור הים כדי לדור באחד מן
המקומות שהזכיר אותו שיבחר ונמצא שאינו רשאי
לצאת אלא כדי לעבור לארץ ישראל שבועתו בטלה.
ולא עוד אלא שאני אומר שאף לעבור לארץ ישראל
אינו רשאי שאע"פ ששנינו הכל מעלין לארץ ישראל
היינו לענין שאם היא אינה רוצה לעלות תצא שלא
בכתובה וכדאיתא בכתובות בברייתא בגמרא אבל כל
שלא נתן לה גט כיון דמיחייב לה בשאר כסות ועונה
לא כל הימנו לעקור לאו זה בידים משום יישובה
של ארץ ישראל וכ"ת יתן לה גט שהרי האשה
מתגרשת בעל כרחה ונמצא שיהא מותר ללכת בכל
אותן

ושתה איני רוצה לחלוק והקניתו ראובן ולאה לשמעון בדבריה עד שקם שמעון ואמר בקונס תשמיש החצר ההוא לראובן ולאה בחלקו וכששמע ראובן דברי שמעון שהוא הולך בעקלקלות הזמינו לפני השופט וטען לפני השופט שיבררו כל אחד ואחד מהם מה יש בעבורו ונסתפקו הדיינין אי יכול שמעון לאסור תשמיש החצר מלאה וראובן הואיל ואין בו דין חליקה ואי די בהרשאה שבאה עמו ונעשית בערכאות של נכרים שאינה מועילה בדינינו ילמדנו רבנו על הכל הדין ·

תשובה לענין מה שאמרת מי אמרינן דאין הבעל יכול לאסור נכסי אשתו משום דק"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכדאיפסיק הלכת' כותיה דריש לקיש ונרא' בהדיא בפ' האומר דאמ' ובעל גופי' לתקנת אושא אין לו בנכסי אשתו אלא קנין פירות · דעתי מסכמ' שהבעל יכול לאסור לאחרים קרקע של אשתו שאפי' בשוכר ובעל משכונה הדברים נראין שיכול לאסור כל זמנו וכדתניא בתוספתא בפ' ח' דמציעא השוכר שדה מחבירו וכו' עמד השוכר והקדישה הרי זו מקודשת עד שתצא מרשות' וכו' ואם בשוכר הדין כן כ"ש בבעל בנכסי אשתו שהוא יכול לאסור דק"ל דידו של בעל בנכסי אשתו עדיפא מידה כדאיתא בפרק החולץ ובפרק הכותב והיינו דאמרינן בפרק אעפ"י בפלוגתא דהמקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר ר' מאיר אומר הקדש ר' יוחנן אומר חולין ואמרינן עלה בגמרא דטעמיה דר' מאיר מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיה' ואע"ג דלא קי"ל כותיה דר' מאיר אלא כר' יוחנן הסנדלר וכדפסיק התם בהדיא בגמרא היינו משום דלא אמרינן נעשה כאומר הא באומר הכי בפי' קדשי וכן תמצא מפורש לרמב"ם ז"ל בכ"ו מהלכות ערכין הא למדת שהבעל יכול להקדיש מעשה ידי אשתו באומר בפי' יקדשו ידיך לעושיהן ואעפ"י שאין לו לבעל בידי של אשתו אלא קנין פירות ולא עוד אלא שאם רצתה האשה מפקעת מעשה ידיה מבעלה דקי"ל יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה ואפ"ה מצי מקדיש כ"ש שהוא יכול להקדיש קרקע נכסי מלוג לפירותיו וכיון דמספיק בהכי כ"ש קונמות דאלימי דתפסי אפי' במאי דלא תפיס ביה הקדש כדמוכחת סוגיין דפ' אעפ"י ולפיכך הדבר ברור אצלי שהבעל יכול לאסור לאחרים קרקע של נכסי מלוג ׃

לו וכן לענין מה שאמרת שהבעל בא בהרשאה כתובה בערכאו' של נכרים ואינה מועילה בדיננו · הוי יודע שכל קרקע של נכסי מלוג העוש' פירות אין הבעל צריך בו להרשאת אשתו מדאמרינן בסוף פרק הגוזל אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ואי איכא פירא בארעא מגו דמשתעי דינא אפירא משתעי דינא אארעא · ואע"פ שאין אני צריך לזה הענין מפני האיסור שכבר כתבתי אפי' משום פירא בלחוד יכול לאסור ראיתי להאריך בזה כדי להעמידך על עיקרי הדברים ׃

לז ולענין מה שבא בשאלתך שההרשאה אינה מועילה בדיננו וראיתיך תופס זה בפשיטות הוי יודע שזו מחלוקת ישנה היא בין הראשונים ועכ"ז הדעת נוטה שכל שטרות העולות בערכאות של נכרים כשרים אע"פ שאין כן דרכו של הרמב"ם ז"ל כתבתי כל זה לברר מה שהיה צריך בשאלתך · מיהו לענין עיקרה של שאלה איני רואה ממש באיסורו של שמעון בתשמישים הנהוגים להעשות בחצרות ובתים דכיון שאין בחצר ולא בדיורין הפתוחין לתוכה דין חלוקה אינו יכול לאסור דהא אסקינן בריש פרק השותפין אלא אמר רב יוסף אמר זעירי מחלוקת שאין בה כדי חלוקה אבל יש בה כדי חלוקה ד"ה אסור · ואפסיקא הלכתא בהדיא בגמרא כרבי אליעזר בר' יעקב כלומר דאמר במתניתין גבי היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו יכול הוא לומר בתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך הילכך הכא נמי יכולין ראובן ולאה לומר לדינה ולשמעון בעלה לתוך שלנו אנו נכנסים ולא לתוך שלכם ׃

ומה שנסתפקתה אם יהיה דין הדירות הפתוחות לחצר כדין חצר דדילמא כי אמרינן שאינו יכול לאסור דווקא בחצר שאינו עשוי לתשמיש גדול אלא לעבור ליכנס לביתו שאפי' ר' אליעזר ברבי יעקב מודה דאסור לעשות ריחים ותנור אבל בית שהוא עשוי לתשמיש גדולה לאכילה ולשכיבה ולהקן המאכל אינו דינו כדין החצר ויכול לאסור הרי אם אמרינן האי מתנס אנים שצריך הוא ליכנס לביתו כגון ללמוד בנו תורה וכו' ׃

דע שלא מן השם הוא זה אלא כך הוא עיקרן של דברים לדברי ר' אליעזר בן יעקב דקי"ל כותיה כל דבר שאין השותפין יכולים לעכב זה על זה מלעשותה בחצר אפי' אסר אחד מהן חלקו על חברו אין חברו נמנע מלעשות אותן דברים שהיה רשאי בהן קודם איסורו של זה שאם אתה אומר כן גם נמצא שלא את שלו בלבד אסר על חברו אלא אף של חברו אסר על חברו שכיון שאין בחצר דין חלוקה לחלוק אינו רשאי ואם אתה אומ' שלא ישתמש בדברים שדין השותפין נוהן שישתמש בהן נמצא אדם מפקיע מחברו חלקו בקרקע ואינו בדין

תשובה דבר זה לא נמצא בגמרא בבלית וירושלמית ואף לא בתוספתא אלא הזכירו חכמים בהנהגתן של טעיות אלא שלש דרכים גרר ותלייה ומחק וכדתניא בפרק הקומץ רבה הטועה בשם גורר את מה שכתב ותולה את מה שגרר וכותב את השם במקום הגרר דברי רבי יהודה רבי יוסף אומר אף תולין את השם רבי יצחק אומר אף מוחק וכותב כלומר מוחק בעידו חי • ואין ספק שתולים שהוזכר בגמרא היינו בין השיטין וכדתניא במסכת סופרים טעה את כל השם יתלנו בין השיטין אבל לזרוק בין הדפים תיבות או פסוקים שהשמיט הסופר באמצע השיטה לא הוזכר בגמרא וכיון שלא הוזכר נראה לכאורה שאין להכשירו ומן הטעם שכתבת שכשהוא תולה אותו בין השיטין הוא נכתב במקומו וכשהוא זורקו בין דף לדף הוי שלא במקומו וסימנא לאו מילתא הוא אלא מיהו נראה לי להלכה מתוך דברי הראשונים ז״ל שהוא כשר דגרסינן בירושלמי בפרק קמא דמגלה תולין בספרים ואין תולין לא בתפילין ולא במזוזות • וכתוב בספר התרומה דטעמא דמלא׳ מדתני׳ במכלתא בסוף פרשת בא אל פרעה גבי פרשיות דתפילין כותבין אותן כסדרן ואם כתבן שלא כסדרן הרי אלו יגנזו אלו דבריו ז״ל • משמע דסבירא ליה שהתלייה הנכתבת באמצע שיטה שלא במקומו הוא נכתב לפי שהקריאה כדרכה היא לקרות אחר שיטה ראשונה התליה שבין שיטה לשיטה ואחר כך שיטה שנייה ונמצא שנכתב שלא כסדרו לפי שמה שכתוב בראש שיטה שנייה הוא מוקדם לתלייה שהיא ההשמטה שבאמצע השיטה • ולפיכך בתפילין שהוזכר פסול שלא כסדרן אין תולין אבל בספר תורה שלא הוזכר תולין וזהו הנראה מדבריו ז״ל :

מעתה ספר תורה שהשמיט בה הסופר תיבות או פסוקים באמצע השיטה והגיהן וזרקן בין דף לדף כשר שאע״פ שהגהה זו שלא במקומו היא אף תלייה שבין שיטה לשיטה היא שלא במקומה ואפי׳ הכי כשר אף כאן נמי ראוי שיהא כשר שאין הכשרו של ספר תורה תלוי באותן סימנין אלא אע״פ שכתבו שלא כסדרו כשר ואותן סימנין אינן אלא להיישיר הקורא זהו מה שנראה לי לפי דברי הראשונים ז״ל ומה שאני רואה אותו מוכרח לפי דבריהם אלא שאין שיטתן נכונה בעיני דהא דירושלמי כך היא בפר״ק דמגלה על מתניתין דתנן התם אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית ושם בגמרא אמר על דרך קושיא תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזות כלומר היאך אמרו במשנתנו שאין בין ספרים ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון הרי חילוק אחר יש ביניהם שהרי תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזות ואמרינן שם על דרך תירוץ ספרים שכתבם כתפילין ומזוזות אין תולין בהם תפילין ומזוזות שכתבם כספרים תולין בהם כלומר האי דלא קתני במתניתין אין בין לענין תלייה לפי שמה שתולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזות אינו מחומר תפילין ומזוזות ולא מקולן של ספרים אלא מפני דרך כתיבתן אמרו כן שלפי שהספרים כתיבתם גסה ויש ריוח הרבה בין שיטה לשיטה תולין אבל תפילין ומזוזות מתוך שכתיבתם דקה אין תולין ולפיכך ספרים שכתבן כתפילין ומזוזות אין תולין בהן תפילין ומזוזות שכתבם כספרים תולין בהם ולפיכך לא נשנה במשנתנו באין בין זה מה שנראה לי בפי׳ הירושלמי :

ומעתה יש לדון בדבר בהפך שכיון שאף התלייה כשרה בתפילין ומזוזות אלא שמפני דרך כתיבתן הוא שאמרו אין תולין ש״מ דתלייה כסדרן מקרי דאי לאו הכי מן הדין היתה פסולה מדתניא כתבן שלא כסדרן הרי אלו יגנזו וכיון שנתברר שהתלייה כתיבה כסדרה מיקריא אין ללמוד ממנה להשמטה הנזרקת בין הדפין שנכתב שלא במקומה שאלו מפני אותן סימנין הדבר ברור שאינם מעלין ולא מורידין ולפיכך אין להכשיר לקרות באותו ספרי תורה אלא א״כ יעידו אנשים שראוי לסמוך שכן שנהגו לקרות בהן ע״פ גדולים ואז נסמוך על מה שנראה לי מדברי הראשונים ז״ל ועל המנהג אבל זכורני שכשהייתי תינוק שקנה א״א ז״ל ספר תורה שהיה כתוב על דרך זה עידנו אתי ולא הכשיר אדוני מורי ז״ל לקרות בו : מרסיל״יאה

מ כתבתם מעשה באחד שקנה יין מן הנכרי כדרך שנוהגין לקנות פה היין בסך מה ולמודדו אחר שיגמר בשולו בגיגית ונתן על זה די״נ״זיר ארי״אב שיקיים המקח ולא יוכל אחד מהם לחזור כדרך כל הארץ במקח ובממכר וזה הקונה טהר היין ודרכו בכשרות והניחו ברשו׳ הנכרי בגיגית היתה לו בבית אחר בחצרו בלתי פתוח לרשות הרבים עד שיגמר ואטם ברזת הגיגית בבגד וקשר ועל הקשר חותם שעוה עם אותיות מפותחו׳ למען לא יוכל איש להמשיך היין דרך הברזא גם סגר דלת הבית אשר הגיגי׳ בתוכו במפתח ושני חותמות שעוה עם אותיות מפותחות הניח האחד במקום הנקב שנכנס בו המפתח והשני בפתיל עבר בין טבעות המנעול ובמנעול בדר׳ לא יוכל להפתח ועל קשר הפתיל הניח החות׳ השני ובעת שנגמר היין הוכרו כל החותמות ונמצאו כמו שהונחו לפי ראות הקונה לא הכיר בהם שום זיוף והניאו היין ונמדד כמנהגו והובא בית ישראל הקונה ואז פרע דמי היין אמנם האחרונים והזגים והיין היוצא מהם דרך נגישה כמנהג

אותן מקומות שירצה ואיילא שבועה אף בזה אינו רשאי מפני הקנס שיש בדבר מלך המלכות כאשר אמרתם ולא עוד אלא שאנו מוחזקים שיש חרם הקהלות בדבר או תקנת רבינו גרשון ז"ל ודבר זה פשט איסורו בכל ישראל שלא ראינו ולא שמענו אשה מתגרשת בעל כרחה ואין אומרים לו לאדם לפרוץ גדרן של ראשונים כדי לקיים שבועתו שהרי אפילו אסורא דרבנן דוחה של תורה בשב ואל תעשה. וכיון דלגרש אינו רשאי אף להניחה עגונה וללך לארץ ישראל אינו רשאי ונמצא שקרוב הדבר שבועה זו אינה צריכה היתר חכם שא בטלה היא מאליה:

וכיון דהדבר כן יכולין אנו לסמוך בהיתר שבועה זו על דברי המתירין ושלא נחוש לאומר מעוטן של אוסרין שהדבר מפורש בגמרא בפרק השולח דאע"ג דאמרינן על דעת רבים אין לו הפרה לדבר מצוה יש לו הפר' והיתר שבועה זו לדבר מצוה הוא כדי שלא להפריד בין איש לאשתו ואע"פ שרבינו יעקב ז"ל חדש ואמר דלאו בכל דבר מצוה יש לו הפרה אלא דווקא כי ההוא מקרי דרדקי וכמו שדבריו ידועין ומפורשים הם בתוספות לא סמכו על דבריו וכ"ש שאין לנו לחוש בהן לנדון זה מפני הצדדים שיש להקל בשבועה זו וכמו שכתבנו למעלה:

ועוד שאפשר שאין שבועה זו על דעת רבים שרבינו האי גאון ז"ל כתב דלא מקריא על דעת רבים עד שאמר על דעת רבים ורבים וכן דעת רש"י ז"ל ורבים שלשה כדמוכח בפרק השולח ואני רואה מתוך השטר שאותה שנשבעו על דעתם שהיו בשעת השבועה לא היו אלא שנים דהיינו העדים ועוד שדברי רש"י ז"ל מוכיחין בפרק בתרא דמכות דאין נדר על דעת רבים כלום אלא בשנדר לקיים מצוה אבל לדבר הרשות לא ואע"פי שיש מי שחולק עליו מ"מ מודים הם שאין דעת הרבים חל בדבר אסור וזה דבר אסור הוא מן הטעמי' שכתבתי למעלה וכי תימא בשבועה זו יש חומר אחר שאמר על דעת המקום ועל דעת המקום אין לו הפרה כדמוכח בפרק שבועות שתים בתרא ליתה שכבר כתבו הראשוני' ז"ל דכי אמרינן על דעת המקום אין לו הפרה דווקא בתורה ובמצוותיה אבל בדבר הרשות לא וכ"ש שאין דעתו של מקום מצטרפת בדבר שיש בו נדנוד עבירה ולפיכך דעתי מסכמת שראוי להתיר שבועה זו:

ולענין מה ששאלת אם צריך שיסכימו ראובן ולוי בהיתר שבועה זאת מפני שלהנאתם ולצוות להם נשבע דע שר"ת ז"ל כתב דכל שנדר לחברו מפני שקבל ממנו טובה כמשה מיתרו ולצדקיה מנבוכד נצר אין מתירין לו לעולם אלא מדעתו של חברו ומדלונו אבל כשלא קבל ממנו טובה אע"פי שלהנאתו נשבע כהי שאין מתירין לו אלא בפניו כדאיתא בפרק פותחין כל בפניו מתירין אותו על כרחו של חברו ולפיכך בנדון זה אם שמעון זה לא קבל טובה מראובן ולוי כדי שבשבילה ידור נדר זה מתירין אותו בפניהם ואפילו שלא בהסכמתם אבל אם קבל טובה מהם ובשבילה נדר כך צריך שיעשה יכלתו בכל מאמצי כחו שיתרצו ראובן ולוי בהיתר שבועה אך אם לא ירצו להתרצות בשום פנים ראוי להתיר השבועה הנזכרת מפני הטעמים שכתבנו ולחוש לעגונה:

לט גביר

נשא ונעלה יז"א כתבת כמלאו הנה ספרי תורה השמיט בם הסופר תיבות או פסוקים באמצע השיטה והגיהן וזרקן בין דף לדף ותלה נקודות או עגולים לסימן ההשמט' כמנהג הסופרים בשאר ספרים חששת ונסתפקת פן יחשב הספר תורה כחסר ויתר ויהא פסול לקרות בו בצבור ולברך עליו כדעת מי שאוסר לקרות בצבור ולברך בספר שאינו מוגה מפני שאע"פ שהספר אין בו חסרון ויתרון שבין מה שכתוב בתוך הדף וחוץ לדף הכל כאן ונוכל לקרותו כסדר התורה גם כי לא יהיה שגור בפינו כשנראה הסימנים הנתלין ביני חטי מכל מקום סימנים אלו לאו מילתא נינהו ומה שכתוב בין דף לדף אין ראוי לקרותו לפי הנחת הכתוב רק בדרך אחד משלשה דרכים או שיקרא דף בפני עצמו ויקרא אחרי דף שלפניו או שיקרא אחר סוף השיטה שכנגדה בדף שלפניו אם קרוב אליה או שיקרא קודם שיטה שכנגד' בדף שלפניו גם סמוך לה ואין כאן קריאה על הסדר:

ומה שהוזכר לזרוק מקצת תיבה אפילו לכתחלה בין דף לדף הוא כשנזדמן לו בסוף השיטה ובמלא שיקרא כסדר בסוף השיטה ואפילו הכי לא התירו לכתחלה לזרוק תיבה או רובה כדאמרינן נזדמנה לו תיבה בתוכו אבל מה שחסר באמצע שיטה ונזרק ונכתב בין דף לדף הוי כמי שאינו ונמצא במקומו חסר ושלא במקומו יתר והוי בכלל חסר בו או יתר בו שהוא בודאי פסול ואולין שהוזכר בגמרא דהיינו סופרים שיכתב במקומו על השיטה דווקא בין שיטה לשיטה דהיינו ביני חיטי לא שיזרקם שלא במקומו בגליון שבין דף לדף ויש בידינו [illegible] שדעתו לומר אחר שבין מה שנכתב בתוך לדף וחוץ לדף התורה שלימה אין כאן חסר ויתר ואעפ"י שלא נכתב במקומו כן הדין במה שנכתב בגליון שבין דף לדף עם סימן העשוי כנהוג בשאר ספרים הואיל ויקראנו הקורא במקומו אפי' תינוק לא חכם ולא טפש:

זהו פי' סוגייא זו על הגמון· ולמד לו ממנה דמטהר יינו של נכרי ברשותו אע"פ שהישראל קנאו קנין גמור כל שיש לו לנכרי שיכות ביין אף על פי שאינו כמלא עומד בכך שכור אסור שאע"פ שקנאו ישראל לגמרי לענין יוקרא וזולא אפי' הכי כיון שיש לו לנכרי שייכות בו עדיף מיינו של ישראל שיש לנכרי מלוה עליו וכל שיש לו שייכות בו זוכות ברשותו של נכרי הרי יש לנכרי שייכות בבית וביין ומשום הכי בעינן שומר·

הרי נתבאר דבמאי דבעינן שומר במטהר יינו של נכרי ברשותו כל שיש לנכרי שייכות בו דומיא דיש לו מלוה עליו אע"פ שקנאו ישראל מן הדין כיון שיש לו לנכרי שייכות בעינן שומר שהרי יש לו לנכרי שייכות בבית וביין וכן הדבר ברור שכל שאין לנכרי שיכות בו אע"פ שישראל לא קנאו מן הדין שרי דהא תנן דאם כתב לו התקבלתי ממך מעות מותר· ולר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות וק"ל כותיה בישראל הוא דמעות קינות הא ישראל מנכרי אי נמי נכרי מישראל אע"פ שנתן מעות לא קנה עד שימשוך כדמוכח סוגיין בפ' ב' דבכורות וכיון שכן לר' יוחנן דמטהר יינו של נכרי ברשות אע"פ שכתב לו התקבלתי ממך מעות ונתן לו כל מעותיו לגמרי לא קנה ישראל היין קנין גמור ואפי' הכי שרינן ליה אלמא כל שאין לנכרי שיכות ביין אע"פ שהישראל לא קנאו לגמרי שרי·

וכיון שנתבאר דכל שיש לנכרי שייכות ביין אע"פ שהיין הוא של ישראל לגמרי בעינן שומר וכל שאין לנכרי שייכות ביין אע"פ שלא קנאו ישראל לגמרי מן הדין לא בעינן שומר ואמרא שרי· איני מכניס עצמי להודיע אם הקנין שנעשה על הדרך שקדם מועיל מן הדין שיקנה אותו הישראל או אינו מועיל שאין הכל תלוי אם יש ליין זה שייכות לנכרי בו וא"כ הוא בעינן שומר שהרי יש לו שייכות בבית וביין או אם אין לנכרי שייכות בו שרי· ונראה לי שאין לך שייכות גדול מזה ומלוה על אותו יין מקרי שהדבר נראה ומוכרע הוא מן השכל שכל המקבל סימן על סחורתו שאתם קוראים דיניי"ר אדיי"ב בודאי אינו מניח לאותו שנתן סימן שיוליא סחורתו מתוך ביתו עד א"כ יפרע לו מעותיו או יבטיחנו בהם ואע"פ שהרבה פעמים הסוחרים מניחים להוליך סחורתם לביתו של אותו שנתן להם סימן זהו כשהם מוחזקי' בו שהוא אמיד ושיפרע להם מה שפסק בעין יפה הא אילו מסתפקים בו שמא יוליך סחורתם ויברח ודאי לאו שופטני נינהו שיניחו נכסיהן על קרן הלבי ובי דואר דההוא מתא כמי אם יראה בעיניו דגברא דיהיב סימנא ערוקאי איהו בודאי שלא יכוף המוכר שימסור סחורתו לקונה וילך לו בפתי כפש ולא עוד אלא אפי' לאחר שהקונה הוליך סחורתו בביתו אם לא יפרע למוכר מה שפסק לו הדיינין כופין להחזיר הסחורה לבעליה באלו היא אפותקי מפורש למוכ' ובכל כי האי גוונא איני רואה מלוה על אותו היין גדולה מזו וכל שהיין בביתו של נכרי הרי יש לו שייכות בבית וביין ובעינן שומר·

ועוד שכיון שנשאר למוכר חלק במה שבתוך הגיגית דהיינו היין היוצא דרך נגישה והחרצנים והזגים הרי יש לו שייכות במה שבתו' הגיגי' וכמלוה על אותו יין דמי דודאי כל שיש לו מלוה על אותו היין אפילו יין שנדות שוה אלף זוז ומלוה יש לו עליו אינו אלא חמישים מלוה על אותו יין מקרי ואסור דמ"מ שייכות יש לו בו והכא נמי הוא הדין והוא הטעם·

מעתה נשני טעמים הללו דינו כמטהר יינו של נכרי ברשותו ולא כתב לו התקבלתי דבעינן שומר ואע"פ שר"ת ז"ל כתב דשני חותמות כשומר דמו אין דעתנו להורו' כן הלכה למעשה לפי שלא הסכימו לאותה סברא הגאונים הראשוני' ואף הגדולים האחרונים ז"ל וכן חותמות הללו של שעוה איני רואה שיהו יותר מועילי' מחותמות אחרים שאין לנו לחלוק בין חותם לחותם· ועוד שהזיוף אפשר בהם וקרוב כמו בחותמות אחרים ולפיכך דעתי מסכמת בשני מעשים הללו לאסור את היין בשתייה אבל בהנאה מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל נסמוך לדברי ר"ת ז"ל דחותם בתוך חותם כשומר דמי ועל דברי האומרי' דשתי אותיות כשני חותמות דמו ועל דברי הראב"ד ז"ל שהוא מקל בספק מגע להתירו בהנאה כל שלא הפקידו אצל הנכרי לשמרו כשיש עליו שום חותם כדתנן אצל נכרי בפרותיו·

מא שאלת

ראובן שלוה משמעון והשנו שיעלה המנה דבר ידוע לחדש ולבטחון המנה והעלוי עשה ראובן לשמעון שטר מכר מעסק עולה קרוב למאתים על ידי סופר ערבי בלא קנין ובלא אגב וגם שם בידו לאחריות המכר משכונות שוים קרוב לסך ההלואה ואחרי עבור שנה או שנתים הבית שמעון לראובן לעשות החשבון ועולה לפי חשבון העילוי קרו' למאתים וראובן טוען שלא יפרע לשמעון כי אם קרן ההלואה וכראות שמעון את דברי ראובן טען שהכל מכר לו ראובן ונתברר האמת שכך היה המעשה ששמעון הלוה לראובן מנה לעלוי ת' פשוטים ללטר' בכל חדש עד תשלום שנה תמימה ולערבון ההלואה הקנה ראובן לשמעון על יד סופר ערבי אי זה סך של עסק ולאחריות הדבר שם ראובן ביד שמעון בגדים הנקראים כך וכך· ילמדנו רבנו אם עלוי זה רבית קצוצה מלך תנאי

העלוי

כמנהג מקומנו לנגוש אותם כשלא למוכר כי כן התנו בעת המכירה ׃

ושוב היה מעשה באחד שקנה גוזר בכמו זה הענין בעצמו רק שלא סגר הדלת כי אם במפתח ותוקם אחד של שעוה עם אותיות מפותחות על מקום המפתח גם אחר שנמדד והובא אל ביתו זקפו במלוה כי כך היה התנאי בשעת הקנין ׳ והגיעו לידי על שני המעשים הנזכרים קונטרסי האוסרין והמתירים וגם קצת תשובות מחכמי פרובינצא וחם באתי להאריך ולכתוב בכל דבר ודבר ממה שבא בדברי האוסרים והמתירים זבדברי החכמים המשיבים יארך הענין ולפיכך אני כותב דעתי בקצר על שני המעשים הנזכר שאין סוכין ואין מפרשין לחכמים ככם ׃

והוא שראיתי רוב דברי האוסרים הולכים וסובבים לומר שזה היין יינו של נכרי הוא לפי שהקנין העשוי עליו אינו מועיל כיון שלא נעשה בו אחד מדרכי ההקנאה ואע"פ שהקנין מועיל משום דינא דמלכותא אינו ענין בזה כמו שארכו הטענות בזה הקונטרים על זה וכיון שהוא יינו של נכרי צריך בו שומר כדתנן בסוף פרק ר׳ ישמעאל זו היא טענת האוסרים אם שהרבו בזה טענות וראיות כפי דעתם וסברתם ׃

וכן ראיתי רוב המתירי׳ סובבי׳ על הפך השורש הזה והוא שדעתם לומר שזה היין יינו של ישראל הוא לפי שהקנין העשוי בו מועיל מצד דינא דמלכותא ולפיכך אינו ענין למה ששנינו בסוף פרק ר׳ ישמעאל בהמטהר יינו של נכרי דצריך שומר דאחר שהקנין מועיל יינו של ישראל הוא שהרי קנאו והוא שלו לענין יוקרא וזולא וכן אם החמיץ היין וקרה לו שום שנוי יקחנו הישראל על כרחו אחר שקנאו גם אם ירצה הישראל למכרו לאחר בעודו בגיגית שלא ברשות הנכרי הרשות בידו ומעשים בכל יום והנכרי לא יוכל לחזור רק יכופנו הישראל להוציאו מרשותו בעל כרחו כדין האלד וכלל בדינינו דדינא דמלכותא דינא ׳ מאלו הטענות לדעתם בשם ישראל יכונה ונקרא יינו של ישראל ודינו כדין יין של ישראל המופקד ביד נכרי אלו דברי המתירים עם שהאריכו לאמת דעתם ׳

זהו כלל דברי האוסרים והמתירים אלא שהמתירים נסתייעו עוד לומר שגם אם יהיה יינו של נכרי אפשר להתירו בשני חותמות כדברי רבנו יעקב ז"ל והאוסרי׳ אומרים שאין ראוי להורות כן למעשה אלא כדברי הגאונים הראשונים ׳ וכן ראיתי דברי המשיבים סובבים ג"כ על השורש הראשון לומר שזה נקרא יינו של ישראל לפי שהקנין מועיל מצד דינא דמלכותא דינא ׃

ואני איני מכנים עצמי להכריע בזה כלל לפי שאני אומר כבוד שני הכתות במקומו מונח וכבוד החכמים המשיבים לא זו הדרך ולא זו העיר אלא כל שיש לו לנכרי שייכות ביין שהוא בביתו אפילו הוא של ישראל לגמרי וברשותו לענין הפסד ויוקרא וזולא ושהוא יכול למכרו והוא שלו לכל דבר אפילו הכי כל שיש לו שייכות ביין שמונח בביתו של נכרי שנמלא שיש לו שייכות בבית וביין אסור עד שיושיב שומר׳

וראיה לדבר מדאמרינן בסוף פרק ר׳ ישמעאל עלה דמתניתין דתנן נכרי שנמלא עומד בצד הבור וכו׳ אמר שמואל והוא שיש לו מלוה על אותו היין אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר אבל דלה ישראל להוציאו ואין מניחו עד שנתן לו מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו חכמי׳ טעמא דאין מניחו הא מניחו ש"ד ש"מ מלוה על אותו היין בעינן ש"מ והכי פרושא דרב אשי מסייע ליה לשמואל דאמר דמלוה על אותו יין בעינן ממתניתין דתנן דאם כתב לו התקבלתי מעות ממך מותר אע"פ שיש לו מלוה עליו מדמי היין שכיון שהוא מניחו להוציאו אין מלוותו על אותו יין נפרע ואפילו הכי שרי ׃

וכי תימ׳ מאי סייעתא לשמואל ממתניתין דהא במתניתין לא נמלא עומד בצד הבור וומשום הכי איכ׳ למימר דכיון שאין מלותו על אותו היין מותר אבל בשנמלא עומד בצד הבור לעולם אימא לך דכיון שיש לו מלוה על ישראל אע"פ שאין לו מלוה על אותו היין אסור ליתה דמתניתין כהי דלא במלא עומד בצד היין כיון שברשותו הוא הרי הוא כאלו נמלא עומד שם שהרי יש לו שייכות בבית דמאי דבעינא במתניתין דיש לו מלוה עליו שיהא עומד בצד הבור היינו לפי שהיין הוא ברשותו של ישראל ובביתו ואין לו שייכות בבית ולפיכך כל שלא נמלא עומד בצד הבור אפילו יש לו מלוה על אותו יין הוה ליה שייכות ביין ולא בבית דשרי אבל נמלא עומד שם כיון שיש לו שייכות בבית שהרי שם נמלא וביין ג"כ שהרי יש לו מלוה עליו אסור ומשו׳ הכי מסייע ליה ממתניתן דאם איתא שכל שיש לו מלוה על הישראל אע"פ שאין לו מלוה על אותו היין שייכות ביין מקרי ומשום הכי נמלא עומד בצד הבור אסור שהרי יש לו שייכות בבית וביין הא דאמרינן במתניתין כל שהוא יכול להוציאו אע"פ שיש לו מלוה עליו מותר אמאי מותר הא איכא שייכות בבית דהיין ברשות הנכרי ובביתו ושייכו׳ ביין שיש לו מלוה על הישרא׳ ומדאמרינ׳ דמותר אלמא מלוה שאינה על אותו יין אינה גורמת לנכרי שייכות ביין הילכך כל שהיין בביתו של ישראל אפי׳ נמלא הנכרי בצד הבור כיון שאין מלוותו על אותו היין מותר דהוה ליה כאילו אין מלוה עליו כלל דשרי ׳

זהו

שורי כלומר שני שורי דיתבן על רכיש נהרא אלמא אין הזכרת הנהרות מוליאנו מידי זה הספק והאי דכתיב בההוא גיטא דעל רכיש נהרא אפשר שהיו שם שני שורי ולא היה הבדל ביניהם אף בנהרות ואפ"ה שקלינן וטרינן אי חיישינן לשני שורי ואסקינן דלא חיישינן אלא א"כ שיירות מצויות והוחזקו אר בחדא מינייהו כפי מחלקתן של ראשונים בזה הילכך בנדון שלפנינו אין כתיבת הנהרות מעכבת ואעפ"י שמקצת הראשונים ז"ל הזכירו בטופסי גיטין שלהן לשבח דמלתא תקנו כך מפני קצת מקומות שוים בשמותיהם והנהרות מבדילין אותן אבל בשאר מקומות שאין ידועין בכך אם לא כתב לא עכב :

אבל רואה אני פסול גמור בגט זה מפני שכתוב בו פלוני דממתא מאיורקא וזה היה שם עירו אישבילייא. נמצא ששינה שם עירו ומה שדחקתם לפרש מאי דכתי' דממת' מאיורקא היא שם היחוס לא שם עירו כאשר יתייחסו רבים אל מקום אחד זה אינו מורה הלשון כלל כי המתייחסים אל מקום ידוע כותבין בחתימותיהן ובשטרותיהן פלוני דמאיורק' או כשמזכירין ראשונה שם קדשם כותבין אחרי כן פלוני המכונה פלוני דמיורקא ואינם כותבין פלוני דממתא מיורקא כי לשון ממתא מורה שאינו נכתב על שם היחס אלא על שם עירו ואעפ"י שנוכל לומר שהמכוון אחד בין שיכתוב דממתא בין שיכתוב פלוני דמיורקא וגם בשכתב דממתא הוא על דרך היחס לא על דרך שם עירו כיון שהורגלו ההדיוטות לכתוב בלא ממתא על דרך היחוס ובממתא על דרך שם עירו בכגון זה צריך לדרוש שם הדיוט וכיון שכן נמצא שזה שינה שם עירו ואפי' בדחיק ונאמר שלא נכתב אלא על דרך היחס נמצא שאין שם עירו בגט זה ושם עירו ושם ושם עירה בכלל הדברים המעכבים בגט וכן כתב הראב"ד ז"ל בפרק גט פשוט זה לשונו ומה שאומרים שאין שם עירו ושם עירה מעכבים בגט אא"כ שינה שמם כדקתני במתניתין שינה שמו ושמה טועה הוא דא"כ ליחוש דלמא איכא יוסף בן שמעון הכא ואיכא אחריני' במתא אחריתי ואי כתוב האיך גיטה הכא סתם דלמא ממטי ליה להווא גיטא לאנתתיה דהאיך אלא ש"מ שם עירו ושם עירה מעכבים ע"כ :

ואעפ"י שהרמב"ם ז"ל כתב בזה סברות בפרק המביא אכיון הכריע בהן איפכא על דברי הראב"ד ז"ל סומכין להחמיר ולדבריו הסכים הרשב"א ז"ל בתשובה נמצא שאם נפרש לשון הגט שכתוב בו דממתא דמיורקא על דרך היחוס הרי אין כאן שם עירו ופסול ואם הוא על דרך שם עירו הרי שנה שמו ופסול אלא שיש בכאן מקום עיון אחר שאפשר לפרש בזה שכתב דממתא מיורקא כיון לומר על מקום לידתו שהיה במיורקא כמו שבא בלשון השאלה וכיון שכן אפשר שהוא מסלק הספק שהרשב"א ז"ל כתב בתשובה שמי שנולד במקום אחד ודר במקום אחר שאם הוא כתב גט במקום שנולד די שיכתוב במקום פלוני שנולדתי בו אעפ"י שלא כתב מקום עיקר דירתו ולמדה הרב ז"ל מההיא דאמרינן בתוספתא גבי מי שהיו לו שני שמות דקאמרינן אם היה במקום אחד וכתב לשם אחד מהם כשר וסבור הרב ז"ל ששני מקומות הרי הן כשני שמות וכיון שבדיעבד שם אחד מספיק אף שם עיר אחד מספיק וכיון שכן שם עיר שנולד בו מספיק לשם עירו אלו דבריו ז"ל :

ואינן מתבררין אצלי כלל לפי שאין השמות דומין למקומות כלל לפי שמי שיש לו שני שמות כל אחד מהם הוא שמו ואין אחד מהם נעקר בהכרת חבירו אבל מי שיוצא ממקו' למקו' כיון שנשתהה שם עד שהוא כאנשי העיר אין אותה עיר ראשונה עירו לשום דבר בעולם ועוד שעיקר מה שאנו מצריכים שם עירו הוא מפני חשש שני יוסף בן שמעון ובשם עירו אנו יוצאין מידי ספק זה שמן הסתם אם יש שני יוסף בן שמעון בעיר זה היינו בקיאין בהן ואין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ואם אין אנו יודעים אותם אין חוששין להן שכל שמות שוין שהן היום בעיר אחד קול יש להם ובהכי רהטא סוגייא בפרק גט פשוט וכל זה אם נפרש שם עירו שם עיר שהוא עיקר דירתו היו' לפי שזה מפורסם לעדים אבל אם נאמר שמקום הלידה מספיק חזר חשש התלמוד למקומו כיחוש דלמא אזיל וממטי לאנתתיה דהאיך שהרי כל התינוקות שנולדו כאן והלכו להם זה שנים רבות אין להם קול ואין העדים יודעי' אותן וניחוש דלמא נולד בכאן אחר ששמו כשם זה המגרש וממטי ליה לאנתתי' ולפיכך אין דברי הרשב"א ז"ל מחוורין אצלי כלל בזה ומ"מ אפי' לדבריו גט זה פסול שהוא ז"ל לא אמרה אלא במגרש באותו מקום שנולד בו לפי שנראה שסבור הרב ז"ל שהוא עיקר עירו באותו מקום ועוד שזה שנכתב דממתא אין פרושו על מקום לידתו שכשהסופרים כותבין מלה זו מתכוונים בה על עיקר מקום דירתו והוה ליה שינה ופסול שהרי עיקר דירתו של זה באישביליאה הוא ועוד דאיכא הכא ריעותא אחריתא וכמו שכתבת שנמצא בכתובה בר' אליעזר ובגט כתב בר' בנבנישתי נמצא שאפשר ששנה שמו בגט סוף דבר דעתי מסכמ' הלכה למעש' שלא תתגרש בגט זה ואם נתגרשה לא תנשא :

מג מעשה

בגוני בן נפתלי שהיה פורש מעבר לים וכדי שלא תתעגן אשתו לבקשת אביו הניח גט לאשתו ועשה נפתלי אביו שליש

העלוי ומלד האחריות ואם על הב"ד לכוף את שמעון שיחויב להחזיר לראובן שטר המכר והמשכונות עד סך ההלואה או על בית דין לקנוס את שמעון מדין שטר שיש בו רבית ואם יזיק לשטר המכר כאשר אין לו קנין ולא אגב ואם יש ברורי עבירות באותה העיר במה יקנסו את שמעון המלוה המחזיק ברשעתו ומשתמש במשכונות הלוה ודין מלוה מעותיו ברבית והכל בכתב עלינו תשכיל ובאורך נראה אור ׃

תשובה אם נתברר ששמעון הלוה לראובן מנה לעלוי ח' פשוטין לליטר' לחדש כמו שכתבת ולערבון ההלואה הקנה לו אותו עסק ומסר משכונות בידו הרי זו רבית קצוצה ואין חכירת העסק ולא מכירת המשכונות מוציאתו מידי רבית של תורה שכיון שכך התנה עמו מוכר דאי מתרמו ליה זוזי דליהדר ליה העסק והמשכונות אסמכא דעתי' ולא גמר ומקנה והויא לה הלואה דגרסינן בפרק אי זהו נשך ההיא אתתא דאמר ליה להוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריבי אזל זבין לה אמר ליה אי מתרמו ליה זוזי מהדרת לה ניהליה אמר ליה אנת וכולא אחי אמר רבה בר בר הונא כל אנת וכולא אחי סמכא דעתיה ולא גמר ומקנה ארעא הדרא פירי מאי כרבית קצוצה הוו ויוצא בדיינים או דלמא כאבק רבית ואינה יוצאה בדיינין ואסיקנא דרבית קצוצה הוא דאמר רב פפא עבד רבינא עובדא ואסיב ואפיק פירי דלא כרבה ב"ר הונא אלמא כל היכא דמתני לוקח עם המוכר דאי הוו ליה זוזי להדר זביני לא אמרינן דזביני היו עד ההיא שעתא דפריק ליה וכי פריק ליה לוקח הוא דקא זבין למוכר דאי אמרינן הכי אמאי אסיב ואפיק פירי אלא ש"מ דכל כה"ג לא זביני נינהו אלא הלואה וכ"ש בנדון שלפנינו שעיקרו הלואה היה כיון שאלו היה לוה פורע מעותיו לאלתר היה מלוה מחזיר לו שטרי העסק והמשכונות הרי זו הלואה גמורה וכל העילוי אינו אלא רבית קצוצה ויוצאה בדיינין ולענין מה ששאלת אם על הב"ד לקנוס המלוה שלא יגבה אף את הקרן ׃

דע שאין על הב"ד לקנוס אותו בכך דק"ל כרבנן דאמרי בפ' אי זהו נשך גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית ודלא כר' מאיר דאמ' התם שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית ׃ ולפיכך שורת הדין הוא שכופין את שמעון שיחזיר לראובן שטרי העסק והמשכונות עד סך ההלואה ׃ ועל ענין מה שאמרת אם יש בעיר ברורי העבירות במה יקנסו את שמעון ׃ בזה אין המדה אלא דכל שעה ושעה ובכל מקום ומקום הכל לפי מה שעיניהם רואות לפי מה שהקום פרוץ ולפי מה שהשעה צריכה שכל שכיוצא בזה מוטל עליהם לקהות שיניהם ולסמות עיניהם של מלוה רביות כדי לעשות משמרת למשמרתם של תורה ׃

מב

כתבת הגביר י"א מעשה בא הנה באשה אחת שהיה לה בעל בעיר אשבילייאה ואותו הבעל הנולד במיורקא ודר שם כמה שנים ונשא האשה הזאת פה פרפינייאן ועמד הנה שנים שלש ואחר הלך לו אשביליאה והנה הוא היום שם בקביעות דירה עם אשה אחרת אשר לקח לו שם זה עשר שנים ושוכר לו בית דירה ועומד שם כשאר בני העיר ועתה שלח גט לאשתו אשר לו הנה פירפינייאן על יד שליח הולכה מעיד על הגט כי בפניו נכתב ונחתם כראוי ׃ וזהו טופס הגט ׃

בבך וכן נשבת וכו' למנין שאנו מונין כאן באשבילייאה מתא איך אנא פלוני המכונה דוראן דמומתא מיורק' בר פלוני המכונה אשטרוק דמילאב וכו' הנה בגט זה לא שיים המקומות בנהרות לכן נסתפקנו אם לא נכתב שם הנהרות בעירו ועירה אם יש חשש פסול בכך אחר אשר מלאנו בההיא גיטא דכתיב בסורי מתא דעל רכיס נהרא או נאמר דלא קיימינן לשני סורי אם לא בגט שנאבד ושהשיירות מצויות ׃

ועוד נסתפקנו אם לא נכתב בגט שם עירו ושם עירה אם נפסל בכך ממאי דאמרינן שנה שם עירו שאלו בנדון שלפנינו אם נאמר דמאי דכתב אנא פלוני דמומתא מאיורקא הוא שם היחס לא שם עירו כאשר יעשו רבים מבני אדם שיתייחסו בשטרותיהם לאי זה מקום ׃

ועוד שהעידו רבים שזה האיש גם כשהיה דר הנה היו קורין אותו דוראן דמאיורקאה ואם מה שכתבו העדים למנין שאנו מונין באשבילייאה יעלה על שם עירו ואם אין זה נקרא שם עירו היאך יכתב שם עירו אם דוקא כההיא דאשתטר אנא אנדרונילאי נהרדעא כמו פלוני ברצלוני או גירונדי ולא באות השמות אחר שמנהג בני אדם להתייחס באות השמות לעיירות שלא היו שם וגם בנדון שלפנינו איכא ריעותא אחריתא שבכתובה שהוציאה זאת האשה ולהחזירה כשהשבה לקבל גיטה כתוב שם האיש הזה כמו שכתוב בגט אך שם אביו בכתובה כתוב בר' אליעזר ובגט כתוב בר' בנינבנישתי וכל שום וחניכא דאית לי ולאבהתי ׃

תשובה אע"פ שלא נכתבו שם הנהרות בעירו ועירה איני רואה שיהא בו חשש פסול מחמת כך שאם נחוש לשני סורי כשלא הוזכרו הנהרות אף כשהוזכרו לא יצאנו מידי ספק שהרי אנו רואים בגט ההוא דהוה כתיב ביה בסורי מתא דעל רכיס נהרא דשקלינא ועריגא אי חיישינן לשני סורי

השליחות שלא בפניו כיון דאיכא רגלים לדבר דכל היכא דאיכא רגלים לדבר חיישינן כדחיישינן בכמה דוכתי בגיטין וליחוש שמא פייס כל היכא איכא רגלים לדבר כבר תירץ הוא ז"ל דהכא אין כאן ידים מודיעות שדעתו לבטלו דאיכא למימר כיון דרהיט בתריה דשליח חזקה לא בטליה דא"כ תרתי למה ליה לבטוליה דלאו באפיה דשליח והדר למיהדר בתריה ולבטוליה וכיון שכן ליכא רגלים לדבר ׃

ומ"מ ׃ הרי אנו רואין דכל היכא דליכא רגלים לדבר אע"ג דאמר בעל אני בטלתי השליחות אין משגיחין בדבריו כלל דכי חיישינן שמא פייס כדאיתא בפרק מי שאחזו ובדוכתי טובא בגיטין ה"מ היכא דאיכא רגלים לדבר כגון באומר כל זמן שאעבור כנגד פניך שלשים יום וכן באומר אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש וכן כמי היכא דאמר ליה לשליח לא תתביה ניהליה עד תלתין יומין שבכל כיוצא בזה הדבר מוכיח שלא גמר בדעתו לגרש ומשום הכי חוששין שמא פייס אבל היכא דליכא ידים מוכיחות בכולהו גיטין הבאים ממדינת הים לא חיישינן ׃

וכן כתבו גדולי המפרשים ז"ל במקומות רבים ולא תימא כי לא חיישינן אלא היכא דאיכא רגלים לדבר הני מילי בסתמא אבל הכא דאתי בעל ומערער אפילו ליכא רגלים לדבר משגחינן ביה דליתא דכי חיישינן היכא דאיכא רגלים משום דלמא אתי בעל מערער הוא דחיישינן וכן כתב רש"י ז"ל בפרק מי שאחזו וז"ל שמא פייס כשהיה בא אצלה פייס קטטה שביניהם ונתייחד עמה ולאחר זמן אתי בעל ומערער ואמר פייסתי עד כאן ׃ ומינה דהיכא דליכא רגלים ואפילו אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה והכא ליכא רגלים אדרבה חזקה שלא מעל בחרם ובשבועה ולא בטל וכי אמר הכי לא משגחינן ביה ולא כל הימנו לשווי נפשיה רשע כדברי מורנו הרב הכהן הגדול נר"ו ׃

וכמדומה לי שזה אינו צריך לא שאלה ולא תשובה שהדבר ברור שלאחר נתינת הגט אין בדבריו של בעל כלום אלא א"כ יברר אותם בעדים דהא מכיון שנתגרשה הרי היא בחזקת פנויה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואפילו זמן אין נותנין לו לברר דבריו ואפילו יצא קול בעיר דאיכא סהדי במדינת הים שיודעין אמתת הדבר וכדאמרינן בפרק קמא דקדושין אמרי ליה רבנן לרב חסדא אמרי איכא סהדי דההוא יומא שוה פרוטה השתא מיהא ליתנהו קמן לאו היינו דר' חנינא דאמר עדיה בכד תמתן ותאסר ולפיכך הדבר ברור לכל יודעי דת ודין שאשה זו מותר' להנשא ובכיוצא בזה ראוי לכל גבורי כח מחזיקי הבדק לרדות במקל ורצועה להדית הרעה בראש כל עושה רשעה ולחוס ולחוס על בנות ישראל שלא תהיינה כהפקר נאם המדבר וכו' ׃ זה אשר כתבתי לכבוד הרב הגדול ר' פרץ הכהן נר"ו ולנכבדי ברצילונא י"ה על דבר הגט הנזכר ׃

הנה השגתי בקונטרס תשובת מורנו הרב נר"ו דעתי בנדון שלפניכם באשר הוא שם רצוני לומר שהבעל לא ברר דבריו לא בעדים ולא בשטר שבטל השליחות ובכיוצא בזה אין לפקפק כלל שאין לחוש לדברי הבעל ולתת לו זמן לפי שורת הדין ולא רציתי לשאת ולתת בתשובתי בדבר אחר כלל גם כתבתי אל הבעל מרורות כאשר תראו נכתבי כי גם הוא כתב אלי תפתחוהו ותראוהו ושלחוהו אליו אם יראה בעיניכם אף לפני כבודכם אומר מה שנוראני ומבהילני והוא שזה האיש קל ברגליו ועובר ארחות ימים וירא אני מאד פן ילך ויביא שטר מהבטול הן שיהיה בדרך אמת או בשקר כי בעונות הדבר הזה מצוי לשכיחי פריצי ורמאי אף כי באיים הרחוקים קצוי פאה ואם ח"ו יעשה כן דעת תלמידכם נוטה שתהא אסורה לבעלה ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו נה ׃

וכל מה שכתב מורנו נר"ו בתשובתו בהפך מזה כמדומה לי שאינו אלא דרך מה שאמרו בפרק שור שנגח ד' וה' משל לצייד השולה דגים מסכא זוטרי שקיל מסכא רברבי שקיל ׃ כי מה שכתב מורנו בראשונה וז"ל שאפילו יביא ראיה שבטלו בב"ד אין בדבריו ממש ואין בטולו בטול שהרי בטל כל מודע שמסר ושעתיד למסור וא"כ בטל כל הבטולין שיעשה כנגד השליחות וכיון שבשעת נתינת הגט לשליח בטלם בטלים כדרך כל שאר מודעי שנעשו שבטלין בבטול מודעין אע"פ שמסר מודעות כנגד הבטולין בבטול המודעות כלם בטלות והיינו בטל מודעי דמודעי דכתבינן וכמו כן כשמבטל לעתיד כל מודעין או בטול שימסור כנגד הגט והמבטל כל בטול שיבטל בטול המודעא ובטול הגט הרי כלם בטלים והגט קיים ׃ ע"כ ׃ ואני ידעתי שפה קדוש לא אמר דבר זה של כנושא ונותן ולאטום פיהם של פועלי און כי בודאי אין הבטול הקודם מועיל לבטל הבטולין הבאים לאחר מכאן דכיון דק"ל אתי דבור ומבטל דבור הדבור האחרון הוא העיקור ובטיל כל הדבורים הקודמים אליו ומה שכתב דכיון דמהני בטול אחרון למוסר מודעא על הבטולין הכא נמי מהני בטול ראשון לכל בטולין שעושה לאחר מכאן וכלן בטלין והגט קיים אדרבה משם יש ללמוד דאי איתא דאדם יכול לבטל כל מה שיאמר לאחר מכאן שוב אין לו תקנה בשום בטול וכיון שאנו סומכין על הבטול האחרון לבטל כל המודעות והבטולין שעשה בתחלה לפי שאנו אומרים שזה הבטול האחרון מבטל כל מה

שאמר

שליח להולכה לתת לה גט ואמר לו בדברי השליחות הולך וזכי גט זה לאשתי עכשה בת כלב וקבל עליו חרם ונשבע על דעת רבים שלא לבטל הגט והשליחות וגם פסל כל עדים שיעידו שבטלו בפניהם שלא יאמנו בדבר זה וגם בטל כל מודעי שימסור כנגד הגט והשליחות כאשר ירצה מטופס השטרות אשר עשה מזה אשר הן ביד זה ועל ידי שליחות זה נתן השליח הגט לאשת בנו כתקון חכמים ואחר כן לסוף ימים בא הבחור מעבר לים ויואל לפסול הגט והשליחות ויקרא ערער על גט הנתון ושטר השליחות הנעשה והוציא קול על זה עד שהביאוהו ברורי העבירות לפניהם ושאלוהו על הדבר ומדוע היה עושה ככה והוא סדר טענותיו לפניהם והרבה אמריו וזהו העולה מכלל דבריו תחלה טען ואמר כי הגט והשליחות הנעשה היה לאלוץ אביו ועם היות כי היה במעמד העדים והסופר כשנעשה הגט והשליחות ולא מיחה בדבר לכבוד אביו ומוראו אבל מ"מ לא הסכים בדבר ולא הוציא מפיו שהיה מצוה להם לעשות זה ורוצה בדבר והעדים היו יכולין להכיר בו שלא היה חפץ בדבר ושהיה קשה בעיניו ואם היו עושים כאשר היה ראוי להם לא היו מקבלין שליחות זה ולא היו עושי' מזה שטר עד אשר היה כמעט מחזיקים בעדים שקרים ואם מוחזקים הם בכשרים והם סופרי העיר גם אמ' שבטלו על חוף הים בלכתו וכשאל למה היה צריך לבטל אם לא עשהו והשיב בו כי אעפ"כ היה ירא פן עשו העדים זה :

עוד נשאל בפני מי היה בטול זה והשיב כי בפני רבים כמו חמישים או מאה עדים אינו נזכר מי היה שם גם אמר שעשה בטול זה בפני אביו ושאלה פניו שיאמר שלא יתן הגט שאינו חפץ בדבר ואחר באותו מעמד חזר לומר שלא הזה בפני אביו הרי שהוחזק שקרן בזה אחר כן אמר שבטלו בפני שמשון דאיסטפילי"אה ור' שלמה דקאנדיא"ה בתוך הספינה אבל לא עשו לו מזה שטר גם שבטלו באליכסנדריא"ה ובשיפ"רי ובאיים רבים אשר עבר בהם ששאלנו לו בפני מי ועל כלם השיב אינו נזכר מי הם אבל שינתן לו זמן יחזור אחר כל המודעות והבטולין הללו כי יצטרך בזה זמן מה גם הראה עתה הנה שטר בטול אחד חתום לפני עדים אבל לא היה מקוים ובעוד שהיו מעייני' בו ובחתימות העדים והיו אומרים שהחתימות מזויפות ושנכתבו מיד אחד הוא לקח השטר מידם כמעט במראה עצמו כעוס וקרעו בפניהם כמדומה שזה היה תחבולה ממנו שזייף השטר והראהו לעדים למען יתחזק ויתפשט הקול שבטל הדבר ועל זה הפליג אמריו אין ידים להם וכל מה שהיו הברורים חוקרים ודורשים אותו כן היה מרבה בדברי הבאי זולתי שהיה מחזיק בדבריו על פי העניינים הנזכרים ילמדנו רבנו אם יש בדבריו ממש ואם יש לחוש בהם ליתן לו זמן לברר דבריו או נחוש שלא לעגנה אחר שנראה שאין בדבריו ממש על הכל יעמוד רבנו ויאיר נתיבנו בזה כי ממנו תצא תורה :

עמדתי על ענייני ערער שערער הבעל על שליחות הגט וראיתי שערער אמר שבטל שליחות הגט במקומות רבים אך לא הוכיח דבריו בעדים ולא בשטר ובכיוצא בזה הדבר ברור שאין לחוש בדבריו וערעורו בטל מדאמרינן בפרק חזקת הבתים אמרי נהרדעי כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן באונסיה דפלניא לאו מודעא היא ופרכי מודעא דמאן אילימא דגיטא ודמתנתא גלויי מלתא בעלמא הוא כלומר אנן סהדי דודאי קושטא קאמר שאם לא כן מי מכריחו לגרש ולמסור מודעא אי לא ניחא ליה לגרש לא יגרש אלא ודאי קושטא קאמר אלמא משום דגלויי מילתא בעלמא הוא ואנן סהדי דאנים משום דמה לו לשקר הא לאו הכי לא מהימנינן ליה והא ודאי לאחר כתיבת הגט ליתא למימר גלויי מילתא בעלמא הוא שהרי אין הדבר בידו וכיון שכן הדבר ברור שאין לו נאמנות על מודעתו ולא על בטוליו כל היכא דלא ידעינן בהו :

ועוד ראיה מדאמרינן בירושלמי במסכת גיטין וחיים לומר שמא חתמו בעדים פסולים אמר ר' אבון אינו עשוי לקלקלה בידי שמים בב"ד הוא חשוד לקלקלה שמתוך שהוא יודע שאם בא וערער ערערו בטל אף הוא מחיתמו בעדים כשרים ואי איתא שלאחר נתינת הגט הבעל יכול לערער כלום ושיצטרך ליתן לו זמן לבר' דבריו היכי קאמרי שמתוך שהוא יודע שאם בא וערער ערערו בטל אף מחתימו בעדים כשרים אדרבה מתוך שהוא יודע שאם בא וערער ב"ד חוששין לערעורו ומחמירין בדבר הוא מחתימו בעדים פסולים אלא ש"מ שלאחר נתינת הגט אין חוששין לערעור הבעל כלל ·

ועוד ראיה מדתנן בפרק השולח ואם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטל ואמרינן עלה בגמר' פשיטא ומתרצינן לא צריכא דקא מהדר עליה מעיקר' לבטולי מהו דתימא תגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל וכתב הרשב"א ז"ל בפרק המביא תניין וראי' משמע דבעל קא מערער ואמר דבטליה כלומר דבטליה לשליחותו שלשליח שלא בפניו דאי לא מאי קאמר תגלו מילתא למפרע דבטולי בטליה דהא איהו אמר דלא בטליה והיכי אמרינן אנן דתיגלי מילתא דבטלוה אלא ודאי בשערער עסקינן ואפילו הכי לא חיישינן ומנסבי' לה והרי זו ראיה מן הנדון שלפנינו ממש ואע"פ שהוא ז"ל הקשה כיון דקא מהדר עליה מעיקרא לבטוליה למה אינו נאמן אחר כך כשאומר שבטל השליחות

מקום יועיל לגבי שלא יוכל לחזור כדאמרינן גבי עבד דזכות הוא רנה לחזור האדון לא יחזור נהי דעד דמטא גיטא לידיה לא משתחרר לדעת רש"י ז"ל · ואע"ג דאיבעיא לן בשילהי פרק האשה שלום המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו ואסיקנא דאפילו הכי חוב הוא לה דטב למיתב טן דו התם היינו טעמא דהיא אינו רוצה בגט וכדאמרינן טעמא דטב למיתב מכלל דהיא אינה רוצה אבל היכא דהכל יודעים דלא תרצה לחזור עמו וטוב לה המות ממנו בודאי שהוא זכות לה וזכין לה שלא בפניה · וכן יש לנו לומר בנדון זה דאנו יודעין שהאשה שאלה גט כמה פעמים ולבקשתה נעשה גט זה שפייסוהו קרוביה בשבילה שיתן לה גט ולבקשתה שאלוהו ואנו רואים שמחשבתו לזכות מלי לזכות לה שליח כשיאמר הבעל זכי בגט זה ע"כ דברי מורנו · וגם זה לפי דעתי נכתב על הדרך שכתבתי כבר דכיון דאסקינן בגמ' דאפי' במקום קטטה חוב הוא לה סתמא קאמרינן ואפי' תובעת להתגרש והכי איתא בהדיא בירושלמי בפרק התקבל דגרסינן התם בכל אתר אתמר התקבל כזכה והכא אתמר התקבל כהולך שמא הוא שזכין לאדם שלא בפניו ואין אבין לו אלא בפניו · התיב ר' שמאי הגע עלמך שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה · וכן כתב בחידושי הרשב"א מפירש שאפי' אשת מוכה שחין או שהיתה קטטה בינו לבינה ותובעת להתגרש אין חוששין לה כלל אלא חולצת או מתיבמת וגם אני ידעתי כי מורנו הרב אמת ותורתו אמת. ולפי שהאשה באשר היא שם מותרת ליכנס עשה שניפין לדבריו לצורך שעה שאין ספק שעכשיו היא מותרת ליכנס אך מאשר ירא אנכי ממנה שכתבתי בתחלה אגלה אזנכם וידעתם את אשר תעשו ·

עוד אחת היא אמרתי אעמידכם עליה והוא שהבעל בכתבו אשר שלא אלי אמר זה לשונו שהוא שלה כתבו לאביו להזהירו שלא יתן הגט והיה בלשון הכתב שלא תהא לגמיתות ופזה הכתב ראה אנקרסק"ש שלמה שלא נתן רשות שינתן הגט עד כאן לשונו וכמדומה לפי דברי כתבו שרלה לומר שזה הכתב נראה לנזכר קודם כתיבת הגט ואי"כ הוא יש לחוש בגט זה דודאי בטול שליחות מתוך הכתב מהכי דאע"ג דאמרינן בפרק מי שאחזו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו כבר כתבו בתוספות דלא ממעיטינן הלא הרש שיכול לדבר מתוך הכתב משום דהתם חרש לאו בר דעת הוא לפיכך אעפ"י שכותב בכתב ידו לא חשבינן ליה בר דעת לסמוך על כתיבתו אבל פקח ששלח בכתב ידו ממדינת הים לכתוב וליתן גט לאשתו ועדים מתוע' על כתב ידו דלאו מזוייף הוא כותבין ונותנין ולא בעינן' עד שישמעו קולו דהא מכל מקום קולו לאו דווקא דהא איכא הרכבת ראש · וכיון דגט כותבים ע"פ כתבו כ"ש דבטול ע"פ כתבו מהני ואע"ג דבתוספתא משמע דאפי' בפקח אין כותבין ע"י כתבו מ"מ יש לחוש להחמיר וכיון שכן זה הלשון שבא נכתבו שלו תהא לגמיתות לא ידעתי במה היה נקשר כי קרוב הדבר לפרשו ולומר דה"ק שאם תהא אשתו מגורשת שלא תהא מגורשת לעולם והוה ליה כהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי דאע"ג דאמרינ' בפרק המגרש כיון דפסקא פסקא הא אמרינן התם בתר הכי אתקין רב בגיטין ומיומא דנן ולעלם לאפוקי וכו' מדבעא מיניה רבא מרב נחמן וכו' ונחלקו בה המפרשים שהרמב"ם ז"ל כתב שאינה מגורשת כלל ויש מי שכתב שחולצת ולא מתייבמת :

מה היתה

עלי מלוחך אלופנו כר"ו להעמידך על דעתי בדין הפעוטו' גדולי' מנן תשע שנים ופקחין במתנתם במטלטלין בנכסים מועטים ומרובים ובקרקעות ובמטלטלין שילאו מקרקעות עד כאן לשונך מורנו והנני כותב כמלווה ועושה :

הפעוטות מתנתן מתנה במטלטין כדגרסינן בהדיא בפ' הניזקין בעי אביי מתנתן מאי אמר רב יימר אין מתנתו מתנה מר בר רב אשי אמר מתנתו מתנה ואסיקנא התם בהדיא מתנתו מתנה אחד מתנת בריא ואחד מתנת שכיב מרע אחד מתנה מרובה ואחד מתנה מועטת מיהו דווקא היכא דליכא אפוטרופוס אבל היכא דאיכא אפוטרופוס אין מתנתן מתנה מדגרסינן בסוף פרק מציאת האשה תנן התם הפעוטו' מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין אמר רפרם לא שנו אלא שאין שם אפוטרפוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחם מקח ואין ממכרן ממכר הכא נמי אין מתנתם מתנה שאין לחלוק ולומר דיפה בזה כח מתנה מכח מכר כשם שיפה לדעת רבנו האי ז"ל לענין מתנה מרובה דאסיקנא בהדיא דמתנתו מתנה ואפי' מרובה ואלו במכר סובר הגאון ז"ל דכיון דאמרינן בגמרא דטעמא דממכרו ממכר משום כדי חייו דווקא בכדי חייו אבל ביותר מכדי חייו לא דליכא למימר הכי אפילו לדעת הגאון אלא אע"פ שיפה כח מתנה מכח מכר בזה לדעתו לא יפה לענין שתהא מתנתו קיימת במקום אפוטרופוס דהתם איכא טעמא לאיפלוגי בינייהו אבל הכא לא ועוד דהא מוכחא התם בסוף פרק מציאת האשה האי דאמרינן דבים שם אפוטרופוס אין מקחם מקח ואין ממכרם ממכר ממתניתין דתנן אבל בקנה אין מעשיה כלום ומשמע ודאי דאריישא דמתניתין דתנן המשלים מעות לבתו והיא אומרת נאמן עלי בעלי והא התם מתניתין היא באפוטרופוס ואפי' הכי מסקינן דבקטנה במקום האפוטרופוס

שאמר בתחלה אעפ"י שכבר מסר מודעין עליו ובטל אותו כ"ש שיש לנו להחמיר ולומר שבטול שליחות האחרון מבטל כל הדברים הראשונים :

ועוד שאיני מוציא בשום מקום בשום ענין בעולם שיכול אדם לבטל בענין שלא יוכל אח"כ לבטל שליחותו שזה הבטול שעושה מתחלה אין לו לא ידים ולא רגלים ואינו דומה לבטול המודעות כלל לפי שהמודעות ומודעי מודעות כלם ענינם בטענת אונס וזה שאינו מתגלה שגם אם יגרש או מבטל מודעא לא יעשה כן מלבו ולפיכך כשמבטל אחר כן מודעתו הרי הוא כמעיד על עצמו שנסתלק האונס לגמרי ושהוא מתרצה בדבר אבל היאך אפשר שיוכל אדם לסלק כחו מאמת שום בטול שיעשה עכשיו שלא יוכל אחר כך לבטל שליחותו זה איני מוצא לו מקום ולא ענין · והיינו דאמר רב יהודה לסהדי דגיטא דמתניא דר' ירמיה בירא דאשקליה בעל כרחיה דלותבו קירא באדנייהו כדי שלא ישמעו הבטול ואם איתא יבטל כל בטול שיעשה ולא היו צריכים לאותובי מידי באודנייהו · ומה שכתב מורנו שהיה מתיירא פן יחזור בו תוך כדי דבור דאמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי ממתני' וכי רב יהודה שהיה מעשהו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ושיבטל כל מודעא שבכל הגיטין המעושין צריך כן כדמוכח בפרק מסקלי עלי וכי לא היה יכול לעמוד על גביו עד שיעבור שיעור כדי דבור כדי שלא יהא צריך למימר לעדים אחר כן לאותובי קירא באודנייהו ·

ועוד לפי דברי מורנו שאין החשש רק שלא יבטל תוך כדי דבור היא קירא אימת מהוו לה אי מקדמי אינן שומעין גמר דבריו אי מאחרי שמא יחזור בו וא"כ אין ענין לאותה קירא אלא לאחר גמר דבריו ולעולם בתוך כדי דבור ואם הדין כן שהוא יכול לבטל כל הבטולין שיעשה לאחר מכאן היה יותר נקל לרב יהודה לעמוד על גביו עד לאחר כדי דבור כדי להנצל מכל זה הטורח והמכנס ·

ועוד שקרוב אני לומר דאם איתא דלאחר כדי דבור אין בטולו מועיל אך תוך כדי דבור אינו יכול לבטל דהא אסיקנא בפ' בתרא דנדרים והלכת' תוך כדי דבור כדבור דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש ואע"פ שרבי שמואל פי' בפרק יש נוחלין מקדש לאומרת שאם קדש את האשה וסתר בתוך כדי דבור בו מקודשת ואינה מקודשת אין לשון הגט מוכיח כן · ואף דברי הראשונים אינם כן שהרי הרמב"ם ז"ל כתב פרק שישי מהלכות אישות המקדש את האשה וחזר בה הוא או היא אע"פ שחזרו בתוך כדי דבור אין חזרת' כלום והרי היא מקודשת אלמא בין לקולא בין לחומרא אמרו דתוך כדי דבור דקדושין וגירושין לאו כדבור דמי אלא ודאי אין שום תקנה בעולם שלא יוכ' הבעל לבטל לאחר מיכן שליח להולכה שלו ולפיכך כתבו הראשוני' ז"ל להשביעו בכך כמו שכתוב בספ' התרומ' ולא מצאו תקנה אחרת בדבר ·

וכן מה שנעשה בגט זה עוד שפסל כל עד שיעיד שום דבר שיהיה כנגד הגט ועל דרך הרשב"א ז"ל אינו מספיק דהרשב"א ז"ל לא בא להקל אלא להוסיף על דברי הראשונים וכל דבריו אינם אלא כדי לבטל מודעות שמסר כבר כמו שכתוב בחדושיו בפרק השולח שהראשונים היה מספיק להם שיאמרו לו העדים אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמים כשיתקיימו אותן הדברי' לבטל זה הגט שיהיו בטלין ובא אומר הן והרשב"א ז"ל פקפק בזה ואמר להוציא מכל ספק שיבטל כל מודעא ושיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעה בפניו והביא ראיה מהא דאמרינן בפרק מי שאחזו גבי הרי זה גיטיך כל זמן שאעבור כנגד פניך שלשים יום ואקשינן וליחוש שמא פייס אמר רבה בר בר הונא הרי אמר רב מרי בשם רב באומר נאמנת עלי שלא פייסתי וזו הראייה אפשר היא למי שגורם בה כל זמן שהרי אם פייס הגט פסול הוא וכאומר נאמנות עלי מכשרינן ליה אלמא כיון דהימנתו לא פייס ולא מבטל גיטא אע"ג דבידו הוא כיון דלא אמר על מנת ולא מעכשו הכא נמי כיון דפסליכהו לסהדי ודאי מבטל נדלון כפסו מודעות ומודעי מודעות שמסר אבל למי שגורם בה על מנת והיא גרסת הגאונים ז"ל יש לי לדון הרבה אחר ראייה זו דהתם הרי מגרשה בגט כשר ואי בעי לגרשה מעכשו הרשות בידו וכיון דקא מתני כל זמן שאעבור ונאמנת עלי הרי הוא מגרשה מעכשו על מנת שתאמר שעבר מכנגד פניה שלשים יום ושתהא היא נאמנת לומר לא פייס ולא בא ואפילו אתו סהדי ומסהדי דפייס או בא דמהימנינן להו טפי מינה אפילו הכי גיטה גט דהכי אתנייה איהו ובדידיה קאי למשדי האי תנאה דבעי בגיטא הילכך כל זמן שהיא אומרת לא בא או פייס הרי היא מגורשת אע"פ דידעינן דמשקרת דדמי בהאי תנאה למאן דמתני על מנת שתלכי או על מנת שלא תלכי או שירדו גשמים וזהו מה שנראה לי לדון על ראיית הרשב"א ז"ל וידעתי שלא הודו לו כל שיטתו ואף חכמי הדור שלפנינו לא סמכו עליו וכ"ש שאין לנו לסמוך בזה לבטול הנעשה אחר הפסול :

ואשר כתב עוד רבנו שיש טעם אחר בגט זה שאינו יכול לבטלו שכתב בשטר השליחות זכה בגט זה לאשתי והוליכוהו לה ואם זכות הוא הרי אינו יכול לחזור ולבטל שכבר זכתה בו ואעפ"י שאמר שלא נתגרשה עד דמטי גיטא לידה מכל

מקום

אין דרך הנכרים למלוח בשר כזה ואם ימותו להם או ינחרו שלאים דקים קטנים כאלו ישליכו הבשר לכלבים ויקחו להם העורות. וגם לא נמצא לעולם שום סוחר נכרי מן האוליטש באיי הים הרחוקים יביא לעולם בשר כזה ולא נמצא ביד נכרי לעולם בשר שלאים מלוחים כאלו לפי הנשמע אחר החקירה מיהודים ונכרים העוברים ושבים ושטים בעולם בים וביבשה. ויש שם מתירים מהטענות שבאו בשאלה. ואחרים חוששים שמא ממקום אחר דנהיגי ארמאי להמלח כגון בארץ קאשטילי״א שמולחים בשר הגדיים קטנים קרואים קברונ״ש באה לספינה בשר מליח והחליפו בזו או שמא במקום אשר נחה הספינה מלאו בשר מליח דומה לזה והחליפוהו בזה. והמתירים אומרים שאותן קברו׳ נש שמולחין בארץ קאשטילי״א אינו דומים לאלו שאותן שמנים מאד ויפים לא דקי בשר ושומן כאלו:

תשובה נראה לי שאפילו היו אותם שבארץ קשטילי״א דומים לשו כיון שהוחזק כאן שבאו שלאים מלוחים מותרים ממיור״קא ואין דרך הנכרים למליח אותן בכל הארצות האלו ולא נשמע מעולם שבאו שלאים מלוחים מן קשטילי״א אית לן למימר שחזקתן מן הכשרים ממיור״קא הן כדתנן בפרק בתרא דכלאים הבאים מחוף הים וממדינת הים אין צריכים בדיקה מפני שחזקתן בקנבו״ס שמא אין מחזיקין איסור ממקום למקום אלא כיון ששם הוחזק הקנבו״ס אין חוששין שמא ממקום אחר באו לשם והם של פשתן אף כאן כיון שהוחזק שבאו בכאן שלאים מלוחין מותרים ולא נשמע מעולם שבאו ממקום אחר חזקתן מיתרין:

ובפרק אין מעמידין נמי אמרינן מכריז ר׳ אבהו בקלרי קרבי דגי׳ ועובדין ניקבין מכל אדם חזקתן אין באין אלא מפולסי״א ואספמי״א שמא אע״פ שאפשר להם לבא ממקום אחר אנו סומכין על המוחזק ואף כאן לפי הנשמע והנבדק שם חזקתן של אלו שהם כשרים לפי שנודע בודאי שבאו שלאים מלוחין מותרי׳ ממיור״קא ולא נשמע מעולם שבאו שם שלאים מלוחי׳ ממקום אחר ואינם מצויין כלל בכל אותן הארצות. וכבר כתבו בשם רש״י ז״ל שהיה למד מדאמרינן בפרק גיד הנשה איתוכא דנכרי מידע ידיע שמותר לשלוח ירך מנוקרת לחברו על ידי נכרי בלא חותם כלל דאיתוכא דנכרי מידע ידיע ואיתוך זה שהוא של ישראל ראייה דכשרה היא לפי שאין דרך הנכרים לחתכה כך ואף כאן כיון שאין רגילין הנכרים למלוח בשר כזה משמע דשרי דחזקה של ישרא׳ לפי שלא על גוף הדבר בעצמו אנו הולכין אחר הרוב אם הוא מותר מצד עצמו או אסור אלא אפי׳ על דרך התיקון הנמצא בו אנו הולכים אחר הרוב וכדתנן במסכת מכשירין ומייתי לה בפרק גיד הנשה אם חי הוא הלך אחר רוב טבחים ואם מבושל הוא הלך אחר רוב אוכלי בשר אלמא אפילו רוב טבחי ישראל שחזקת בשר זה שהוא מותר אנו אוסרין אותו מחשש בשולי נכרים מפני שאנו הולכין אחר הרוב בבשולו ואף כאן יש לנו ללך אחר הרוב ואע״פ שאינו מגופו אלא מפני מליחתו ולפיכך נראה לי שהבשר הזה מותר:

מו נשאלתי בענין שומרת יבם שמתה מה יעשו בעיקר כתוב׳ ובנכסי צאן ברזל ובנכסי מלוג שנפלו לה בעודה שומרת יבם:

תשובה לענין כתובה ותוספת הדבר ברור שהוא ליורשי הבעל ואין ליורשיה בהן זכות כלל וזו היא ששנינו ביבמות ובכתובו׳ כתובה בחזקת יורשי הבעל. ולענין נכסי מלוג נמי שנפלו לה כשהיא שומרת יבם הדבר ברור שהן של יורשיה וזו היא ששנינו נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב. אבל לענין נכסי צאן ברזל דהיינו נדוניא וכן נמי לענין נכסי מלוג שנפלו לה כשהיא תחת הבעל בשו יש מחלוקת בין הגאונים ורש״י ז״ל שהגאונים גורסים שם וב״ה אומרים נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבע׳ והם סוברין דלאו תרתי מילי נינהו שלא תני והדר מפרש והכי קתני נכסים בחזקתן כיצד כתובה בחזקת יורשי הבעל וכו׳ וכתובה היא כוללת כל הכתוב בה דהיינו עיקר ותוספת ונדונייא שכל שו כיון שהיו בחזקת הבעל כשמתה נמי הרי הן בחזקתו ולדבריהם ז״ל הוא הדין לנכסי מלוג שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל שהן בחזקת יורשי הבעל. אבל רש״י ז״ל גורס וכתובה בוא״ו ולדבריו מתניתין תרי מילי קתני ואין בכלל כתובה דמתניתין אלא עיקר כתובה ותוספת דאתחזק לעולם בחזקת הבעל ובידו והכי קתני נכסים כלומר נכסי צאן ברזל בחזקתן ולא פירש בחזקת מי מפני שאינן בחזקת אחד מהן אלא בחזקת שניהם וכדאמרינן בפרק מי שמת הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו ולדבריו ז״ל ה״ה לנכסי מלוג שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל דאמרינן נמי יחלוקו. ואנו בעונותינו שאין לנו להכריע כך אני דן דנכסי צאן ברזל שהאשה באה להוציא מיורשי הבעל לא כל הימנה שאין עושין מעשה להוציא כנגד הגאונים ז״ל אבל נכסי מלוג אפי׳ נפלו לה תחת הבעל כל שהן קיימים בזה נותנים נוטלתן ליורשיה כדברי רש״י ז״ל כיון שאותן נכסים ממש הוחזקו למשפחה בית אביה:

אפוטרופוס אין מעשיה כלום וכן כתב הרמב"ם ז"ל
פרק כ"ט מהלכות מקח וממכר ·

זהו דין הפעוטות במטלטלין שכל שאין להם אפוטרופוס מתנתן קיימת אפי' בנכסים מרובין וממכרן וממכר ג"כ במטלטלין בכדי חייו דווקא לדעת הגאון ז"ל אבל גדולי האחרונים סוברים דאע"ג דמשום כדי חייו נתקן לא פליגי רבנן ואפילו בנכסים מרובים ממכרו ממכר ואין לי להאריך שלא בזה צויתי להשיב ובמקום אפוטרופוס אין מעשיהם כלום לא שנא מכר ולא שנא מתנה ·

ולענין קרקעות אין מעשיהם בהן כלום ואפילו אין להם אפוטרופוס דמאי דאמרינן בפרק מי שמת אמימר אמר מתנתו מתנה אף על גב דלעיל מינה איתנו בפעוטות שמימר לא אפעוטות קאי אלא בתינוק בן י"ג שנה ויום אחד שאינו יודע בטיב משא ומתן ינוקא קרו ליה הילכך הדרינן למאי דאתמר בפרקין דהנזקין דדווקא במטלטלין אבל קרקעות לא ואע"פ שמצאתי בספר העטור באות מכירת קרקעות בלשון הזה והני מילי בנכסי דאבוה אבל בנכסי דידיה ומקרקעי דידיה אפילו מבן שש כשם שמקחו מקח כך ממכרו ממכר ע"כ אינן דברים של עיקר לסמוך עליהם או אפשר שטעות הוא בספרים הילכך בקרקעות אין מעשה פעוטות כלום :

ומה שכתב גבירנו בלשון הזה בנכסים מועטי' ומרובים לא ידעתי על מה היתה הכוונה אם לענין מתנה מרובה ומתנה מועטת כבר נתבאר ממה שכתבתי למעלה ואם לענין דין נכסים מרובים ונכסי' מועטים האמור בריש פרק מי שמת והני את בנות ובנים דאיכא פלוגתא בין נכסים מרובים לנכסים מועטים אם על זה היתה הכונה ולענין מאי דאמרינן התם יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו אם נאמר שיהא הדין כך אם קדמו ומכרו במטלטלין בעודן פעוטות · לא שמענו בזה חלוק כלל אלא משמע דכי היכי דאמרינן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו ה"ה פעוטו' שמכרו במטלטלין מה שמכרו מכרו ואפילו לבת' תקנתא דגאונים ז"ל דהתקינו שהבנות בזוכות מן המטלטלין דלא שני מידי קרוב אני לומר שהפעוטות שקדמו ומכרו בנכסים מועטין במקום בנות לא הפסידו הבנות מזונותיה' דכיון שהפעוטו' מן הדין אין מינכסיה' כלום אלא דתקון להו רבנן משום כדי חייהן בכגון הא שיעשו שלא כהוגן לא תקון להו רבנן דהא דאמרינן במסכת סוטה בפרק היה נוטל אי זהו רשע ערום זה המסיא עצה למכור בנכסים מועטים וכו' וזו סברא קרובה אל הדעת וכ"ש שהוא דבר ברור לדעת רב האיי גאון ז"ל שאמר דכיון דלא תקינו רבנן להו אלא משום כדי חייו דווקא בכדי חייו בלחוד ואינו סובר ז"ל דלא פליג רבנן וכדברי האחרונים וכיון שכן הדבר ברור לדעתו דבכי הא ודאי לא תקון בהו רבנן שאין לעשות תקנה לבדי חייו שיעשה שלא כהוגן ושיהו הבנות מחות ברעב ואפילו לפי דברי האחרונים דעתי נוטה כן ·

ומה שכתב עוד גבירנו בלשון הזה ובמטלטלים שילאו מקרקעות ע"כ· אני לא באתי לידי חומרא זאת שלא ראיתי ולא שמעתי מעולם חלוק במטלטלין אם יצאו הקרקעות אם לאו כל שהם עכשו מטלטלין גמורי' ולא ידעתי במה היתה בזה הכונה :

מה נשאלתי

ראובן בא מאי מיורק"א והיה מביא בסחורה בשר מליח מטלאים הנהוגים הישראלים אשר שם למלוח אותם ולעשות מהם סחורה והם טלאים קטנים דקי הבשר והשומן נראין כבן שמונת ימים או יותר מעט והעידו כמה יהודים מהם שדרך היהודים אשר שם למלוח אותם ולעשות מהם סחורה והם טלאים קטנים דקי הבשר והשומן נראין כבן שמונת ימים או יותר מעט קונים הטלאים הקטנים שהם כבן חדש או פחות מיכן בעד העורות כי בדמי העורות הם מרויחים ומוכרים אותן יותר מכדי דמי הטלאים ואעפ"כ שוחטין אותם ומולחין אותן ומוכרין דמי בשר בזול והנכרים המשתכרים בדמי העורות דרכם לקנות העורות מן היהודים ואם ברחוק זמן יזדמן שיקנו הטלאים חיים ינחרו אותם וישליכו הבשר לכלבים וישארו להם העורות לבד כי לא יאכלו בשר כזה לא תפל ולא מליח והיו באותה סחירה כמו חמשים רביעים מהטלאים הנזכרים מלוחים ובהוכם כמו שבעה ירכים מלוחו' מהטלאים הנזכרים והבשר הזה ביחד הניחו היהודים בקופפי"ש ותפר כסויין עליהם בחוט ועליהן קשר חבל ועל קשר החבל שם שעוה וחתם עליה בחותמו העשוי בדפוס בין כריכת חבל לכריכת חבל היה מקום פנוי שאם ינטל התפירה מכסוי הקופי"ן שיוכל להכנים ולהוציא מן הבשר חוצה והיה מביא אותן בספינה ולא היה בא יהודי אחר זולתו והוא אומר שיודע בודעי שלא היה אחר באותה ספינה זולתי אותו הבשר מליח בשר שהיה מביא ונתעכב בספינה ימים רבים וכראותו כי ימי הפסח קרבו ולא יכלה הספינה לבא אל מקום חפצו אך באה אל מקום אחר הנקרא פלמו"ש יצא היהודי משם והניח סחורתו ביד הספנים ובא לו מגדל קופליבר"י עד עבור הפסח ואחר עבור הפסח הגיעו הספנים למקום קופליבר"י והביאו אל היהודי סחורתו ומצא הקופי"ש תפורים כאשר הניחם והחבל עם חותמו כאשר עשאו והעידו כמה יהודים שאין מנהג הנכרים מאי מאיור"קה ומנורק"א למלוח בשר כזה וגם בארץ הזאת עפלמו"ש ועד קפליב"רי וגם לא בכל מקום אשר שמענו שמעם לפי הנשמע

אין

מדקדק בדבריו במה שאומר חוץ לב"ד: ומסתברא דהכי קושטא דמילתא שאפי' בעדות אשה אעפ"י שהגיד חוץ לב"ד חוזר ומגיד בב"ד שאעפ"י שמכחיש דבריו הראשוני' ויש ראיה לזה מאות' ששנינו העדים שהעידו בין לטמא בין לטהר בין לרחק בין לקרב בין לאסור בין לזכות בין לחיוב אם עד שלא נחקרה עדות' בב"ד אמרו מבדין אנו הרי אלו נאמנים אם משנחקר' עדות' בב"ד אמר' מבדי' היינו אין נאמנים הרי שכללו כאן כל מיני עדויו' אפי' אותן שאינן צריכי' שיהו נעשין בפני ב"ד שהרי ששנינו בין לאסור בין להתיר ואפ"ה אמרינן שאעפ"י שהעידו בב"ד כל שלא נחקרה עדותן עדין יכולין לומר מבדין אנו לפי שאין העדים מעידים עד שעת גמר עדותן בב"ד וזו ראיה שאין עליה תשובה:

ועוד דכל כי האי גוונא לא מקרי מכחיש דבריו הראשונים שאלו אמר בתחלה שלא שמע מעולם שמת ואחר כך העיד ששמע שמת כה"ג הוייה הכחשה אבל זה לא אמר בתחלה אלא שהיתה זקוקה ליבם ובודאי דלאו כולהו אינשי דינא גמירי שיהו בקיאין שאפילו עדותו של עד מפי עד יהא מספיק להתיר אשה ליבמא וכל היכא דלאו ארחייהו דאינשי למידק כי הכא יכולין הן לחזור ולהגיד וכדאמרי' בפר' גט פשוט אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו ארחי' למידק:

ועוד ראיה מדגרסינן בירושלמי גבי שטרי חוב המוקדמים דגרסינן התם מי מודיע ר' שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן הן הן עדיו והאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד תמן כשאמרו לא התמנו ברם הכא יכולין לומר ע"ז התמנו ע"ז לא התמנו· וכתב הר"ז הלוי ז"ל בפר"ק דראש השנה ומיכן אנו למדין שכל טעות שהעדים מלויין לטעות בה נאמנין הן בעצמן ע"ז ואין בזה משום חוזר ומגיד ע"כ ובנדון שלפנינו ג"כ הדבר ברור דהיכא אינשי טובא דלא ידעי דעד מפי עד סגי בעדות אשה ולפיכך לא מיקרי עד זה חוזר ומגיד:

ובודאי לפי שמוטל על הכל כדי להוציא הדין לאמיתו לא לפי שורת הדין לבד אלא לעמוד על אמיתן של דברים שלפי זה ראוי לב"ד לדרוש ולחקור העד הראשון למה אמר בתחלה שהיא זקוקה ליבם ואם נתן אמתלא לדבריו על הדרך שכתבתי פשיטא דסגי ולא עוד אלא אפילו אמר מבודה אני הייתי שלא הייתי חושש לדברי כיון שהיה תוך לב"ד שני ולא מיקרי חוזר ומגיד מן הראיה שכתבתי ונמצא לפי זה שאין לפסול העד הראשון שהתיר מנשים כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ועכשו אני דן אם יש לפסול אותו מפני שהעיד שהיה שמו בישראל אברה' והוכחש בזה במעשה ב"ד שנעשה בפירפינייאן שהעידו בו שני עדים שהיה שמו בישראל שמואל או אם יש לנו לחוש לשני אחים שהיה שם האחד שמואל ושם השני אברהם· ומסתברא דלהכי ליכא למיחש לפי שאני רואה בדברי כל העדים שהיו מכירים בעלה של זו שהיה שמו משה דקשטרי"ש שכלם העידו שהיה לו אח מאב ונראה מדברי כולם הבקיאים בו ומכירין אותו שלא היה כי אם אח אחד· וכי תימא אפילו הכי ליכא למסמך אהך סהדא דמ"מ הא אתכחש שהעיד שהיה שמו אברהם ואלו העידו שהיה שמו שמואל אפי' הכי מיסתברא לי דלא מפסיל הך סהדא משום דק"ל דלא בעינן בעדות נשים דרישה וחקירה דכדיני ממונות דמי וכדאיתא בסוף יבמות וכיון שכן מסתברא דעדים המוכחשים בבדיקות בעדות נשים כשרין כשם שכשרין בדיני ממונות כדאמרינן בפרק זה בורר בסנהדרין עדים המכחישים זה את זה בבדיקות בעדות נשים כשרין כשם שכשרין בדיני ממונות ומסקינן התם אפי' אחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן והכא נמי כיון שכל העדי' מסכימים שלא היה למשה דקשטרי"ש זה אלא אח אחד אע"פ שזה אמר שהיה שמו אברהם ואלו אמרו שהיה שמו שמואל אין זו הכחשה פוסלת· נמצא עכשו שאין לפסול העד הראשון לא מטעם כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ולא מטעם הכחשת שמו של יבם·

ועכשו אני דן אם יש לפסול אותו מפני העדים שהעידו במעשה ב"ד של פרפיניין ורואה אני שאינו מוכח אלא מהעד השלישי שהעיד ששמע זה שנה שאח המומ' היה חי אבל מאחרים לא הוכחש שהרי העד השני ורביעי לא העידו כלל אם הוא חי אם לאו· והעד הראשון שהעיד ששמע שעודנו חי נראה שכל מה שהעיד אינו אלא מפי אותו שליח נכרי שבא שם לדעת אם המומר ההוא חי עדין והשליח ההוא אמר אליו שהמומר רודי"ר דיסביר"וק זקן וכמעט כהו עיניו מראות וכל כה"ג ודאי לא הוי מסיח לפי תומו שלא נתכוון זה אלא לאמת שהיה שם למען יתנו לו הג' פרחים שנדרו לו בשכירות כמו שבא בקונטרסיך:

ועוד שכל ששאלו אותו בתחלה לא מיקרי מסיח לפי תומו במה שאומר אחר כן כדאמרינן בפרק בתרא דיבמות והא קאמרי לה איה חברנו ואצטריך לשנויי כי חזיתוגהו התחילה לבכות אלמא כל היכא שמשיב על מה ששאל לא מיקרי מסיח לפי תומו ולפיכך עדותו של ראשון אין לסמוך עליו במנא שלא הוכחש העד הראשון שהעיד ששמע שמת אלא מהעד השלישי שהעיד במעשה ב"ד בפרפיניי' זה שנה שהאח המומר היה חי· ומכלל דברים

מז נשאלתי בענין אשה אחת שהיתה זקוקה ליבם ובעלה היה שמו משה דקסטרי"ש ולפי שבאו הדברים בקונטרסיך מפוזרים ושלא כסדרן ובפרט העדים שהעידו על היתרה אני מסדר ולוקט מתוך קונטרסיך הדברים אחד לאחד מן הנראה מעשה שהיה כך היה אשה זו היתה זקוקה ליבם ויהי היום נצטרכה לאחר על דעת שיתקרו ביבם אם הוא חי או מת ובאותו מעשה איש אחר היה אומר בפניו שהיא זקוקה ליבם והוא מומר והיה גוות על שדוכיה ואחרי כן בא זה האיש בעצמו לב"ד והעיד ששמע מפלוני זה זמן רב קרוב לד' שנים לפני הדבר שהיבם הנזכר מת ולפי הנראה מתוך קונטרסיך זה העד העיד שאותו היבם היה שמו בישראל אברהם ואחר שנתקבל זה העדות בב"ד וקודם שנכנסה לחופה נתקבל בב"ד של פרפיני"יין עדות יהודי אחר שאמר ששכר נכרי אחד אשר שלח לכפר גא"לק לדעת אם היבם חי או מת ונשכר הנכרי בזה בשלשה פרחים ואמר הנכרי הנזכר ליהודי הנזכר בשם שמלא בכפר גא"לק אנטמוש דקסטרי אחיו של משה הנזכר דנקרא בגיותו אנדור"די דסביר"וק מלאו ונתן לו כתב שלוח מן היהודי המשכיר ואמר לשליח כי הוא אינו יכול לצאת ולבא מפני שקפלה עליו זקנה אבל הוא מזומן אם יבא לעיר גא"לק שיעשה כרצונם וישלים חפצם ולא נמנעה האשה בעד זה ונשאת :

ואחר שנשאת נעשו מע"בר בפרפיניי"אן ונתקבלו שם ד' עדים הראשון העיד שהיה לבעלה של זאת האשה אח מאב שהיה שמו שמואל דקסטרי והמיר דתו ונשתנה שמו ונקרא אנדור"די דסב"ירוק ועודנו בגיותו וכי זה חדש ימים שמע מפי שליח אחר נכרי שלח למקום המומר לדעת אם המומר חי עדיין והשליח הנזכר הביא כתב שם מהמומר וכן ספר השליח הנכרי הנזכר למשלח לפי תומו כי המומר הנזכר זקן וכמעט כהו עיניו מראות · והעד השני העיד שהיה לבעלה של זו אח מאב שהיה שמו שמואל והמיר בשנת הרועים ואחרי כן לא ידע מה היה לו · והעד השלישי העיד ששמע זה שנה שהאח המומר היה חי · והעד הרביעי העיד שהיה מכיר משה דקסטרי והיה יודע שהיה לו אח מאב וראה אותו אח מומר זה כ"ה שנה ונעשה מעשה ב"ד זה בפרפיניי"ן אב קי"ז · ונמצא שהעד הראשון שהעיד ששמע זה זמן רב שמת ושהיה שמו אברה' הוכחש מהעד הראשון והשני שנתקבלו במעשה ב"ד זה במה שאמר שהיה שמו אברהם לפי שאלו השנים העידו שהיה שמו שמואל והוכחש במה שאמר ששמע זה זמן רב שמת מהעד הראשון ומהשלישי שהעידו ששמעו מקרוב שעדנו חי·

וכתבת עוד בסוף קונטרסיך אגב גררא שעד אחר מעיד ששמע מפי כשרים והגונים זה שנה וחצי בפרפיני"יאן שהיבם הנזכר היה קיים ועד אחד מעיד בזה שלש שנים שמע היותו קיים ג"כ ושאר השני עדים לא ידעתי מקומם איה כי לא בירות בקונטרסיך באי זה מקום נתקבל העדות שלהן וג"כ לא כתבת אותם ששמעו מפי אחרים שהיה חי אם היה שאותם אחרים היו אומרים שהיה חי בבירור שהיו יודעים כן או ששמעו מפי אחר וא"כ אולי אותו אחר ששמעו מפיו הוא אותו ששמע כמו כן מפי העד השלישי שהעיד בפרפינ"יין וכל כיוצא בו הדבר ברור שאין כאן רבוי עדויות שאם בא עד אחד והעיד ששמע מפי ראובן שהיבם מת ובאו מאה ששמעו מפי שמעון שהיה חי הדבר ברור הוא דהוי כעד אומר מת ועד אומר לא מת ומפני שלא נתברר זה כלל כן בקונטרסיך וגם שבאו אלו העדים שם אגב גררא איני דן בזה כלל ·

עוד כתבת שאחר שנשאת מעיד איש אחר מטורף בדעתו ובדבריו שמו שמואל ויד"ש שהעיד אחר שנשאת היבמה הנזכרת שאיש אחר תנה בניתו ושיו משה והיה מסילסונ"ה ואגב גררת ענין אחר אמרו לו שאשה זו אינה יכולה להנש' מפני שיצא עליה קול שיש לבעלה הנזכר אח מומר ואינם יודעין אם מת אם לאו ואמר האיש ההוא אלה הדברים ברוך דיין האמת איך תאמרו אם מת אם לאו זמן רב יש לו שמת ·

עוד כתבת שאנזי"דל דברבו"נה העיד משנשאת וכתבת תורף עדותו בשירוגין ושלא כסדר כתבת זה תורף עדותו אחד שמו מאסטרו בירנאר"דו היה אומר שהיה לו אח אחד תחת מלכות אדוני המלך של ארגון יר"ה ושמו משה דקסטרים והוא עשיר ושמע זה מפיו פעמים רבות ע"כ · כתבת עוד שזה העיד ששמע מפי מסטרי פי"רי מומר שמאסטרו בירנא' רדו היה אחיו של משה דקסטרים עיד כתבת שהעיד העד הנזכר ואלה דבריו ואני וידאל דנרבו"נה הייתי בעיר קארפינטר"אש כשמת המומר מאיסט"רי בירנ"ארדו אחיו של משה דקסטרו"ש זה לו כמו ד' שנים או יותר קודם המגפה :

תשובה תחלה אני דן על מה שאמר העד הראשון בתחלה חוץ לב"ד שהיתה זקוקה ליבם אם יש לסמוך עליו במה שהעיד בב"ד ששמע שמת זה זמן רב מי אמרינן כיון דבעדות אשה אינו צריך שיעיד העד בב"ד הרי עדותו חוץ לב"ד כאלו העיד בב"ד וכי היכי דבעדות שנתקבל לפני ב"ד אמרינן דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והכי נמי בעדות זו כיון שהגיד חוץ לב"ד שוב אינו מגיד אפי' לב"ד או דלמא אפ"ה כל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד בב"ד אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים לפי שאין אדם

וכדאיתא בסוף פרק האשה שלום · ולפיכך לפי העדוי' שנתקבלה עד פה איני רואה שיוליא על פיהם אשה זו מתח' בעלה אם העדים המתירי' כשרי' שלא הוחזקו בפסו' דאורייתא' וכתבתי זה מפני שבא בקונטרסיך אגב גררא בעד אחד מן המתירין שנודעו עסקיו בפסול דאורייתא ואין צריך לומר נדרבנ' זה לבונך ולא ידעתי אם נתברר זה בב"ד אם לא כי אם לא הוחזקו אלא בפסול דרבנן כשר הוא לעדות אשה אבל אם נודע ענייני בפסול דאורייתא' הדבר ברור שאין להתיר אשה על פיו זהו שורת הדין בנדון שלפנינו לפי דעתי אמנם מאשר הדבר חמור מאד על הבעל מוטל שיחוש לעצמו וירבה הרבה חקירו' ודרישות שכל מה שהקלו רז"ל בדברי' הללו הוא על סמך שהאשה עצמה תרבה בדרישות וחקירות עד שתעמו' על אמתת' של דברים וכן המלוה הזאת על גדולי העיר לדרוש ולתור בענין כדי שיוליאוהו לאמתו :

מח כתבת ראובן נשא אשה בצרפת שהוא מקום שנהגו שלא לישא שתי נשים מפני חרם ר"ג ז"ל והנה הוא דר עתה בארץ קאשט"יליה מקום שנהגו לישא שתי נשים ואמרת שמסתמא קבל עליו החר' של ר"ג כשנכנס' בצרפ' או אפשר שקבל אותו בפיו ואפ"ה אמרת דנהי שאעפ"י שלא קבל עליו כל זמן שדר במדינ' נותני' עליו חומרי המקום שדעתו לדור שם כדתנ' בפ' מקום שנהגו ההולך ממקום שעושין למקו' שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם וחומרי מקום שילא משם אפ"ה עתה שהולך למדינה אחרת שאינם נוהגים זה האיסור שם נראה שאע"פ שקבל עליו חרם ר"ג ז"ל בפירוש שמותר לישא אשה על אשתו אם הוא יכול לזון שתיהן כדינן הגמרא בסוף פרק הבא על יבמתו · כי לא יהא חרם ר"ג ז"ל יותר מאיסו' דאורייתא ממגרומת' דרב ושמואל דאמרינן בפ"ק דחולין כי סליק רבי זירא אכל מגרומתא דרב ושמואל ומקשינן ור' זירא לית ליה חומרי מקו' שילא משם ומשני רב אשי אפי' מבבל לארץ ישראל ה"מ היכא דדעתו לחזור ר' זירא אין דעתו לחזור הוה · ובאת לדון מן כאן שאף ראובן זה כיון שדעתו להשתקע במקו' שנוהגין היתר לישא שתי נשים שיכול לישא אחרת כמנהג המקום סדר בו שו דבריך · והם אללי דברי תמה דמתניתין דפרק מקום שנהגו אינה ענין לנדון שלפנינו כלל דהתם מיירי במנהג שנהגו אנשי העיר מעלמן ואותן מנהגות הן נקבעין על זה דרך שאדם חשוב שבעיר מנהיג איסור בדבר אחד לעשות סייג לתורה ובני עירו נשמעין אליו ונוהגין איסור בדבר ובניהם אחריהם מפני שראו אבותיהם שהיו נוהגין איסור בדבר אף הן נוהגין כמותם דור אחר דור וכל מי שבא לאותה העיר ג"כ חייב לנהוג המנהג שלהם מתקנת חכמים וכפי האי גונא ודאי כל מי שילא משם ואין דעתו לחזור אין נותנים עליו חומרי אותו מקום שילא משם אבל בית דין הגדול שהחרים דבר אחד על כל אנשי גלילותיו עליהם ועל זרעם וקבלוהו עליהם איני רואה מתוך אותה משנה דכל היכא שאחד מבני בניהם מאותם שהחרם היה חל עליו בעודו במקומו שנאמר שמפני שילא ממקומו יהא מסולק החרם מעליו לפי שחרם זה אין המקום גורם אלא אקרקפתא דגברי רמי · ודקא אמרת שלא יהא חרם רבנו גרשון ז"ל חמור מאיסורא דאורייתא והבאת ראיה ממגמורתא דרב ושמואל גם זו אינה ענין לנדון שלפנינו כלל משום דרבי זירא הוא סבירא לי דמגמורתא דרב ושמואל שריא ואעפ"כ כשהיה בבבל היה נוהג איסור בדבר לפי שבני מקום אחד חייבין לנהוג כרב גלילותיהם ואפילו היכא דרבים חלוקין עליו כדאמרינן במקומו של רבי אליעזר היו כורתים עלים לעשות פחמים לעשות ברזל וכ"ש כשגדוליהם מחמירי' בדבר אחד שאין לאחד מאנשי מקומם להקל בדבר ומשום הכי אע"ג דהוה סבירא ליה לרבי זירא דמגמורתא דרב ושמואל שרייא אפילו הכי כשהיה בבבל היה נוהג בה איסור אבל כשעלה לארץ ישראל ולא היה דעתו לחזור כיון דאיהו הוה סבירא ליה דההיא מגמורתא שריא הרי לו היא כארץ ישראל בהתר גמור ומה ענין זה לחרם שהחרים ב"ד הגדול על אנשי גלילותיו וקבלוהו עליהם ועל זרעם כדי שנאמר ששינוי מקום יקרע גזר דינו זה אינה תורה ·

וכתבת עוד דמעשים בכל יום שקהל אחד מסכימים בדבר אחד שלא לעשותו או לפרוע דבר ידוע ואמרו בסתם כל אדם יפרע כך וכך ללדקה לשנה עד עשר שנים ובתוך אותו זמן אחד מהם הולך לדור למקום אחר ובכה"ג המנהג פשוט שאותו שילא משם פטור מאותה תקנה ובאת לדמות נדון שלפינו לעני' זה · ואף בזה חוץ מכבודך לא נדקת דודאי כל כה"ג פטור וטעמא דמלתא לפי שהדבר מוכיח מתוכו שלא נתחייבו אנשי אותה העיר באותה לדקה וכיוצא בה אלא כל זמן שהם דרים באותה העיר לפי שכל קהל חייב לפרנס עניים שבמקומו וחל עליו פרנסת אותן עניים שבאותו מקום וכשאחד מאנשי העיר משנה מקומו נפטר מלפרנס עניים שבמקומו וחל עליו פרנסת אותן עניים שבאותו מקום שהולך במאי דמעי' ליה ולפיכ' כשהלכו' מחרימין או מתקנין שיתן כל אחד דבר קלוב לשנה לפרנסת ענייהן הדבר ברור שהמקום גורם וכל כהאי

דברים הללו נמצינו למדין הדבר ברור שאין העד הראשון המתיר כפסל מפני המעשה ב"ד הראשון שנעשה בפרפיניין קודם שנשאת לפי שאותו שליח נכרי לא מיקרי מסיח לפי תומו ובדרכתיבנא ובודאי אלו שמעה יבמה זו וידעה בעדות זה העד השלישי קודם שנשאת היה דינה שלא תנשא וכדתנן עד אומר מת ועד אומר לא מת הרי זו לא תנשא אע"פ שהעד השלישי עד מפי עד הוה אף הראשון ג"כ שהעיד שמת עד מפי עד היה וכשנשאת לאחר מכן היה דינה שתצא לפי שכל שבאו שניהם כאחד קודם שנשאת או שיתירו' ב"ד לינשא הוה ליה עד אחד בהכחשה ולאו כלום הוא ומשום הכי היה דינה שתצא אלא שילטרפו עדים אחרים בהתרה כמו שאני עתיד לדון על זה בע"ה · אבל כיון שלא שמעה בעדות העד השלישי ונשאת על פי העד הראשון מסתברא לי דלא תצא ·

ומה שאמרת דכי אמרינן בסיף האשה שלום לא תצא מהתרה הראשון דווקא כשהתירה ב"ד ע"פ ראשון הא אם לא התירה הרי דינה כדין שבאו שניהם כאחד דהוה ליה עד אחד בהכחשה ולא מהימן ואמרת שכן פרש"י ז"ל בהא דתני עד אומר מת ובא אחד ואמר לא מת הרי זו לא תצא ואומרים בגמרא טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקו' שנים ומתרץ הכי קאמר עד אחד אומר מת והתירוה להנשא ובא אחד ואמר לא מת לא תצא מהתרה הראשון ופרש"י ז"ל ודווקא שהתירוה קודם שיבא העד השני המכחישו אבל בא קודם שיתירוה מודה עולא דלא סמכינן אקמא דהכתי לא אחשביניה כבתרי ואתה סבור לומר שכוונת רש"י ז"ל שאפילו נשאת קודם שיבא השני כיון שלא התירוה ב"ד תצא ·

ואני איני אומר כך דבגמרא לא מתמהינן אנשאת כלל דפשיטא לן דכל היכא שנשאת אע"פ שלא התירוה ב"ד כיון שנעשה מעשה על פיו של עד ראשון הרי הוא כשנים ואין דבריו של אחד במקום שנים אדרבה מתמהינן אע"פי שלא נשאת כל שהתירוה לינשא אמאי תצא ומסקינן דאין הכי נמי שאף בזו לא תצא מהתרה הראשון ורש"י ז"ל הוצרך לבאר הא דעולא אמאי לא סגיא כמי אפי' לא נשאת ולא התירוה כלל ב"ד ופירש דכל כה"ג אפילו עולא מודה דלא סמכינן אקמא דהכתי לא אחשבוה כבתרי אבל כל שנעשה מעשה על פיו בין שנשאת היא או שהתירוה ב"ד אין ה"נ דלא תצא וכדעולא ·

ולפיכך נראה לי שכיון שלא ידעה בעדות זה השלישי קודם שנשאת אפי' לא נלטרפו עדים אחרים בהתרה של זו אמרינן דלא תצא וכדעולא · וכ"ש שנלטרפו כאן שני עדים ששמעו מיתתו האחד שמו שמואל וידיש שהעיד אחר שנשאת היבמה הנזכרת שאיש אחד חנה בביתו ושמו משה והיה משולשול"אה ואגב גררת ענין אחר אמרו לו שאשה זו אינה יכולה לינשא מפני שילא עליה קול שיש לבעלה הנזכר אח מומר ואינ' יודעי' אם מת אם לאו ואמר האיש ההוא אלה הדברים ברוך ד"ה איך תאמרו אם מת אם לאו זמן רב יש לו שמת הרי עד זה מלטרף עם אותו עד ראשון שהתירה ואע'פי ששניה' עד מפי עד אף אותו העד השלישי ג"כ עד מפי עד וק"ל דפסולי עדות אזלינ' בתר רוב דעות בין לקול' בין לחומרא כדאית' בסוף פרק האשה שלום ומה שכתבת על שמואל וידיש זה שהוא מטורף בדעתו איני סובר שהגיע לכלל שטות כדי שיהא כפסל עדותו שאם כן תנוהני למה נתקבל ·

עוד ראיתי שנלטרך בעדות זה ההתר אנוי"דאל דכרבנו"כאה שהעיד שמומר אחד שמו מאישטר"י בירנאהרד היה אומר שהיה לו אח אחד תחת מלכות אדוני המלך יר"ה של ארגו"ן ושמו משה דקשטרים והוא עשיר גדול ושמע זה מפיו פעמים רבות וגם העיד ששמע מפי מאיטר"ו פידר"י מומר שמאישטר"ו בירנא"רט היה אחיו של משה דקשטרי"ש הנזכר והעיד בלשון הזה גאני ויד"אל דנארבו"נה הייתי בעיר קארפנטר"אש כשמת מישטרי בירנאדר אחיו של משה דקאשטרים הנזכר זה לו כמו ד' שנים או יותר קודם המגפה ·

ומה שאמרת שעדות זה אינה כלום לפי שאותו מיסטרי בירנ"ארד לא היה נאמן לומר שהיה אחיו של משה דקאשטרים וכדתנן בפרק יש נוחלין האומר זה אחי אינו נאמן וכן עובדא דמרי בן איסק בהמפקיד דאתא ליה אחא מבי מחוזאי וכו' וכתבת עוד שגם מה שהעי' מפי מישט"רי פידרי מומר שמישטרי בירנרד היה אחיו של משה דקאשטרים הנזכר שאין כאן עדות כלל מן הטעם שקדם במומר האחר שאינו בתורת עדות לנו כלל אין ודאי קושטא קאמרת דלזכותו בנחלה אינו בתורת עדות אבל לענין פל"ת שהוא כשר בעדות אשה מפחבר דסגי : ומה שכתבת עוד שאחד מעדי המעשה ב"ד שנעשה בפריפיני"ן הכחיש עדותו כי שמו בגיותו היום דודרד"י דשבירו"ק כבר כתבתי למעלה שאין לסמוך על עד זה לפי שכל מה שהוא אומר אינו כלום שהוא מפיו של אותו שליח נכרי וההוא לא מיקרי מסיח לפי תומו שלא נתכוין אלא לאמת שעשה שליחותו :

וכיון שכן נמצאו כאן שלשה עדים מצטרפין בהיתר ואין כאן אלא עד אחד אוסר שיהא ראוי לחוש לו והוא העד השלישי הכתוב במעשה ב"ד של פרפיניאן וק"ל דאפי' לקולא אזלינן בתר רוב דעות וכדאיתא

מט א"ל השאלה חסרה מהספר

ולפי דעתי היתה השאלה על אשה שנראה בשתנה דבר אדום כחול אדום שקוראין הרופאים חלן וכן כשהיתה בודקת עצמה תכף אחר השתנה מצאה בעד מראה אודם כאלו נהפך השתן לדם בסופו והיה השואל מספק אם אמרינן דם הוא שבא מן המקור או נאמר שזה בא שמי רגליה האדימו מחום הכליות כדעת הרופאים והביא השואל ראיות להחמיר והשיב עליהן הגאון להתיר כאשר תראה :

תשובה אתתא שריא וכדי שתעמו' על בירורו של דבר ראיתי לפרש הסוגייא שנראש פר' האשה שהיא עושה צרכיה ורואה לפי שצריכה באור · תנן במתניתין האשה שהיא עושה צריכה ורואה דם ר' מאיר אומר אם עומדה טמאה ואם יושבת טהורה · ובודאי דמשום הכי מטמא ר' מאיר בעומדה ומטהר ביושב' משום דעומדת כיון דדחיק לה עלמא עד שאינה יכולה להמתין ולישב כדרכה איכא למימר דהדור מי רגלי' למקור ואייתו דם מה שאין כן ביושבת וכיון שכן מאי מתמיהינ' בגמר' מ"ש עומד' דאמרינן מי רגלים הדור למקור ואייתו דם והא שפיר איכא לאפלוגי בין עומד' ליושב' וכיון דחזינן דר' יוסי מטהר אפי' בעומד' אמאי מתמהינ' אר' מאי' היכי מטהר יושב' · ומאי מתמהינן תו ואמרינן דלמא בתר דתמו מיא אתא דם ואמאי מהדרינן ופרכינן כר' מאי' אמאי לא מחמי' טפי וניחא לן בכל מאי דמקל ר' יוסי טפי מיניה · אלא הכי פרושא דסוגיא דקים להו לרבנן שאין דרך דם במקור לצאת עם מימי רגלי' ור' מאי' נמי מודה בהכי והיינו טעמי' דר' יוסי דמטהר בכל עני' אלא מיהו משום דר' מאיר חייש למיעוטא קאמר דאם עומד' דדחיק לה עלמא איכא למיחש דהדור מי רגלים למקור ואייתו דם ולמיעוטא כי האי חיישינן אבל יושבת דלא דחיק לה עלמא טהורה דכי ה"ג מיעוט' דלא שכיח הוא ואפי' ר' מאיר לא חייש לה כדאיתא בפ' בנות כותיים · ור' יוסי מטהר בכל ענין משום דלא חייש למעוט' ומשום הכי ניחא ליה בדר' יוסי ולא פרכינ' אליביה כלל אבל לר' מאיר הוא דמתמהינ' דכיון דחייש למעוט' ומשום הכי מטמא בעומדה ביושבת נמי כשאינה מזנקת אלא שותתת הוה ליה למיחש שמתוך שהעמידה מי רגליה כל כך עד שאינה יכולה לזנק הדור מי רגליה למקור ואייתו דם והיכי פסיק ותני אם יושבת טהורה · ומהדרינן דאי בשותת' ה"נ אלא דמתני' במזנקת וכיון שזינקה ודאי שלא העמידה מי רגליה כל כך שאלו כן לא היתה יכולה לזנק וכיון שאין דרכו של דם המקור לצאת עם מי רגלים לא חיישינן דהביא דמיעוט' דלא שכיח הוא ואפי' ר' מאיר לא חייש לה · ומקשינן תו לרבי מאיר דהכי דליכא למיחש שמא זינוקה בא הדם דכל כה"ג מיעוטא דלא שכי' הוא אכתי נחוש דדלמא בתר דתמו מיא אתא דם ומפרקינן אמר ר' אבא ביושב' על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל וכו' ומתניתי' הכי קתני עומד' טמאה דכיון דרבי מאיר חייש למיעוטא ובעומד' ליכא למקים אבירורא דמילת' חיישינן אבל יושבת איכ' למיקם אקושטא דמילתא ואיכא גונא דטהורה ונמצא שכל שקלא וטריא זו לר' מאיר איתמ' ולא לר' יוסי ·

ועם כל זה מסכים אני למה שאמרת בשם הרב ר' מאיר מרוטנבורק ז"ל דביושבת ונמצא דם על שפת הספל מודה ר' יוסי דטמאה אבל לא כמו שכת' וכמו שאפרש · והטעם שמזקיקני לומר דמודה ר' יוסי דעל שפת הספל טמאה משום דבכוליה תלמוד' אמרינן דכי שקלי וטרו אמוראי אליבא דחד תנא ומפרשי מילתיה מוכחא דכותיה סבירא להו וכיון שכן היכי אתרמאי הכי דשמואל ורבי אבא תרוייהו סבירא להו כר' יוסי ומודו הכי ושקלי וטרו אליבא דרבי מאיר אם אין ענין לאוקמיה אליב' דר' יוסי כלל ולפיכך אני אומר דרבי יוסי מודה ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ונמצא דם על שפת הספל ולא בתוך הספל דטמאה משום דרגלי' לדבר דבתר דתמו מיא אתא דם דאי לא בתוך הספל נמי מיבעי ליה לאשתכוחי אבל נמצא בתוך הספל ועל שפת הספל בכה"ג נמי פלוגת' דר"מ ור"י דר"מ חייש למעוטא כל היכא דלא מוכח' מילת' לאיסורא מטהר לה ואם נמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל לא מוכחא מילתא כלל לפי שהדבר ידוע שמי רגלי' המזנקי' בתחלתן בסופם שותתין וכיון שכן כמו שאתה אומר דביושב' באמצע הספל ונמצא דם בתוך הספל דלרבי יוסי טהורה משום דלא מוכחא מילת' דמספקא' אמרינן שדם זה עם מי רגלים בא ולא מן המקור כך יש לך לומ' בנמצא דם בתוספות הספל ועל שפת הספל לרבי יוסי טהורה דליכא הכא הוכחא כלל שדם זה עם מי רגלי' בא וכשם שזינקה מתחלתה כך זנק עמהם הדם וזהו הדם הנמצא בתוך הספל וכשם שמימי רגלי' שותת בסופם כך שתת עמהם הדם וזהו שנמצא בשפת הספל ולרבי יוסי טהורה · וזהו דעתי בזה ·

והרשב"א ז"ל סתם הדברים ולא פירשן · וכדון שלפנינו הרי הוא כנמצא בתוך הספל ועל שפת הספל שהרי אותו חלן אדום נמצא עם מימי רגליה ולאחר מיכן על ידי בדיקה מחמת אותו תמצית שנשאר

כהאי גונא הויא ליה אומדנא דמוכח וקיימא לן דכל כהאי גונא אזלינן בתר אומדנא כדמוכחא בדוכתי טובא בנדרים אבל חרם זה של רבנו גרשון איני רואה בו שום הוכחא כלל שיהא תלוי במקום ·

וכתבת עוד שאע"פ שקבל עליו חרם ר"ג נפי' שנראין הדברים שאינו צריך התר שהרי לא נשבע ממש אלא אני מקבל עלי חרם פלוני שלא אשא אשה אחרת ואם נתן לחרם דין נדר כמו קונם אז לא חל הנדר דאין נדרים חלין אם לא שאסר החפץ עליו כדאמרינן בנדרים הנא נדרים דמיתסר חפצא עליה א"כ בנדון זה דלא אסר חפצה עליה אלא דאמר שלא אשא אשה פלונית שאין זה שום דבר והא אמרינן פרק ג" דשבועות הרי עלי שלא אוכל בשר כיום שמת בו אבא או כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם ככר פרשו בתוספות דלא דווקא זה הלשון אלא כגון שאמר קונם אכילת בשר עלי כיום שמת בו אביו וכיון שכן בנדון זה שאסר עצמו על האשה בחרם שהוא כמו קונם לא אמר כלום אלו דבריך ·

ואני אומר דאע"ג דלמר פשיטא להו לדידי מספקא לי לפי שמגדולי המורים ז"ל חלקו על סברא זו ואמרו דכיון דחזינן סוגייא טובא דמשמע מינייהו דיש נדר בלשון שבועה ויש שבועה בלשון נדר כדאמרינן אי זהו איסר האמור בתורה הרי עלי שלא אוכל בשר אלמא יש נדר בלשון שבועה דהא שלא אוכל קאמר ובפרק שבועות שתים בתרא כמי משמע דיש שבועה במקום נדר דאמרינן התם באומר אכילה משתיהן עלי שבועה והא האי לישנא לישנא דנדר הוא וקאמר ליה גבי שבועה אלמא מהני · ולפיכך אמרו מגדולי המפרשין ז"ל דליכא לשבושי הנך סוגייא ולמימר דלא דקי בלישנייהו אלא ודאי נדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה שאמרה בלשון נדר מהני מיהו לאו מעיקר נדר ועיקר שבועה הוא דהא אמרינן בנדרי' דנדר ושבועה לא שוו בלישנהון אלא מדין ידות הוא דמהני הנדר שאמרו בלשון שבועה כיון דלבו ופיו שוים לאסור אכילה על עצמו אע"פ שלא אמרו בלשון מדוקדק יד מיהא הוי וכן בשבועה שאמר שבועה ככר זה עלי כיון שפיו ולבו שוין לאסור אכילתו מככר זה בשבועה מהני מדין יד ולפי דעת זו אפילו נאמר דחרם כקונם דמי אע"פ שלא אמרו בלשון נדר מהני אבל מ"מ תמה אני על עצמך אם כדבריך אפי' לנוד שהחרימו שלא יעשה אחד מהם דבר פלוני לא מהני ולא מידי וכן חרם ר"ג ז"ל עצמו אלו אמרו בלשון זה לא חל כלל ובודאי ליתא שאפי' כדבריך מ"מ העובר עליו הרי הוא מוחרם וכן אם אחד מהם קבל עליו חרם ועבר עליו ודאי משמע דהוי הוא מוחרם ויש באדם כח להחרי' עצמו כדאמרינן תלמיד חכם מנדה לעצמו · ובר

מדין דחרם משמע המורין שבועה מהני מדתניא בילמדנו בשם ר' עקיבא עליה ההאי קרא דכתיב כי השבועה גדולה היתה לאשר לא יעלה אל היה המצפה לאמר מות יומת ותניא התם וכי שבועה היתה שם אלא ללמדך שהחרם היא השבועה והשבועה היא החרם אנשי יבש גלעד לא עלו ונתחייבו מיתה ·

וכתבת עוד שאפי' נאמר שהחרם יש לו דין שבועה דאסר עצמו על חפצא אפ"ה בנדון זה לא אמר כלום כי אין זה נשבע אלא כמו מתפיס בשבועה שאומר אני מקבל עלי חרם שעשה פלוני והרי זה כמו שנשבע על דבר אחד ושמע חברו ואמר ואני כמו זה דלא אמר כלום דהא ק"ל כרבא שחולק על אביי פרק ג' דשבועו' ואומר דמתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי ואע"פ שיש מי שפירש דדווקא לענין קרבן אבל איסורא מיהא איכא מ"מ דעת האלפסי ז"ל דאפלו איסור ליכא · אלו דבריך · והוספת בהם תמה על תמא דמה ענין מתפים בכאן שאלו ר"ג ז"ל אסר לאדם אחד ידוע ואחר כך בא ראובן זה ואמר הריני כאותו אדם בזה היית יכול לומר דהוי מתפים אבל ר"ג לא על אדם אחד בלבד גזר אלא על כל הכפופים אליו וראובן זה אע"פ שהיה מכלל' כדי לחזק עוד הדבר או מפני שנהגו אנשי מקומו בכך קבל עליו אותו חרם נפרט ומה ענין מתפים בכאן וכי תלה עצמו ראובן זה באדם אחד שנאסרה אשה אחרת עליו הא ודאי לא היה ולפיכך איני רואה בכאן היתר לחרם זה שלא מדעת האשה · אבל מדעת האשה בזה יש לדון דאפשר מדעת האשה יש לו היתר ולא עוד אלא שיש לדון שאפי' היתר אין צריך שכיון שחרם זה לתקנת האשה נעשה והיא אומרת אי אפשר בתקנת חכמים כגון זו שומעין לה ואינו צריך היתר והוה ליה כאותה ששנינו בר"פרק ארבע נדרים קונם שאיני נהנה לך אם אי אתה בא ונוטל לבניך כור אחד של חיטין ושתי חביות של יין הרי זה יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם ויאומר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי זהו כבודי · אלא שאני מפקפק בזה כי שמא חרם זה לא לתקנת הנשים בלבד נעשה אלא אף לתקנת האנשים כדי שלא יכניסו מריבה בתוך ביתם ובכל כה"ג חרם ב"ד הגדול כר"ג ז"ל אי אפשר להתירו · ולא עוד אלא אפי' נאמר שלתקנת האשה בלבד נעשה אפשר שהרב ז"ל חשש שמתוך שהנשי' כפופות לבעליהן אם יספיק נתינת רשות שלה או להתיר החרם מדעתה שמא יקניטנה בעלה עד שתרצה ולפיכך איני מכניס עצמי בנדון זה אלא אני מניח הדבר לחכמים הצרפתים שה' יודעי' היאך פשטה תקנת זו במקומת' והיאך היו נוהגין בה שעל פי אותו הדרך ראוי לנהוג ולהורות :

סי' מט

שמה דירה כדאיתא בפרק הדר אין המבואות שהנכרי' דרים בהן מועילים לשיור כלל דהא דירתם כמי שאינה · ומכללו של דבר שהם נתלים בזה דסבירא להו דהיינו טעמא דבעינן שיור כדי שלא תשתכח תורת ערוב ולפיכך צריך שיהא אותו שיור במקומות שאפשר לערב בהם ולפיכ' אמרו דכי אמרינן בפר' כיצד מעברין דבעיר של רבים דמנה שחולה לה הוי שיור היינו כשמזכין שתם לכל בני העיר דמכללם הוו הדרים תוך עבורה תילה לה כדאמרינן בנדרי' המודר מן העי' אסור בעיבור' של עיר וה"ה כשמזכין את העירוב לכל בני העיר צריך שיהא שיור מפורש למנה שחילה והוו עבורה חוצה לה · שיור ואם יערב בפיר' לכל הדרים תוך חומת העיר בלאו צריך שישייר בפירוש תוך העיר בית ואמר אחת · זהו כלל דבריהם · והחולקים עליהם אומרים לא כן שאין הטעם כדי שלא תשתכח תורת עירוב אלא שלא תשתכח תורת רשות הרבים וכמו שכתב רש"י ז"ל ואף הרב אלפסי ז"ל לכך נתכוון · הילכך אע"פ שמבואות הנכרים לאו בני ערוב נינהו אפילו הכי מהני לשיור שהרי הדבר ברור שתורת רשות הרבים עליהם · זהו כלל מה שבא בספרך בנדון זה עם שבאו שם דברים אחרים שנעשו מקיף לכל אחת מאלו השתי דעות:

תשובה הדבר ברור ופשוט דהיינו טעמא דבעינן שיור כי היכי דלא תשתכח תורת רשות הרבים ואני תמה על החולקים היאך עלה על דעתם לומר דכי היכי דלא תשתכח תורת ערוב בעינן שיור שאם כן למה לא תמהו על עצמן עיר של יחיד שנעשית של רבים למה מערבין את כלה דהא אתי לאשתכוחי תורת ערוב אלא ודאי הכי פירושא דמלתא שמתוך שערוב מועיל לרשות היחיד ואינו מועיל לרשות הרבים עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כלה שכיון ששמו של יחיד עליה אפילו הכי הטלטול בערוב ולא ינוחו לומר שמותר לטלטל ברשות הרבים · אבל של רבים שנעשית של יחיד מתוך ששם רבים עליה והכל יודעים שאי אפשר לערב רשות הרבים אתי לאשתכוחי תורת רשות הרבים לגמרי שיהו סוברין שיהא מותר לטלטל בו כיון שהם רואין שמטלטלין בעיר זו ואי אפשר להם לתלות ההיתר בערוב שאין הערוב מועיל ולא מוריד ברשות הרבים כלל ומשום הכי בעינן שיור כדי שיהו צריכין לומר על כרחין שהערוב הוא שמתיר ואין רשות הרבים מותרת מאליה שאלו כן אפילו חוצה לאבן זה היה מותר ולפיכך אין ספק ששיור מבואות הנכרים מהני:

אבל אני שואל עוד אפי' לדבריהם שהם סוברין דהיינו טעמא דבעינן שיור כי היכי דלא תשתכח תורת ערוב אפ"ה שיור מבואת הנכרים למה לא יועיל שהרי הרואין על כרחין צריכין הן לומר שדיורין חלוקין אוסרין זה על זה שאם לא כן למה אינו מותר לטלטל חוץ לשכונה כמו בתוך השכונה מה נפשך אי דירת נכרים לאו שמה דירה אין דירתו אוסרת ואי שמה דירה הרי דינו כישראל ואי איתא דלא בעינן ערוב למה לא יטלטלו בחוץ כבפנים אלא על כרחין ערוב הוא דבעינן ובלא ערוב לא שרי לטלטולי · ולפי סברתם לא היה להם לתלות דבריהם בדירת נכרי לאו שמה דירה שאין זה מעלה ולא מוריד וכמו שכתבתי אלא כך היה להם לומר שכל שכונה שדלתותיהם ננעלות אינה צריכה ערוב ושכונת הנכרים היינו טעמא דלא מעללין בה לפי שאין דלתותיה ננעלות ובעינן זה יהיו עולים דבריהם לפי סברתם שהם סבורים לומר דכי היכי דלא תשתכח תורת ערוב הוא דבעינן שיור ולא היה להם לתלות דבריהם בדירת נכרי לאו שמה דירה שאין טעם זה מעלה ולא מוריד כלל · אבל כבר כתבתי שאי אפשר לומר דלהוי טעמא דמילתא כי היכי דלא לייתי לאשתכוחי תורת ערוב שאם כן עיר של יחיד שנעשית של רבים למה מערבין את כולה :

ומה שכתבת עוד שלדברי הר"י בעל התוספות שכתבו בשני שאותן יחידי' הדרים בכפרים המוקפים חומה ודלתותיהם ננעלות בלילה מותרין לטלטל בכל אותו הכפר דנכרי הוי כדירת בהמה ואינו אסור בשבת מאחר שאין שם שני ישראלים שאוסרים זה על זה וכתבת שלפי זה צריך להתישב בדבר דהכא ליכ' שיור ע"כ הבהיך ואני תמה היאך עלה בדעתך שר"י יאמר כך שהרי אין ספק שכל מקום שיש שם שני ישראלים שהם אוסרים זה על זה כלא ערוב אין ערובן מועיל לעשותן כישראל יחידי כדאיתא בהידיא בריש פרק הדר ואמור רבנן אין ערוב מועיל במקום נכרי ואין בטול רשות מועלת במקום נכרי וכו' · ולפיכך לא הוצרך בכאן דשיור מבואות הנכרים מהני:

נא עוד כתבת

מעשה היה בעיר הזאת באיש אחד שנתקוטט עם אשתו ביום הששי בבקר ומתוך כך נשבע שלא יהא שבת הבאה תוך עיר פירפיניאן ובערב יום הששי סמוך לתחלת שקיעת החמה נתחרט על שבועתו ובא לישאל עליה ים מי שבא להתיר נדרו ואומר אחר שלא יוכל לקיים שבועתו אלא א"כ יצא קודם השבת מתוך עיר פירפיניאן ועבורה כדי

שנשאר ממימי רגליה ואין כאן הוכחה כלל דנתר דתמו מיא אתא ולרבי יוסי טהורה ואפסיק הלכתא בהידיא כרבי יוסי · ומה שכתב בשם הרב משולם ז"ל דאע"ג דפסקינן הכא בגמרא הלכה כרבי יוסי דלית הלכתא כותיה מדאגורי' בפרק כל היד גבי בדקה בעד שאינו בדוק לה תנא ר' מטמא ורבי יוסי מטהר אמר רבי זירא כשמטמא רבי כרבי מאיר וכשטהר רבי יוסי לעצמו טהר דתנן האשה שהיא עושה צרכיה וכו' וא"כ מדתנינן פלוגתא דרבי יוסי ודרבי בפלוגת' דרבי מאיר ורבי יוסי וק"ל הלכה כרבי מחברו ק"ל דהלכתא כרבי מאיר ע"כ לשונך ·

ואני אומר עולם הפוך ראיתי שדרך פוסקי הלכות בכל מקום לומר שאין לסמוך על הכללות המסורים בידינו כל מקום שדברי התלמוד מוכיחים בהפך וכאן הוא אומר שנסמוך על הכלל שהלכה כרבי מחברו ולדחוק מה שנפסק בתלמוד בפי' הלכה ברבי יוסי אדרבה איפכא מיסתברא דכיון דפלוגתייהו דר' ורבי יוסי דהכא אפסיקא בהידיא הכא הלכתא כרבי יוסי בההיא נמי נקטינן כותיה וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל ·

וכן מה שכתבת שכתב הרב רבי מאיר בתשובה בשם רבי חננאל רבי טהר רבי יוסי דווקא לטהרות הוא שטהר אבל כל לבעלה מודה לרבי מאיר אין אלו אלא דברי נביאות ואין להם על מה שיסמוכו ולאו רבנא חננאל ז"ל חתים עלה · ואני אומר עוד דאפי' לרבי מאיר אתתא שרייא שכבר כתבתי דלמיעוטא דלא שכיחי לא חייש רבי מאיר והא ודאי מיעוטא דמיעוטה ודלא שכיח הוא משום דכי חייש רבי מאיר למיעוטה ה"מ כשיוצא עם מימי רגלים כעין אותו הרגיל לצאת מן המקור אבל כאן שאינו יוצא אלא כמין חלב אדום שהוא מפורסם לרופאים שרגיל להולד בכליות ובשעת ופתה היא רואה דם כשאר נשים היאך נאמר דכי הדרי מי רגלים למקור מפקי דם כי האי ובשעה אחרת אינו יוצא ממנה כעין אותו דם כלל הא ודאי מיעוטא דלא שכיח הוא כלל דאפילו רבי מאיר לא חייש ליה ועוד שהרי שנינו בפרק תינוקת ברואה דם מתמת תשמיש שבודקת עצמה בשפופרת ובתוכה מכחול ומוך על ראשו נמצא דם על ראשו בידוע שהוא מן המקור ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדין · ואע"פ שהראב"ד ז"ל כתב שעכשו אין אנו בקיאין בבדיקה זו ואין סומכין עליה · ועוד שאפי' בידוע שהוא מן הצדדין הרי גזרו בנות ישראל בכל דם טיפה כחרדל לישב שבעה נקיים בין בא מן המקור בין בא מן הצדדין · אעפ"כ מודה הרב ז"ל שאם בדקה עצמה ומצאה טהור טהורה · וכן הרב אלפסי ז"ל שהביאה בהלכות נראה שדעתו לנהוג בה בזמן הזה ואע"פ שגזרו בנות ישראל על כל דם היינו לפי שאינן יודעות מאי מקום הדם בא אם מן המקור אם מן הצדדין אבל היכא דאתא ודאי מן הצדדין טהורה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בהלכותיו ואשה זו כבר נבדקה על ידי נשים בקיאות על הדרך שכתבת ובדיקה טובה היא ועוד שכבר שנינו שאם יש לה מכה תולה במכתה ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בהלכותיו שעכשו אין תולין במכה שאין לה מכה גדולה ממכת בתולים ואפי' הכי חזרו ונמנו שיהא בועל בעילת מצוה ופורש :

ועוד שאם אין אתה אומר כן אתה צריך לבדוק אם נשתנה דם מכתה מדם ראייתה כדקתני שאם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ועכשו אין אנו בקיאין במראות הדם להכיר אם נשתנה אם לאו ועם כל זה נראה לי שאינו ענין לנדון שלפנינו שלא אמרה הרב ז"ל אלא בדם שהוא דומה לדם נדות כגון דם בתולים אי נמי בדם מכה אבל בכגון זה שהדבר ידוע ומפורסם שאותן עלמי' כמין חלב אדום רגילין תמיד להולד בכליות ואינן יוצאין עם דם הנדות בכגון זה הדבר ברור שתולה בכאב הכליות שיש לה שאע"פ שאין אנו בקיאין במראות דמים אין הבדל זה מצד המראה אבל מצד עלמי הדברים שהם מובדלים ונחלקין וכ"ש שהרשב"א ז"ל כתב שאף עכשו תולין בדם מכה שאם החמירו בבועל את הבתולה שעשויה מכתה להתרפאת בקרוב שלא לתלות במכתה יאמרו בזו שאתם מוליאה מבעלה · ואי משום שאתה מצריכנו להכיר במראות דמים ליתא דאנן לא אמרינן אלא שאם היה דם מכתה משוגה כגון שידוע לנו אינה תולה אבל מסתמא בשאינו ידוע לנו תולה במכתה דאי לא ליתני הכי אם יש לה מכה רואין אם דם מכתה משוכה מדם ראייתה אינה תולה ואם לאו תולה הילכך ודאי תולין בדם מכה · ולפיכך דעתי מסכמת בנדון שלפנינו דזו אתתא שרייא :

נ כתבת

עיר שיש שכונת ישראל הנקרא קה"ל ויש לו פתחים למזרח ולמערב שנכנסין מצד זה ויוצאין בצד זה ובפתחיהם יש להם דלתות ננעלות כשאר שכונת ישרא' אשר בכל עיר ועיר בגרונה וברצלונה וכל השכונה כולה ישראלים וכל שאר העיר אשר חוץ לשכונה כולה נכרים ואין ישראלים דרים שם ובאו כל הישראלים הדרים בשכונה להשתתף כראוי · ואמרת שנחלקתם בהתר שכונה זו שיש שמצריכים שיור בשכונה עצמה ותולין טעמם דכיון דק"ל דעיר של רבים צריכה שיור כדאיתא בפרק כילד מעברין וטעמא דשיור כדי שיכירו כי הערוב הוא שהתיר הטלטול ולפיכך אסור השיור כדי להזכיר וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל הילכך בעינן שיור בשכונה עצמה דכיון דדירת נכרי לא

שמה

לו שלא ישמור שבועתו טוב לנו להתיר לו ולא יעבור על שבועתו · אי מהא לא איריא ואין הנדון דומה לראיה כלל דהתם היינו טעמא לפי שאין להכם להתיר הנדר לדבר עבירה ומשחק בקוביא עבירה הוא בידו ולפיכך כל שהוא ברור לנו שלא ישמור שבועתו אין התר זה לדבר עבירה אלא לדבר מצוה כדי שלא יעבור על שבועתו אבל כאן שלא נתנה תורה רשות להתיר אלא א"כ חל הנדר מאן אמר ליה שבשביל מכשול הנידר יהיה רשאי להתירו ושאם התירו יהא מותר · וכן זו שהביא ראיה מדאמרינן בריש פרק ואלו מותרים ואילו יהבינן שיעורא מי שבקינן ליה עד דעבר איסור בל יחל הדבר ברור לכל שלומד אותה הלכה שאינה ענין לנדון שלפנינו כלל ואין להאריך בפשוטות ·

וכן מה שהביא ראייה מדאמרינן בההיא פסקא בפלוגתא דר' יהודה ורב נחמן בקונם עיני בשינה היום אם אישן למחר דרב יהודה אמר אל יישן היום חיישינן שמא יישן למחר ומפרשינן בגמרא דהיינו טעמא משום דבתנאיה לא מזדהר איניש ואמ' שפירשו המפרשים שיכול להתירו ביום האיסור כדי שלא יבא לאיסור בל יחל ואע"פ שעדין לא חל הנדר משום דבתנאיה לא מזדהר איניש אלו דבריו · וזו הסברא לא ראינוה ולא עמדנו עליה ואין דעתנו נוחה הימנה ואי איתי' דכי האי גונא לא מיקרי חל הנדר מנין להם למפרשים הללו לומר כן ואפילו היה הדבר מפורש בגמרא לדקו דברי החולק לחלוק ולומר דכי האי גונא חל הנדר מיקרי כיון שיום זה של איסור הוא ולא של תנאי שהרי אם יישן היום ולמחר על שינה של יום זה הוא עובר בבל יחל ולא על שינה של מחר אבל כיון שלא נמצא דבר זה בגמרא אפילו להיתר זה אין דעתי מסכמת לפי שיש לו לומר שכיון שהוא יכול לישן בהיתר ביום זה אע"פ שאם יישן למחרתו נ"כ איגלאי מילתא שעל שינה שביום זה עבר משום בל יחל אפילו הכי עכשו ביום זה לא מיקרי חל הנדר ובדאורייתא לקולא אין ברירה ולפיכך לדברי מי שאומר שכל שלא הגיע זמן האיסור לא מיקרי חל הנדר וכמו שאני עתיד לכתוב בסמוך בסוף דעתי איני רואה בהא דרב יהודה יסבור שיהא חכם רשאי להתיר את הנדר ביום ראשון ·

ועכשו אני חוזר לנדון שלפנינו · ויראה לי דבכי ה"ג חל הנדר מיקרי ורשאי חכם להתיר לפי שדעתי נוטה לדברי האומרים דכי אמרינן דאין חכם מתיר אלא א"כ חל הנדר ה"מ בתולה נדרו בא"ם דפלוגתיי' דר' נתן ורבנן בסוף נדרים בקונם שאיני נהנית לך אם אני עושה ע"פ אבא וע"פ אביך וכן נמי קונם שאיני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו וכל מאי דשקלינא וטרינא בענין חל הנדר בסוף נדרים כה"ג הוא דלא מיקרי חל הנדר שאין חכם מתיר אבל תולה נדרו בימים אע"פ שעדין לא הגיע זמן נדרו אפילו הכי חל הנדר מיקרי דנדרא מהא השתא חייל אלא שהוא מחוסר זמן · ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בפר' י"א מהלכות שבועות דאפילו תולה נדרו בימים כל שלא הגיע זמן לא מיקרי חל הנדר אין דבריו נראין דאי איתא אי אפשר דלא מישתמיט תנא למנקט דאין חכם מתיר אפי' בכי האי גונא דהוי רבותא טפי ומיהו אפי' לדברי הרמב"ם ז"ל אפשר לומר דבנדון זה חל הנדר מיקרי לפי שכיון שנשבע שלא יהא שבת הבאה תוך עיר פירפיניאן יש בכלל שבועתו שילא משם קודם השבת וזה תלוי במחלוקת' של ראשונים בהא דגרסינן בריש פסחים דאמרינן התם דכולי עלמא מיהת משש שעות ולמעלה אסור מנ"ל אמר אביי תרי קראי כתיבי כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד לרבות ליל ארבעה עשר לביעור ופרש"י ז"ל דהכי קאמר תרי קראי כתיבי דקשו אהדדי דכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם דמשמע דכולהו שבעה לא ימצא וביון שכן מיחייב לבעוריה מקמי הכי וכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור ואי ראשון דהנך שבעה קאמר קשו אהדדי דהא נמצא לה ההיא שעתא דהשבתה מהני שבעה ימים דאזהר רחמנא דבכולהו שאור לא ימצא בבתיכם ומשום הכי מסקינן דהאי ראשון על כרחין לאו ראשון דשבעת ימים קאמר אלא ראשון שהוא קודם להן דהיינו ארבעה עשר וזהו תורף פרושו של רש"י ז"ל :

ולפי דבריו למדנו בנדון שלפנינו שזה שנשבע שלא יהא שבת הבאה בתוך עיר פירפינייאן מכל שבועתו הוא מחוייב שילא מעיר פירפינייאן קודם השבת שכשם שאתה אומר דמכלל קרא דשבעת ימים שאור לא ימצא משמע שצריך להשביתו קודם לכן הכי נמי מכלל שבועתו הוא מחויב לצאת קודם השבת מפירפינייאן ולפיכך ערב שבת עם חשיכה חל הנדר מיקרי · אבל המפרשים ז"ל פרשו בענין אחר ואמרו דמיתורא פריך ולאו דקשו קראי אהדדי וכי קאמר כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא ממילא משמע דביום הראשון מיחייב לבעוריה ומשום הכי אמרינן דמייתורא דקרא משמע דהאי ראשון לאו ראשון דשבעת ימים קאמר אלא ראשון ומעיקרא זהו תורף פרושו ז"ל · ולפי דבריהם יש לומר בנדון זה דלא מיקרי חל הנדר שכיון שהם אומרים דמעיקר' דמקרא דשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם משמע שיבערנו ביום הראשון של שבעה הכי נמי אין בכלל שבועתו של זה שיצא מן העיר קודם השבת אלא

בתחלת

שנשבע שיקדש היום בעיר לא יהא בעיר א"כ יש לומר דבכלל השבועה שילא קודם השבת ואיכא למימר דקודם השבת חלה השבועה ואומדנא דמוכח הוא ויכול חכם להתירה ביום הששי קודם השבת כ"ש אם יהיה ערב כל כך שלא יהא שהות ביום לצאת מתוך עבורה של עיר קודם שיתקדש היום דא"כ הוא שפיר מצי חכם להתירה קודם שיקדש היום וחל הנדר וחלה השבועה קרינ' ביה ואפי' לא חל עדין מוטב שנתיר לו ואל יבא לידי אסור בל יחל כמו שאמרו המפרשים גבי הנשבע שלא ישחק בקוביא שאעפ"י שאין לנו להתיר נדרו משום דעבירה הוא כדמוכח בירושלמי גבי ההוא גברא דמשתבע דלא מרווח לקוטסטויוסא ולא רצה להתירו מפני שאינו רשאי החכם להתירו אעפ"כ כתבו שאם נדור לנו שלא ישמור שבועתו טוב לנו להתיר לו ולא יעבור על שבועתו ׃ ואמר דהכי נמי מוכח בגמרא בר' פרק ואלו מותרין דאמרינן ואי לא יהיב שיעורא מי שבקינן ליה עד דעבר איסור בל יחל ׃ ולפי שאין לראיה זו ענין כלל לנדון שלפנינו איני מאריך בה ׃

עוד הביא ראיה ממאי דאמרינן התם קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר דבתנאיה לא מזדהר ופרשו המפרשים שיכול להתירו ביום האסור כדי שלא יבא לאסור בל יחל ואעפ"י שעדין לא חל הנדר משום דבתנאי לא מזדהר אינש וכי אמרינן בסוף נדרים דאין חכם מתיר אלא א"כ חל הנדר ה"מ בדבר שאין עשוי להיות נכשל בו ׃ זהו תורף דברי המתיר ׃ והחולק אומר שאין לחכם להתיר הנדר הזה עד שיחול והיינו חל עד שיקדש היום ויקרא שבת ומה שאמר המתיר דבכלל השבועה הוא שיצא מן העיר קודם השבת ואומדנא דמוכח הניא איכא למימר דכל כה"ג לא אמרינן בשבוע' ובנדרים אומדנא דמוכח ובזה האריך קצת בדברים שאינה מדוקדקים כ"כ אללי אם מצד הלשון אם מצד ענין אבל כ"כ הוא מעלה בידו דאומדנא לא שייכא הכא הילכך אין הנדר חל כלל עד שיחול השבת ׃

עוד כתב שמה שאמר המתיר דאעפ"י שלא חל מצי מתיר בערב יום אם אין לו שהות ביום לצאת מן העיר קודם השבת ומוטב שיתיר לו משיבא הנודר לידי איסור בל יחל כדעת מי שמתיר להתיר שבועת הקוביא כשנדור לנו שיעבור על שבועתו ׃ אינו דומה דהתם שאני דלדעת מי שמתיר להתיר שבועת שחוק סבירא ליה דמודינא חכם מתיר אותו אף משום גדר נגעו בה שלא יפרצו בו והגודרים עצמם ישארו בתקונן ולפיכך בשאנו רואים שבילתו תקפו ויעבור על שבועתו טוב לו שיעבור על איסור קל והוא השחוק משיעבור על שבועה שהוא איסור חמור אבל הכא מליתא אין חכם מתיר עד שיחול הנדר דאם התירו אינו מותר וכל זמן דאיהו לא מצי מחל אין אחרים מוחלין לו שלא נתנה תורה רשות לאחרים להתיר אלא בענין זה ׃ וכתב שמה שהביא המתיר ראיה דמצי חכם להתיר קודם שיחול הנדר מההיא דאמרינן קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר בפלוגתא דרב יהודה ורב נחמן וכו' שפירשו המפרש' שיכול להתירו קודם שיבא לידי האיסור אעפ"י שלא חל הנדר מטעם דבתנאי לא מזדהר אינש ׃ והשיב בזה שא"כ הוא כדבריו לרב יהודה דלא מיקרי חל הנדר עד למחר ויתירנו היום משום חששא דבתנאי לא מזדהר ויבא לידי איסור בל יחל ראיה גדולה היא זאת אבל אין חלות הנדר למחר לא לר"י ולא לר"נ דלמחר תנאה הוי ולא נדרא והיום הזה נדר על תנאי של מחר ואם יישן היום ולמחר איגלאי מלתא למפרע דיומא הדין עבר על בל יחל אבל למחר לא עבר על בל יחל בין ער בין ישן וא"כ הנדר הזה על כרחי' ביום זה חלותו ולא למחר שכבר עבר ולא דמי לאומר שבועה שלא אוכל ככר זה אם אוכל זה דודאי איכ' נשאל עד שיאכל אותה של תנאי דהתם שאני שלא קבע זמן לנדרו אלא למעשה דומיא דקונם שאיני נהנה לפלוני ובמי שאשאל עליו דאמרינן נשאל על הראשון ואחר כך נשאל על השני לפי שאין הנדר חל כלל עד שיחול התנאי ומאז ואילך נאסר ולא קודם לכן כדמשמע מההיא דריש פרק נערה המאורסה דאמרינן היכי קאמרה אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עלה אלמא לא אסרי לה פרות קודם לכן כמו שכתב שם הרשב"א ז"ל בחדושיו אבל הכא דזמן האסור עבר קודם זמן התנאי על כן חל הנדר קודם דר"ל היום יהיה הנדר נדר לקיים אם אישן למחר ׃ ואם תמצא לומר בההיא דאם ארחץ שיחול הנדר מעכשו למפרע כשיתקיים התנאי מודינא לך גם שחל הנדר מעתה קרינא ביה ויכול חכם להתירה עכשו שהרי בענין זה חל הנדר כל זמן שיתקיים התנאי ׃

תשובה התחלת כל דבר אני כותב דעתי אם חכם יכול להתיר עד שלא חל כדי שלא יכשל הנודר בנדרו ואח"כ אחזור לנדון שלפנינו ואומר אני שצדקו דברי החולק שאין לחכם להתיר נדר שלא חל מפני חשש מכשול הנודר ולא כל הימנו ואיני רואה בראיות המתיר בזה סמך כלל שמה שהבי' ראיה שהתירו קצת המפרשים גבי נשבע שלא ישחוק בקוביא אע"פ שאין לנו להתיר נדרו משום דעבירה הוא וכדמוכח בירושלמי ואעפ"כ כתבו שאם נדור

עם דברי רש"י ז"ל לפי עניות דעתי יפה שהם
תמוהים עם הרבה ואריכות פי' לפרושן ובסוף דברי
כתבתי שם בלשון הזה:

ומ"מ בעיקר הלכה זו קשה לי אכל איסור ראשון
ואפי' בשתיהן במזיד למה הוא חייב דהא
משמע דכל מי שאומר הריני אוסר על עצמי דבר
פלוני אם אעשה כך דאין האיסור מתחיל אלא אחר
שיעשה אותו דבר אבל קודם לכן אין איסור חל עליו
כלל ואפי' נתקיים התנאי אח"כ וראייה מדאמרינן
בריש פרק בתרא דנדרים דגרסינן התם היכי קאמרה
אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ למה
לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עליה:
והקשה שם הרשב"א ז"ל מ"מ הרי היא אסורה
באכילת פירות מעתה וכדרב יהודה דאמר בריש ב"פ
דנדרים אל יישן היום שמא יישן למחר דבתנאיה
לא מזדהר הכי נמי לא תאכל היום שמא תרחץ
למחר ונמצאת עוברת באכילת הפירות למפרע
ותירץ דליתא דכל האומר קונם פירות עלי
אם אעשה כך אינו אוסר על עצמו פירות אלא מזמן
שיעבור על תנאו ואילך אלו דבריו ז"ל: והכי נמי
משמע לי דרך זה מדאמרינן בגיטין בפרק מי שאחזו
הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש
ומת בתוך שנים עשר חדש אינו גט אלמא כל מי
שתולה עצמו בהם אין משמעותו שיחול הדבר אלא
לאחר שיתקיים התנאי דאם לא כן הוה ליה כמעכשו
אם לא באתי וכו' ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט
וכיון שכן זה שנשבע שלא אוכל זו אם אוכל זו אינו
במשמע שיהא אסור בו אלא א"כ יאכל התנאי ראשון
אבל אכל איסור ראשון ואח"כ התנאי ואפי' שתיהן
במזיד לא עשה איסור כלל כדאמרינן בההיא דנדרים
דהיכא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ
ואכלה פירות ואח"כ רחצה לא עשתה איסור ודוחק
הוא לומר דהכא באומר בפירוש שבועה שלא אוכל זו
מעכשו שא"כ לא היה לו לרבא לומר סתם שאין
דרכן של אמוראין לסתום אלא לפרש:

ונראה לי דכי אמרינן הכי ה"מ בדבר הנמשך
קודם התנאי ואחר התנאי כגון ההיא
דנדרים דאמרינן דלא כוונה לאסור אלא פירות
שתאכל לאחר שתרחץ לפי שאפי' היה דעתה שתהא
מותרת בפירות קודם הרחיצה מ"מ יש מקום לנדרה
לחול שתהא אסורה בפירות לאחר שתרחץ אבל זה שלא
נשבע אלא על דבר אחד אם תאמר שלא נאסרה לא
אחר שיתקיים התנאי נמצא שיהא אסור שיתקיים
תנאו ולא יחול נדרו כלל דהיינו באכל אסור ראשון
הלכך אמרינן ליה לדעתו שכוונתו היתה שכל זמן
שיתקיים תנאו ואפי' בסוף שיחול נדרו וגם גט נמי
מפני שכל מי שמגרש בקושי מגרש אמרינן ליה
לדעתיה דלא רצה שיחול הגט עד שיתקיים התנאי
ע"כ:

נב עוד כתבת

מוהל שמל בבית הכנסת
ובירך על הכוס בפ"ה
ואשר קדש וכו' והטעים לתינוק הנימול בן שמונה
ימים אם צריך שיטעים המוהל או תינוק שהגיע לחינוך
כדי שלא תהא ברכה לבטלה או נאמר שטעימת
התינוק הנמול פוטרו. כדאמרינן בעלמא ליטעמיה
לינוקא ולא מפלגי בין קטן שהגיע לחינוך לקטן בן
יומו ויכול אדם לברך ברכת הנהנין על הקטנים
כדאמרינן פורס אדם לבניו ולבני ביתו הקטנים וכו'
וכי תימא דהתם דוקא בקטנים שהגיעו לחינוך
כדמסיים עלה בברייתא כדי לחנכן במצות וכיון
שכן פשיטא לן שאינו רשאי לברך המוציא ולא בפ"ה
בשביל תינוק בן שמונה ימים אלא א"כ אוכל ושותה
עמהן אפי' הכי איכא למימר דהכא שאני שהיא
ברכת המצוה שעשה ה"ל המילה והיא ברכת אשר
קדש שכן בטעימת התינוק הנימול סגי דכיון שפירש
בשביל התינוק שנתחייב לחינוך כ"ש בשביל זה שהגיע
לחיוב מצוה זו ועליה נתקנה ברכת אשר קדש על
היין שנוכל לברך על הכוס בטעימתו בלבד:

ועוד שנראה לאסורה מלשון רש"י ז"ל בפרק בכל
מערבין גבי ההיא דליטעמיה לינוקא שאם
יברך ולא יטעום לא הוה ולא אחר שאין בזה איסור
ברכה לבטלה אלא גנאי הוא לכוס של ברכה שלא
יטעמוהו וא"כ סגי לן בטעימת כל דהוא מאן דהוא
אפי' תינוק בן ח' ימים אלא א"כ נאמר שאין דעת
רש"י ז"ל במה שהזכיר גנאי בלחוד רק בשלא יטעום
המברך שהכוס בידו לשתות לאחר ובטעימות זולתו
הוא הגנאי אבל אם יברכו ולא יטעום שום אדם
בברכה בו עבירה היא בידו וצריך ליזהר עליה שיטעום
הוא או אחר שהגיע לחינוך שיוכל לברך ברכת
הנהנין עליו: וכי תימא הרי מביאין כוס שברכו בו
בבית הכנסת ליולדת וא"כ לא הויא ברכה לבטלה
ואין עבירה ביד המברך אדרבה הוסיף על חטאתו
פשע שגרם ליולדת מעילה שנהנית בלא ברכה שאין
הברכה הנעשית בבית אחר רחוק ממנה מבוי או
מבואות ולא שמעה מועילה כלום. בשתייה וא"כ למה
תועיל שתייתה בלא ברכה למברך ע"כ:

תשובה לא ידעתי מה זו השאלה שהדבר
ברור דכי אמרינן בפרק בכל
מערבין ליתביה לינוקא דוקא בשהגיע לחינוך ובלשון
הזה כתב הרשב"א ז"ל שם דדוקא בשהגיע לחינוך
הא קודם שהגיע לחינוך אסור דאין אדם מברך
לבטלה וכיון שהוא מברך ואין שותה ממנו אף תינוק
שלא הגיע לחינוך כמו שלא שתה ממנו אדם דמי
ע"כ.

בתחלת השבת ולפי זה לא מיקרי אל הנדר ׃

ולפיכך כיון שהדבר שקול ותלוי במחלוקתן של ראשונים אם הוא מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת ואי הכי מיקרי אל הנדר או אינו מחוייב לצאת עד השבת ולפ"ז קודם השבת לא מיקרי אל הנדר אעפ"י שהדבר ברור שמספק יש לו לצאת מן העיר קודם השבת כדקיימא לן דבשל תורה הלך אחר המחמיר אפ"ה איכא למימר דלא מצי חכם להפר דנהי דמחמרינן עליה דלמא קושטא דמילתא הוא דלא מיחייב ואין חכם מתיר אא"כ אל הנדר ׃ ומסתברא דהא מילתא תליא במאי דאמרינן דספקא דאורייתא לחומרא אי הוי מדאורייתא או מדרבנן שהרמב"ם ז"ל כתב דמאי דאמרינן דספקא דאורייתא לחומרא מדרבנן בעלמא הוא שהחמירו בספק' והביא ראיה לדבריו מדאמרינן בקדושין אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר מאי טעמא רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין ואי דאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובה פריש מאי אמרת דלמא אזלא איהי לגבייהו הוי ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי התורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא שמא ספק איסורא מדאורייתא לקולא ומאי דאמרינן ספקא דאורייתא לחומרא מדרבנן בעלמא הוא אלו דבריו ז"ל ׃

ולפי שיטה זו יש לדון בנדון שלפנינו שאעפ"י שהוא מחוייב מספק לצאת מן העיר קודם השבת אפי' הכי כיון דמדאורייתא לא מיחייב לא מיקרי אל הנדר אלא שכבר הקשו על דברי הרמב"ם ז"ל מדאיבעיא לן בפרק דחולין מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא ואתינן למפשטה משבירת עלם נפסח דרחמנא אמר ועלם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של המוח אלא דאמרי' זיל בתר רובא ואי איתא מאי קא מייתי ראייה מהא לרובא דעלמא דהא הכא אפי' לא ניזיל בתר רובא שרי דספק טרפות וכל ספק טרפות רחמנא שרייא אלא ודאי משמע דמאי דאמרינן ספקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא הוא ולא מדבריהם ׃ וה"נ משמע מדקייב רחמנא אשם תלוי אפי' היכא דלא איתחזק איסורא למאן דאמר דלא בעינן דאכל חתיכה בין שתי חתיכות ׃

ובפ' דקדושין הכי משמע דגרסינן התם אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני אמר ליה ר' זירא לר' אסי והא תנן ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר אשתומם כשעה חדא אמר ליה אימר כך נאמרה הלכה ספקא מותר ודאי אסור שמא להתיר ספיקא אצטריכא הלכתא הא לאו הכי כיון שודאי אסור הוא ספיקא הכי אסור אלא ודאי משמע דהא דאמרינן ספקא דאורייתא לחומרא הוא דאמרינן הכי מדאורייתא ודאמרינן התם בפ' עשרה יוחסים והתורה אמרה ממזר ודאי הוא דלא יבא ממזר ספק יבא בממזר בלקוד הוא דאמרינן הכי ומדרשא דקרא וכדאמרינן התם אבל בשאר איסורי הולכין בספיקן להחמיר מן התורה וכיון שכן בנדון זה הוא מחויי' לצאת מן העיר קודם השבת שלפי מחלוקת' של ראשונים באותה סוגיא בפ"ק דפסחי' הוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא כיון שמן התורה היא מחוייב לצאת מן העיר מחמת תיוב נדרו משמע ודאי דאל הנדר מיקרי דכל היכא דקא ליה באיסור בל יחל אחרים מוחלין לו ׃ ואע"פ שעדין אפשר לפקפק קצת בזה אפ"ה כיון שאפי' אינו מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת הדברים מוכיחין דאל הנדר מיקרי ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל וכמו שכתבתי למעלה וכן כמי אפי' לדברי הרמב"ם ז"ל איכא למימר דהכא אל הנדר מיקרי לפי שהוא מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת כמו שמוכחת אותה סוגי' שבמסכת פסחים לפי דברי רש"י ז"ל ועוד שאפי' הדבר ספק הדברים מוכיחים ונראין דכיון דמדאורייתא הוא דמחוייב אל הנדר מיקרי לפיכך לעתי בנדון זה שיכול חכם להתיר נדר זה ערב שבת עם חשיכה ומ"מ מה שבא בקונטרסך בלשון זה ולא דמי לאומר שבועה שלא אוכל ככר זה אם אוכל זה דודאי אינו נשא' עד שיאכל אותו של תנאי דהתם בני שלא קבע זמן לנדרו אלא למעשה דומיא לקונ' שאיני נהנה מפלוני ולמי שאשב עליו דאמרינן נשאל על הראשונים ואחר כך נשאל על השני לפי שאין הנדר אל כלל עד שיחיל התנאי ומאז ואילך נאסר ולא קודם לכן כדמשמע מההיא דריש פרק נערה המאורסה דאמרינן היכי קאמ' אילימא כדאמרה פירות עולם קונם עלי אם ארחץ לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עלה שמא לא אסרי לה פירות עולם קודם לכן כמו שכתב הרשב"א ז"ל בחדושיו על זה ע"כ לשונך ׃ אלמא סבירא לך דבאמר שבועה שלא אוכל ככר זה אם אוכל זה אין איסור אל עליו עד שיאכל אותה של תנאי ראשונה ׃

ודווין מכבודך זה אינו דהא אמרינן התם בפרק שבועות שתים בתרא שתיהן במזיד אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה פליגתא דר' יוחנן ור"ל לר' יוחנן דאמר התראת ספק שמה התראה חייב ואי איתא כדקאמ' ולההיא דריש פרק נערה המאורסה מדמית לה אפי' לר' יוחנן דאמר התראת ספק שמה התראה היכי מחייב ולפיכך כדי שלא יתקשה לך דבר זה ראיתי לכתוב אליך מה שכתבתי בחדושי בסוף אותה הלכה של ככרות לאחר שבררתי

עצמי עכשו להכריע במחלוקתן של ראשונים אם התירוהו בדיעבד אם הוא מותר אם לאו ולא ראיתי ג"כ לאחד מן הראשונים שהכריע בזה כלל · ולא אאריך ג"כ אני בפניו אפי' בעל כרחו או דוקא מדעתו לפי שאין כדון שלפנינו תלוי בזה כלל אבל עיקר חומר ענין זה הוא מפני מה שכתבת אלי בשאלתך הראשונה בלשון הזה שהיתומ' הניאת אסרה איסר על נפשה על דעת רבים מכל קדושין שתקבל שלא ברצון האפיטרופא בגמילות חסד שלו בכל תוקף · וכבר ידעת מאי דמסקינן בפרק השולח דנדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה ·

ולפיכך הסינותיך בתשובתי הראשונה דכיון דליכ' לדמות האי נדון להניא דמרובה שאיני מוצא מקום להתירה דאע"ג דאמרינן התם בפר' השולח דאפי' נדר שהודר על דעת רבים לדבר מצוה יש לו הפרה וקידושי אשה כד מצוה יש בה וכמו שמשמעת מתי וראייה לדבר מההיא דאמרינן בריש פרק האומר מצוה בה יותר מבשלוחה אפילו הכי מצוה גמורה ליכא כיון דאתתא לא מפקדא אפרייה ורבייה ועוד שכבר ידעת מה שאמר ר"ת ז"ל דאע"ג דאמרינן לדבר מצוה יש לו הפרה לא בכל מצוה אמרו כן אלא כי ההיא מקרי דרדקי שהנדר מעיקרא טעות היה ועל דעתם הודר ועל דעתם הותר אבל במצוה אחריתי לא ויתומה זו שנדרה איסר זה בגמילות חסד שלו הרי תלתה עצמה בדעתו להנאתו ולתועלתו ולא להנאתה שזה הוה ענין מי שהוא גומל חסד מחברו וכיון שכן היאך שייך הכא היתר כי הכי דשייך בההוא מקרי דרדקי ·

ואעפ"י שקרוב הדבר בעיני שיתומ' זו לא דקדק' בכל זה ואפשר שהיתה סבורה שיהא איסור זה לתועלת' בלבד כדי שלא תתפתה אחר מי שאינו רוצה בתועלתה אעפ"כ אין לדון אלא כפי הלשון הכתוב בשטר וכמו שבא בשאלתך · וכבר כתב הרשב"א ז"ל בתשובותיו בפי' בנדר כזה שהודר על דעת רבים שאין לו התרה דלא לדבר מצוה מיקרי כיון דאתתא לא מיפקדא · ולפיכך איני מוצא מקום להיתר זה עם היות שהדבר קשה בעיני · וג"כ הייתי נוטה וכותב אם אפשר שתתקדש בשטר כיון דלא מתהניא ביה וכדתניא כתב על הנייר או על החרס אעפ"י שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לאנתו מקודשת ותניא נמי גבי גט כתבו על איסורי הנאה כשר וק"ל דמקשינן הויה ליציאה וכיון שכן הוא אפשר לדון ג"כ בשטר קדושין שאם כתבו על איסורי הנאה שיהא כשר וזהו הכל היותר קרוב למצוא בו פתח בענין זה אבל מה אעשה והרשב"א ז"ל כתב בתשובה בענין אשה שנדרה נדר כזה שאם נתקדשה בשטר שאינה מקודשת וסמך דבריו על הירושלמי ואעפ"י שאפשר לדון אחר דבריו ז"ל אחר שהוא ז"ל כתב שאפי' נתקדשה אינה מקודשת מאן גבר ומאן גבר דרב חיליה לומר שתתקדש לכתחלה · ולפיכך איני רואה היתר באיסר זה ע"פ מה שבא בשאלתך ·

האמנם היקרים האלה נושאי כתבך הביאו לפני אנמורדכי הכהן קא"ל ואמר שהוא היה אחד מן העדים באיסור הנזכר עם אנמומיט אשר דר היום שם וכן העיד בפני שהיתומה ההיא אסרה על עצמה כל קדושים שתקבל אם לא ברצון האפוטרופא או ברצון אחיה נשטרוק קנדרי"ט או ברצון אשה אחת קרובתה ולפי עדותו כיון שאחיה מסכים בדבר אין חשש בענין גם אמר שמאותו איסר לא נעשה שטר כלל לכן חקרו ודרשו עם היתומה ההיא אם עשתה איסור אחר כי אין אותו איסור אשר העידו בו עדים הללו מסכים עם איסור הכתוב בשטר גם תחקרו עם אותו העד הנ"ר בעירכם הענין היאך היה ומאשר נראה בעיני שעל דרך זה תמצאו פתח ומקום לעשות מעשיכם לא ראיתי לכתוב אל האפטרופא :

נו

כתבת הגביר י"א שנסתפקת בענין הלואה הנכרי ברבית ועלו בידך בזה דעות רופפות מפני שראיתה להרמב"ם ז"ל שמנה לנכרי תשיך ממצות עשה אתה חושש בעצמך שלא לעקר מצוה אחת מן התורה ומצד אחר לבך נקפך שהרי שלמה נוח מרבה הונו בנשך ותרבית וכו' ואמרינן בפרק אי זהו נשך אמר רב נחמן אמר ליה הונא לא נצרכה דאפי' רבית דנכרי אתיביה לווין מהם ומלוין אותן ברבית אמר רב חייא בריה דרב הונא בכדי חייו רבינא אמר בתלמיד חכם עסקינן וכו' ע"כ תורף דבריך :

תשובה תחלה אפשר לך שמי שרוצה להמנע מן הרבית אין לו לחוש מפני חשש שלא יעקר מצות עשה מן התורה וכדברי הרמב"ם ז"ל שהרי אף הוא ז"ל מודה שאע"פ שדין תורה כך הוא כבר אסרו חכמים שיהא ישראל מלוה את הנכרי ברבית אלא בכדי חייו אלא א"כ הוא תלמיד חכם וכדמוכחא ההיא סוגיא בפרק אי זהו נשך כתב הוא בעצמו ז"ל בפ"ה מהלכות מלוה ולוה · ואל תתמה היאך חכמים רשאין לבטל מצוה אחת מן התורה דהא ק"ל ביבמות בפרק האשה רבה דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ולפיכך הרוצה להמנע מלהלוות ברבית אין לו לחוש מחשש איסור מפני דעתו של הרמב"ם ז"ל וכ"ש שכבר נחלקו עליו גדולי הדורות לפי שהוא ז"ל הוציא זה מדתניא

בספרי

ע"כ · ודברי רש"י ז"ל בפרק בכל מערבין כך הם דכי אמרינן המברך צריך שיטעום דמשמע המברך עצמו היינו טעמא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר אלא כשלא שתה אדם ממנו כלל הדבר ברור שאינו גנאי בלבד אלא איסור גמור דהא קי"ל דמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא · ואין לספק ולומר דתינוק זה כיון שהגיע לחיוב מצוה זו הרי הוא כקטן שהגיע לחינוך שהרי הדבר ברור שאין החיוב מצד החינוך באותו קטן שאם אבוה או בי דינא הוא דמחייבי למינהליה · וכן מה שמניחין כוס שברכו בו בבית הכנסת ליולדת הדבר ברור שאין הברכה מועילה ליולדת כלל ודברים הללו כל כך פשוטים שאין צריך לשאת ולתת בהם ולפיכך צריך להטעים כוס של ברכה לקטן שהגיע לחינוך :

נג כתבת

מעשה בא לידי בראזון שהיה אפוטרופוס מיתומה אחת ומתעסק בנכסיה ועודה ברשותו השביעה ואסרה איסר על נפשה על דעת רבים מבל קדושין שתקבל בלעדי רצונו כנהוג וכגמולת חסד שלו בכל תיקף ואחר זמן רב נזדמן לה בן זוג הראוי לה במאד מאד ונתקיימו התנאים ואחר הדברים האלה הודיעני האפוטרופוס בכתבו תוקף האיסר וצויתי לשלום אליו בר נסכר וחליתי פניו גם במכתב להתירה יען ראיתי היתומה עגונה ועגומה גם הודעתיו שאם לא ירצה להתירה שאתירנה אני כאותה ששנינו לא נתכוונה זו אלא לשאינו הגון לה · ע"כ דבריך ובקשת שאעמידך על דעתי :

תשובה

זו שכתבת לא נתכוונה זו אלא לשאינו הגון לה נראה שכוונת לאותה שאמרו בסוף מרוב' מעשה באשה אחת שהיה בנה מגר לה וקפלה ונשבעה כל מי שיבא עלי אני מחזירתו וקפלו עליה בני אדם מהוגנים וכשבא דבר לפני חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה · ונראה שבאת לדמות דכי היכי דהתם אמרינן שלא נתכוונה אלא להגון לה הכא נמי אמרינן שלא נתכוונה אלא לשאינו הגון לה · ואין הנדון דומה לראייה דהתם להנאת' נשבעה ועל דעת עצמה נשבעה ולפיכך אנו אומרים דעתה בכך אבל הכא שלהנאתו של אפוטרופוס שלה נשבעה שהרי כתוב בשטר איסורה ושבועתה שעשתה הדבר בגמולת חסד שלו איני רואה שיהא בית ב"ד יפה להתיר שלא מדעתו שהרי תלתה עצמ' בו שלא תתקדש לשום אדם שלא מדעתו :

הג"ה עיין בסי' כ"ג ובסי' צ"ב תשובה ארוכה בענין זה או דומה לו וגם לנושא בסי' כ"ח :

נד עוד שאלת

להודיעך דעתי בשומרת יבם שמתה מה דין נכסי צאן ברזל שלה וגם לדעת הרשב"א ז"ל שסובר שהכל ליבם מה דין השיור :

תשובה

אכתוב לך מה שהשיבותי כבר בענין שומרת יבם שמתה לענין עיקר כתובה ותוספת הדבר ברור וכו' ובמו שכתבתי למעלה בסימן מ"ו דף א' ולענין השיור שכתבת בתשובתך שאפילו לסברת האומרים שכל נכסי צאן ברזל ליבם אפילו הכי אין היבם יכול לערער על השיור ונתת טעם לדבריך שעיקר מנהג השיור הוא משום נדונייתא ליורשיה אם אין לה ולד של קיימא ולזה כתב הרשב"א ז"ל שלעולם גובה במתם שליש הנדונייא נמצא לפי זה שאפילו לסברת האומרים שכל נכסי צאן ברזל שלה ליבם חייב הוא להחזי' השיור ואע"פ שלא נכתב דהרי הוא כמו שנכתב לסברת הרשב"א ז"ל דבפר' המקבל בההיא דהלל היה דורש לשון הדיוט ולפיכך כתבת שדין השיור כדין הקבורה שכשם שקבורתה תחת כתובתה מתקנת חכמים ולפיכך כל מי שיורש את כתובתה קוברה אף השיור לדידן כל מי שיורש נדונייתא פורע השיור · ע"כ דבריך ·

ואני איני מסכים לדעתך בזה לפי שהקבורה תקנת חכמים היא ולא מדין תנאי ממון שקבל הבעל על עצמו ולפיכך כל מי שיורש כתובתה קוברה אבל דין השיור אינו מתקנת חכמים אלא תנאי ממון הוא שקבל על עצמו ואין לך להוסיף על תנאו כלל והרי הוא לא התנה אלא שאם תמות אשתו בחייו וזו שכתב הרשב"א ז"ל שלעולם גובה במתם שליש הנדוניא לא מן זה הטעם הוא אלא לפי שהוא סובר שכל דבר שנהגו בני אדם לכתוב אע"פ שלא נכתב כמו שנכתב דמי והוכיח מדאמרינן בפרק המקבל דכולהו תנאי דהתם היו דורשים לשון הדיוט והיינו לומר שכל מה שהורגלו ההדיוטות לכתוב אע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי ואפי' לסברתו ז"ל אין לנו אלא כפי מה שהורגלו ההדיוטות לכתוב ודבר ברור שתנאי השיור אינו אלא אם תמות אשתו בחייו אבל בחיי יבם אין לנו :

נה הגיעתני שאלתך

יקירנו שנית וראיתיך נוש' ונותן באשה שאמרו בפר' פותחין המודר הנאה מחברו אין מתירין לו שלא בפניו אם נאמר דבפניו אפילו בעל כרחו או נאמר דדוקא מדעתו אבל בעל כרחו לא · וג"כ דראיתי נוש' ונותן אם התירוהו בדיעבד אם הוא מותר אם לאו וכל מה שאמרת בזה יפה אמרת ושם אני על אמרתך · האמנ' אין נדון זה שלפנינו תלוי בזה כלל ולכן איני מסכים

הג"ה לעיל בסימן כ"ז ובסימן כ"ב ובסימן כ"ג כיוצא בזה ·

זאת השאלה נעלמה זכתוב נה כלשון הזה לקח לו עשרה אנשים וקדשה בפניהם ולקחה לו לאשה ולא ידעתי אם בא זה הלשון בדקדוק לפי שנאותה שאלה עלמה הוזכר אחר כך לשון אירוסין ואעפ"כ אמרתי להשיב על כל דבר ודבר :

נט שאלת הרי שהיתה שנה זו בשעת הקציר שנת גשמים ולפיכך חששנו לחטים של שנה זו ובדקנום ומצאנו בהם חטים מנוקעות עד שהוציאו לין הנקרא גרי"לי ותפסנו אחר החטים של אשתקד ומצאנו בהם מהחטים המנוקעות הנזכרות אך לא נמצאו בהם כל כך כמו שנמצאו בחטים של שנה זו ולכך נסתפקנו בענין זה לפי שיש לדון ולומר שמא נחטים של כל שנה ושנה ימצא כענין זה אם יבדקו אחריהם והבקוע הזה אינו אלא מחמת לחות היוצא מן השבלים בעודו בגדיש ואם"כ הוי ליה מי פירות שאין מחמיצין ויש לספק ג"כ שמא הבקוע מחמת מים הוא וגם בחטים של אשתקד נפל מים בעת הקציר ולפיכך נתבקעו ואם"כ יש כאן בית מיחוש שמא בכל החטים נפל מים ואפי' אותן שאינן מנוקעות אילו היה אדם מניחם על פי חבית היו מתבקעות ואם"כ לדברי הפוסקים כמר עוקבא דאמר בפרק כל שעה דף מ' דלא תימא נתבקעו ממש אלא כל שאלו מניחן על פי חבית והם מתבקעות מאליה' א"ל

בתוס' זות גרסי אבוב של קלאים ופי' כלי שבעלי קליות עושים בו קליות זכוא מנוקב ועובר האור בנקב ומבשו ומתבקע

תשובה' החטים המנוקע' איני רואה בהם לד היתר מכמה פנים' ראשונה שלתלות ולהקל שהבקוע ההוא יהיה מחמת לחות היוצא מהשבלים נעודו נגדיש והוו להו מי פירות ואין מחמיצין רחוק הוא בעיני לפי ששאלתי למי שבקיאין בדבר אם ימצא כן לעולם אמרו לא' ועוד שאפי' הדבר כן החטים ההם יהיו אסורות לדעת רש"י ז"ל והרבה מן המפרשים שהם סוברים דנהי דמי פירות אין מחמיצין נוקשה מיהא הוי והכי דייק ליסנא דאמרינן אין חייבי' על המולה כרת אלמא כרת הוא דליכא אבל איסורא מיהא איכא והכי מוכחא במנחות' ועוד דאפי' למאן דאמר דמי פירות אין מחמיצי' כלל ה"מ בלא מים אבל כל שנתערב בו מים אתו להחמיץ מיד' וכל זה גלוי וידוע אליכם וכיון שכן אפי' נאמר שהחטים הללו מחמת לחותן התחילו לתפוח כשיתערב בהם בהם מים בשעת לישה יחמיצו מיד שאיני מוצא חילוק בשום מקום בין נתערבו מים ומי פירות כאחת או שנפלו מי פירות תחלה עד שתפחו החטים או העסה מחמתן ואח"כ נתערב בהם מים שאע"פ שאפשר לחלק נדבר כיון שלא נזכר החלוק בשום מקום אין להקל בו ולפיכך אותן חטים המנוקעות אסורות :

ולענין שאר החטים שאינן מנוקעות נראה בעיני דמותרות ולא מטעם ספק ספקא לפי שאיני מחשיב לספק לומר שמא מחמת לחות עלמן נתבקעו וכמו שכתבתי' ועוד שהיינו צריכים לחוש ולדון כדברי רבינו יצחק ז"ל שאומר דלא נקרי ספק ספיקא אלא כשהספקות באות מכח שני הערובות' אבל מה שמזקיקני להתירם הוא שהדבר מלוי שבעת גשמים עליונות הגדישים ותחתיתו מתחמץ ומתבקע ואין המים נוגעים באמלעיתו כלל וכל כה"ג לא תלינן רעותא באמצעית הגדיש ולפיכך אין ראוי להחזיק בו איסור וכ"ש שנמצא לכהן לדק כלשון הזה חטים שנגע בהם מים אם אינם לחות ולא נשתנה מראיהם והן קשות מותר לאכול בפסח ואין חוששים לספק איסור דאיסורא לא מחזקינן' וכ"ש שיש מי שאומר דבחיטי של מלה נתבקעו ממש בעינן אע"פ שאיני מסכים לזה דאדרבה בפרק בתרא דע"ז דף ס"ה מוכח דחיט' אגב בריהו כמנוקעות דמיין ומכל מקום מכל אלו הטענות שכתבתי שאין מנוקעות מותרות'

ולענין אם מותר לטחון כאחת החטים המנוקעות עם שאינן מנוקעות אם יש לחוש לזה מפני שאין מבטלין איסור לכתחילה או נקל בזה מפני שמה שאמרו אין מבטלין איסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן בעלמא הוי יודע שהראב"ד ז"ל סובר דהא דאמרינן אין מבטלין איסור לכתחלה מדאורייתא הוא וגמר לה מדאמרינן בפרק גיד הנשה דזרוע בשלה הדוס הוא כלומר מה שהתירה תורה לבשלו כאחת ולהתיר איסורו וכדאיתא התם' ומ"מ אפילו לדבריו במבטלו בעודה היתר לא שמענו שיהא אסור כל שנתבטל בזמן התירו' אבל יש בכאן שתי ספקות'

האחת שנוכל לומר שאין ההיתר מתבטל בהתר משום דבפרק בתרא דע"ז דף ע"ג מוכח דהיתרא לגו איסורא לא בטיל וטעמא דמלתא לפי שאין ההיתר עשוי להתבטל והכא נמי בזמן היתרו יש לדון ולומר שאינו מתבטל מתי יתבטל לאחר איסורו ונמצא זה מבטל איסור לכתחילה' והספק השני דדלמא כי אמרינן דלפני זמנו בששים ה"מ לאכלו קודם הפסח משום שעות ונעלה אבל לאכלו בתוך הפסח איכא למימר שאע"פ שנתבטל קודם הפסח בתוך הפסח הוא חוזר וכעור' ושתי ספקות הללו מתבררות מדתנן בפרק בתרא דכלאים למר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר ואם רוב מרחלי' אסור מחצה על מחצה אסור וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה אסור וכו' כלומר אסור ומותר לערב עמהן למר ופשתין' ומהא שמעינן שהיתר בהיתר מתבטל וה"מ כיון שנתבטל שוב אינו

בספרי לנכרי תשיך זו מצות עשה והוא ז"ל הבין אותה בברייתא כפשטה שיהא מצות עשה להלוות את הנכרי בריבית והם אומרים לא כי אלא כי קאמר הרי זו מצות עשה היינו לאו הבא מכלל עשה כלומר לנכרי אתה רשאי להשיך אבל לישראל אי אתה רשאי להשיך ולאו הבא מכלל עשה עשה ודכוות' אמרינ' התם כל צפור טהור' תאכלו זו מצות עשה ואין הכונ' לומר שתהא מצוה לאכול צפור טהורה אלא לומר שהוא לאו הבא מכלל עשה צפור טהור' תאכלו אבל טמאה לא תאכלו אבל מ"מ צריך לזהר בו היאך נהגו עכשו הדורו' היתר בזה דהא לפום מסקנ' דסוגייא דפ' איזהו נשך לא שרי אלא בחד מתרי גווני או לתלמיד חכם במה שהוא רוצה או לאינש אחרינא בכדי חיין בלבד ועכשו היאך עשו כל אדם תלמידי חכמים:

נז ולעניין אם מותר לטחון באחת החטי' המבוקעות עם אותן שאינם מבוקעות אם יש לחוש לזה מפני שאין מבטלין איסור לכתחלה או אם נקל בזה לפי שמה שאמרו שאין מבטלין איסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן בעלמא:

הוי יודע שהראב"ד ז"ל סובר דהא דאמרינן אין מבטלין איסור לכתחלה מדאורייתא הוא וגמר לה מדאמרינן בפר' גיד הנשה זרוע בשלה חדוש הוא כלומר מה שהתירה תורה לבטלו באחת ולהתיר איסורו וכדאית' התם ומ"מ אפילו לדבריו במבטלו בעודו היתר לא שמענו שיהא אסור בל שנתבטל בזמן היתרו אבל יש בכאן שתי ספקות האחת שנוכל לומר שאין היתר מתבטל בהיתר משום דבפרק בתרא דע"ז מוכח דשיתרא לגו איסורא לא בטיל וטעמא דמלתא לפי שאין ההתר עשוי להתבטל והכא נמי בזמן התרו יש לדון ולומר שאינו מתבטל מתי מתבטל לאחר איסורו וכמאן דמבטל איסור לכתחלה: והספק השני דדלמא כי אמרינן דלפני זמנו בששים ה"מ לאוכלו קודם הפסח מגש שעות ולמעלה אבל לאוכלו תוך הפסח הוא חוזר וניעור: ושתי ספקות אלו מתבררות מדתנן בפר' בתרא דכלאים צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר ואם רוב מן הרחלים אסור ומותר דקאמר היינו לערב עמהן צמר ופשתים ומהא שמעינן שהתר בהתר מתבטל ושמכיון שנתבטל שוב אינו חוזר וניעור:

ולפיכך נראה לי להלכה שכיון שאין באותן חטים המבוקעות אחד מששים שמותר לטחון הכל קודם הפסח ולאכול בפסח אבל למעשה לא מלאני לבי להקל בכך אלא בררו אותן והסירו אותם המבוקעות מהן והשאר מותר ולענין חטין שנבקעים נראה שמותר לטחנו קודם הפסח ולשהותן בפסח אבל לא לאכלן: ולמכרן לנכרים נמי שרי שלא אסרו כן אלא בדבר שאין איסורו מוכיח מתוכו אבל בכגון זה שרשומן ניכר ונתפרסם בעירכם מסתברא דשרי:

נח החכם הנכבד נר"ו

כתבת עתה מקרוב עבר אדם אחר וארס מינקת חברו שנתארמל' ונתנה האשה ההיא הולד ההוא למניקה ונשבעה ונתחזק והניח המארס ההוא שהרשב"א ז"ל השיב בתשובה שמקצת רבותיו מתירין כעין דבי ריש גלותא ויש מקילין כדבריו ואחרים אומרי שנראה שדעת האלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל דלא ילפינן מינה שהרי השמיטוה וכן כתב הראש ז"ל וכן בתוספות דכיון דחזינן דר' מאיר אסר קטנה אטו גדולה באיסור הנתנה הכא נמי גזרו נתנה בנה למניקה דלא הדרא אטו הדרא והא דשריא דבי ריש גלותא משום דידוע לכל דלא הדרא אבל בעלמא אתי לאיחלופי:

ועוד חזקו זה הדעת משום דחמיר איסור מינקת מאיסור הנתנה דבפרק החולץ עלה דההיא דאמימר לשרא וכו' מהדר תלמודא ההיא לגבי מניקה איתמר אלמא דחמירא מינה והילכך בההיא דלא חמירא לא גזרו במניקה דחמירא גזרו בכל אפילו עקרה ואילונית כ"ש בהא ע"כ תורף דבריך:

תשובה דברי האוסרים עיקר ואינם צריכי' לחזק דעתם מכל שכן דבנדרים פרכינן בפרק אע"פ מההיא דהיתה רדופה לילך לבית אביה וכו' או שהיתה עקרה וההיא דנתנה בנה למניק' אלמא כי היכי דגזרו בהא גזרו בהא: והרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל שהשמיטו ההיא דריש גלותא אין ספק שדעתם הוא שאין ללמוד ממנה וכמה מעשים באו לידי בדבר זה ואסרתי ובפרט אחד הדבר הראשון באחד מן המיוחדים שבקהל גירונ"ה: ואע"פ שההיא הדבר קשה הרבה לא הסכימה דעתי להתיר נשוא פנים אע"פ שהיו רוצים לעשות בענין כמה מיני חזוקים וכל מי שמבקש עלה להקל בזה אינו אלא פורץ גדרן של חכמים ולפיכך בנדון זה אם אין כאן אלא אירוסין בלבד כמו שנראה מכתבכם ראוי להפרישו ממנה אבל אין כופין אותו לגרש שאע"פ שיש מי שסובר כן כיון שבגמרא פרק החולץ לא שנינו אלא ואם כנסה יוציא אין לנו אלא בנושא אבל במארס לא וזהו דעת הרמב"ם ז"ל וראוי לסמוך עליו אבל אם כנסה כופים אותו לגרש וכתבתי זה מפני שאע"פ שבכתבך לא הוזכר אלא לשון אירוסין מכל מקום באתני

ואת

ו שלא כהוגן אמר ליה רבינא לרב אשי תינח מקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר אמר ליה שוייה רבנן לבעילתו בעילת זנות ולפיכ' אם נתקדשה באונס כמו שכתבת אין ספק שאין קדושיה קדושין אבל אם נתקדשה ברצון שנכוף את בעלה לגרש מפני שהיא אומרת מאיס עלי וכדעת הרמב"ם ז"ל בביוצא בזה מיראי הוראה אני לפי שראובן הנזכר בשעה שקדש לא היה מאנשי אותה העיר והרשות היה בידו להוציא את אשתו מעיר לעיר כיוצא בה ולפיכך אין כח ביד אנשי אותה העיר לכופו להתנהג בתקנותיהם :

סג עוד שאלת

ראובן גרש את לאה אשתו והגט ההוא היה פסול או שנמסרה עליו מודעא ונתבטל הגט והיו סבורין העולם שהגט ההוא היה כשר ובתוך ג' אדשים סמוך לגתינת הגט הנזכר נתקדשה לשמעון ואחר שנתקדשה לשמעון יצא קול בעיר שהגט ההוא היה פסול או מכח מסירת המודעא או מכח פסול אחר וראובן בעלה אומר שאין קדושי' של שמעון קדושין מפני שהגט ההוא אינו גט מהטעמים שכתבתי ואינה צריכה גט משמעון לפי שאין קדושי' תופסים באשת איש וב"ד העיר מסופקי' אם תלא מזה ומזה אחר שנתקדשה לשני ואולי בא עליה אחר הקדושין אע"פ שאין לנו גם בה אם חוששין לזה ותהיה אסורה לראובן •

תשובה

אם נודע בבירור שהגט היה בטל אינה צריכה גט משני כדתנן בפרק האשה רבה אמרו לה מת בעליך ונתקדשה ואחר כך בא בעלה מותרת לחזור לו ואמרינן עלה בגמרא דכיון דלא עבדא איסורא לא קנסוה רבנן והכא ליכא למיחש שמא בא עלי' דהא אפילו לב"ה דאמרי' הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה מודו בנתגרשה מן האירוסין דלא אמרינן הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה וכל שכן היכא דליכ' עדי ייחוד כלל ולפיכך אם הדב' ברור שהגט בטל אינה צריכה גט משני ומותרת לראשון אבל אתם צריכים לדקדק בדבר זה הרבה שיש מודעות שהם פיסלות מן הספק ולא מן הודאי וכל כיוצא בזה צריכה גט משניהם ואסורה לראשון :

סד שאלתני

אחי י"א מי שיש לו שטר חוב על חברו אם וכו' להקנות' לאחר בשום ענין שלא יוכל המוכר לחזו' ולמחול אותו ולפי שכבר עמדת על מה שכתבו הראשונים ז"ל בזה איני מאריך עמך אבל אכתוב דעתי • הוי יודע שדעת' נוטה לדברי בעל התוספו' ז"ל דבמעמד שלשת' אינו יכול לחזור ולמחו' אותו וכמו שכתבתי בחידושי בסוף שנים אוחזי' ומה שחלק עליו הרמב"ם ז"ל לא נדחק בכך אלא כדי לתת טעם להשמטת של הר' אלפסי ז"ל כמו שתראה בחידושי' בפ' האיש מקדש ומה שהביא סעד לדבריו מדאמרינ' בפ"ק דקדושי' קדשה במשכון מקודש' ואוקימנ' הת' במשכון דאחרי' וההיא דאמר אינה מקודש' בשו' ענין לא שייכ' לה אלא במשכון דידה אינה מכרעת דדלמא קמ"ל דבמשכון אפילו שלא במעמד שלשתן ועוד דמעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתו של לוה כמו שאכתוב בסמוך בס"ד והלו במשכון מהני אפילו בעל כרחיה ולפיכך אני נוטה לדברי ר"י ז"ל • וכל שכן בשטרות שלנו שאנו רגילין לכתוב שעבוד לוה למלוה ולבאי כחו שאני סובר כדברי הראב"ד ז"ל מההיא דאמימר בסוף פר"ק דגיטין שאם כתב לו הלוה בפי' אינו יכול למחול :

ואעפ"י שהרמב"ם ז"ל הקשה עליו דאי איתא לא משכחת לה לאמימר בשום חוב בעולם שיהא יכול למחול דהא אמימר נעשה כאומר קאמר ולכל העולם אתה יכול לומר כן ואי הכי קשיא דשמיא אדשמואל דאיהו הוא דאמר הכא מסתיה דכל במעמד שלשתן קנה ואיהו גופיה אמר דחזר ומחלו מחול אז היא קושייתו ז"ל וכמו שכתב בחדושיו ואינה קושיא אלא דע"כ כי קאמר אמימר נעשה כאומר לו כשתעבדנא לך ולכל מאי דאתי מחמתך לאו כללא הוא לכל מאי דאתי מחמתיה דהא ודאי מעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתיה דלוה ואע"פ שיש מסתברין לומר דאפי' על כרחיה מדאמרינן בפר' מי שמת גבי איסור גיורא אי במעמד שלשתן אי שלא לי לא אתינא מכלל דאי אתא מהני ליה בעל כרחיה אינה ראיה של כלום וכבר דחוה בשתי ידים דלאו משום שוקנה בעל כרחיה אי אזיל אלא דהוה אמר ליה החזר לי פקדוני אי לא בעי לאורויי ועוד דהוה כסיפא ליה מילתא אלא עקרו של דבר דמעמד שלשתן לא קני אלא מדעתו של לוה •

וראיה לדבר מדקאמ' רב אשי התם בפ' דגיטין דטעמא דמעמד שלשתן דקנה משום דבההיא הנאה דקא משתניא ליה מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעביד נפשיה דההוא טעמא לא שייך אלא מדעתו דלוה אבל ב"כ לא •• ואע"ג דההיא טעמא לא קאי במסקנא אפי' הכי רב אשי הוה קים ליה בגוונא דמעמד שלשתן טפי מינן ואמימר ורב אשי בטעמא פליגי ולא בדינא הילכך על כרחיה כי קאמר אמימר נעשה כאומר לו משתעבדנא לך ולכל מאי דאתי מחמתך ה"ק לדידי ולכל מי שתהא ממשה אותו אלא מדעתי דאי אפי' ב"כ קאמר

אחר ונעור לפיכך נראה לי להלכה שכיון שאין באותן חטים המבוקעות אחד מששים מותר לטחון הכל קודם ארבעה עשר ולאכול אבל למעשה לא מלאני לבי להקל בכך שלא בררו אותן והסירו מהן המבוקעות והשאר מותר · ולענין חטים שבבתיהם נראה שמותר לטחון קודם הפסח אבל לא לאכול · ולמכרם לנכרי נמי שרי שלא אסרו כן אלא בדבר שאין איסורו מוכיח מתוכו אבל כגון זה שרישומן ניכר ונתפרסם בעירכם מסתברא דשרי :

ס שאלת

יבמה שנפלה לפני יבם קטן ותובעת מזונות ואבי בעלה המת אומר לה שהוא רוצה לזון אותה בביתו והיא אומרת לא כי אלא תן לי מזונות בבית אבא ועל זה הוציאה על ידי האחר המטלטלי' שמכלאו בבית בעלה כדי שתזון ותתפרנס מהם ובקשת ממני שאעמידך על דעתי אם עשתה זאת כדין וכשורה או אם ראוי למחות בידה ·

תשובה

אין ספק שראוי למחות בידה שאבי המת נוהג עמה כשורה ולפנים משורת הדין דהא קי"ל בפרק החולץ דנפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות מ"ט משמיא קנסוה ולפיכך די לה במה שאבי המת מתחסד עמה לזון אותה בביתו ואם היא משתדלת להוציא מטלטלין מבית בעלה כדי שתהא ניזונת בביתה ראוי הוא למחות בידה :

סא שאלת הגביר

י"א ינמה שאינ' רוצ' לחלוץ ולא להתייבם מהו דינה :

תשובה

דכותנין אגרת מרד על שומרת יבם הילכך הרי זו דינה כדין המורדת שמכריזין עליה ארבע שבתות ואח"כ אם לא רצתה להתייבם הפסידה כתובתה אלא שמשהין אותה שנים עשר חדש דאי בעיא למיהדר תהדר ולאחר זמן זה אע"פ שהפסידה כתובתה נראין הדברים שכופין אותה בנדוי ובכפיות אחרות עד שתרצה לחלוץ או להתייבם לפי שהיבם מעוכב מלישא אשה מחמתה כדאמרינן בפרק אע"פ כמה דאגידא ביה לא יהבו לה אחריתי וכך נראין דברי הרמב"ם ז"ל :

סב גביר נשא

י"א דאונן הוא מפורסם בכל המקומות אשר ישב נהם כי הוא איש רע חוטא בחמורות וכ"ש בקלות ומוחזק במסור ועובר עבירות בפרהסיא ונתן עיניו בלאה וירא כי לא יכול לפתותה וילך לשר מושל העיר ונדר אליו שוחד והשר לחמדת השוחד נשא פניו והכריח העניה היתומה להתקדש ולהכנסא לו עד כי גבר האונס והכרח שבשעת הקדושין היה מחזיק ביד הנערה שתקבל הקדושין מיד הבליעל הנזכר והיא צועקת במר נפשה הושיעה אדוני ולא הועיל לה · והאיש הבליעל הזה היה יושב בעיר אחת כי שם ביתו וקדש היתומה הנזכר' בעיר אחרת סמוכה לעירו כמו שנים פרסאות ומיום הקדושין הנזכרי' ואילך לא קבע דירתו במקום ידוע אלא הולך ונד גולה מעיר לעיר והיא יושבת מעודה עד היום הזה בעירה והקהל אשר היא דרה ביניהם אחר הקידושי' שנה אחת ויותר הסכימו ביניהם ועשו תקנה שיתנהגו בכל דיניהם ועניני משפטיהם על פי ספרי הרמב"ם ז"ל בכל מה שכתוב בספריו בין בהיתר בין באיסור בין בדיני ממונות בין בעניני קדושים וכתובה וגיטין והבליעל הנזכר אחר שקדש היתומה הנזכרת פזר ואבד כל אשר ליתומה הנזכרת והניח אותה ערומה וערורה באלמנות חיות וילך בשרירות לבו הרע וינא בכפ' אחר ונתן עיניו באשה בעולת בעל חנה עמה ויוציאה מתחת יד בעלה באונס נכרים פרוצים והיא היום ברשותו מחזיק ברשעתו והבליעל הנזכר תפוש היום ביד המושל בעיר על דבר מה ולאה אשתו שראתה כי כלתה אליו הרעה מאת האדון צעקה לפניו ותבך ותתחנן לו להוציאה מרשותו מטעם שאומרת מאיס עלי ומושל העיר כמתודה וכאשם על האונס שאנסה מתחלה עתה חפץ להוציאה מתחת יד הנבל הנזכר אם ימצא פתח ומקום להוציאה בדיני ישראל וראובן הבליעל אינו רוצה לגרשה ומשיב כי טענתה שטוענת מאיס עלי שהיא סברת יחיד ושאר הגאונים והפוסקים לא פסקו כן ולאה משיבה על זה שכדאי הוא הרמב"ם ז"ל לסמוך עליו באדם רשע כגון זה בעל מעשים רעים ומגונה בכל מדותיו כל שכן שאחר שבעיר שהיא יושבת בה עשו תקנת להתנהג על פי הרמב"ם ז"ל אין לזוז ממה שכתב וראובן הנזכר משיב שהוא אינו דר בעיר הנזכרת ושאינו נכלל בתקנותיה' ואין כח לבני אותה העיר לכופו להתנהג על פי תקנותם כל שכן שהתקנה הנזכרת נעשית אחר שנתקדשה לו ולאה משיבה שהואיל שהיא דרה במקום ההוא על דעת מנהגות ותקנו' אותה העיר שעשו ושיעשו נשאה מתחלה וכיון שהוא אינו יושב במקום קבוע והיא יושבת בעיר שלה הרי הוא נחשב כאנשי אותה העיר בכל תקנותיהם ונקשה ממני גביר נשא י"א שאעמידך על דעתי אם יוכלו אנשי המקום לכופו לתת גט ע"פ תקנתם הואיל ותולין עצמן באילן גדול · ועוד כי השוטה עשה שלא כהוגן שאין משיאין את האשה אלא לדעתה והוא לקחה באונס ובהכרח ומן הדין הוא אשר גמולו ישוב בראש :

תשובה

אם נתקדשה באונס כמו שכתבת הדב' ברור שאין קדושיו קדושי' וכדגרסינן בפרק ח"ה אמר אמימר תלויה וקדיש קדושיה קדושין רב אשי אמר אשה ודאי לא קדושיה קדושים הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו

נט

לא יצא לשלשת הימים בעלת הפרים והזקנים
יחרם כל רכושו וכו׳ היכי דמפקירינן נכסי קודם
מעשה אם יעבר על גזרתם ולא עוד שאסמחייני׳
אותו מיתה כמו שראינו שהמית יהושע לעכן
ושאול שאמר מות יומת יהונתן כאם שהן יכולין
לגזור עליו נדוי וזו ודאי אינה מדין קבלה שהיאך
יתחייב מיתה עליה אלא כך הוא דינו של חרם
שהחרים מלך ישראל או סנהדרין במעמד רוב
ישראל שהעובר עליו מתחייב מיתה וכיון שקונסין
אותו מיתה כל שכן שרשאין לנדותו קודם מעשה
ולא מדין קבלה ואף ב״ד ואנשי העיר כיון שהם
רשאין להחרים ודאי שהחרם חל עליו קודם
מעשה ולא מדין קבלה אלא שהחרם שלהם חל
על כל שחייבים ללך בתקנתם ודברי הרמב״ם
ז״ל מפורשין כן במשפט החרם שחבר וכל מה
שהביא החולק ראיה לדבריו מצדקיה ושאול ומקבל׳
התורה בארור מהנהגת הקהלות שאין נוהגין כדין
מוחרם עם מי שעובר על החרם וכן חרם סתם
שמחייבים ב״ד קודם מעשה נראה לי שיש לי לכל
אלו דעת אחרת משום דמסקינן בסוף שבועת
העדות באלה שאין עמה שבועה ושבועה שאין
עמה אלה כאלה שיש עמה שבועה וכיון שכן
המקלל עצמו אם יעשה דבר פלוני הרי הוא
מחויב שלא לעשותו ולפיכך כל שהזכיר לשון ארור
או לשון חרם ונדוי קודם מעשה יש לספק בו
ולומר שלא נתכוון בו לחרם ונדוי אלא לאסור
אותו דבר על עצמו ולפיכך אע״פ שקבלו כל
התורה בארור אין נוהגים כדין מוחרם עם מי
שעובר עבירה אחת לפי שלא נתקבלו אלא לקבלה
והינו דאמרינן התם בפרק שבועת העדות ארור
בו נדוי בו קללה בו שבועה כלומ׳ שמנדרים אותו
בכל ענין וענין כפי מה שמוכחת כוונת הענין :

ולפיכך דעתי כדברי החולק בזה שקדם
שחרם שמטילין לגזור קודם מעשה
אינו אלא לאסור אותו דבר אבל לא שיהיו חייבים
לנהוג עמו כדין מוחרם לפי שכיון שבקבלת חרמות הן
רגילין לפרש שכל העובר יהא דינו כדין מוחרם ומנוד׳
הא משמע דכל שלא פרשו כן אין דעתם אלא לאסור
אותו דבר ולא להטיל חרם ונדוי אע״פ שהן רשאין בכך
והרי זו כאותה ששנינו סתם נדרים להחמיר ופרושן
להקל כלומר שאע״פ שמן הסתם היה ראוי להחמיר
ולנהוג עם העובר כדין מוחרם וכמו שנסתפק בזה
הרשב״א ז״ל בתשובתו אעפ״כ כיון שלא נהגו לנהוג
עמו כדין מוחרם ולא עוד שבמקבלת חרמים שלהם הם
מפרשים שכל העובר יהא מוחרם ומנודה הרי הם
כמפרשים שכל שלא פירשו כן אין מתכוונים אלא לאסו׳
אותו דבר הא אם פרשו חל נדוי שלהם ולא מדין קבלה

שהרי אפילו על אותם שלא קבלו עליהם הוא חל הילכך
בנדון זה כיון שדברי ראובן זה מוכיחים שלא לאסור
על עצמו הדבר אמר כן שהרי פירש ואמר שיהא מוחר׳
ומנודה לכל ישראל וק״ל שאדם יכול לנדות עצמו
כדמוכחא הביא דיהודה ואמרינן נמי בנדרים תלמיד
חכם מנדה לעצמו נדוין נדוי וכי תימא דלאו כל כמיני׳
לאסור עלינו ארבע אמות דידיה ושאר דברים בשביל
קבלתו ליתא דכי אמרינן מנודה לתלמיד מנודה לרב
מנודה לעיר אחרת מנודה לעירו דווקא בתלמיד שנדה
לכבודו אבל במילי דשמיא מנודה לכל ישראל כדמסקינן
התם בפר׳ אלו מגלחין דאין חכמה ואין עצה ואין תבונ׳
לנגד ה׳ והרי ראובן זה למילי דשמיא נדה עצמו
כלומר שאם יעבור על שבועתו שיהא מנודה וכיון
שעבר נדויו נדוי :

ומה שכתבת עוד אם מתירין אותו שלא ברשות
נאמני קהל מיורק״א שלזכותם ולהנאתם
ובפניהם ובפני זקניהם קבל כן או דלמא דכיון שהחר׳
הזה לא היה רק קנס שקנס על עצמו וכנדר עבד מלוי
למישרי ליה מסתברא דמתירין אותו מהא דגרסינן
בפרק השולח וליחוש דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה
והקשרס והילכי תיכא למיחש להכי והא ק״ל המודר
הנאה מחברו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו והיכי
שרי לה חכם ותרצו שלא אמרו אלא המודר הנאה
מחברו או שנשבע להנאתו כגון שבועת צדקיהו לנבוכד׳
נצר ונדרו של משה ליתרו דאמ׳ ליה הקב״ה במדין
נדרת לך והתר נדרך במדין אבל כאן שנאסרו כל
פירות שבעולם עליה אין כאן הנאת יתומים באיסורה
ולא צרכם שכיון שנשבעה נשבעה ואפילו בזה
להחזיר ממון להם איסורא במקומו עומד
לפיכך מתירין לה אפילו שלא בפניהם ע״כ
והרי נדון זה כיוצא בו וכ״ש שראיתי בטופס כתב
ששלח אלי יוסף חכים דמיורקא לנשא אנבונכפ׳ וש
תלפכי״ם שהאלולים נאמני הקהל מסכימים בכל אשר
יסכים הוא בעניני ראובן הנזכר

ולענין אם צריך שיעמוד בברלו״נה וינהג שם
איסור כימים שנהג יותר מסתברא דלא
צריך לפי שכיון׳ שנשבע שלא יזוז מברלו״נה בשעה
שזז משם בלנה הוא שעבר שהרי לא נשבע שיעמוד
שם אלא שלא יזוז משם אבל מ״מ יש לספק ולומר
שלא להתיר נדוי עד שינהוג נדוי שלשים יום כיון
שחל בו ועבר עליו אלא א״כ יראה למתירים שהיה
שוגג בזה ולא היה סבור שיהא חייב לנהוג כדין
מנודה וא״כ אפילו אם יקבל עליו נדוי ראוי להתירו
לאלתר ובעיקר שבועה תנאו ג״כ נראה שאפשר
להתירו אחר שאין קהל מיורקא אפנים בו וכ״ש
שהרשו הנשיאי׳ אנבונכפו״ש על ענייננו ולפיכך ראוי
להתירו מדעת הנשא הנזכר :

הוו פליגי אמימר ורב אשי בדינא ולא בטעמא בלבוד ואין זה משמע הסוגייא כלל אלא ודאי משמע דכל מאן דאתי מחמתך מדעתי קאמר ולישנא קמא נקט תלמודא משום דאמסקנא לא קאי · וכיון שדחינו קושייתו של הרמב"ם ז"ל ודבר ברור וסברא מכרעת אנו סומכים על דברי הראב"ד ז"ל שכבר הסכימו גדולי האחרונים ז"ל בדבר:

סה כתבת ראובן הדר בפירפיינא"ן עם אשתו ובניו והלך לו הוא לבדו בעיר מיו"רקא ושם התנה עם הקהל להיות שליח צבור להם בשטר ועדים ונשבע שבועה חמורה וקבל על עצמו בפני הזקנים שיהא מוחרם ומנודה אם לא יקיים תנאו והתחיל במלאכתו והתפלל להם חדש או חדשים והתירו לו פסת יד והעניקוהו בממון ואחר בקש מהם שיניחוהו לצאת משם להביא אשתו ובניו עמו שם וישבע להם שנית שבועה חמורה על דעת רבים וקבל על עצמו שיהא מנודה ומוחרם לכל ישראל אם יזוז מן ברצלונ"ה ללכת לשום מקום בעולם עד שתבא אשתו אל ברצלו"נה ומשם יבואו למיורק"ה. ובכן יצא ממיו"רקה ובא לברצל"נה ומברצל"נה בא הנה פירפיני"אן לביתו ולא שת לבו לשבועותיו וחרמיו:

ועתה שאול שאלו בני קהל פירפינייא"ן להרחיק ולהרים מכשול אם יחוייבו להבדל ולהתרחק מראובן זה כדין מנודה ומוחרם אם לא · ובתשובת גאונינו י"א שנפלה מחלוקת בזה בין החכמים אשר שם שמהם אומרים שצריך להתרחק ממנו כדין מנודה ומוחרם. שהחרימוהו ב"ד על דבר שנתחייב להחרימו אחר שקבל על עצמו כן אם יעשה כך ועבר ועשה והביא ראיה ממה שאמרו ז"ל פרק שני דיני הגולין אמר רב יהודה אמר רב נדוי על תנאי אפי' מעצמו צריך הפרה דכתיב יחי ראובן ואל ימות וכו' כדאיתא התם אלמא נדוי שקבל אדם על עצמו אם לא יעשה או אם יעשה כך ועבר הוי נדויו נדוי גמור ודינו כמנודה לכל אדם ויש חולק ואומר דכל קבלת חרם ונדוי קודם מעשה הן על דבר מצוה הן על דבר הרשות הן קבלת יחיד הן קבלת צבור אינו אלא כעין שבועה שהם מחוייבים לקבל אותו דומיא דאלה דצדקיהו דכתיב ויביאהו באלה וקרו ליה שבועה וכן בשאול כדאיתא בשבועות אלמא אלה דקודם מעשה אינו אלא שבועה אבל לא שיהיה העובר כמנודה להתרחק ממנו דלא עדיפא קללת צבור צבור בחרם וארור מארור שאמר משה ע"ה מפי הגבורה על על אשר לא יקים את דברי התורה ולא עלה על דעת שעי שיעבור על אחת מכל המצות שיהא מחויב להתנהג עמו כדין מוחרם אלא שהוא מצוה לנדותו וכן דרך רז"ל כשאמרו על מי שיעשה כך יהא בנדוי שהם עשה אין דינו כמנודה רק כמחוייב נדוי כאמרם הקורא לחברו עבד יהא בנדוי ואמרו עד היכן גלגול שבועה דאמר ליה עבד אתה ומקשינן האי שמותי משמתינן ליה אלמא יהא בנדוי דקאמרי היינו חייב נדוי אבל לא שיהא לו דין מנודה עד שינדוהו אחרי עברו לפי שאין דין נדוי ראוי לחול קודם מעשה וכן נ"ד כאשר יראו להחרים סתם על מי שיטעון שקר מחייבים הכתב שקבל בשמתא סתם אם לא יודה אותו כמו שבא בספרי הראשונים היחשב שמי שימצא שקר בדבריו אחרי כן שיהא דינו כמנודה אחרי כן להתרחק ממנו זה לא שמענו ולא הוגד לנו ·

וחזק עוד דבריו ממה שכתב הרשב"א בתשובה שהמנהג הוא בהנהגת קהלות שמחרימים על המסים ועל שאר תקונים ויש שעוברים כמה פעמים ואין נוהגים על העובר כדין מנודה ומוחרם · וכתב הוא ז"ל בתשובתו שכיון שנהגו כן אנו תופסים ההנהגה כהלכה מכל זה דן החולק לומר דנדוי קודם מעשה אינו אלא כעין שבועה אבל לא שהעובר יהא כמוחרם · וכתב ע"ד דאע"ג דבצבור היכ' שהתנו ביניהם וקבלו בגזרתם שיהיה דין העובר כמנודה שאין יחוייבו בודאי להתנהג עמו ולהבדל ממנו כדין מנודה זהו מדין קבלתם לפי שכך קבלו וגזרו על עצמם ואין להם להחל דברם ואעפ"כ נראה שבני צבור אחר שלא קבלו עליהם ככה שאין להם להתנהג עם העובר הזה כדין מנודה וא"כ הוא איכא למימר גבי יחיד שאפילו קבל על עצמו בפי' שאם יעשה כך יהא דינו כמנודה ומוחרם לכל ישראל ועבר ועשה שאינו כן לגבי דידן דלאו כל כמיניה לאסור עלן ד' אמות דיליה ושאר דברים מדין קבלתו ולפיכך בנדון זה אין עלינו להתנהג עם ראובן זה כדין מנודה שלא קבלו דבר עלינו והוא בעצמו כן ומעש' דיהודה נמי הכי הוה שהוא קבל על עצמו לעמוד בנדוי ולפיכ' אע"פ שהיה קוד' מעשה היה מחויב לנהוג במה שקבל אבל לחייב אחרים מצד קבלתו אין לנו אלו דברי החולק ·

ואע"פ שידעתי שאינך צריך לדעתי ומה ידעתי ולא תדע להשלים רצונך אכתוב לך מה שנראה בעיני דעתי גם אני כדברי החולק הזה אבל לא בכל דבריו לפי שאיני מחלק בנדוי קוד' מעש' לאחר מעשה דודאי כשם שיש רשות לצבור או לב"ד לנדות אחר מעשה כך יש להם רשות לנדו' קודם מעשה דמאי שנא והא אמרינן בפ' אין מגלחין ומנא לן דמפקירין נכסי דכתיב וכל אשר

השבת בזה שאפילו פניה כבושין בקרקע אין כאן חציצה דהא קי"ל שהמים מקדימים וכו' כמו שבא בכתבך · כל מה שכתבת בזה יפה כתבת והסכמת להלכה · ועוד דההיא מעלה בעלמא היא בקדש אבל לתרומה מהני אפילו לתרומה דאורייתא ומה שכתב דמאי דמהני בתרומה דוקא בתרומה דרבנן ליתה :

ומה שכתב עוד מדאמרינן התם אשה לא תטבול אלא בדרך גדילתה תניא נמי הכי האיש נראה כעודר וכו' לאפוקי שלא תהא כבושה בקרקע ע"כ והאי ליתה כלל דלא איתמר הכי אלא לאפוקי שלא תקפל עצמה קלתה על קלתה דומיא דאתמר עלה דהביא פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר אבל אם היא מתפשטת לגמרי אין לחוש כלל ·

ומה שכתב עוד וגם שיערו חכמים אמה ברום שלש אמות משום דעוביו לשתם אדם בינוני הרי הוא כמו אמה ובפחות משתה טפחים רום אינה יכולה לטבול כראוי · והא ליתה שהרי כשהיא משכבת עצמה ומתפשטת המים עולין עליה כללו של דבר שאינה צריכה לחזור ולטבול אלא א"כ הוחזק אותו מקוה שיהו מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה שבכיוצא בזה אני אומר שצריכה לחזור ולטבול :

ס"ז גביר נעלה נכבד וחכם י"א כתב שאלותיך הגיעוני על יד יהודי אחד מעירנו ולא הודיעני שהיה בכאן איש מצפה תשובתי ולכן נתעצלתי מהשיב עד אמצא איש עתי יוליך תשובתי ואחרי ימים בא לפני נכרי אחד והודיעני כי הוא הביא הכתב וכי הוא נחפז ללכת. ולזה אני משיב על השאלות בקצרה · ראשונה אמרת כך היה מעשה שנשתטה נכרי אחד והוא נכנס מחמת שטותו בכל בית ובית שהוא מוצא פתוח ומחפש בבתים ונכנס בחצר אחת של יהודה והיה בחצר בית קטנה פתוחה לחצר ובתים אחרים ובבית הקטנה היתה חבית קטנה מלאה יין וראתה אשה אחת הנכרי בחצר ומיד שיצא הנכרי אמרה האשה היהודית שמא נכנס ונגע זה השוטה ביין ונכנסה למקום שהיתה חבית היין ומצאה שהיין היה יוצא דרך נקב החבית שהקנה והברזא תחובין שם שהיה יוצא דרך קנה ונקב החבית ויצא שליש היין ויותר ועכשיו יש מחלוקות על זה היין בין ראובן ושמעון אם הוא מותר בשתייה והמתיר בשתייה הביא ראייה מההיא דגרסינן במסכת ע"ז בפרק השוכר את הפועלים דף ע"א ההוא ישראל ונכרי דהוו יתבי וקא שתו חמרא שמע ישראל קל צלויי בבי כנשתא קא נפיק אמר רב חמרא שרי מימר אמר השתא מדכר ליה לחמריה והדר אתי ·

ועוד מההיא רביתא דאשתכח ביני דני דהוה נקיטא אופיא בידה אמר רבא חמרא שרי אימ' מגבה דחביתא שקלתא ואע"ג דליכא השתא אופיא על גבה אימא אתרמויי אתרמי ליה ואומר כי מכל זה יש ראיה הואיל ולא ראו השוטה בבית שהיה בו היין אלא בחצר כי היין מותר · ועוד אומר כי אפי' ראוהו שזה השוטה נגע ביין שהיין מותר בשתייה מאחר שאינו בן דעת · ושמעון דוחה כל זה ואומר שהיין אסור בשתייה ואין ראיה מההוא דישראל ונכרי כי לשם הוא הטעם כמו שאומרת בגמרא שמתירא הנכרי שמא יזכור ישראל מיינו ויראהו נוגע ביין אבל הכא אינו מתירא משום אדם · ומההיא דרביתא דאשתכח וכו' אין ראייה כי התם אין שור שחוט לפניך אבל הכא שור שחוט לפניך ואנו רואים היין שיצא · ועוד שזה השוטה אינו מתירא משום אדם ואין אומרים על זה נתפס כגנב שאפי' בפני הבעלים היה עושה אבל יש ראיה לאסור מההיא דאמרינן במסכת ע"ז בולשת שנכנסה לעיר וכו' לפיכך אסור בשתייה דלא גרע מקטן בן יומו שהוא אוסר היין בשתייה לדברי מי שפוסק כרב דאמר תינוק בן יומו עושה יין נסך וכו' כמו שבא בכתבך ·

תשובה חמרא שרי · וראייה ברורה לדבר עובדא דההיא רביתא אבל לא מטעמו של מתיר לפי שנראה שהוא בא לדמות דכי היכי דהתם תלינן דהתם דאימא מגבה דחביתא שקלתא הכא נמי תלינן אימר לא נכנס ולדבריו יפה אומר החולק דאדרבה דמי לבולשת דכי היכי דהתם אמרינן וחיישינן שמא נכנסו מפני שדרכן בכך אף כאן היה ראוי לחוש כיון שזה דרכו מחמת שטותו שנכנס בכל בית ובית שהוא מוצא פתוח ומחפש בבתי' ואין לומר בזה שהיה מתירא שמא יהא נתפס כגנב ולפיכך היה ראוי לחוש · לדברי הפוסקי' דתינוק ב"י עושה יין נסך · אבל מה שאני סומך עליו להתיר היין הזה ואפילו בשתייה היינו טעמא משום דכל שאינו יודע בטיב נסוך תולין בכל מה שאפשר ואומרים שלא נגע שכך כתב רש"י ז"ל בההיא עובדא דרביתא ודווקא רביתא שאינה יודעת בטיב נסוך דלא מסרה נפשה למגע אבל גדולה מכי חזינן אופיא לא תלינן לקולא · ע"כ אלמא בכל מי שאינו יודע בטיב נסוך תולין בכל מה שאפשר והכא נמי שוטה זה אינו יודע בטיב נסוך לפיכך אפי' ראינו שנכנס בבית יש לתלות ולומר שמא זרק כלום בשטותו בקנה ומתוך כך נתנדנד ויצא היין דהא ההוא עובדא מוכח שבכל כיוצא בזה תולין בכל מה שאפשר :

סח עוד כתבת ועוד היה מעשה בכאן שנערה אחת היתה

סו כתבת מקוה שהוא נובע שהוא מעיין ולא נמדד אבל הוחזק להיות בו מ' סאה וטבלו נשים בתוכו ולמחרת נמדד ונמצא מלא כשיעור מכאן אם עלתה לאשה טבילה כי יש אחד מרבני הארץ שאמר לאשה שטבלה בתוכו שהיה מחייב אותה לנדה אם לא תחזור ותטבול · ורוח מנינתך יענה אם עלתה לה טבילה ואינה צריכה לחזור ולטבול ·

תשובה כפי מה שהונחה השאלה הדבר פשוט שאינה צריכה לחזור ולטבול דמאן אמרת העמד טמא על חזקתו אדרבה העמד מקוה על חזקתו כיון דלא אתילידא ביה ריעותא דאדרבה נמצא שלם ודבר זה פשוט ומפורש בדברי' כדה ובשאר מקומו' בתלמוד עד שהוא כל כך פשוט שאין ראוי להאריך בו אבל אני מוצא זכותן בטעמו' האוסר וכתוב בהם שאותו מקוה פעמים שמימיו עולין פעמים שמימיו מתמעטים ולפיכך יש לנו לומר שהיה חסר בשעת הטבילה ואח"כ עלה לפי שהיא בחזקת טומא' עד שיודע לך במה נטהרה · וכתב ג"כ ואין לומר דלא בעינן מ' סאה רק גופו עולה בהם מאחר שהוא נובע כדתניא התם מעיין המטהר בכל שהוא דהתם דווקא מחטים וצנורו' אבל לאדם בעינן מ' סאה כדתניא בפרק אומר בקודש אמר רבא מקוה שחלקו בסל וגרגותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה דהא ארעא חלחולי מחלחלא א"כ איירי במקוה נובע אפי' הכי אמר דעד דאיכא מ' סאה ואתה אמרת שיש לדחות אותה ראייה ·

ואני איני מכניס עצמי אי בעינן לאדם מ' סאה או לא לפי שדבר זה כבר נחלקו בו הראשוני' ואע"פ שהדברים נראין דאפי' לאדם לא בעינא מ' סאה בטובל במעין אלא שיהא כל גופו עולה בו הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו אעפ"כ באיסור כרת ראוי לחוש לדברי המחמירים ולהצריך מ' סאה לאדם אע"פ שהוא טובל במעיין · ולפיכך אני מסתפק במה שכתב שאותו מקוה מימיו פעמים עולים פעמים מתמעטין ולא ידעתי אם הוא רוצה לומר שהוא מוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה ואם הוא מוחזק בכך קרוב הדבר שאין לסמוך על חזקתו הראשונה אע"פ שעכשו ג"כ נמצא שלם וצריכה לחזור ולטבול · ומנא אמינא לה מדאמרינן בפרק עשרה יוחסים בקדושין דף ע"ט איתמר קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חוששין לקדושי שניהם וכו' ואמרינן עלה נימא כתנאי מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידיהן בלא ראיה דברי ר' יעקב ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שבשכיב מרע היה ואם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראיה שבריא היה נימא רב דאמר כר' נתן ושמואל דאמר כר' יעקב אמר לך רב אנא דאמינא אפילו לר' יעקב עד כאן לא קאמר ר' יעקב התם דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו אבל הכא מי איכא למימר העמד הגוף על חזקתו וק"ל כר' יעקב וטעמא דמלתא משום דכיון דאיכ' למימר העמד ממון על חזקתו לא אמרינן העמד אדם בחזקת בריא כמו שהיה מתחילה ואע"פ שעכשו ג"כ הוא בריא לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות שהרי החולי מצוי ולפיכך אע"פ שעכשו ג"כ נמצא בריא אין אותה חזקה מבטלת חזקת ממון והכא נמי אם מקוה זה מוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה אין חזקתו הראשונה שהוחזק שיהא בו מ' סאה מוציאה הטמא מחזקתו דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימר לא טבל ואין לומר דלא ילפינן להא מילתא אסורא מממונא דהא תלמודא קא מדמי להו ואמר לימא כתנאי ולא דחי לה משום טעמא דהאי איסורא והאי ממונא אלא משום דהתם איכא למימר העמד ממון על חזקתו והכא מי איכא למימר העמד הגוף על חזקתו אלמא אי איכא למימר הכי להאי מדמינן לה והכא הא איכא למימר העמד הגוף הטמא על חזקתו ואימר לא טבל ולפיכך אם הוא הוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה צריכה לחזור ולטבול כל זמן שלא ידעה בודאי שבשעה שטבלה היו מ' סאה בו אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין כל כך שיעמדו על פחות ממ' סאה אע"פ שפעמים מימיו עולים מימיו מתמעטים אין צריכה לחזור ולטבול דהא איכא למימר אוקמיה אחזקתיה שהוחזק שהיו בו מ' סאה והא לא אתילידא ריעותא כלל · ואע"פ שפעמים מימיו עולים פעמים מתמעטים מה בכך ומ"מ כשר הדבר לעיין קודם הטבילה אם יש בו בו מ' סאה אם לאו דאין סומכין על החזקות בדבר שהוא אפשר להתברר מדאמרינן בפ"ק דפסחים בעו מיניה מרב נחמן בר' יצחק המשכיר בית לחברו בארבעה עשר חזקתו או אין חזקתו בדוק למאי נ"מ דליתיה להאיך ולשיולי לאטרוחי להאי מאי וכו' אלמא דכל היכא דאיתיה קמן שיילינן ליה :

ומה שכתב עוד האוסר כי כשנמדד אותו מקוה ברום מימיו לא נמצאו רק עשר אצבעות ג' טפחים ואי אפשר שכל גופה עולה בהן אלא א"כ פניה וגופה כבושו' בקרקע ואיכא משום חציצה דבעינן שיהא המים בינה ובין הקרקעות דתני התם חומר בקודש מבתרומה שמטבילין כלי בתוך כלי לתרומה אבל לא לקודש ומפרש בגמרא טעמא מפני שגבו של כלי חוצץ ומאי דאמרי בתרומה היינו דווקא בתרומה דרבנן · ואתה

השגת

ולהתירו מטעם זה וזה גורם · ותחלה יש לדון ולומר באזיתא דלנעא בנדון שלפנינו דלאו מלתא היא מדגרסינן בפר' הגוזל קמא בבבא קמ' דף ק"א איבעי' להו יש שבח סמני' על גבי הצמר הו אין וכו' ומוקמינ' בעיין כגון דגזל צמר וסמנים דחד וצבעיה להאי צמר בהנך סמני' וקא מהדר ליה להאי צמר יש שבח סמני' על גבי צמר וקא מהדר סמני' או דלמא אין שבח סמני' על גבי צמר וצמר מהדר ליה סמני' לא מהדר ליה ולא איפשיטא בעיין ·

וכיון דלא איפשיטא לענין ממון אנן שאינו אלא מדרבנן נקיטינן לקולא דאין שבח סמנים על גבי דבר הנצבע דאזיתא לאו מלתא היא ולא מיתסר · ולא מצית אמרת דהאי דינא לא שייך אלא בגוזל ובגזל דממונא הוא אבל באיסורי הנאה הנאה אסר רחמנא והא קא מתהני · דליתה דהא אמרינן התם ת"ש בגד שצבעו בקלפי ערלה ידלק ש"מ אזיתא מלתא היא ודחינן אמר רבה הא הנאה הנראית לעינים אסרה תורה כדתניא ערלים לא יאכל אין לי אלא אסור אכילה מנין שלא יהנה בו ולא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר ת"ל וערלתם ערלתו את פריו ערלי' לרבות את כולן : אלמא טעמא דגלי קרא דהא צביעות והדלקת הנר מקראי אתו ולאו בכלל הנאה נינהו כדמוכח בפר' האיש מקד' או מעיקר גמר' או מפרושן של ראשוני' דאמרינן התם וצריכא דאי אשמועינן לא יהנה משום דאית ליה הנא' אבל לא יצבע דלית ליה הנאה אימא לא צריכה וכו' וברייתא נמי הכי מוכחא דקתני וערלתם את ערלתו את פריו ערלים לרבות את כולן אלמא אי אמרינן אזיתא לאו מלתא היא לענין גוזל ובגזל לענין ערלה נמי אמרינן הכי אם לא דגלי קרא ·

ולפיכך יש לדון ולומר דלגבי ע"ז דלא גלי נקיטינן באיסורי שהם מדרבנן דאזיתא לאו מלתא היא · וכי תימא אדרבה כיון דגלי קרא בחד מאסורי הנאה דהיינו ערלה דאזיתא מלתא היא והוא הדין לכל איסורי הנאה · ליתא דהא מייתינן בההיא סוגייא בתר הכי למפשט דאזית' מלתא היא ת"ש בגד שצבעו בקלפי שביעי' ידלק ואצטריכ' לדחויי שני התם דאמר קרא תהיה בהוייתה תהא ואי איתא דכיון דגלי קרא בחד מאיסורי הנאה דאזית' מלתא היא הוא הדין לכולהו מאי קא מייתי ת"ש מבגד שצבעו בקליפי שביעי' ואמאי איצטריכה לדחויי שני התם דאמר קרא תהיה לימא ליה דכיון דגלי רחמנא גבי ערלה דאזיתא מלתא היא הוא הדין לכל איסורי הנאה אבל לגבי גוזל ובגזל אזיתא לאו מילתא היא אלא על כרחי' סבירא ליה לתלמודא דאי בגוזל ובגזל אזיתא לאו מילתא היא באיסורי הנאה נמי לאו מילתא היא אלא היכא דגלי ביה קרא להידוש הוא והיכא דלא גלי לא גמרי הילכך מתחר שבימי הראשונים ז"ל בעייא דבעו לגבי גוזל ובגזל לא אפשיטא נקטינן מינה לקולא באיסורי ע"ז של דבריהם כיון דלא גלי קרא באיסורי ע"ז דאזיתא מלתא היא ·

אלא שאני מסתפק על דברי האחרונים ז"ל שאמרו דבעיין אפשיטא מדגרסינן בתר הכי רבא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא אזיתא מלתא היא ורמינהו רביעית דם שנבלעה בבית הבית טמא ואמרי לה בבית טהור ולא פליגי הא בכלים דמעיקרא והא בכלים דאתו לבסוף שנבלעה בכסות אם מתכבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם טמא ואם לאו טהור ומשנינן אמר רב כהנא מקולי רביעיות שנו כאן בדם תבוסה דרבנן ובודאי רבא דפריך הכי סבירא ליה דבגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק לאו מדרשא דערלים אתי דאי הכי מאי פירכא אלא ודאי סבירא ליה דאזיתא מדינא מלתא היא ואפשיטא בעיין וכיון שכן יש לאסור בנדון שלפנינו שמא תאמר בנדון דידן יש לו צד היתר לפי שאין הממון בלבד גורם לצבע שיבא אלא העפצים ושאר הדברים המשחירים גורמים ג"כ דהוה ליה זה וזה גורם ושרי · ליתה דודאי כי שרינן זה וזה גורם היינו כשאין שם גופו של אסור שאין האסור אלא גורם בלבד אבל כל שנתערב שם גופו אי אפשר להתירו מטעם זה וזה גורם שהרי שניהם או אסורים ואסורים בכל שהן ואין תערובות' מותר מטעם זה וזה גורם ולא התירו זה וזה גורם אלא כגון תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה שאין גוף האסור בפת וזורעי' תחתיה ירקות שאין גוף האסור בירקות ושאור של חולין ושל תרומה נמי אעפ"י שגוף השאור בעיס' גופו של איסור כבר נתבטל במאתי' שאין כאן אלא החמוץ הבא בגרמתו של אסור אבל להתיר תערוב' גוף כל שלא נתבטל מטעם זה וזה גורם א"ו והכא אי אמרינן אזיתא מילתא היא הרי הוא כאלו גוף האסור שם ·

א"ל דין זה וזה גור' בפסחי' פרק כל שעה דף כ"ו ·

א"ל דין זה בע"ז פרק כל הצלמי' דף מ"ט

שמא תאמר לא כי אלא נהי דאזיתא מלתא היא אין גוף האיסור שם אלא אזיתא היא שבאה בגרמתו של איסור וכל שבא ע"י שני גורמים שריא · ליתא דאי הכי מאי פריך הכא מדם הנבלע בכסות אמאי לר' מטמא באהל הא אף על גב דאזיתא מילתא היא אין שם רביעית דם ממש שהטמא אלא ודאי אי אמרינן מילתא היא כגוף האסור חשבינן לה ואין להתירה בשני גורמים וכיון דרבא סבירא ליה הכי דהתם רבא גרסינן וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בחדושיו אית לן למנקט הכי · ואיני רואה דרך לדחות זה אלא שנאמר דרבא דרמי הכיא הברייתא לאו משום דסבירא ליה

היתה משרתת בבית נכרי אחד ובא שמעון בנו ושכב עמה ונתעברה ממנו ואחר כן שם לה בית וכלים והיה יוצא ונכנס בביתה כאדם הנכנס בבית פלגשו וילדה ממנו בן וינקתו קרוב לעשרים חדש ובכל זה הזמן היה יוצא ונכנס שמעון בביתה כאדם הנכנס בבית פלגשו אחר זה הזמן נתפייסה להנשא לאחר ויש נחלקת בדבר בין ראובן ויהודה אם צריכה להמתין אם לאו שראובן אומר אינה צריכה להמתין ג' חדשים שיש לה דין מזנה ואנוסה או מפותה והלכה כר' יוסי דאמר דאין צריכות להמתין ויהודה אומר שצריכה להמתין ג' חדשים מאחר שהיתה פלגשו כי מה שאומר ר' יוסי דאנוסה ומפותה ומזנה אינה צריכה להמתין הטעם הוא כמו שאומר בגמרא בפרק ארבעה אחים על ההיא ברייתא דתניא אנוסה ומפותה צריכות להמתין וכו' אמר רבא מאי טעמא דר' יוסי אשה מזנה מתהפכת ומזנה ופלגשותא אין לומר מתהפכת מאחר שהיתה פלגשו והיה לה משמעון בן והיא רוצה להתעבר ממנו א"כ למה תתהפך ועל כן צריכה להמתין והראיה כי מאחר שאין בה טעם מתהפכת שצריכה להמתין ג' חדשים מההיא דכתב רב אלפסי בפרק ד' אחים כמו שבא בכתבך:

תשובה צדקו דברי יהודה שצריכה להמתין ג' חדשים דכיון שהיתה מוחזקת בפלגשו לא מקריא אשה מזנה שהרי הפלגש המיוחדת לאיש אחד אינו נקראת מזנה שהרי מותרת היא והאבות היו נוהגים בה כמו שאמרו בפרק כהן גדול מאי נשים ופלגשים אמר רב יהודה נשים בכתובה וקדושים ופלגשים בלא כתובה וקדושין ואע"פ שיש שם גרסא אחרת זאת היא ברורה בנסחאו' ומעת' כיון שהיא עומד' עמו בבית' מגדל' את בנו ונוהג בה מנה' פלגש לא מקריא מזנה כי היכי דנימ' מתהפכ' וכדברי ראובן:

סט עוד כתבת

ועוד יש כאן מחלקת על ענין הכלים אם יכולין לבשלן לכתחלה בקדרה של נכרי אם לאו שראובן אומר שמותר לבשלן לכתחלה בקדרתו של נכרי כי סתם קדרות אינם בני יומם ושמעון אומר שאסור לבשלן לכתחלה בקדרה של נכרי וכן כתב בספר מצות הגדול במצות לא תעשה בסימן קמ"ח אע"פ שלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא ואסרו חכמים ז"ל קדרה שאינה בת יומא בר"א לכתחלה אבל בדיעבד אפילו בשל בה מותר דהא נותן טעם לפגם מותר הנה התבאר אסור להתבשל בה לכתחלה:

תשובה הדבר פשוט כדברי שמעון שאוסר לכתחלה לבשל שום דבר בכלי שאינו בן יומו דהא אמרו בסוף ע"ז וכלם בשנשתמש בהן עד שלא הגעילה ועד שלא לבנן תני חדא אסור ותני אידך מותר הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר והא ברישא דברייתא דכולן שנשתמש בהן וכו' קתני דהלוקח כלי תשמיש מן הנכרים אם שדרכו להגעיל יגעיל ואם שדרכו ללבן באור ילבן באור וכדאיתא התם אלמא אפילו למאן דאמר נותן טעם לפגם מותר דווקא בדיעבד הוא דשרי אבל לכתחלה לא ועוד ראייה מדאמרינן בפרק כל הבשר ההיא אגרא דהוה ר' אמי וכו' ואמלח בה בשרא ותברא ואי איתא שמותר לבשל לכתחלה בכלי אסור שאינו בן יומו למה ליה למתברה לשהייה עד למחר אלא ודאי לכתחלה אסיר וזה ברור וכן הדבר פשוט שאין להקל יותר בכלים מפני שקליפתן עליהם דהא אמרינן בפרק גיד הנשה דבילת אפרוח שצלקה עם בצים טהורות אסורות וזה פשוט ולא היה צריך לכתבו:

ע שאלת

הרי שהנכרים נותנים לתוך עבוד של עורות אומן בשעה שצובעים אותו צבע שחור והאומן שלהם אסור בהנאה המנעלים הנעשים מאותם עורות אם מותר להשתמש בהם אם לאו אם נאמר שאע"פ שהאומן כבר נתיבש והלך לאבוד בשעה שמשתמש מן המנעלים הרי הצבע הנעשה בסיוע האומן במקומו עומד ולא בטל כההיא דאמרינן בגד שצבעו בקליפות ערלה הרי זה ידלק ולפיכך אסור להשתמש במנעלים או אם נאמר שמה שאנו אומרים כן דווקא כשהדבר הצובע עיקר הדבר הוא הענין האסור בהנאה שאז הצבע הנמשך ממנו כבר הוא בעינו ואינו מתבטל וכבר הוא נהנה ממראהו אבל בכא לא מן השם הוא זה לפי שהאומן אינו עיקר הדבר הצובע אלא שהוא מכין העור לקבל צבע העפצים ושאר הדברים המשחירים שמהם נמשך הצבע הנזכר ואפילו אם נאמר שהוא מסייע העפצי' ושאר הדברים הנכנסים המשחירים בצבע אפילו כן מאחר שעיקר השחרות אינו נמשך ממנו לפי שהוא לבדו בלעדיהם לא היה משחיר והן בלעדיו היו משחירין ואפילו אם נאמר שהוא מסייע קצת ומתקן לצבע הרי כחו מתבטל בכח שאר דברים הצובעים ומותר ואם מטעם זה או מאי זה טעם אחר נתפשט המנהג להתיר:

תשובה ראוי לברר ראשונה אי חזותא בכה"ג מלתא הוא או לאו מלתא הוא כלל ואם תמצא לומר דמלתא הוא צריך לברר אם הוא כאלו נתערב שם גופו של איסור שאין להתיר הצבע שנעשה בדבר המותר ובדבר האסור מטעם זה וזה גורם וכמו שיתבאר לפנינו או שנאמר שאינו כאלו גוף האסור מעורב בו אלא גרמא בעלמא הוא ולפיכך בגד שקלט צבעו בסממנין של איסור ושל היתר יש לדונו ולהתירו

אבל היתר מאי בדין אם יש בו כדי לבטל את רואה ההית' כמי שאינו והאסור שבו כדי לאסור אם אין בו כדי לבטל את רואה ההיתר כמי שאינו והאסור אין בו כדי לאסור ע"כ את שלא נתברר אכתי בסימנין או אמירת נכרים בלחוד :

אבל שני הטעמים יש להתיר נדון שלפנינו ולא שהייתי מתיר אותו בתחלה שמתוך שאנו מדינין בדברי' עמוקים כאלה לא נעשה מעשה אלא שכדאין הם הדברים לסמוך עליהם במה שפשט מנהג להתיר שכבר אמרו בירושלמי הלכה שהיא רופפת בידך לך וראה היאך הצבור נוהגים ונהוג כן ובגמרא דילן נמי אמרינן כמו בפרק הקומץ רבה א"ל אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דכי אמר רב גרונא והא רב אית ליה מנהגא והאידנא נהוג עלמ' בסתומו' וכוליה :

עא

שאלתכם האלילים הגיעתני על דבר יהודה אחד שהיה שמו מיימון מלאכי שהיה בספינה שנטרפה זה כמה שנים ומעולם לא נראה איש מכל האנשים אשר הלכו בספינ' ההיא כי אם מפי אנשים סוחרים עברו דרך שם זמן מועט אחרי הרעש ההוא והכירו חלקי הספינה מוטלים בים ומגיני' רשומים בחותם רב הקהל ודנוה לגזורה והאנשים היורדים בה לנטבעים ועתה מקרוב בא נכרי אחד ואמר מל"ת כי הוא היה מכיר מיימון מלאכי והכירו על שפת הים מת והכירו בפרצוף פניו עם חוטמו וגם סימן שהיה בראשו וסימן אחר מובהק היה בזרועו ושאלוהו כמה ימים יש מזמן הטביעה עד זמן שראהו והשיב כמו שש שבועות עוד נשאל אם ידע מזמן שהוא הגיע בשפה אמר שדבר זה שאל לצופה המגדל שהיה סמוך למקום ההוא ואמר לו כמו ששה ימים ואתם נסתפקתם בנדון זה מהטעמים שכתבתם בשאלתכם ·

ואני מסדר לפניכם הדברים שראוי לשאת ולתת בהן (גם תמצא תשובה כזאת למעלה סי' ב' דף ל' ע"ב) על סדרן ובמו' דברי אבאר מה שנסתפקתם ראשונה צריך לבאר אי בעינן בנדון זה שיאמר העד מת וקברתיו וכבר ידעתם שדעת הרב אלפסי והרמב"ם ז"ל דעד אחד במלחמה ובמים דבעינן מת וקברתיו ואבאר לכם טעמו הוא ז"ל סובר דכיון דבעיין דאיבעיא לן בפ' האשה שלום בעד אחד במלחמה לא אפשיטא אלא מההוא עובדא דדגלת דבפרק האשה בתרא דמשמע התם בהדיא דבמים עד אחד כאמן ומים כמלחמה דמי כדאיתא בפ' האש' שלום הילכך כיון דלא אפשיטא אלא מההיא סובר הרב ז"ל דדווקא כי ההוא עובדא דליכא למימר דאמר בדדמי דהא אסקינן אגישרא דבביקתא וכדאיתא התם ודכוותה כמי בעד אחד במלחמה דווקא באומר מת וקברתיו וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל בפ' אחרון מהלכות גרושין דסבירא להו דכי היכי דבאשה עלמה חיישינן דלמא אמרה בדדמי כל היכא דאיכא למימר כדאיתא בפ' האשה שלום ה"נ בעד אחד ועובדא דבר קוס נמי מוכח דבעד אחד במלחמה בעינן וקברתיו דאמרינן התם שמת וקברתיו וכבר ידעתם שיש חולקים עליהם וסוברים דעד אחד במלחמה אע"ג דלא אמר וקברתיו נאמן וטעמייהו משום דבעיין בעד אחד במלחמה ליתה משום דחיישינן דעד לימא בדדמי שאי משום דמספקא לן אי טעמא דעד אחד משום דהיא דייקא ומנסבא אבל בדדמי לא חיישינן דלאו משום הכי מספקא לן הילכך כיון דחזינן בעובדא דדגלת דעד אחד מהימן שמא טעמא דעד אחד לאו משו' דהיא גופה דייקא דהא במים לא דייקא דהא מים כמלחמה דמו אלא ע"כ טעמא דעד אחד משום דמהימן הוא וכיון דמהימן אפי' כי לא אמר קברתיו סגי דלא חיישינן דאמר בדדמי זהו טעמן של בעלי סברא זו ונראין שדבריהם נכונים הם וקרובים אל הדעת ·

אבל מאחר שהרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל הסכימו דכל במלחמה ודכוותה חיישינן אפי' לעד אחד בדדמי מי יקל את ראשו להקל באסור אשת איש כנגדם הילכך ודאי לענין מעשה בעינן שיאמר מת וקברתיו ואעפ"כ בנדון זה קרוב הדבר לומר שדברי נכרי זה הרי הם מועילים כשו אמר מת וקברתיו דודאי לא בעינ' דלימ' דווקא קברתיו אלא כל שהוא אומר דברים שאין לתלותן שיאמר אותן בדדמי בההוא סגי דהא בעובדא דדגלת לא אמר קברתיו ואפ"ה אסבוה לדביתהו דבמת בלחוד הוא דחיישינן דאמר בדדמי אבל נכרי זה שאמר שראה אותו מת על שפת הים ושאל לצופה המגדל כמה יש שהגיע ליבשה ואמר לו כמו ששה ימים כל כה"ג ודאי לא משמע דאיכא למיחש דאמר בדדמי ·

ומה שנסתפקתם דדלמא כי אמר מהימן עד אחר היכא דאמר דטבע ודאי כגון דשהה עליה כדי שתצא נפשו דכיון דבכי האי גונא אם נשאת לא תצא כי אתא נכרי ומל"ת שראהו מת סתם שריכן לה אפי' לכתחלה אבל הכא שלא העיד מעולם דטבע ולא שראו הספינה שאבדה בכי האי גונא נותנים עליו חומרי חיים וכדאיתא בפרו כל הגט ואם נשאת תצא מאן לימא לן שלא יצטרך לחוש שלא להתירו לכתחילה כיון דבכה"ג היא לא דייקא ומידה כמי עביד לאסהודי בדדמי זהו מה שחששתם ואין בו מקום לחוש חוץ מכבודכם דהא בעד אחד במלחמה ליכא למימר הכי וכמו שכתבתם והרי

דחזיתא מילתא היא אלא אדרבא בעי לאוכוחי דמאי דתנן נגד שנבעו בקליפי ערלה ידלק לאו משום חזיתא מלתא היא אלא משום דגלי רחמנא ערלים והכי אתי שפיר טפי אי גרסינן הכא ולעיל מינה בסמוך בתרווייהו רבה או רבא שלא כדברי הרשב"א ז"ל דוק ותשכח וכל זה דוחק · אלא שמלאתי סעד לדברי הראשונים ז"ל לקיימן שאמרו דבעיין לא פשיטא ממקום אחר דגרסינן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה תנן התם תרשין שנבלעו משקין טמאין וכו' אמר ריש לקיש לא שנו אלא משקין קלין וכו' ור' יוחנן אמר אחד משקין חמורין ואחד משקין קלין והתם אותביה ר' יוחנן לריש לקיש מהא דרביעית דם שנבלע בכסות אם מתכבסת ויוצאה ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טהורה ודחינן לה אליבא דריש לקיש בדם תבוסה דרבנן אלמא ר' יוחנן ברביעית דם מן המת ממש מוקי לה ועל כרחין סבירא ליה לר' יוחנן דחזיתא לאו מלתא היא וכיון דקי"ל כרבי יוחנן לגבי ר"ל משמע דנקיטינן' לה הכי וכן כתבה הרמב"ם ז"ל בהלכות טומאת מת דרביעית דם מן המת ממש וזה יותר מכריע למנקט מבעיי' דחזיתא לאו מלתא היא דההיא דרבא אפשר לדחותה כמו שכתבתי ·

כללו של דבר הראשונים ז"ל לא רצו להכריע כלל ואמרו דבעיין לא אפשיטא שאין שעדין לא נתבררו יפה דברי הרמב"ם ז"ל שכתבה להאי דרביעית דם בדם המת ממש ובפרק ד' מהלכות גזלה כתב בעיין דשבח שמנים כאלו לא אפשיטא ואף שם כתבה בענין זה מאד וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל ובעיקר פסקו בעיני אלא שדעתו רחבה מדעתנו · מ"מ בין שתאמר דבעיין אפשיטא מסוגיא דפ' האשה שהיא עושה צרכיה דמאי דדחינן לה בדם תבוסה דקייה בעלמא היא לאוקומה כר"ל או שתאמר דבעיין לא אפשיטא כדברי הראשונים ז"ל לענין איסורי הנאה של דבריהם איכא למנקט לקולא דחזיתא לאו מלתא היא אלא באותן איסורי הנאה בלבד דגלי בהו קרא דהיינו ערלה ושביעית אבל בע"ז דלא גלי לא גלי · אלא שיש להחמיר עוד ולומר דכיון דאמרינן התם בפרק הגוזל גבי שביעית שני התם דאמר קרא תהיה בהוייתה תהא דאע"ג דהאי תהיה מלטריך לן נמי לומר שאינה יוצאה לחולין כדאיתא בפרק האיש מקדש ובשאר דוכתי ואפילו הכי דרשי ביה נמי הא בע"ז נמי כיון דכתיב בה והיית חרם כמוהו אע"ג דמלטריך לן לכל שאתה מהנה ממנו הרי הוא כמוהו דרשינן ביה נמי הא ואע"פי שאין הדברים מראין כן אפשר שנדחוק עצמנו בזה כדי שלא להקל יותר באסור הנאה של ע"ז מערלה ושביעית · ואעפ"כ כיון דנקיטינא מבעיין לענין אסורי הנאה של דבריהם דחזיתא לא מלתא היא אפי' תאמר שהחמיר הכתוב בע"ז בערלה ושביעית אפילו הכי אין גוף האסור שם כיון דחזיתא לאו מלתא היא אלא גרמת הנאה הוא שאסר הכתוב וכל שההנאה באה על ידי שני גורמים כנדון שלפנינו יש להתירו מטעם זה וזה גורם ·

שמא תאמר לא כי מש"ס דבפרק כל שעה אמרינן דיש שבח עצים בפת והיינו לומר שכיון ששבח העצים נכר לו אין להתירו מטעם זה וזה גורם אלמא כל כה"ג כאלו גוף האסור נתערב בו חשבינן ליה ומסתברא ודאי דכי היכי דאמרינן דשבח עצי' בפת הכי נמי יש שבח שמנין בבגד שהדעת נותנת כן ועוד למדתי זה מדגרסינן בירושלמי דמסכת ערלה אמר ר' אבא בר מימל הניי' ערלה בטלה ברוב מתניתין פלוג על אבא בר מימל תבשיל שבשלו בקליפי ערלה ידלק פתר לה קדרה בקדרות כ"ל דמסופא הוא דפרכינן עליה דר' אבא בר מאל דקתני סופא דההיא בפרק ג' דערלה נתערב באחרים יעלו באחד ומאתים ופתר לה קדרה בקדרות כלומר דנתערב באחרים אקדרה קאי וטעמא משום דיש שבח עצים בקדרה כדמסקינן בפ' כל שעה כוסות וצלוחיות אסירי משום דיש שבח עצים בפת ומדפרכיה מההי' ולא פרכיה מדתנ' לעיל מינה דהוה שייך שפיר טפי דר' אבא גבי צבע אמרה למילתיה כדאיתא התם דוק ותשכח משמע ודאי דלא מצי למפרכה מההיא דההיא משום דיש שבח שמנין בבגד ולא מיקרי הניית ערלה בלחוד וכדמשני ליה תפתר קדרה בקדרו' ·

וכיון שהדברים נראין דאפי' תמצא לומר דחזיתא לאו מלתא היא אפי' הכי באסורי הנאה שהוייתה שלהן אוסרת אמרינן דיש שבח שמנין בבגד יש להחמיר ולומר דכל כה"ג כאלו נתערב שם גוף האסור הוא שאין להתירו מטעם זה וזה גורם ליתה דכי אמרינן יש שבח עצים בפת היינו לומר דכיון ששבח עצים נכר בפת שבא על ידי גורם אסור לבדו אין להתיר הפת מטעם זה וזה דגורם של אסור נכר וגורם של היתר אינו נכר אבל כאן שאסיר והיתר נצטרפו לאותו שבח שמני' שניכר בעור ומסתבר' דשרי דהא תלמוד שכשם ששבח עצי' בפת כך שבח שאו' בעיסה דעפי חשיב טעמא מחזיתא דבחזיתא שקלינן וטריכן אי מלתא היא אי לאו מלתא היא וטעמא ודאי מלתא היא ואפילו הכי אמרינן בשאור של חולין ותרומה שנפלו לתוך העסה ולא בזה להחמץ ולא בזה כדי להחמץ ונצטרפו וחמצו דלמאן דאמר זה וזה גורם מותר שרי אלמא כל שאין ממש של אסור שם כשאור שנתבטל אלא שנשאר טעמו אעפ"י ששבחו נכר בעיס' כיון שאות' שבח בא עליה משני גורמים שרי והכי נמי דכוות' · ועו' מצאתי שם בירושלמי בפ' ג' דערל' בלשון הזה גבי צבע של אסור שנתער'

ודענין אותה פרגה שאמרת אם יש בתחתיה גדורי דהיינו שפה שהיא מעכבת את הרגים מלעבו' להדיא איכה צריכה תקון כלל דהא ק"ל כרב אכין דאמר דמבוי שכפרן מגדו בעשר כל שיש לפרגה גדורי דהיינו כעין שפה שמעכבת את הרגים מלעבור ואם אין שם גדורי כלל הרי נעשית פרגה זו כמבוי עקו' ולפיכך צריכה פרגה זו צורת פתח בראשו האחד שאינו פתוח למבוי אם רצונכ' לתקן גם מקום הבתים שכפלו או בראשה הסמוך למבוי הגדול אם אינכם רוצים לתקן מקום הבתים· וצורת פתח שאמרתי הוא שתעשו כעין שתי לחיים אחד מכאן ואחד מכאן גובה כל אחד עשרה טפחים או יותר ועל גביה' תשימו קנה ואפילו הקנה גבוה מהם הרבה כיון שגובה הלחיים עשרה הרי זו צורת פתח דהא ק"ל לצורת פתח אפי' קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן ואין צריכי' ליגע ע"כ דבריך· וזהו דעתי שכל מה שפסקת בזה יפה דנת ויפה פסקת אבל מתוך שערינין עלי דברי' וכי אשא ואתן עמך בהלכ' אזכרה ימים מקדם בהיותינו יחד בבית המדרש אחרי' לישא וליתן עמך על כל דבר ודבר·

ואגידך ראשונה שמה שכתבו בתוספות בשם ר"י ז"ל שאם אדם נותן מעו' לחברו למחצית שכר ואמר לו על מנת שלא תלוה אלא על משכונות כסף וזהב ותשמרם בקרקע ואם תשנה יהיו ברשותך להתחייב עליהם בכל דבר אם פחתו פחתו לך שאין זה רבית דכיון דאם לא שנה לא יהיו כלם ברשותו להתחייב עליה' אין כאן רבית דהא הכא אם שנה מדעתו אמרינן אם פחתו פחתו לו ואפילו הכי אם הותירו הותירו לאמצע וליכא רבית כיון דאם לא היה משנה מדעתו לא היה כל הפחת ברשותו את השכר וההפסד לאמצע כדין עסקא דהוה פלגא מלוה ופלגא פקדון אלו דבריו ז"ל·

א"ל
אל תטעה על השאלה
החסרה כאן כי תוכל
לשערה מעניין וגם
תוכ' בסוף התשובה
מוקבת לשון השאלה
ותבין דבר מתוך דבר
ומשמעו הרבה

וזו הראיה איני רואה אותה מכרעת לפי פירוש המפרשים ז"ל דפחתו דקתני בברייתא בתרייתא אינו כפחתו דברייתא קמייתא דפחתו דברייתא קמייתא כיון דאוקמתה דר' יוחנן מתוקמה כר' מאיר וקני להו בשנוי א"כ אפילו פחתו באונס פחתו לו דברשותיה אתניסו ופחתו דברייתא בתרייתא דאוקימנא כר' יהודה דלא קני להו בהאי שנוי הוי ליה האי שנוי כשנוי דלגבע דאם פחתו באונס לא פחתו לו ואין מטילין עליו אלא דידו על התחתונה וכן הדין לאיקומתא דר' אלעזר דמוקי להו תרוייהו כר' מאיר דאלו לאבילה הוי שנוי גמור וקני להו אבל לסחורה לא הוי שנוי גמור ולא מפסיד אלא שידו על התחתונה ומעתה לפי זה אין כאן ראיה למי שמקבל עליו אחריות כל הקרן שיהא מותר לתת לו הריוח למפקיד כלים אלא שהוא ז"ל נקט ברייתא כפשטה דאם פחתו פחתו לו לגמרי דמשום טעמא דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי חייב לגמרי באחריות הקרן ולפי זה יפה דן·

ועם כל זה מה שאמרת יש לנו לומר דמסתמא שינה דכיון דהאי יזיף ברבית וקבל עליו האחריות יש לנו לומר שדעתו לשנות מתנאי ההלואה ולא שביק היתרא ואכל איסורא כדאמרינן בחולין גבי ישראל משומד וכו' בזה אני משיב לך דאדרבה אלו היה דעתו לשנות או ששינה עביד איסורא דמדאורייתא אסור לו לשנות ולעבור מדעת בעל הבית ומפקיד כבר התנה עם הנפקד דאין לשנות ור"י ז"ל לא אמר שיהא רשאי לשנות שלא מדעת בעל הבית שהרי הדין שלו ז"ל אפילו באומר מפקיד לנפקד דאם תשנה יהו ברשותך להתחייב עליהם בכל דבר הוא שאין בו משום רבית אע"פ שהשנוי הוא נעשה מדעתו של בעל הבית כיון דאם לא היה משנה מדעתו לא היה הפחת ברשותו ומעתה אין לך לומר וללמוד מדבריו שיהא רשאי לשנות ולפיכך אין לנו לומר ששינה כדי שיהא הרבית מותר אדרבה השנוי הוא אסור מדאורייתא ורבית כזה אינו אלא מדבריהם ואדרבה יש לנו לומר שלא שינה ולא עבר על דעתו של בע"ה ונמצא משתכר שהרבית שלו ואין כאן איסור שמא תאמר מ"מ בספק ההלואה עבר אלאו דשימא הרי הדבר ברור שאין הלוה עובר משום לא תשימון עליו נשך כדאמרינן בסוף אי זהו נשך מלוה עובר בכלן לוה עובר משום לא תשיך ולאחיך לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול·

הרי כאן מפורש שאין הלוה עובר משום לא תשימון עליו נשך וכן כתבו התוספות בפירוש בריש אי זהו נשך גבי ההיא דתניא התם ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב פוטרי' את המלוה ואת הערב מפני שיש בהם קום ועשה ורשב"ם ז"ל בדקדוק גמור כתב בריש פר' המוכר פירות עלה דההיא דאמרינן דמשעת כתיבה עבר ליה שומא דאמלוה קאי ולא אלוה שאין הלוה עובר בלא תשימון עליו נשך אבל מ"מ יש לך לומר דלוה ג"כ עבד איסורא בשעת הלואה דקא עבר אלפני עור לא תתן מכשול כמו שהמלוה עובר משום לא תשימון עליו נשך כיון דאמרינן בסוף פרק אי זהו נשך דלוה עובר משום לפני עור לא תתן מכשול·

ועם כל זה איני רואה שום מנוס לומר שלא עברו מלוה ולוה בשעת ההלואה כיון שהתנו להשביחם ולהלוותם על משכנות כסף וזהב שאפילו תאמר שדעתו של לוה היה לשנות מ"מ כיון שאין זה מפורש נשער כבר עשו שימא מדרבנן ואין לומר

והרי הרמב"ן פשט לבעיין דעד אחד במלחמה שדאמרינן בפ' האשה בתרא בההוא נכרי דאמר אבל על ששים בני אדם שהיו מהלכים לכרכום ביתר ומתו וקברתים דבעת מלחמה וחורבן היתה ומת שאם במלחמה משמע וכ"ש בששים בני אדם כאחד דודאי במלחמה משמע ואפ"ה התירו נשותיהן ובהא ודאי אין לבא עליו מן הטעם שכתבתם ·

ולפיכך קרוב הדבר שיספיק עדות נכרי זה כאלו אמר מת וקברתיו אלא שאין להתיר האשה מן החשש' שאסדר לפניכם · חדא דאמרינן בגמרא בפ' בתרא גבי מיא ואמר דכי אסקוהו חזיוה בשעתיה אבל אי אשתהי מתפח תפח משמע בהדיא דדוקא כי חזיוה בשעתיה הא לאו הכי חיישינן ומה שאמרתם כי הרמב"ם ז"ל כתב ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים כ"ד שעות דעו שנוסחא משובש' נזדמנה לכם וכך היא נסחתו האמיתי' אחר שהושלך מן הים שעות · וכ"ד שיש שם בספרכם טעות סופר הוא ולפיכך כתב הרב ז"ל שעות דכיון דאמרינן בגמר' וה"מ דכי אסיקוה חזיוה בשעתיה דקדק הרב ז"ל דדוקא כשראוהו באותה שעה בעצמה אבל כל ששהה שם עד שעה שנייה דהיינו שעות חיישינ' ולא שרינן לה ומה שתמהתם על מה שכתב ונתפח דמשמע דדוקא נתפח ובגמר' לא משמע הכי יפה דקדקתם וכבר הקשה עליו הרשב"א ז"ל מזה בחדושיו · ואפשר שהרב ז"ל תפס לו הלשון האמור בגמר' דאמרינן אבל אשתהי מתפח תפח כלומר דודאי תפח ואף לזה כיון הרמב"ם ז"ל לומר דכיון ששהה שעות ודאי נתפח ולפיכך בנדון זה כיון שזה העד לא העיד דחזיוה בשעתיה אין להתי' אשה זו שאע"פ שנחלקו קצת מפרשי' בהא דתנן ואין מעידי' אלא עד שלשה ימים בסתמ' מאי דיניה שבתוספת כתבו בלשון הזה ויכול לאמת דהיכא דאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך ג' ימים מסתברא לי שאין ענין לנדון זה דה"מ לשעור ג' ימים דמסתמ' אי לאחר ג' ימים היה נכר לעין ויותר קרוב לתלותו בתוך ג' מלאחר ג' אבל בנפל לו לים שאין שעורו אלא שעה אחת בלבד מן הספק אין לתלות ולומר שתוך אות' שעה שנפלט ראהו שיות' מצוי ששהה יות' משעה אחת · ועוד שבתוספו' לא אמרו הדבר אלא באפשר וכבר ספק עליהם הרשב"א ז"ל · ועוד שאפי' נקל ולומר דתלי' לקולא ואימ' בשעתיה חזיוה עדין אין להתיר אשה זו שהרי נכרי זה אמר שצופה המגדל הגיד לו כי כמו ששה ימי' עברו שפלטום המים ·

ומה שספקת' לומר שאולי אין לחוש לדברי הצופה כזה דנכרי אינו בן עדות כלל לא לאסור ולא להתי' ואפי' במל"ת אלא באותה שמנו חכמי' לבדו כדאיתא בפ' הגוזל אין נכרי מסיח לפ"ת כשר אלא לעדות אשה בלבד וכו' אלו דבריכ' ואין בזה מקו' לספ' כלל דלא מיבעיא הכא דאין נכרי זה מכחישו לצופה המגדל אלא אפילו היה מכחישו ואומר שלאחר פלטו הים אכתי לא תנשא דהוה ליה כאותה ששנינו אשה אומר מת ואשה אומר לא מת הרי זה לא תנשא ולפיכך כשחזרתי על כל צדדי אשה זו עדין לא מצאתי לה צד היתר :

עוד כתבת

העיר הזאת כולה מוקפת חומה גבוה בדלתים ובריח ודלתותיה ננעלות בלילה בעת מלחמה ועת שלום וחריץ עמוק כמו חמש אמות ברוחב ארבע חולק חצי העיר מראשה לסופה · אמנם הכל תוך ההיקף ועוברי' בגשרי' של עץ מחצי העיר לחצייה ורוב המבואו' מקורי' אמנם מבוי שבו דרים היהודים כולם אינן מקורה אך ראשו האחד כלה עד לחומה בדרך עקום וראשו האחד כלה לחריץ בדרך עקום ג"כ וערבו המבוי בלחי וקורה והניחו מקצתם בלא שתוף חוץ לקורה וחוץ ללחי גם שני מבואות קטנים פתוחי' למבוי זה הנזכר ובאותם כמו ד' בתים ושתפו בהם עם המבוי הגדול ועשו לכל אחד לחי וקורה ועוד נפתח בית אחד מצד אחר של מבוי תקרה ומעזיבה וכתלו נפרץ ופתוח למבוי כמו חמש אמו' אושם וכותל צפוני ודרומי קיימי' ורובו של מערב ובפרצותו עוברי' רבי' דרך קפנדרי' וג"כ הוא קרו' לחומ' ומטילי' ספק על המבוי הזה מצד הכשרו ומצד פרצתו :

תשובה

לא יפה עשית' בשהכשרתם את המבוי בלחי וקורה בלבד שאע"פ שעירכם דין רשות היחיד עליה כיון שיש לה חומה ודלתותיה ננעלות בלילה אע"פכ כיון שלא הוכשר כל המבוי נמצא משני ראשיו פתוח למקום האסור לא והוה ליה כההיא דאמרינן בפ"ק דערובין דמבוי המפולש שיש בקע' מכאן ובקע' מכאן עושי צורת פתח שכאן ולחי וקורה מכאן ולפיכך להכשי' המבוי הגדול גם כי לא היו פתוחים לו אותם שני מבואות קטנים שאמרת' היה צריך לעשות צורת פתח לראשו האחד ולחי או קורה מראשו השני ועכשו שפתוחים לתוכו שני מבואות קטנים צריך עוד תקון להכשיר את שני מבואות וגם המבוי הגדול מחמתם והוא שצריך שתעשו בראש כל אחד מן המבואות הקטנים באותו ראש שאינו פתוח למבוי הגדול צורת פתח משום דק"ל כרב דאמר דמבוי עקום תורתו כמפולש · ואע"פ שרש"י ז"ל החמיר ואומר שמבוי עקום צריך צורת פתח בעקמימותו ולחי וקורה לכל אחד משני ראשיו כבר חלקו עליו בתוספו' והעלו שאין דבריו מחוורים ולפיכך כל שיש צורת פתח בראש המבוי הגדול ולחי או קורה בראשו האחד וצורת פתח ג"כ בראש כל אחד מן המבואות הקטנו' אותו ראש שלהם שאין פתוח למבוי הגדול די בכך ·

ולענין

עליה מפני שנהנה מן המחלה ולפיכך אסור אבל אם כל הריוח לבעליה זה מותר :

עוד כתבת שנשאלת אם מותר לגנותו בחי זה נ"ל שירלה ראובן וכתבת שנראה לך שהוא מותר דליכא הכא משום מתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל משום דמי יאמר דהאי עקר ודמייא ליה להיא דאמרינן בפ' המגרש בגיטין דף פ"ד לא תיכול ולא תתגרש אינן עוברין על דברי תורה כלל · אבל כאן אם לא יפרע חובו והמפקיד מביאו בערכאות שלהם נמצא עובר על לפניהם ולא לפני נכרים ובודאי שלמה שנראה מפשט הסוגיי' שבסוף המגרש בגיטין דף פ"ח יראה כדבריך שאם קבלו עליהן בעלי הדין לדון לפני נכרים שרי שהרי השוו לפני ההדיוטות אלפני נכרים ולכאורה נראה דכי היכי דהתם בשקבלו עליהן שרי בערכאות שלהם כמי נימא הכי דליהוי כנאמן עלי אבא אבל אין הדבר כן מפני שמה שמוזכר במדרשות שהנושה כן מייקר אמונתם · וכלשון הזה כתב הרשב"א ז"ל בפירוש התורה בספר ואלה המשפטים ואע"פ שהזכיר' חכמים שתי הכתות האלה כאחת יש הפרש ביניהם שאם רצו שני בעלי הדין לבא לפני ההדיוט שבישראל מותר הוא ובדקבלו עלווייהו דינו דין אבל לפני הנכרים אסורים הם וליכא ענין שידון להם בדיניהם לעולם ואפילו היו דיניהם כדינינו באותו ענין ע"כ לשונו · ומה שכתבת שעל כרחנו אנו צריכים לחלק כן דאי לא תימא הכי הא דאמרינן בהגוזל מכריז רבא וכו' האי בר ישראל דידע סהדותא וכו' לא הבנתי דבריך דהתם לנכרי הוא דמסהיד ישראל חבריה והנכרי תובע את ישראל בערכאות שלו ואע"ג דישראל קא מסהיד אינו עובר משום כל תשים דאשימא אזהר רחמנא והא אינו משים לפניהם וזה פשוט :

עוד עוד שאלת ראובן נשבע לקדש לאה כל זמן שתבקשנו פלונית לקדשה מכאן ועד פסח ואסר עליו הנאת כל תשמיש מאשה אחרת שיקדש זולתה ולכל פעם שיהיה נשאל על האיסור שיחול תכף האיסור ואחר כך על ידי בעלי לשון הרע נשבע שלא יקדשנה ואמר עוד אני מקבל בנדוי שלא אקדשנה ובקשת לעמוד על דעתי אם יש ממש לשבועה שנייה ובקבלת הנדוי :

תשובה חוששני לשבועה שנייה לפי שנראה שהיא חלה לבט' את שבועה ראשונ' בכולל שהרי מכח שבועה ראשונה אינו מושבע לקדשה אלא כל זמן שיבקשנו אותו פלוני ולא עוד אלא שאפילו לבקשת פלוני אינו מושבע לקדשה אלא מכאן ועד פסח ונמצא שבשבועה שנייה חלה ביתר מן הפסח ואילך קודם הפסח ג"כ חלה עליו שלא יקדשנה כל זמן שלא יבוקש מאותו פלוני ומתוך שהיא חלה באותו זמן שאינו מבוקש לקדשה חלה נמי כשהוא מושבע לקדש דהיינו כשיבקש אותו פלוני דהוה ליה כנשבע שלא יאכל מנה שאסור לאכול מצה אף בלילי הפסח אלא שאיני תוקע עצמי בזה מפני שנראה שהשבועה הראשונה היתה להנאת חברו שהרי אמר כל זמן שיבקשנו פלוני וג"כ נראה שזאת השבועה היתה על תנאי שרוכין שהיו בינו לבינה ולא כל הימנו להפקיע זכות אחרי'. ולפיכך יהא נשאל על שבועה שנייה ויתירו לו נדויו ויקיים שבועה ראשונה :

עה גביר נעלה י"א שאלת ראובן היה שכיב מרע בארץ צרפת וצוה לכיתו בכתב נכרי ובתוך דבריו שאל לאחד מן העומדים לפניו כמה חבורות יש בפירפיניאן ויען אליו ארבעה המה · אמנם לא פירש יותר ולא הזכיר שמותם ואז אמר ראובן המלוה הנני עוזב לד' חבורות שבפירפיניאן סך פלוני יתחייב בדרך טוב והנה בעיר חמש חבורות רשומות ואלו הן תלמוד תורה וחולים ומאור ולדקה וקברים וכל אלו החבורות יש עליהם להוליא מעות זולת מנוי הקברים אמנם זה המלווה עמד בפירפיניאן כמו שנה זה עברו עשר שני' ואז לא היה בפירפיניאן קופה של לדקה וזה המלו' היה ממנוי הקברי' ויהי כי ארכו לו הימים בארץ צרפת אנותו וילך לגור בפירפיניאן ויהי היום בתוך אליו שאל ואמר מי הם הברורים ממנוי הקברים והשיבוהו פלוני ופלוני אז אמר ראובן המלוה בטוב מוסרם יכבדונני אחר העדר כי עוזב להם דב' מנה בלותו ואחרי מותו העיד נדברי' עד אחד לבדו רק שהוא קרוב אח לאשת המת אח היה ונתרחק והמנהג היה בפירפיניאן פשוט על כל העולה לקרא בתורה וידור נדר לכבוד ה"י סתם לארבע חבורות יפרע לאלו הארבעה ר"ל תלמוד תורה וחולין ומאור ולדקה וחבורת הקברים לחלק ילתה ובתוך הארבע לא נהגו למנותה אמנם יש כמו ג' שנים נקרוב שאחר מיחידי הקהל נפט' בפירפיניאן והיה ממנוי הקברים וכשלוה לביתו עשה הנאה לאותה חבורה ע"כ דבריך·

תשובה המלוה האומר אני מניח כך לד' חבורות והיו בעיר חמש כל שאין אנו רואין הכרעה בין אותה החבורות הוה ליה כההיא דאמרינן בפ' הכותב ההוא דאמר נכסי לטוביה וכו' שניהם קרובים שניהם שכנים שניהם תלמידי חכמים שודא דדייני ואף כאן אלו אמר הריני מניח כך לחבורת מלוה והיו שם הרבה חבורות ואין הכרעה מבוארת ביניהם דנין אותה בשודא דדייני ע"פ הפירושים שנתפרשו בענין שודא אבל כאן רואה אני הכרעה להברת הקברים לפי שהוא היה מאותה החבורה ותניא בתוספתא האומר תנו מאתים זוז לבית הכנסת ינתנו

לבית

שדעת מלוה ולוה היה לשנות דא"כ היו מפרשין כך בשטר שעם כל זה היה הריוח מותר לדברי ר"י וכמו שכתבתי · ועוד שכיון שלא פרשו כבר עשו שומא מלדבריהם מעתה הדבר ברור שהם התנו על רבית דרבנן ונמצא לפי זה שהנפקד מתחייב בקרן ולא בריוח אבל עדין אכתוב אליך לד היתר בריוח על נד מיוחד אחר שאגמור ליטא וליתן על כל דבריך ·

עוד כתבת והאמת שקבלו הסך מיד נכרי אחד בכלל ראובן עד ולא ראיתי בזה לד היתר כל שכתבת בזה יפה אמרת · עוד כתבת והנה הורו לו שהוא נשבע לבטל את המלוה ולא יפרע לא את הקרן ולא את הרבית ואתה חלקת עליהם לומר שגובה את הקרן משום דק"ל כרבנן דאמרי גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית · ע"כ אין ספק שיפה דנת אבל לענין מה שבא בתנך דבריך בלשון הזה וא"כ בנדון שלפנינו שהכל ביחד דין הוא שלא יגבה כלום דהוי כמו שטר מוקדם · ע"כ · בזה איני מבין דבריך שהיאך הוא כאן הכל ביחד והלא המאה וחמש פרחים מקרן הפקדון מבוררים הם וליכא למגזר הכא שמא יגבה מזמן ראשון ולא עוד אלא אפילו כלל הקרן והרבית בסך אחד ואינו נזכר וניכר שיהא שם רבית כלל איכא מאן דאמר דגובה את הקרן ולא גזרינן שמא יגבה הרבית כדאמרינן שמא יגבה מזמן ראשון גבי שטרי חוב המוקדמין דלא דמי דהתם אי גבי מזמן ראשון הרי הכל אסור שטרף מן הלקוחות שלא כדין כל הממון אבל כאן אפילו יגבה את הרבית כקרן שבשטר לא עבר איסורא בקרן ולא קנסינן היתרא משום איסורא ·

וכן מה שכתבת שחייב לקיים שבועתו ולפרוע הקרן יפה אמרת אבל מה שראיתיך נוט' וכותן לומר שחלה שבועה בכולל לעבור על המלוה ומטעם זה באת לומר דכיון שכלל הקרן והרבית יחד חלה שבועתו אפילו על הרבית אם לענין חיוב קרבן שבועה כתכוונת איכו ענין לנדון שלפניכו ואם לענין שיהא חייב לעבור על האיסור כדי לקיים שבועתו כיון שנשבע לכולל זו לא אמרה אדם מעולם ח"ו שהנשבע לאכול נבלות האסורות לו ואף אם כללם בהיתר שיהא חייב כדי לקיים שבועתו לאכלם ואף כאן אע"פ שהרבית מלדבריהם אין מחייבים אותו לפרעו שהחכמים העמידו דבריהם במקום תורה בשב ואל תעשה ·

וכן מה שאמרת דליכא למימר דכיון דהותר מקלתו הותר כלו כדאמרינן בפ' ד' נדרים גבי ראה אוכלים תאנים וכו' וב"ה אומרים אלו ואלו מותרים משום דלא שייך למימר הכי אלא היכא שאינו יודע בשעת הנדר שאבין ביניהם שהוא ההיתר וכו' יפה אמרת ואני מוסיף על דבריך דלא אמרינן אלא במשנה דבריו הראשונים אבל במעמיד לא וכבר כתבתי בפרישתי מנדרים שם בפ' ארבעה נדרים ולא אאריך עמך בזה יען הגדת לי זה ימים כי אתך היא · כתבתי אליך כל מה שכתבתי כמניח שיש כאן רבית מדרבנן אבל אני מסופק בזה ממה שבא הלשון בשאלה סתם שכך היתה השאלה ראובן הלוה לשמעון וללעתו על פי שטר הודאה עד סך מאה וחמש פרחים להשניאם ולהלוותם על משכונות כסף וזהב ולא פירשת אם הנפקד משתכר למחצה לשליש ולרביע או אינו משתכר בהם כלל ואם משתכר בהם הנפקד הדבר ברור שהוא רבית דרבנן ועל זה כתבתי כל מה שכתבתי כמניח שיהיה כן אבל אם כל הריוח לבעל הפקדון אע"פ שכל אחריות הקרן על הנפקד הורו חכמים שהוא מותר דכה"ג לא מיקריא הלואה אלא שליחותיה קעביד דכיון שכל ההנאה על המפקיד לא דמיא להלואה כלל אלא הוי כשלוחו וכשומר דתנן בזה שהתנה שומר חנם להיות כשומר שכר וכשואל כלומר לקבל עליו כל אחריות הקרן ולהתחייב באונסי' וכיון דמשום האי טעמא אתו עלה נראה שאפילו פורע המפקיד לנפקד שכר טרחו ועמלו כיון שאינו משתכר בגוף הפקדון שרי דאין כאן הלואה כלל אלא הרי הוא כשומר שכר שנתנה להיות כשואל ואע"פ שהרשב"א ז"ל החמיר בזה וכתב דמתניתין דקתני אין מקבלים צאן ברזל נראה דאסיר דודאי ההיא מתניתן בכה"ג דשקיל מינה מחצה כפקד לנפשיה מרישא שמעת מינה דקתני אין שמין עגלין וסייחין למחצה והשתא לאחלית הפסד אסר למאן דמקבל עלויה כל ההפסד מבעיא אלא הא אשמעינן דאע"ג דלא שקיל מיניה בהדיה אסור · ע"כ דבריו ·

ולא ישרו בעיניהם מפני שאמרו היכן מצינו הלואה דלית בה הנאה כלל דלוה וכל הנאה דמלוה ובעל הממון הא ודאי לאו הלואה היא אלא דמתניתין משום סופא איצטריך לאשמועינן אבל מקבלים צאן ברזל מנכרי ודברי חכמי לוניל מחוורין וקרוב אני לעשות מעשה כדבריהם כיון שאין זה אלא רבית דרבנן · וכ"ש שנראה שהרשב"א ז"ל חזר בו שהרי כתב בפרושיו אין מקבלים וכו' כגון שמקבל מאה צאן במאה סלע והפירו' למחצה אפילו יתן לו שכרו ועמלו ומזונו אסור מפני שנתחייב בכל הדמים שכאן וכשנוטל בעל הבהמות ריוח מהן נראה כרבי' ואין זה דומה לשומת עגלין וסייחין שאמרו פי שם שניהם קבלו על עצמן אחריות הקרן ואין שם איסור אלא בעמלו ומזונו וזו ואין צריך לומר זו קתני · נראה מדבריו דמתני' מיירי בשהמקבל קבלה שיטול ממנה מחצית הריוח ואז נאסר אחריותו מפני שבעל הבהמה הוא קרו' לשכר ורחו' להפסד שזה נעשה לוה עליה

שע"פ שאינו חייב בגמילות חסדים חייב בקבורה • ועוד דשתמא שכן בתוספתא יכתן לאותה בית הכנסת שהוא רגיל בה דכיון דפסקו הדין כך בסתם משמע שאין לנו לעיין אם מלוה אחת מבתי כנסת גדולה מחברתה אם בענין זרוז התפלה או שהיתה צריכה ממון יותר שלעולם דעתו של אדם קרובה אצל כנסת שרגיל בה וכן לכל מה שרגיל בו • ועוד שאע"פ שאנירת הצדקה צריכה ממון יותר כמו כן צודריה מרובין וחבורת הקברים נודריה מועטים ולפיכך אם המלוה היה קבר' איני רואה שאוכל להוציא חבורת הקברים מכלל החבורות •

ומה שבא בכתבכם דודאי המלוה היה יודע מנהג פירפיכייאן דהא חזינן גבי מחאה דאמרינן אברך חברת אית ליה חוץ מכבודכם איני רואה לו ענין כלל דמחאה דמהניא אינו מטעם שנדון וכאמר בודאי שמע המחזיק והוה ליה לאזדהורי בשטרו שאפי' העידו בפנינו עדי המחאה שהם לא הגידו לשום אדם מחאתו ואין חזקתו של מחזיק כלום והיינו טעמא משום דטעמא של חזקה הוא שכל שלא מיחא בעל הקרקע הדבר מוכיח שמכרו או נתנו וכיון שאין ריעותא בטענת המחזיק משום דטפי לא מזדה' בשטריה אנו מעמידין הקרקע בחזקתו ולפיכך כל שמיחה בעל הקרקע אע"פ שאנו יודעין שלא בא באזני המחזיק מחאתו מחאה ואין זה ענין לנדון שלנו כלל וכן מה שאמרתם שאין לסמוך על עדות הבעלה גיסו מאיסטרי משה מפני מה שכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק זה בורר דמי שלוה בעת מיתתו בפני קרוב לו ורחו' מבניו עדותו פסולה איני רואה זה הון מכבודכם לפי שאפילו לדעת הרב ז"ל עדות זה אינו נוגע לקרובו שהרי כבר נתברר על פי עדים אחרים שהוא חייב לתת סך ממון ידוע לד' חבורות ואם יכתן לחבורה אחת או לאחרת אין כאן נגיעת עדות כלל והוה ליה כההיא דפרק חזקת הבתים מי לא עסקינן דנקיטי אגר ביתא וקיימי ואמרינן למאן כתביה וזה נראה ברור מלבד מה שיש לדון על דברי הרב ז"ל :

ומ"מ כבר כתבתי שאין זה מכריע לענין הדין הגמור לפי שאין עד אחד קם לממון אלא שהוא מראה פנים שהאמת הוא כך שדעתו היה לחבורת הקברים וזה עוזר לענין השודא כאלו היתה חבורת הקברים נופלת בשודא ולפיכך דעתי על הצד שהונחה השאלה לפני שאין להוציא חבורת הקברים מכלל החבורות אבל עתה בכתבכם ראיתי שנשתנה ענין הנחת הנדון לפי שבמה שנשאלתי בו בתחלה היה מונח שהמלוה היה קברן ואתם כתבתם שיש הוכח' גמורה שלא היה קבר' שבשעת יציאתו לקבורה לא התנהגו עמו כמנהג קבר' כי מנהג העיר לכל קבר' שמת קרוב או רחוק שנושאים אותו הקברים לבד לאט והם חפויי ראש פניהם בטמון כמתאבלים על חברם ואומרים עליו לדוק הדין במקומות ידועים בדרך הקבר לכן שואלים על מי שמת ואינו ניכר אליהם אם הוא קבר' ודרך הקבוצים החפלים בכבודו להודיע כדי שיעשו לו הכבוד כנהוג ולזה לא ראינו ולא שמענו שהיה איש פולה פה ומלפלף לומר קברן הוא אע"פ שהתנהגו עמו כשאר בני אדם שאינם קברים ע"כ לשונכם • וא"כ הוא יש כאן הוכח' גמור שאינו קבר' כי ההיא דאמרינן בפ"ב דכתובות אלמנה מאי דליתו לה ניסכי כלומר שכל שלא נהגו עמה כמנהג הבתולות הדבר מוכיח שלא היתה בתולה •

ועוד עשיתם חזוק לדבריכם שהוגד לכם אכפי אמנה ששמעו מפי איש א' מקהל פירפיכייאן שהיה שמה כדרש בעת צואת המלוה ושאל ממנו כמה חבורות יש בפירפיכייאן והשיב לו ארבעה חבורו' לדקה ומאור ותלמוד תורה וחולים ושזה הנשאל כשהביאוהו לפניהם במגם • וגם שהוגד לכם כי אחר היעדר המלוה בא מאיסטרי משה לפני ברורי הצדקה להתפשר עמהם • ועל זאת ההנחה יפה דנתם וחזקה עליכם שאין יוצא מתחת ידיכם אלא דבר מתוקן אבל מ"מ צריך להתיישב במה שכתב אלי עתה שנית הבעלה מאיס' משה שהמלוה מסר נכסיו ביד הקרוב לאשת המת וכל נכסיו היו מעות ובעין ובאמונת השליש הזה הדבר תלוי לומר לכל מקבלי העזבונות אשר היה הכסף יותר מחמש מאות אפסים לכו וקושבו לכם תבן כי לא יספיקו הנכסים לפרוע נדוניית אשתו ע"כ לשונו • וא"כ הואיל כיון שבידו נאמן לומר קבר' היה ועלה בדעתו שלחבורת הקברים נדר ראיתי בכתבכם כלשון הזה ואין להאמינו מההיא דזה הכלל כל שבידו שזה אין בידו ע"כ • ואתם היודעים מאי זה לד אין בידו •

גביר נעל' הגעוני קנטריסי החכמי' הנשאי' אשר שם קונטרסך בענין השאלה ששאלת ממני בהיותי פה נדבר החבורו' ואני במקומי אני עומד על הצד ששאלתני בו והוא שעשי' הנחה שהמלוה היה קבר' ועל זה הצד כדעת' אז דעתי עתה אבל הם הודיעוני שלא היה קב' ונתנו לזה הוכח' גמור' כמו שתראה בכתבי שכתבתי להם ועל זה הצד אין ספק שיפה דנו וחזקה עליה' שדבר השם בפיהם אמת אמנם עם כל זה אם הדבר ביד השליש הוא נאמן אבל הם כתבו לי שאינו בידו ומה יש לי עוד בדבר זה והרי המשיב אינו יכול להשיב אלא על צד הנחת השאלה ואני ידעתי החכמים הנשאי' הבם גדולים בחכמה וביראת חטא והשם' יודע כי לו ידעתי שילא פסק דין מלפניהם על הנדון לא השבתי כי מי אנכי שאבא אחר פסק דינם

א"ל
זה טופס מה שכתב לנשי' נוטה נשי' ששאן בתחל' להתכנ' על אשר חזר ונליכו הראשון וכ"נו שכל חכם יכול לחזור אם יחזרו מן המונכח הראשון

לבית הכנסת הרגיל בו ואם היו שנים ורגיל בשניהם יתנו לשניהם ואף כאן כיון שהיה רגיל בחביר' הקברי' נראה שאי אפשר להוציא חבורת אותן הקברים מכלל אותן חבורות וכנמצאת אותה חבור' זוכה ברביע ההנאה ·

ואע"פ שכתבת בשאלה לשון זה וכל אלו החבורות יש להם להוציא מעות זולת מנוי הקברים ע"כ נראה שהכונה היא שאין עליהם להוציא מעות תמיד אבל לפעמים הם מוציאים מעות שאם לא כן אותו המלוה מקהל פירפינייאן שעשה הנאה להם לאי זה דבר יעשו מעות הנאתו אלא ודאי נראה שלפעמים הם מוציאים מעות אע"פ שאין הענין תדיר כל כך כהוצאת יתר החבורות וכ"ש שאפי' לא היתה הכרעה לחבורת הקברים ויהיה דינה עם שאר החבורות בשודא דדייני נראה שראוי להכניסה לזו מתוך השודא שהרי העד עד אחד שהמלוה אמר כי עוזב להם דבר מה בצואתו וזה העד אע"פ שהיה קרוב למלוה כשר הוא לדבר זה שאין כאן נגיעת עדות אם תנתן ההנאה לחבורה אחת או לאחרת והוי ליה כההיא דאמרינן בריש חזקת הבתי' מילתא עסקינ' דנקיטי אגד ניתא וקיימי ואמדי למאן ניתביה ואע"פ שאין עד אחד קם לממון אעפ"כ הדברי' מראין שהדבר אמת ולפיכך יש לזכות חבורת הקברים בדין השודא אפי' לא היה רגיל בה וכ"ש שכיון שהיה רגיל בה זכתה מאותה תוספת' שכתבתי ואע"פ שעכשו נושא המנהג בפרפינייאן שהמנוד' סתם לד' חבורו' יפרע לאלו הד' ד"ל ת"ת וחולי' ומאו' וצדקה הרי ראובן בעת שלוה לא היה בפירפינייאן ולא היה יודע במנהג זה שכב' בא בתוך השאל' שכשהיה דר בפירפינייאן לא היה בפירפ"י קופה של צדקה ולפיכך אין לומר שעל דעתם לוה ולפי זה נראה שחבור' הקברי' זוכה ברובע ההנאה ונשארו בספק ת"ת וחולי' וצדקה שאע"פ שאפשר לדון ולהוציא הצדק' מכללן מפני שלא היתה אותה חבורי' בפירפ"י בעת שהיה דר שם וקרו' הדב' לומר דמיקרי רגיל באחרו' ולא בזה ועוד דהכן סתם תרומה ביהוד' אסורה ובגליל מותר' שאין אנשי גליל מכירי' את תרומ' הלשכ' ובודאי מכירי' היו בה אלא מתוך שהיו רחוקה מירושלם כשהיו אומרי' תרומה סתם לא היה דעתם לתרומה הלשכה ·

וזה היה אפשר לדמות' אלו לא היה זמן רב שיצא ראובן מפירפינ"י ושבאותו זמן לא היה חבורת צדק' בפירפינ"י אבל בנדון זה שעבר' עליו עש' שנ' שלא היה בפירפינ"י אין ראוי לקרותו רגיל באותה חבורות שהיו בעיר כשדר שם כי כבר היה לו לחשוב כי אפשר שנתחדשה בם חבורה או חבורות ועוד כי מי יודע אם היה זכור מאותן ד' חבורות שהיו שם בזמנו ולפיכך איני רוא' הכרעה מבוארת בין אותן ד' חבורות אלא חזר דינן לשוד' דדייני והוא שיראו התלמידי חכמי' שבעיר אי זו אחת מארבע חבורות הכן יש לזון בה

שלא היה דעת המלוה קרוב אליה או שאינה צריכה כ"כ מעות וכיוצא בדברים הללו ואותה חבורה יוצאה מכלל הארבע חבורות ואין לומר שיש תקנה בדבר שבני העיר יחלקו המעות לאותן חבורות כמו שירצו כדי לצאת מכל ספק כדאמרינן ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי שזה לא נאמר אלא בדבר הנמסר לבני העיר אבל בפוסק לצדקה וממנה בה גזברים פרטיים לא ולפיכך לא מצאתי בזה דרך אחרת ואין לחלק ולומר דהכא לא שייך למימר שודא דכי אמרינן הכי ה"מ היכא שהמלוה לא היה דעתו אלא על אחד כי ההיא דנכסי לטוביה אבל כאן הרי נראה מאותו העד האחד שעמד לפניו בעת צואתו שדעתו היה לעשות הנאה לכל חבורות פירפינייאן שהרי שאל כמה הם ולפיכך לא שייכא בכאן שודא דודאי אלו היו שני עדים מעידים בזה היה נופל זה הספק אבל כאן אין אלא עד אחד שאינו קם לממון ויש לנו לילך אחר לשון הצואה שהוא עשה ההנאה לארבע חבורות ושייכא בכאן שודא וכמו שכתבתי · ומ"מ אם המנהג בעיר שהקהל מכנים החבורות אם כולם אם מקצתם והם רגילין בזה חזר הדין למה ששנינו דאין בני העיר וכו' ויהיה הדרך היותר טוב בזה מוציא מכל ספק שקהל פרפינייין יחלקו ההנאה בכל החבורות חלק כחלק ·

וישבי על מדין השוכני באהלים נטע השם לתורה ולתעודה להורות את בני ישראל בעבור ישמרו חקיו ותורותיו יבלודו דתשובה אני מתנצל לפני כבודכם כאשר השבתי על מה שנשאלתי מאת הנעלה מאיסטרי משה מאיר כי לא ידעתי שאתם פסקתם הדין כאשר הודעתני עתה שאלו ידעתי הייתי משיב אליו שכבר הורו זקנים מומחים ומובהקים והטוען אחר מעשה ב"ד שלהם לא אמר ולא כלום אבל הנכבד הנזכר בא אלי בשמכם והגיד לי כי אתם רוצים לעמוד על דעתי בזה ועל כן השבתי על ההנאה שנשאלתי בזה והוא שהוכח בשאלה שזה המלוה היה ממנוי הקברים ולפיכך דמיתיו לנודר לב"ה כמו שבא בתשובתי · ולחלוק ולומר דהתם שאני לפי שמצותיהם שוות אבל הכא יתרון מצוה טפי מרגילות וכמו שבא בכתבכם אינו נראה כלל דמצות צדקה לא עדיפא ממצות קבורה אדרבה מצות קבורה עדיפא טפי מינה שהרי גדולה מצות גמילות חסדים מן הצדקה כמו שאמרו ז"ל שזה בגופו וזה בממונו וקבורה שהיא מכלל גמילות חסדים יש לה יתרון על גמילות חסדים הכולל דהא אמרינן בפ' ואלו מציאות בה זו קבורה ופרכינן היינו גמילות חסדים ומפיקינן לא נצרכה אלא לזקן ואינה לפי כבודו הרי שנתנו יתרון לקבורה על שאר גמילות חסדים אע"פ שהוא גדול מצדקה דזקן ואינה לפי כבודו

אע"פ

ומן או במקום תורף פסול ואפשר שדקדק כן מדאמר מקום עדים ומקום זמן ומקום תורף ולא אמר מקום עדים וזמן ותורף ועוד דאי איתא דבעינן שיהא נקרע בכל המקומות הללו לא היה צריך לומר מקום הזמן ומקום התור׳ שהרי הזמן בכלל התורף הוא כדמוכח בפ׳ כל הגט אלא ודאי לכך פרטו לומר שכל שנקרע באחד ממקומו׳ הללו פסול ומעתה מי יגבה ממון הפך מתשוב׳ רבנו האיי גאון ז״ל וכ״ש שיש לחוש ג״כ לתשובת הרא״ש ז״ל ונראה שדקדק כן מלשון נתקרע דמשמע מעצמו שלא קא בעי תלמודא אי זה קרע מוכיח שנעשה בכוונה קא מפרש רב יהודה מקום עדים וכו׳ לפי שכל שהוא חוץ למקומות הללו הדבר מוכיח שלא נעשה כדי לפסלו שאם היה כך במקום עיקרו של שטר דהיינו באחד ממקומות הללו היו עושים כך שכך נהגו וכל שאינו כן הדבר מוכיח שנתקרע מעצמו ואע״פ שכשהוא במקומו׳ הללו עדין אפשר שנתקרע מעצמו כל היכא דאיכא ספוקי מספיקא לא מגבינן ביה ואביי נמי דאמר שתי וערב היינו ג״כ לתת סימן להכיר אם נעשה הקרע מאליו אם לאו ולפיכך אומר הרא״ש ז״ל שכל קרע מוכיח בבירור שלא נעשה מאליו אע״פ שאינו באותן המקומו׳ לא שתי וערב פסול לפי שהתנא לא הכשיר אלא בשיש הוכח׳ שנעשה מאליו זהו סברתו ז״ל ובודאי שאינה נכרעת כל כך שהרי אפשר לומר שנתקרע כולל כל הקרע מוכיח שלא נעשה כדי לפסול את השטר ובין שנעשה מאליו או על ידי אדם שלא בכוונה לפסלו כתקר׳ מקרי ואע״פ שאינה מכרעת ראוי לחוש אליה׳ ·

ומה שאמרת שאפשר שלא כתבו אלא כשנקרע כל התורף אבל לא בזמן לבד איני רואה לו ענין כלל דודאי אפילו במקום שאינו פוסל כתב כן שאו בפוסל ואי איריא כשהדבר מוכיח שנעשה בכונה הרי אפילו התמו פוסל· וכן מה שדמית זה לגזייה אין ענין כלל דודאי אלו היה יודע שנחתך הזמן ממנו שלא בשבת פרעון או דבר שהוא פוסל את השטר אינו נפסל אבל שילא קרוע במקום הזמן יש לחוש בו שמחמת פרעון או מחילה נקרע ונפסל לפיכך איני רואה שיהא ראוי לגבות בשטר זה · אבל מה שכתבת דיש שפסלוהו מחמ׳ ששם תנאי והאחרים דחו זה לפי שצריך לחזור מענייננו של שטר בשיטה אחרונה ואם היה שום תנאי בראש היה זכור לבסוף ע״כ · אם היה ראוי לחוש לתנאי זאת הדחייה אינה כלום לפי שלא אמרו צריך לחזור מעניינו של שטר בשטה אחרונה אלא לפי שאין למדין משטה אחרונה אבל לא לומר שיחזור בשטה אחרונה התנאי שהוא בראש השטר שזה דבר בטל הוא אבל ודאי בכיונא זה כיון שאינו מקום שכותבין בו תנאי אין לחוש בו לתנאי מדאמרינן בתוספת׳ בפר׳ בתרא דבבא בתרא שטר שיש בו מחק או תלוי מגופו של שטר פסול שלא מגופו כשר כלומר שאם יש מחק במקום שאינו גופו של שטר אלא במקום מאותן מקומות שכותבין לשופרא דשטרא כשר ואין חוששי׳ שמא תנאי היה בו לפי שאינו מקומו ומכאן אתה למד לכיונא בזה :

עז

עוד כתבת מעשה ביבמה אחת שהלכה יבמה להתירה לעיר בוניאש ממלכות קאשטיליא והביאה גט חליצה כתוב וחתום כשנחלצה כמצוה וכהלכה אלא שהיה כתוב בו כך ביום פלוני לחדש פלוני בשנת ה׳ אלפים ומאה וארבע לבריאת עולם והיה חסר בו מנין שלשים וגם חולקים בזה יש אומרים שגט זה פסול שהוא מוקדם מל׳ שנה והרי הוא כשטרי חוב המוקדמים שהם פסולים ויש אומרים שזה הגט כשר ומעשה ב״ד קיים הוא דודאי מוכחא מלתא דשכחת הסופר היה שדלג מנין הל׳ שהרי בודאי כל בני העיר יודעים שבעלה היה בחיים היום שבע שנים וא״כ היאך נחלצה בשנת מאה וארבע אלא ודאי שכחת סופר היה ועוד שגט חליצה אינו עושה עיקר ההיתר שהחליצה היא המתרת לשוק ואינו אלא לעדות בעלמא שנעשה המעשה · וכן כתב הרמב״ם ז״ל שהוא מנהג והילכך הזמן בגט חליצה אינו מעלה ומוריד דאפילו בגיטין שתקנו זמן דווקא משום בת אחותו או משום פירות אבל הכא ליכא למיחש שמא יחפה וגם משום פירות נמי ליכא שהרי אין היבם זוכה בפירות שלה עד שייבם אותה וכמו שפסק הרמב״ם ז״ל ובודאי די לומר סופו היה לחלוץ וקרוב לזה כתבו בתוספות בשם ר״י ז״ל בפרק קמא דע״ז :

תשובה נראין הדברים שהיא מותר׳ לינשא דמאי דתנן שטרי חוב המוקדמים פסולין לא שהן פסולין לגמרי שלא נאמין במה שכתוב בהן אלא לומר שאין עושין בהם מעשה שטר לטרוף מן המשועבדים אבל מבני חרי מגבי בהם וכן פירש רש״י ז״ל בפ׳ אי זהו נשך ובגמרא נמי התם הכי מוכח דאמרינן אלא הא דאמר ר׳ יוחנן גזרה שמא יגבה מזמן ראשו׳ נימא לא ניתן ליכתב וודאי דמשו׳ טעמא דלא ניתן ליכתב לא פסלינן ליה אלא דלא גבי ממשועבדי אבל מבני חרי גבי דומיא דעובדא דפרדיסא דהתם דפשיטא לן דכמלוה על פה דמי ·

וכי תימא היכי גבי מבני חרי והרי העדים פסולין הם שהקדימו הזמן כבר תרצו המפרשי׳ ז״ל דמשכחת לה בדבר שהם עשויין לטעות בו ומעתה כיון שאנו מאמינין במה שכתוב בשטר כל שהעדים טעו בדבר שהם עשוים לטעות הרי בנדון זה נתברר לנו שהחליצה נעשית כהוגן וראוי שנשיא אותה ואין לנו לפסול מעשה ב״ד זה כמו שאנו פוסלין גט מוקדם אע״ג דהכא נמי איכא למיחש

אבל גביר נעלה ידעת שבאת אלי נשמס לכתוב דעתי ולכבודם ולכבודך כתבתי כמוגה על מה שכתבתי :

עו כתבת לאה נשאת לראובן זה עשרים שנה או יותר וקיים לה בשטר כתובה מנה מדרבנן והוסיף לה מדיליה חמשים זהובי' של זהב והודה שהכניסה לו בנדונייא מאה זהובים של זהב, ב אחריות כל נכסי וגקנין גמור ולאה הפקידה שטר כתובתה ביד רחל קרובתה ועכשו מת ראובן בעלה בלכתו דרך ולינ"א"אה והנה תבעה לאה הנזכרת שטר כתובת' מרחל שהפקידה אותו בידה ורחל החזירה אותו לה קרוע ותתוך בראש נוסח שטר כתובה שנהוג לכתב בכתובות ביום פלוני בכך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן במתא פלוני דעל נהר פלוני מותבא איך פלוני החתן בר ר' פלוני אמר לפלונית כלתא בת ר' פלוני הוי ליה לאנתו כדת משה וישראל ואנא אפלח ואוקיר ואזון ואפרנס יתיכי כהלכת גוברין יהודאי' דפלחין ומוקרין וזנין ומפרנסין נשיהון בקושט' ויהיבנא ליכי ע"כ חסר מנסח הנהוג בשטר הכתובה וזה הקרע החסר אינו נמצא כלל אבל כתו' בשטר בכתובה ולביאתא אורו דא וכו' ולבי חתן דנן ואוסיף לה מדיליה נ' זהובים של זהב וכו' ודא נדונייא דהנעלת לה מאה זהובים של זהב וכו' וקבלם עליו ועל יורשיו אחריו ועל כל נכסיו שקנה ושיקנה וכתי' בסוף וקנינא מדוד חתן דנא לאורו דא אתתיה על כל מה דכתוב ומפורש לעיל קנין שלם מעכשיו וחתום בה דוד החתן בן אברהם שמריאל נוה לחתום וחתמו שם שני עדי' כשרים שנמצ' קיום לחתימת' עכשו יש אומרים ששטר כתובה זו אינ' שוה כלום לגבות בה מנכסי בעלה לפי שהוא שטר קרוע ואמרינן בפרק גט פשוט נקרע פסול נתקר' כשר ונמצ' תשובה לרא"ש ז"ל שכתוב דווקא כשאין יכולין לעמוד על הקרע אם הוא בסכין או ממילא אבל אם ניכר שנעש' בסכין ולא נעשה ממילא כמו שדרך שטר ליקרע בכפליו אע"פ שאינו שתי וערב פסול וכתב בעל התרומה הא דכשר בשאינו קרוע קרע ב"ד דווקא כשהוא מעורה קצתו אל קצתו אבל אם נקרע ממש לשנים גרע טפי מקרע ב"ד ופסול ע"כ · ולפי זה פוסלין שטר כתובה הנזכר ·

ויש חולקין עליהם ואומרין שהוא כשר לגבות בו מדאמרינן התם בפרק גט פשוט היכי דמי קרע של ב"ד אמר רב יהודא אמר רב מקום העדים ומקום הזמן ומקום התורף ומדלא קאמר או משמע דכלהו בעי ואביי דקאמר שתי וערב לפי דברי הרמב"ם ז"ל דפליג אדרב יהודה דלא מיפסיל אלא בשתי וערב כמו שכתב בפ' כ"ג מהלכות מלוה ולוה · ורבינו יהונתן כתב נקרע פסול נקרע על ידי אדם בכוונה דהיינו קרע של ב"ד שקרעו מקום העדים ומקום הזמן ומקום התורף והיינו שם המלוה והלוה ע"כ ·

הילכך הכא לא נקרע כי אם הזמן לבד דשם האיש והאשה הרי הם כתובים למטה וקנינא מדוד חתן דנן לאורו דא אינתתיה וכל שאר חיזוק השטר והשעבוד והקנין וסך הכתובה והתוספות והנדונייא וחתימת העדים ושלוה לחתום ואין חסר כי אם הזמן לבד הזמן אינו מועיל כי אם לגבות ממשועבדי אבל מבני חרי בלא זמן מגבא גבי ושטר זה אינו נכנס בגדר שטר שנקרע הואיל ולא נקרע כי אם הזמן לבד ואע"פ שנחתך מקום הזמן אינו נפסל בכך ואפילו בגטין שתקנו בהם חכמים זמן אמרו בפ"ב דגטין גזייה לזמן ויהביה ניהליה מאי ופירש רבינו חננאל ז"ל דאי גזייה כשר הוא וכן כתב הרמב"ם ז"ל דגזייה לזמן כשר ומשיאין אותה בגט זה לכתחלה וק"ו הדבר ומה במקום שתקנו חכמים לכתוב זמן אי גזייה כשר במקום שלא תקנו אלא שהמלוים או נושים בכתיבתן נוהגים לכתוב זמן כדי לטרוף ממשועבדי כ"ש בודאי דלא מפסיד בגזיית הזמן לבד ומה שכתבו הרא"ש ז"ל ובעל התרומה ז"ל אפשר שלא כתבו אלא שנקרע במקום כל התורף אבל לא בזמן לבד ויש מי שחושש שמא שום תנאי היה כתוב בראש השטר במה שנקרע ואינו נמצא וזאת אינה חששא דהא בעינן שיחזור מענייני של שטר בשיטה אחרונה ואם היה שום תנאי כתוב בראש השטר היה נזכר לבסוף ע"כ דבריך :

תשובה דעת הרמב"ם ז"ל כך הוא דאביי פליג אדרב יהודה ולפיכך פסק כאביי דהוא בתר' ולפי זה שטר שנמצא קרוע אינו נפס' אלא אם כן הוא קרוע שתי וערב אבל דעת הרב אלפסי ז"ל אינו נראה כן שכתבן לדרב יהודה ולדאביי בהלכות אלמא משמע ליה דלא פליגי וכן נמצא לרבינו האיי גאון ז"ל בתשובה וזהו טופסה ושאלתם שטר שנקרע דלא נקרע ב"ד ונמצא קרוע · נאשר הוא בידו אומר כי הסכבים קרעוהו והנתבע אומר לא נקרע אלא מפני שפרעתיו דינא מאי · הכי חזינן דמלתא פסיקתא הוא דאמרי רבנן נקרע פסול נתקרע כשר ובודאי תפסינן לחומרא דבין כרב יהודה בין כאביי אם נמצא כך או כך פסול ואם יש נקריעו' שתי וערב אע"פ שאינן מכוונין חיישי' ולא מגבינן ביה אבל אם נקרע לצד אחר שלא במקומו מן המקומו' שאמר רב יהודה ואף אינו נקרע שתי וערב וראייה שנפרע ליכא לא חיישינן ומגבינן ביה ואם אפשר שהיה קרע ב"ד והוסיף על קריעתו והגדיל כדי לערער בדבר חוששין ואין מגבין בו כלום ע"כ · הנה שהוא ז"ל סובר דאביי לא פליג אדרב יהודה ובכל גוונא מינייהו מפסיל ·

וכן לשונו שכתב אבל אם נתקרע לצד אחר שלא במקומו מן המקומות שאמר רב יהודה כוטה דלרב יהודה כל שלא נקרע או במקו' עדים או במקום

כי ראה ראינו כמה דינים חלוקים נובעים מפי המעיין המתגבר הזה הגאון רבנו נסים ז"ל בתשובותיו אלה ואפי' על שאלה אחת על כן חשבנו להדפיס גם את המראה מקום הלז על כל דין ודין כפי הלכתו וכפי ענינו להראות למעיין במספר התשובה וסימן הדף וסימן העמוד למען לא ייגע ולא ייעף למצוא חפצו ומבוקשו ויען שההכפל בכל דבר עמל למדפיס ולאות לקור' חשבנו לכתוב לבד המספרים שיהיו שלשה והראשו' ירמוז מספר התשובה כי הדין שימצא בתשובת הראשונה ככתוב על המספר הראשון א' ויהיה פרושו שדין זה תמצאהו בתשובה א' והמספר השני יורה מספר הדף שבו ימצא דין זה כי אם היה הדין בדף ב' ככתוב ב' אחר א' מעט רחוק ובהפסק נגלה למען יבין הקורא שהוא בדף ב' והמספר השלישי יודיע העמוד בתוכה תחלת הלשון המבארת הדין ויכתב בפרשה מועטת מן השני כי בהמצא ראש הדין בעמוד ד' נרשום ד' במספר שלישי גם אמרנו לעורך שהדיני' הללו לוקחו מלשון התשובה ולא מלשון השאלה רק בקצתם ובמקום שמצאנו שהגאון בתשובתו על השאלה אסר וקיים דברי השואל במה שטען על אחד מהחולקים כמו שתמצא בשאלה ה' שהשואל כתב נגד מתיר דבש היין ועל דבריו קבענו מסמרו' כי מצאנו בתשובה הגאון דף כ"ז שיטה י"ג כלשון הזה וכל מה שכתבת לדחות דבר זה כדין וכהלכה כתבת ואתה תבין מהמעט הרבה · והשם יאיר השכל וחשך כל עור בתורתו הקדושה ויגלה עינינו ונביטה נפלאות מתורתו אמן :

דיני תלמיד תורה ותלמוד חכם

	שאלה	דף	עמוד
מי שנדר להקדש חבור' חולים ואחר כדר אותו נדר לת"ת מי יזכה	א	א	ד
אעפ"י שאין לסמוך במה שמפלפלין בזמננו זה להתיר אסור לכתחלה מתוך שמדמין מלתא למלתא מ"מ נדבר שפשט המנהג להתיר כדאי פלפולנו לסמוך עליו	ע	מב	א
אפי' איסורא דרבנן דוחה של תורה בשב ואל תעשה	לא	כג	ג
גם זה בתשובת	כו	לז	א
גם זה בתשובת	עג	מג	ג
מנהג טוב שאם נודע שכבר פסק והור' חכם מופלג ומוחזק על דין אחד שלא ליזקק על הדין ההוא אם לא ידע שרצונם לדעת דעתו בנדון ההוא ועל כן היה מתכלל הגאון לאחרים שהורו שלא אמרו לו שהורו הם כשנשאל	עה	מד	ד
אם חכם פסק כפי המונח יכול לכתוב כנגדו בשנוי המונח	עה	מה	א
וטוב להתכלל לבעל הדין וכן תמצא שעשה הגאון ז"ל	עה	מה	א
תלמידי חכמים שלוו זה מזה לבטל שמיעת כספי' סגי שימסרו מילי לתלמידיהם	עז	מו	ד

דיני תערובת

כל שנערב גופו של אסור לא אמרינן זה וזה גורם אלא דווקא כשגורם האסור אין שם גופו או אם שם גופו נתבטל	ע	מא	א
אי חזיתא מלתא היא ראוי להחמיר בה כאלו נתערב הגיף	ע	מא	א
ואי חזיתא לאו מלתא היא אין להחמיר בה כגופו של דבר	ע	מא	ד
זה וזה גורם זה נכר וזה אינו נכר גרמת הנכר הוי העקר	ע	מא	ד

דיני תביעה והלואה

המלוה לחברו והלוה אין לו אלא מעות או עסק וכתנן לאחר אין על המלוה על האחר כלום אי ליתייהו בעיניהו המעות ההן או העסק	י	י	א
הלוהו על משכון המלוה נעשה על המשכון שומר שכר	כ	יג	ג
כשהמשכון נאבד באונס חייב הלוה לפרוע החוב והמלוה פטור מלשלם המשכון	כ	יג	ד
ונאמן מלוה בשבועתו שנאבד באונס המשכון	כ	יג	א
מה שאין אדם מוריש שבועה היינו דווקא שמת לוה תחלה ואחר מת מלוה או מכר אבל אם מכר מלוה או מת מלוה שכבר קנה לוקח וקנו יורשים קודם חיוב שבועה שאחר כן מת לוה אין משביעין הלוקח או היורש אלא שבועה שלא ידע שחוב זה פרוע ויורשי לוה חייבין לפרוע	לא	יח	ב

שמא יחפה עליה במלקות דיבמה לשוק דלאו הוא דלקין עליו ולפירות נמי איכא למיחש שאע"פי שהרמב"ם ז"ל כתב שאין ליבם פירות אפילו נכסי צאן ברזל לא נתכוונו דבריו שכיון שאם מתה יורש מקליתן מיהא למה לא יאכל פירות מחליתן ונמצא שיש לחוש לפירות כמו שיש לחוש בגט מוקד' ואע"פכ אינו דומה לגט שכבר כתבתי שפסול גט מוקדם אינו אלא שאין עושין בו מעשה שטר אבל מ"מ מאמינין בכל מה שכתוב בו ובגט כיון שאינה מתגרשת אלא בו וזה אין עליו תורת גט ושטר נמצא שלא נתגרשה כלל אבל כאן החליצה התירתה וכיון שאנו מאמינין בה כדמוכחא ההיא דשטרי חוב המוקדמים שגובין בהן מבני חרי נמצאת אשה זו מותרת ·

אלא שצריך לדקדק בזה מדתנן בפר' בתרא דשביעית דפרוסבול המאוחר פסול ואמאי נהי שנכתב זמנו שלא כראוי נאמינו בו שנמסר חוב זה כבר ולא יהא משמע לאו קושיא היא שאלו היה הפרוסבול מעיד שנמסרו השטרות לב"ד אין הכי נמי אבל הפרוסבול אין ענייננו כך שכגון זה לא הוצרך כלל לתקן דמוסר שטרותיו לב"ד מדאורייתא הוא ותקנתו של הלל היתה במסירת מילי בלבד ובהאי גונא משמע ששטר הפרוסבול עצמו הוא שמפקיע הממון ולא ישיבת הב"ד שישבו על כך והכי מוכח מהאי דאמרינן בפ' השולח למה לי למתני עדים ולמה לי למתני דייני הא קמ"ל דלא שנא דכתיב בלשון עדים וחתימי דיינים ולא שנא בלשון דייני' וחתימי עדים אלמא שטר הפרוסבו' הוא שעושה המעשה שאם לא היינו צריכין אלא לעדות בלבד שנמסרו הדברים לב"ד פשיטא דמהני ולפיכך כתב הר"ש על הא דאמר התם רבנן דבי רב אשי מסרו מילי להדדי בלשון הזה תלמידי חכמים שלוו זה את זה ומסרו דברים לתלמידים ואמר מוסר אני לכם שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שאר' אינו צריך לכתוב פרוסבול מפני שהן יודעין שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם ובדברים בלבד היא נדחית ע"כ ·

הרי דבריו מוכיחים שתקנתו של הלל בכתיבת פרוסבול היתה ולפיכך פרוסבול המאוחר פסול לפי שהשטר הוא שעושה מעשה ואין בו דין שטר אבל כאן החליצה היא המתרת · זהו מה שנראה בעיני בנדון זה · ומכל מקום אם הדבר יזדמן שיתוקן המעשה ב"ד קודם שתנשא הנה מה טוב ואם לא אין ראוי לעגנה בשביל זה :

רוח הש' נשי נוססה בי אשר ראיתי תשובת הגאון רבנו נסים משיבות נפש השואל מחכימת פתי מתנוססות כ[...] העפר אשר השוכנו, שם מתנשאות עד שמי מרומים במעשה הדפוס הזה להרים בכח קולי להשמיע לעם כמה גדולים מעשי נסים אשר מרומי' ישכון בדעתו הרחב' נשגבה לא אוכל לה תלאה לשוני לגדלה כי לו דומיה תהלה ובוהלי בית מדרשו יוכיחו בחדושיו ושאר תקפו ויתר גבורותיו יעידון יגידון מה טובו ומה יפיו אך אמרתי אשירה נא שירת דודים להעיר לב הבאים לקנות לזכות למדפיסים אשר נדבה רוחם להוציא לאור תעלומות חכמה יר[...] מחוקקי' בעט ברזל ועופרת ועפרות זהב הוציאו להגיה ולשים העקוב למישור יישר כחם שהגדילו והאדירו התורה בשם יזכם כאשר זכו הרבים לעשות ספרים הרבה אין קץ עד עת קץ הפלאות יתבררו ויתלבנו הדברי' הסתומי' החתומים אמן :

נאם הגבר מניתו כשל
ולמשל משל כתו כשל

לא כח ולא של
התם והנחשל

הכהו הש' בגלות על הש[...]
יצחק דלאטא' הפרוויכ[...]

ועל המחוקה המיושר נשא משלו ושר :

עורו רועים	שועו שועים	על כי יודעים	מנו פסים
משפט נפלא	לעם יגלה	מי העולה	עליו חוסים
אין עוד נביא	אליו נביא	אנשי ריבי	מדין נסים
לולי כי מן	האל רחמן	מאכיל מן	עושה נסים
לנו ספר	אמרי שפר	אותות מפר	בטיע נוסים
על כן לקנות	שלחו מנות	אם נרגות	היו שוסים
מה טהורה	השיב אורה	הגאון ר	בנו נסים
יצחק לאט"ש	השיר לעם	כי לא נשם	המדפיסים :

ואחר השבח לרוכב ערבות בשלמו שאלות ותשובו' הגאון רבנו נסים ז"ל ומי שזכנו להשלימם יזכנו להתחיל ספרים אחרים ולהשלימם : נדפסו פה רומי רבתי על ידי השותפי' יצחק בכמ"ר עמנואל דלאטאש כ"ע ובנימין בכמ"ר יוסף דרכייני יצ"ו ומאשערו אנטוניאו בלאדאו ובביתו והמשתדל במלאכה שלמה בכמ"ר יצחק דליסבונה כ"ע ועות' המלאכ' בעשרה לאדר שנת שנת רבנו לדיקי'

דיני שליחות

דיני שטר

מראה מקום

	שאלה	דף	עמוד
חרם הקהלות וחרם רבנו גרשום ז"ל שלא לגרש אשה בעל כרחה פשט איסורו בכל ישראל	לח	כג	ג
היתר שבוע' כדי שלא תבא הפרד' בין איש לאשתו הוי לדבר מצו' ומתירין אפי' כשב' עד"ר	לח	כג	ג
דברי רש"י מוכיחי' דאין נדר עד"ר כלום אם לא בנדר לקיים מצוה אבל לא בדבר הרשות	לח	כג	ג
כל הגאונים מורי' דאין נדר עד"ר חל בדבר האסור	לח	כג	ג
אע"פ שהנשבע לחברו שקבל ממנו טובה אין מתירי' שלא מדעתו היכא שחל איסור בקיום השבועה מתירין אפילו שלא מדעתו אך ראוי לעשות היכולת שיתרצה חברו בהתרה	לח	כג	ד
כשב"ד גדול במקומו מחרים על בני עירו ואנשי גלילותיו עליהם ועל זרע' וקבלוהו לא יצא מכלל החרם מי שהוא מהם או מזרעם בלאתו מהמקום	מח	לא	א
יש נדר בלשון שבועה ויש שבועה בלשון נדר	מח	לא	ד
חרם הוא כשבועה	מח	לא	ד
אין חכם יכול להתיר נדר שלא חל מפני חשש שלא יכשל הנודר	נא	לד	א
נשבע שלא לשחוק אע"פ שאין לנו להתיר נדרו אם ברור לנו שלא ישמור שבועתו טוב לנו להתיר	נא	לד	א
הנדר חל או לא חל אינו תלוי בזמן הנדר אלא בנודר בתנאי באומר אם נדרו	נא	לה	א
והרמב"ם ז"ל חולק שאומר שהנדר שלא בא זמנו מקרי לא חל	נא	לה	א
האומר לא אהיה ביום פלוני במקום פלוני מחלוקת רש"י והגאונים אם משמע שמחויב לצאת קודם או אם פגי שילא בתחלת היום	נא	לד	ג
לפיכך לענין הנדר חייב להחמיר לצאת קודם דבשל תורה הלך אחר המחמיר ולענין היתר אין חכם יכול להתיר דלמא לא חל הנדר ולחומרא בכל הנדרים	נא	לד	ד
בא זה ענין אסור הנודר על תנאי קודם שיחול התנאי כשאין מקום לנדר אם יענו' על התנאי וכגון לא אישן היום אם אישן למחר אבל כשיש מקום לנדר אחר התנאי אינו אסור קודם התנאי כגון אם ארחץ יהיו פרות אסורים עלי דבמשך הנדר אחר התנאי	נא	לד	א
יתומה לגמול חסד לאפוטרופוס שלה כדרה שלא תנשא שלא מדעתו אין יכולין ב"ד להתירה שלא מדעתו :	נג, נה	לה, לו	א
כשם שיש רשות לנדור ולב"ד לנדות אחר מעשה כן יש להם רשות קודם מעשה	סה	לח	ד
חרם שמטילין לבור קודם מעשה אינו אלא לאסור אם לא פרשו ואמרו שדעתם לנהוג בעובר דין מוחרם	סה	לט	א
המקבל על עצמו להיות מנודה אם יעשה מה שאסר עליו ראוי לדון אם נוהגים בו מנהג מנודה לפי מה שמוכח מדבריו שאם מוכח שלא כוון אלא לאסור אין נוהגין בו מנהג מנודה ואם פי' ואמ' שיהא מנודה לכל ישראל מוכח שלנהוג בו מנהג מנודה כוון ויכול לנדו' עצמו	סה	לט	א
מה שאמרינן מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב ומנודה לעיר אחת אינו מנודה לעיר אחרת היינו במילי דעלמא וכמנדה לכבודו אבל במילי דשמיא מנודה לכל	סה	לט	א
הנשבע שלא לזוז ממקום אחד בשעה שזז עבר על שבועתו	סה	לט	א
העובר חרם בשוגג אין צריך שינהג שום ימים נדוי אבל המזיד אין להתיר נדויו עד שינהג שלשים יום	סה	לט	ב
לא אמרינן שתחול שבועה על דבר אסור מפני שכלל האסור עם המותר	עג	מג	ג
הא דאמרינן נדר שהותר מקצת הותר כלו היינו כשאינו יודע שם ההיתר בשעת הנד' וכשמשנה דבריו הראשוני'	עג	מד	ד
שבוע' לעבור על דברי תורה חלה בכולל כגון הנשבע לאכול מצה שתם חלה אף בפסח וכן לקדש אשה אחר זמן חלה	עד	מד	א
הנשבע לחברו בענין שיש לו זכות בענין השבועה אינו יכול להפקיע זכות חברו ואין מתירין לו אלא מדעת חברו וגם אין שבועה חלה להפקיע זכות חברו	עד	מד	ב

דיני שבת ויום טוב

האלפסי אוסר להלוטין זיעא בחמי טבריא בשבת	ד	ו	ג
תקנו הגאונים והתירו זיעא ברחיצה	ד	ו	ג

ולהיות

מראה מקום

	שאלה	דף	עמוד
אם מפורש הרבית בשטר אחר הראשון מהקרן כשר לכ"ע	כט	יז	א
המוכר או משכן דבר בתנאי דאי מתרמו זוזי דליהדר לא הוי קנין והוזר אפי' הפירות שאכל דהוי ריבית דאורייתא כל שכן אם תחלת המשא ומתן ועיקר' הוי הלואה	מא	כה	ג
שטר שיש בו רבית גובה את הקרן ואין קונסים	מא	כה	ג
אם יש לחוש להמנע מהלוות לנכרי ברבית מפני עקור מצוה מהתורה	נו	לו	ב
הגאוני' חולקים על דעת הרמב"ם דחשב מצות עשה להלוות לנכרי ברבית ואמרו דמצוה עשה היא שלא להלוות לישראל יותר על הלאו	נו	לו	ב
גזל צמר מחד וצבעיה מסממנים שגזל מאחר אם יש שבח סממנים על הצמר	ע	מא	א
פרשו התוספות דרך לתת מעות לחברו להתעס' ויהיה חייב באחריותם ולא יהיה רבית	עג	מג	א
צריך שירשה השליח לשנות אם ירצה שאם לא הרשהו אסור לשנות ולתת מעות לשליח על מנת שאם ישנה יתחייב באחריו' לא הוי רבית אף כי הרשהו לשנות הואיל שאם לא ישנה לא יתחייב	עג	מג	ב
לאו דשימה לא שייך אלוה אלא לאו דלא תשיך ולאו לפני עור	עג	מג	ב
בנותן מעות להתעסק לחברו בתנאי שאם ישנה כדברי התוספות צריך שיפרש שמרשהו לשנות שאם לא כן עוברי' שניהם	עג	מג	ב
בשכל הריוח למפקיד אע"פ שנתחייב נפקד באחריות המעות לא הוי רבית	עג	מג	ב
ואפילו פרע שכרו אם פרשו שנותן לו סך מבורר בשכרו ולא יקח דבר מהריוח	עג	מג	ג

דיני קדושי' נשואי' כתובה ונדוניא

	שאלה	דף	עמוד
שיור בכתובה בתנאי שלא יחיה הולד שלשים יום לא משמע שיחיה אחר אמן שלשים יום אלא כל שהיו לו שלשים יום מעת לדתו אי שלשים יום הוי	יד	יא	ג
ממון נתון ליד שליש לאחריו' נדוניית אשה לא מקרו בלאותיה הקיימים אפי' היה עדין בעין אותו ממון עצמו כ"ש אם התעסקו ממנו ונחלפו אלו באחרים	כב	יד	ד
בלאות הם כלי האשה שהכניסה לבעלה ועדין לא כלו מכל וכל אלא במקצת	כב	יד	ד
כלים שאשה מכנסת לבעלה גופם קנו לאשה בעינן שאין הבעל יכול לדחותה במעות או בממון אחר ועוד איכא למאן דסבר שאין הבעל יכול למכרן	כב	יד	ב
ממון אחר שמכנסת לבעלה אפילו נתון לאחריות ואפילו היה בעין גופו קנוי לבעל ואין לאשה על הבעל רק שעבודו עליהם ויכול הבעל לדחותה בדבר אחר	כב	יד	ד
המתקדשת בשטר של איסורי הנאה חלין הקדושין	כז	טז	א
אשה שאסרה על נפשה שלא להתקדש אלא ברשות פלוני איך יתנהג ויסדר החכם שתוכל להתקדש	כז	טז	א
האומר קדשתי אשה פלונית בפני עדים והלכו להם הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת לכל אדם	ל	יז	ג
בקול קדושין לדעת הרמב"ם ז"ל לא חיישינן אם לא שיהיו המעידים אומרים ששמעו משנים שהלכו להם שנתקדשה בפניהם וראוי המעידים מחמת אירוסים ושמעו קול הברה גם כן	ל	יז	ד
ולבעלי תוספות סגי בקול קדושין שיהיו שנים מעידים כל אחד מעיד ששמע מעד אחד שהלך למדינת הים שנתקדשה בפניהם אע"ג דלא הוו שנים עדים ששמעו משניהם אלא אחד מפי אחד ואחר מפי אחר וכפי זה חוששין לקול	ל	יז	ד
אבל בעד אחד שמעיד ששמע מפי שנים הסכימו הראשוני' ז"ל דאין לחוש ואם נחוש בזה הוי חומרא יתירתא	ל	יז	ד
בעד שמעיד מפי עד אחר לבד ודאי פשיטא דאין לחוש דלא חמיר ראשון משני	ל	יז	ד
ואיך שיהיה הקול אם לא נתחזק בב"ד קודם האירוסים אין לחוש בו	ל	יז	ד
אף אם התחיל הקול קוד' אירוסי' ונתחזק אח' אירוסי' לא חיישינן	ל	יז	ג
ראוי לגדולי העיר ולסמוכים לה להכות בשבט מוסר המוציא קול של קדושי' לעגן בת ישראל שלא כדין	ל	יח	ב

מראה מקום

דיני שומרים שכירות שאלה שיתוף ועסק

דיני רבית גזלה וגנבה

מראה מקום

	שאלה	דף	עמוד
המוכר בתנאי שאם מתרמי זוזי דליהדר לא קני אפי' פירות שאכל ויוצאים מידו בדיינים כרבית קצוצה	מא	כה	ג
המקנה שטר חוב לחברו במעמד שלשתם אינו יכול לחזור ולמחו' לפי התוספות והרמב"ם חולק	סד	לח	ב
לפי דעת הגאון מעמד שלשתם לא קני אלא מדעתו של זה	סד	לח	ב

דיני קטן חרש ושוטה

	שאלה	דף	עמוד
שקטן ויתום שוים יתבאר למדקדק בדברי הגאון	לא	יט	ד
אין לבדו' קט' שמת שאין רשו' לגוולו ועוד דסמני' עשויי להשתנות	לג	כא	א
הפעוטות שהם קטן כבן שש נקי וחריף במשא ומתן נותנים מתנה במטלטלי'	מד	כח	ג
ואם יש להם אפוטורופים אין מתנתם מתנה בלעדיו	מד	כח	ג
אף כי יפה כח מתנת' שהיא אפי' בדבר מרובה מכח ממכרם שאינו אלא בכדי חייו בעני' שאם יש להם אפוטורופים שאין ממש במעשיה' אין יפה כח מתנה ממכר	עד	כח	ג
אע"פ שלדנבו האיי אין ממכרם ממכר אלא בבדי חייו לגדולי הספרונים ממכרם ממכר אפי' בדבר מרובה	מד	כח	ג
בקרקעות אין מעשיהם כלום אפילו אין להם אפוטורופום	מד	כח	ב
בנכסים מועטים אם קדמו פעוטות ומכרו מטלטלים לא עשו כלום להפסיד מזונות הבנות	מד	כח	ג
אין להחמי' כשהמטלטלין יצאו מקרקעות להשוותם לקרקעות כדין מכיר' הפעוטות	מד	כח	ד
פינוק בן יומו ושוטה עושין יין נסך	מו	מ	א

דיני קהל ומסים

	שאלה	דף	עמוד
בענין המסים הולכים אחר המנהג ואפילו היה שלא כדין	ב	ג	ב
מרי מיכי מסים איכון חד כרגא דרמי אקרקפתא וחד עסקא דרמי אממונא	ב	ג	ד
בכסי יתומים והקדש עניים אפשר שנאמר שחייבי' במסים דאית להו הנאה בהו	ב	ד	א
במסים אזלינן אחר דעת המלך ואפי' שלא מן הדין	ב	ד	א
הקדש עניים לפי האמת פטורים ממס מכמה טעמי	ב	ד	א
ממון שאינו נושא ונותן אין נותנין ממנו מס	ב	ד	א
היכא שלוו לפרוע המס וכשנשעבדו חייב היחיד לפרוע כמו שנשתעבדו ואפילו מגלימא דעל כתפיה			
מי שנותן מעותיו לאחר המקבל נכנס תחת הנותן ונחייב המס שנתחייבו בבר הנכסים בשעבר ממנהג הקהלות ומדינא	ב	ד	י
נוס המעות לא רמי אקרקפתא דגברא כשאר חובות	י	י	ב
מקבל מעות מחבירו פטורין ממס אינו חייב לפרוע מהן בעד המעות המחוייבין שהממון הפטור אינו ערב לממון החייב במס	י	י	ב
ממון חייב וממון פטור מעורבים ידונים לפי חשבון	י	י	ב
שעבוד מסים ודאי שאין ספק שחייב הקהל מוחזק ואם הספק אם נתחייב הקהל נקרא מוציא מחבירו	י	י	ב
יכולין בני העיר להתקין ביניה' הנהגו' על הנקראי' בני עירם אבל לבני עיר אחרת אפי' אם	י	י	ב
יש לעיר תביעה עליה' או על יתיד שלהם לא שייכי תקנותם ואין יכולין לכופו לעמוד נם	יא	י	ג
	סב	לו	ד
מי שעשה נשואי אשתו בעיר לא נקרא בן עיר מפני זה ולא דמי לקונה בית דירה דגעינן מעשיו מוכיחים			
כשם שיש רשות לצבור לנדות אחר מעשה כן יש להם רשות לנדות קודם מעשה	יח	יג	ג
חרם שמטילין הצבור קודם מעשה אינו אלא לאסור אם לא פרשו ואמרו שדעתם לנהוג בעובר דין מוחרם	סג	לם	א
בשפשט מנהג בעיר שהנודר סתם יבורר דעתו כן אין דנין כזה מי שאינו דר שם אינו יודע במנהג	סג	לם	א
	עה	מד	ג

מו

מראה מקום

דיני קנין ומקח וממכר

המוכר

מראה מקום

דיני נאמנות

	שאלה	דף	עמא
אין לחוש בעד אחד שמעיד אפי' באיסורי כשמכחישו בעל הדבר לפי דאינו נאמן	ח	יב	ד
נאמן אלוה על משכון בשבועה שנאבד המשכון באונס	יח	יג	ט
עד אחר שלא הכחשה נאמן אפי' באיסורי דאורייתא	כד	טו	ג
שחשוד בדבר נאמן בדבר אחר אלא א"כ חשדוהו להיות מומד לע"ז לחלל שבתות בפרהסיא	כה	טו	ג
חשוד בדבר אחד נאמן על של חברו ואינו נאמן על שלו	כה	טו	ג
נכרי מל"ת באיסורי דרבנן ואפילו בסתם יינן נאמן אבל דין זה אין מורין ואין מוחין	כה	טו	ד
השליח שבידו מעות בעין שבידו לומר שאין לו נאמן על השליחות במגו	עה	מה	א

דיני נדה וטבילה ומקוה

	שאלה	דף	עמא
הא"ש שנמצא דם בתו' הספל ובשפתו כשמטילה מי רגלי' טהור'	מט	לב	א
האשה שנמצא תכך אדום כשתנה בתוך הכלי של מי רגלים וכן כשבודקת עצמה אח' השתינה נמצא אודם בעד טהור'	מט	לב	א
רואה מחמת תשמיש מחלוקת גאוני' אם בודקת בשפופרת מ"מ לדברי הכל אם מצאה טהור טהורה	מט	לב	ג
אע"פ שהאידנא אין תולין במכה באותו מקום היינו כשהדם דומה לדם נדו' אבל	מט	לב	ד
בדם משונה בעצמותו ולא במראהו תולי'	סו	לט	ג
מקוה שנמצא שלם וטבלו בו נדו' טהורות אם היה מוחזק שהיה שלם			
אע"פ שהדברים נראין שאפילו לאחר' לא בעינן מ' סאה בטובל במעין אלא שיהא כל גופו עולה בו מ"מ טוב להחמיר	סו	לט	ג
אם המקוה מימיו לפעמים חסרים ופעמים עולים אם מוחזק שבא לפעמים בפחות ממ'	סו	לט	ד
סאה אע' פי שעכשו שלם לפניכו אין טבילה מועילה שנעשית בימי הספק	סו	מ	א
הטובלת אפילו פניה כבושים בקרקע לא הויא חציצה	סו	מ	א
אסור שתקפל האשה עצמה קלתה על קלתה כשטובלת			

דיני נשים להתירם בשוק אם מייבום ואם משאר ערוה

	שאלה	דף	עמא
עד המעיד שמת פלוני בשעה הדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו וכן נמלתמה וכן בנים	ג	ה	א
	עא	מב	א
יש חולקים ואומרים דלא בעינן שיאמר וקברתיו	ג	ה	א
	עא	מב	ב
לא בעינן וקברתיו מנגם אלא כל שיאמר דברים ברורים די	ג	ה	א
	עא	מב	א
מתכוין בנכרי אין עדותו עדות להתיר אשה	ג	ה	א
	מז	ל	ג
מומר לעברה ואפי' לע"ז כשמ"לת נאמן להתיר אשה	ג	ה	ד
כשהנכרי מכיר האיש שמת אין צריך לומר וקברתיו לכ"ע	ג	ה	ב
מל"ת שאינו מתכוון להעיד אומר הדבר בקשר לפניו או לאחריו מדברים אחרים	ג	ה	ג
שליח הואיל ושייך במלאת לאו מל"ת הוא	ג	ה	ב
אפי' במל"ת צריך לדעת שהאיש ההוא דר שם היכא דשכיחי שיירות	ג	ה	ד
כותבין אגרת מרד על שומרת יבם	כא	יד	ג
הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופי' היבם לחלוץ	כא	יד	ג
הנודרת הנאה מיבמה לאחר מיתת בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה שלא לעגנה אבל אין כופין	כא	יד	ד
הוא הדין בחיי בעלה אם נתכוונה לעקור היבום מעליה	כא	יד	ד
אע"ג דהכלל שאין מעידים על איש שמת עד שמכירין שמו ושם עירו כל שמעיד דבר ברור שאי אפשר לספק באחר אעפ"י שלא הזכיר שמו סגי	לג	כא	ב

כשהמעיד

מראה מקום

	שאלה	דף	עמוד
מי שילא מקרוב מהעיר דעתו על מנהג העיר כפי מה שהי' המנהג בהיותו שם			
אבל אם יש זמן רב שילא אין דעתו על המנהג שהיה בזמנו אבל יכול לחשוב	עה	מד	ג
שנתחדשו בעיר דברים			
אין רשאין בני העיר לשנות צדקה אלא במסר להם אבל לא במה שנתמנו	עה	מד	ד
גוזרים פרטיים			

דיני צדקה ופריון שבוים

	שאלה	דף	עמוד
מי שנדר ונשבע לתת מחצית נדר שידור בנ"ה להקד' חולים ואחר נדר לת"ת מי יזכה	א	כח	א
מהם אם ת"ת או חבורת חולין			
האומ' הרני מזכה להקד' עניי' מנה אם אין לו מנה בעין לא זכו עניים אם לא	א	א	ד
יאמר מנכסי	א	ב	א
כל ספק שבין אדם לעניים כספק שבינו לחברו וקול' לנתבע	ב	ג	ג
הקדש לעניים בנכסי יתומים למהוי כהקדש	ב	ג	ג
אבל אינם הקדש גמור	א	ב	א
צדקה לא נתחייב בה אלא משום נדר	ב	ג	ג
	ב	ג	ד
מקדיש לצדקה דינו כשאר נכסי הדיוט	ב	ג	ד
היכא מאן דמתיר להלוות אפילו ברבית דאורייתא הקדש עניים	ב	ג	ד
שעם לסברתו	ב	ג	ד
היכא מאן דפליג ואוסר להלו' ברבית דאורייתא' הקדש עניים			
ר"ת התיר לתת לשומרי העיר מהקופה דסבר שמותר לשנותם לכל צרכי צבור	ב	ד	א
וכן הרמב"ם ז"ל	ב	ג	ג
הקד' עניים במידי דאית להו הנאה יש לדון שיהיה חייב במס	ב	ד	ד
הקדש עניים פטור ממס מכמה טעמי	ב	ד	ב
העשירים מצווים לפרנס העניים			
היכא דשכיח פרנסה לעניים ממקום אחר פטורין בני העיר לפרנס ואפי' היכא דקבוע'	ב	ד	ב
הפרנסה כגון שרגילי' לתת כך וכך בכל שבוע והיינו דקיץ להו	ב	ד	ג
יש חולקין על המתי' לשנות הצדק' לצ"א ואפי' אין צרכי צבור			
אף כי הסכימו כ"ע שיתחייב כל דר עמס לתת כך לצדק' עד זמן מה כשאינו דר עו' עמס	מח	לא	א
אפי' יצא תוך הזמן נפטר ממנ'	עה	מד	ב
האומר תנו לקופה סתם והוא חבר בקופ' אחת יתננו לאותה קופה	עה	מד	ב
הפוסק צדקה וממנה בה גוזרי' פרטיי' אין ב"ה רשאי' לשנות'			
מצו' צדק' איכ' כ"כ גדולה כמצות גמלות חסדים ולא גמילות חסדים גדולה	עה	מד	ד
ממצות קצורה			

דיני פריה ורביה

	שאלה	דף	עמוד
אשתו לא מפקרא אפרייה ורביה	כז	מז	א
ע"פכ מצוה קא עבדא כשתנשא לאיש	לג	יט	ד

דיני סמנים והוכחות

	שאלה	דף	עמוד
כל סימן שהוא עשוי להשתנות אינו מטיל ספק בדבר	לג	כא	ג
מה שלא התנהגו עם יחיד כמנהג הכלל הוי הוכחה שאינו מהכלל	עה	מד	ג

דיני נזיקין וקנסות

	שאלה	דף	עמוד
המקבל מתנה או הלוקח דבר המטלטל ממי שיש עליו חוב אפי' אין ללוה לשלם למלוה			
אלא מאותו הדבר ואינו עוד בעין לא מקרי מזיק שעבוד חברו ולפיכך אין למלוה על	י	י	ב
הלוקח והמקבל דין ודברים			
ראוי לגדולי העיר להכות בשבט מוסר המוציא קול על אשה שנתקדשה שאינו מכוון	ל	יח	ב
אלא לעגנה	עג	מג	ג
לא קנסינן קרן המותר אטו רבית האסור			

אין

מראה מקום

	סימן	דף	עמוד
תנו לחנוני			
אם יש עדים ב' מעידים שכוונת הנותן לשום מצוה בחליו היתה כנגד מה	עה	מד	א
שנא בשטר המתנה הולכים אחר העדים	עה	מד	ב

דיני מצוה סתם

	סימן	דף	עמוד
כשהאשה מתקדשת עושה מצוה אע"פ שלא נצטוותה על פריה ורביה דבר מצוה הוא	כו	טז	א
	לב	יט	ד
המעגן אשה שנדרה שלא להתקדש אלא ברשותו כדי שירצנו בממון עושה שלא כהוגן	כו	טז	ד
	לב	יט	ד
	לח	כג	ג
אפילו איסורא דרבנן דוחה של תורה בשב ואל תעשה	כו	לו	א
	עג	מג	ג
מצוה גמילות חסדים עדיפא מצדקה ומצות קבורה עדיפא מגמילות חסדים	עה	מד	ד

דיני מחילה

	סימן	דף	עמוד
אפי' מחילה לא חיילא בדבר שלא בא לעולם ב"ש קנין אחד			
תרומה דאפי' בדבורא חיילא לא חיילא נדש"ל	כג	טו	א
מחילה קודמת לחוב אינה חלה על אותו חוב המאוחר אע"ג דלא הויא מחילה אלא	כג	טו	א
אפקועי שעבודא מ"מ לא חלה משום דלא בא לעולם בעת המחילה ואפי' תהיה			
המחילה כללית שמוחל כל חוב שיעשה הנמחל לזכות המוחל ואין תקנה למחול			
חוב שלא נעשה עדיין	כג	טו	א
המקנה שטר חוב לחברו במעמד שלשתם לפי התוספות אינו יכול לחזור ולמחול			
והרמב"ם חולק ואין טעם לדבריו	סד	לח	ב
הגאון סובר כהראב"ד שאם נשתעבד לווה בפי' למלוה ולבאי כחו שוב אינו יכול			
למחול אם מכרו	סד	לח	ב

דיני מנהג

	סימן	דף	עמוד
בענין המסים הולכים אחר המנהג ואפי' שלא כדין	ב	ג	ב
	י	י	א
להנהגת הקהלות מקבל מעות מחבירו נכנס תחתיו לחיוב המסים ואפי' מהמחויב כבר בשעבר			
כלי עץ אם צריכין הכשרת נסרים עם הנגוב לך אחר המנהג	י	י	א
באדם חשוב בעיר מנהיג איסור לעשות סייג לתורה ונוהגים על פיו בני עירו	כו	טו	ד
דכמו שייך דין ההולך ממקו' למקו'			
בשב"ד גדול כגליל מחרים על גלילותיו עליהם ועל זרעם לא יצא מכלל החרם	מח	לא	א
מי שהוא או מזרעם בנאתו מן המקום שאין לדון זה כדין מנהג	מח	לא	ב
בני מקום חייבים לנהוג כרב גלילותיהם ואפי' הכא דרבני' חולקי'	מח	לא	ב
כשפשט המנהג בעיר שהנודר סתם יבואר דעתו על דבר דנין בני העיר כפי			
המנהג אבל מי שאינו דר בעיר אין דנין כפי המנהג אלא כפי דעתו	עה	מד	ד
כשנוהגין מנהג מה בתוך עדה מה מי שלא התנהגו עמו כמנהג העדה הויא			
הוכחה שאינו מכלל העדה ההיא	עה	מה	א

דיני מניקת חברו וג' חדשים של הבחנה

	סימן	דף	עמוד
מי שנתנה בנה להניק שלשה חדשים שלמים קודם מות בעלה מותרת לינשא אחר			
ג' חדשים דהבחנה	יב	י	ד
נושא מינקת חברו קודם כ"ד חדשים יוציא בגט	יב	י	ד
אין לפרוץ להתיר נושא מינקת בכמה תנוקי' יעשו לתיקון הולד ואם נשא יוציא בגט			
אבל אם ארס לבד די בהפרשה	נח	לו	ד
אשה מעוכבת' נפלגש לאיש צריכה להמתי' ג' חדשים של הבחנה	סא	מ	ג

מראה מקום

	שאלה	דף	עמוד
כשהמעיד על איש שמת נותן סימנים עליו שאין לספק בו אלא שמשנה שמו אם יש אמתלא על שנוי השם וכגון שקודם שילא אמר שרצונו לשנות שמו כדי להשאיר אשתו עגונה כל ימיה והועד זה בב"ד וכיולא בזה הוי שמו סימן עשוי להשתנות ואין לחוש בו ואשתו מותרת	לג	כא	א
במה שנאמן עד מל"ת ושאר קולות להתיר אשה יוכל לדון ולומר שקל בזה דין ערוה מדין ממון שלהוליא ממון מחזקתו בעינן ראיה ברורה	לג	כא	א
כשילאו מהעיר שנים שאפשר שיקראו בכנוי אחד יש לחוש שמא יתחלפו וכשיעידו שמת אחד פן יהיה המת האחר המכונה בכנויו ובכגון זה ישתדל הדיין לברר הענין מהשמות המובהקים והעצמיים כפי ראות עיני בחינת הדיין וקולר תלוי בצוארו	לג	כא	ב
אפשר לדון בעד שאמר שפלונית זקוקה ליבם ואחר מעיד שמת הבעל שאינו מכחיש עדותו במי שאינו יודע הדין דעד אחד נאמן להתירה	מז	ל	ב
אעפ"י שהוכחש העד בעדות אשה בשם הבעל לא נפסל	מז	ל	ב
כל שאלו הנכרי בתחלה והשיב לא מקרי מסיח לפי תומו	מז	ל	ג
עד אומר מת ועד אומר לא מת לא תנשא ואם נשאת אחר מכאן תלא	מז	ל	ב
עד אחד אומר מת ונשאת על פיו אעפ"י שלא התירוה ב"ד ואחר בא אחד ואומר לא מת כיון שנעשה על ידי ראשון הוי כאלו התירוה ב"ד ולא תלא מהיתרה הראשונ'	מז	ל	ב
עד פסול מדאורייתא פסול לעדות אשה ופסול מדרבנן כשר לעדות אשה	מז	ל	ב
פלגש מיוחדת לאיש מותרת אפי' בלא קדושין לפי גרסת רוב הספרים בגמרא	סח	מ	ג
אין לריך שהמעיד על איש שמת שיעמוד בשעת יליאת נשמה וכן בשטבע שיהיה בשעת הטביעה ושהה כדי שתלא נפשו אלא שראהו מת ומעיד בעני' ברור	עא	מב	ג
בשטבע איש במים ואסקוהו מת לריך שהמעיד עליו יראהו בשעתיה	עא	מב	ג
בשעור הראייה ג' ימים כגון במי שנהרג שאם ראה תוך ג' ימים העדות כשר בסתם פירשו התוספות שמוקמינן לה בתוך ג' והרשב"א הקשה לזה אבל בשעור שעה כמו טביעה אפי' לדברי התוספות סתם כלאחר	עא	מב	ג
שער אלילה אעפ"י שיש למיחש לשמא יחפה ולפירות כשר אפי' מוקדם	עז	מו	ג
אין מחוורין דברי הרמב"ם שאמר שאין ליכנס שום פירות	עז	מו	ג

דיני מאכלות אסורות

	שאלה	דף	עמוד
בכרי שבשל לעצמו דבר מותר אין בכלי געול דבשולי נכרי לפי הרא"ה	ה	ז	ג
קנה גלוני' חולקי' עליו ואמרו שיש געול בם	ה	ז	ב
עלאים מלוחים שנעזבו בספינה הואיל וחזקה שבאו ממקו' מוחזק לכשרות אין לספק שבאו ממקום אחר מוחזק לאסור שאין מחזיקי' איסור ממקום למקום	מה	כט	א
קרבי דגים ועוברין במקום שמוחזק שבאו מאיספמ"יאה נקנין מכל אדם	מה	כט	א
לרש"י מותר לשלוח ירך מבוקרת בלא סימן אחר דהיתוכא דנכרי מידע ידיע	מה	כט	א
מה שהולכין אחר הרוב אינו בלבד על גוף הדבר אלא אפילו על התיקון כגון בשר במקום שרוב טבחים נכרים ורוב מבשלין כשרים בחי אסור מבושל כשר	מה	כט	א
אין מבטלין אסור לכתחלה אך יש היתר לבטלו בזמן היתרו	נז	לו	ג
ודין אם בטל היתר לגו התיר ואם חוזר ונעור בזמן האסור	נט	לו	א
כלי שאינו בן יומו אסור לבשל בו לכתחלה	סט	מ	ד
אין להקל בכלים מפני שקליפתן עליה' לבשל האסורי' במותרי'	סט	מ	ד
במקו' שמשמש הוי מלפת ראוי להתנער כאלו היה שם גוף האסו'	ע	מ	ד

דיני מתנת בריא ושכיב מרע

	שאלה	דף	עמוד
שכיב מרע שהניח בעת שמלוה מחמת מיתה לר' חבורות שבעיר והיו בעיר חמש לדעת למי כוון לריך שורא לדייני	עה	מד	ג
אמ' חבור זוז לכנסת יתנו לרגיל בה	עה	מד	ד
ובן הדין אם הוא סגר מסבורס אחת שזכתה המנודה שבות סגר נה אם אמר סתם			

מראה מקום

יישובים על הגאונים ועל ההלכות

מראה מקום

	שאלה	דף	עמוד
מזנה אינה צריכה להמתין ג' חדשים	סח	מב	ג

דיני מורדת בין במאיס עלי בין בבעינא ליה ושאר טענות אשה תובעת גטה

	שאלה	דף	עמוד
הסכמת האחרונים ועליהם ראוי לסמוך דלעולם אין כופין הבעל לגרש אפי'	יג	יח	א
במורדת דמ"ע שלא כדעת הרמב"ם ורש"י	סב	לח	א
באומרת מאיס הרמב"ם ז"ל כתב נוטלת בלאותיה בין תפסה בין לא תפסה ולרשב"א	יג	יח	ב
דווקא מה שתפסה	יג	יח	ב
ובמורדת דבעינן ליה ומלערנא להרמב"ם נוטלת מה שתפסה דווקא	יג	יח	ב
להרשב"א מורדת דבעינ' ליה אפילו תפסה הפסידה	יג	יח	ב
אין מכריזין על מורדת דאמרה מאיס עלי אלא על מורדת דבעינן ליה	יג	יח	ב
האומר' מאיס עלי ושואלת כתוב' תוספ' שמא עיניה נתנה באחר	כא	יד	ג
אע"ג דאיכא דפליגי מ"מ ראוי להורות הלכה למעשה	סא	לז	ג
דכותבין אגרת מרד על היבמה	כא	יד	ג
יבמה שנדרה הנאה מיבמה דינה כמורדת דמאיס			

דיני כלאים

	שאלה	דף	עמוד
בגדים שבאו מחוץ הים וממדינת מוחזקת שעושין בקנבוס כשרים לכלאים	מה	כט	א
צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה	נו	לו	ג
ואחר ערב פשתן אם רוב מן הגמלים מותר	נט	לז	ב

דיני כפייה

	שאלה	דף	עמוד
המודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו לחלוץ אחר מות בעלה או בחייו ואי	כא	יד	ד
נתכוונה לעקור ייבום מנקטים ינס לחלוץ ואין כופין	סא	לז	ג
כופין היבמה שתחלוץ או תתייבם בכל מיני כפייה			

דיני יד שלא בנדרים ושבועות

	שאלה	דף	עמוד
בן הסומך על שלחן אביו ידו כיד אביו	כט	עז	ד

דיני יין וחומץ ובוסר

	שאלה	דף	עמוד
להוליך נכרי ענבים לגת אסור	ה	ז	ב
תינוק בן יומו עושה יין נסך	ה	ז	ב
נכרי חשב ליגע בדבר אחר ונגע ביין אסור בשתייה	ה	ז	ג
אעפ"י שלא נמשך מן הגיגית לא נעשה משקה אסור במגע נכרו	ה	ז	ג
יין מבושל שהיה תחלתו יין ביד נכרים אסור	ה	ז	ג
יין ישמעאלים אין אסור אלא בשתייה ומשום חתנות	ה	ח	א
יין מבושל אין בו משום חתנות	ה	ח	א
בלי של עץ למקום שנוהגים אף עם הנגוב הצריך מהדין התרת נכרים אין	כו	טו	ד
להתיר זולתם ובמקום שלא נהגו התרי נכרים בנגוב סגי			
יין אפי' הוא של ישראל כל שיש לנכרי מלוה על אותו יין וסייך ביה נכרי			
כגון כלהוי בבית ישראל שנמצא עומד בגד הבור אי נמי דהוי עדין בבית	נו	כה	א
נכרי אסור אם לא יעמיד שומר דלא סגי בחותם			
אעפ"י שנתינת דינ"ייר אד"ייב מקנה היין כל שלא פרע הוי במלוה על אותו			
יין לנכרי המוכר מאחר שלא יניח הנכרי להוליך היין מביתו בלי פרעון אפי'	מ	כה	א
שיניח להוליך לקונה אמיד	מ	כה	א
אם נשאר לנכרי המוכר החרלנים מלוה על אותו יין מקרי	מ	כה	א
אעפ"י שר"ת כתב דבכי חתימות ביין כשומר אין דעת הגאון להתיר בשתייה	סז	מ	ב
שוטה נכנס בבית ומלאו היין יוצא דרך ברזא מותר היין	סז	מ	ב
תינוק בן יומו עושה יין נסך וכן שוטה			

כל

מראה מקום

	שאלה	דף	עמוד
לטחון החטין המבוקעות קודם הפסח ולשמרם עד אחר הפסח ובלבד שלא יאכל מהם בפסח מותר וכן למכרם לנכרי	כט	לז	ג

דיני הפקר

	שאלה	דף	עמוד
המפקיר לעניים לבד אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה	ט	ג	ב

דיני הקדש גמור מבדק הבית ובית המקדש וקרבנות ומעשרות וחלה

	שאלה	דף	עמוד
כל דבר שהוא בקדושה אסורה לזרים	ב	ג	ג
הקדש גמור כגון בדק הבית מותר להלוותם ברבית דאורייתא	ב	ג	ד
בכור כוהג בחולה לארץ דחובת הגוף הוא	ז	ט	א
אין הכסי גליל מכוונים לתרומת הלשכה מפני שהיו רחוקים מירושלים ונקראים בלתי מכירין בה	עה	מד	ג

דיני הנאה

	שאלה	דף	עמוד
הנאת חזות' דלבעא במידי דרבנן לאו מלת' למ"ד דבעיין דלמר לא איפסיטא ולמ"ד איפסיטא מלתא היא	ע	מח	ב
בשביעית ובערלה אסרה תורה אפילו הנאה הבאה לעינים	ע	מח	ג
לביעות והדלקת הנר לא בכלל הנאה נינהו	ע	מח	ג
הנאת טעמא ודאי מלתא היא	ע	מח	ד

דיני דיינות ועדות סתם

	שאלה	דף	עמוד
עד אחד בהכחשה פירוש שיכחישהו בעל הדבר אפילו באיסורי אין חוששין בו	יז	יג	א
עד אחר באיסורי' בלא הכחשה ראוי שיובן שכבר פסקנו בהכחשה דאינו נאמן אבל בלא הכחשה נאמן אפילו באיסורו דאורייתא	כד	טו	ג
לא ק"ל כר' מאיר דחשוד על דבר לא דנו ולא מעידו אלא כרבן שמעון בן גמליאל דמעיד על של חברו אבל לא על שלו וכן דן על של חברו	כה	טו	ג
אבל אם מומר להכעים על אותו דבר ולא לתאבון אף על של חברו אינו מעיד דפסול לעדות הוא	כה	טו	ג
נכרי מל"ת באיסורים דרבנן עדותו כשר אפילו בסתם יינן ודין זה אין מורין ואין מוחין	כה	טו	ד
דיין אל ידין אלא א"כ נתיישב בדבר ויהיה תמיד מיראי הוראה כמו שראינו בגאון ז"ל	כח	טז	א
לדעת אם עדי של רבית מבוררת חייל פסלנותם על אותו שטר לבד לפי שאין להם הנאה בממון או אם חייל פסלנותם לגמרי על כל דבר הואיל ועדים בדבר של ממון הוו דנקראים עד חמס ואע"ג דלא להן התועלת כ"ש שראוי להחמיר עליהם דחוטאים במלך נגד החזקה או דלמא לאו כולי עלמא דינא גמירי שידעו דלא תשימון על העדים נאמר על כל זה צריך יישוב ואריכות ועיון גדול	כט	יז	ב
טופס מעשה ב"ד לחקור עדים על מות בעל אשה להוציא מעגונה	לג	כ	ב
חזקה שאין העדים חותמים בשטר אלא א"כ יודעים שהמקנה נעשה גדול אינה כל כך ודאית ויכול לערער	לג	כא	ב
כל זמן שלא נגמרה עדותו חוזר ומגיד ומהפך עדותו ואם נגמרה אינו חוזר ומגיד ולכן בעדות דבעי חקירה אם לא נחקרה העדות בב"ד לא נגמרה ובעדות דלא בעי חקירה כיון שנתקבל העדות נגמרה	לד	כב	ב
אפי' בדיני ממונות בדין מרומה בעי חקירה ודרישה	לד	כב	א
עדים החתומים על הספר נגמרה עדותם ואינם יכולין להפך עדותם	לד	כב	ב
כל דבר שעדים מצויים לטעות בו יכולין לברר דבריהם ולא הוי חוזר ומגיד וצריכים ב"ד להתמין ולעיין בדבריהם	לד	כב	ב
כל שהב"ד יכולין לכוון דבריו של עד שלא תהא עדותו מוכחשת וכן דברי שני עדים נראין שמכחישים ישתדלו הב"ד כל מה שאפשר לתקן שלא ימצא בעדות הכחשה	לד	כב	ב

מראה מקום

לנתאן

מראה מקום

	שאלה	דף	עמוד
לערעורו שלאחר כתיבה אם לא יביא ראיה בשטר או בעדים	מג	כז	א
בגיטין חיישינן בכמה דוכתי היכא דאיכא רגלים לחשש	מג	כז	ב
היכא דליכא רגלים לחשש אפי' אתי בעל ומערער לא חיישינן	מג	כז	ג
שנשבע שלא לבטל הויא חזקה שלא בטל אפי' מערער שלא כל הימנו לשווייה נפשיה רשע	מג	כז	ג
אם ישאל הבעל זמן לברר דבריו שבטל אין שומעין לו ואפי' אם יש קול בעיר שיש עדים במדינת הים אין חוששין	מג	כז	ג
צריך ייסוב אם ילך הבעל ויביא ראיה שבטל שאם נשאת תצא וטוב לתת עצה לאשה שלא תמהר להנשא	מג	כח	א
טועה האומר והסובר שמפני שאמר ונדר הבעל שלא לבטל בעתיד ומפני בטלו עתה הבטולים שימסור בעתיד שלא יכול עוד לבטל ושאם יבטל שלא יהיה ממש בבטולו אלא בודאי אעפ"י שעשה שלא כדין מ"מ בטולו בטול	מג	כח	א
אין דרך ואין מקום שיכול אדם לבטל מה שיבטל לאחר מכאן	מג	כח	א
גם לא יועיל פסול העדים אשר יעידו שבטל לאחר מכאן שזה לא שייך אלא במודעא קודמת כפי רשב"א ואפי' בזה חלקו אחרים עליו	מג	כח	א
גם אינו מועיל שיאמר הבעל לשליח זכה גט זה אפי' היא רוצה להתגרש ומאיס עלה יהיה ממש בבטולו לאחר מכאן דלאו זכות הוא לה	מג	כח	א
בטול שליחות על יד כתב מהני בגט וכן שישלח כתב ידו חתום בעדים אי עדים יודעים שאינו מזויף שיכתבו ויחתמו גט לאשתו יכולין לכתוב גט דעד שישמעו קולו לא ממעט אלא חרש דאינו יכול לדבר	מג	כח	א
כתב גט לאשה ונתקדשה לאחר ובעל הגט בודאי מדין תורה תחזור לראשון ואין צריכה גט משני ואם בעל מספק צריכה גט מראשון ויקיים שני אם ירצה	סג	לח	א
המגרש והתנה דבר האסור לה כגון אכילת חזיר הוי גט אם קיים התנאי דהיא עקרה האיסור ולא האיש	עג	מג	ד
גט מוקדם פסול	עז	מו	ב

דיני בית הכנסת וספר תורה

	שאלה	דף	עמוד
בס"ת שלשה דרכים דווקא נאמרו בתקון הטעיות והם גרר תלייה ומחק	לז	כד	א
תלייה היינו לכתוב בין השיטין אך לזרוק בין דף לדף לא הוזכר בגמרא ולא בירושלמי	לט	כד	א
לפי שיטת הראשונים הסופר שזרק בס"ת תיבות או פסוקים בין דף לדף הס"ת כשר דטעמא דתולין משום דס"ת לא בעי כתיבה כסדרו	לט	כד	א
הסימנים שעשה הסופר להיישיר הקורא אל מקום ההשמטה בס"ת אין לחוש בם	לט	כד	א
לפי הנראה לגאון הזורק בין דף לדף בס"ת פסול וטעמו מבואר ביישוב הלכת הירושלמי	לט	כד	א
ס"ת שכתבו בכתיבה דקה ככתיבת תפילין ומזוזות אין תולין בו אבל בכתיבה גסה כנהוג בס"ת כשר לתלות	לט	כד	ב
האומר תנו מאתים זוז לכנסת ורגיל באחד יתנו לרגיל בה	עה	מד	ב

דיני ברכת הנהנים

	שאלה	דף	עמוד
המברך ברכת הנאה צריך שיהנה או יהנה תינוק שהגיע לחנוך לפיכך המוהל צריך שיטעום בכוס או יטעימהו לראוי ולא סגי שיטעמהו התינוק הנמול וכן שיטעמהו אמו די ובלבד שתשמע הברכה ולא כמו שעושים המלין בבית הכנסת ונושאים הכוס לאמו של נמול שלא שמעת הברכה	נב	לו	ג

ידוע כשם שאי אפשר לבר בלא תבן · כך אין דפוס בלא טעות · וטעות נפל בדפוס ישן · ועפ"י שגיאה נדפס כמו כן בספר הלז · ע"כ אציג לפני הקורא · הטעות שנפל בדף ז' ע"ג שורה ט"ז צריך להתחיל התשובה · וכצ"ל · **תשובה** אין ספק שהדברים תלו ברבינו האיי ז"ל משובשים ואם לי' למרן ז"ל דלימא הכי וכו' :

מראה מקום

לערעורו

הדינים המבוארים בספר זה שעליהם נעשה המראה מקום

תם ונשלם המראה מקום ת"ל עולם

על ידי הפועל הזעיר העוסק במלאכת הקודש באמונה נאם ליב בן כ' אלי' הדר ממיץ

על ידי הפועל הזעיר העוסק במלאכת הקודש באמונה נאם מאיר בן כהרר משה לאנדויא ממיץ

38780/B

Details at other end

W.